

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦ Polletnje ♦
♦ 7½ nsl. ♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Redaktor a wudawař :
J. E. Smoleř.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦ Cyřolletnje ♦
♦ 15 nsl. ♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Č. 1.

Januar.

1865.

P ř e d s ł o w o.

Při samym budžiše tak daloko přišlo, zo Łužičana wudawać zastachmy; přetož sobudželačerjo běchu trochu wustali a w čišćenju; bě teško nuzneho džěla, zo so čišćenje žalosnje dljuješe. Duž počeše redigowanje jara wostudne być. Ale nětko je so to wšitko polěpšiło; sobudželačerjo su nowe džěla slubili a hewak je wšo tak zřadowane, zo smy wobzanknyé móhli, Łužičana w Božim mjenje dale wudawać.

Teho dla prosymy wšitkich, kiž serbski pisać wjedža, zo bychu nas z džělami we wjazanej a njewjazanej ryči porjadnje podpjerali, lubyh Serbow a druhosłowjanskich bratrow pak dowěrnje napominamy, zo bychu sebi Łužičana w dosahacej měrje w knihařni Smolerja a Pjecha w Budyšinje skazali.

Łužičan budže w tym lěće porjadnje wukhadžeć, mjenujcy kóždy přenju sobotu kóžděho měsaca. Wón je dostać w runje spomnjenej knihařni, kaž tež přez wšitke druhe tukrajne a wukrajne kniharje a póstske zastojnstwa.

My jón hišće raz k sylnemu čitanju najnaležnišo poručamy.

Redakcia.

Při winje.

(Z rukopisnych Nowin serbskeho gymnas. tow.)

Na zemi wšo je kničomne,
Kaž kwětki wotkčěwa,
Porědko časy wjesele
So smjertnym přibliža;
Čas škarjedny duž začěrju
Přez kičow brěčku luboznu.

Što pomha komu bohatstwo,
Hdyž duch njej' wjesely?
Duž porjedźmy sej spěwajo
Zabywši pjenjezy,
A stajmy mjezy w karanje
Wšej starosći a zrudobje!

Kaž sorna w lěsach zejhrawa
A so tam wjeseli,
Tak wjeselmy so žiwjenja
We rjanej mladosći:
Prječ pokhmurjene wobleča,
Kiž serbski narod wohidža.

Mali što žanoh' přecela,
Z kotrymž so překorił,
A při winje mu njewoda,
Je naš slub zahaňbil;
Prječ hněwnosć wot nas kničomna,
Tu nóchemy my zezawca.

Jeli što šwižne, zrostniwe
Hdže widził holečo,
A jeho módre wóčko je
So na njo směwalo;
Dha z nami w hromadže wón pij
K jej' strowju, k jeje lubosći!

Mali što što we wutrobje
A wurjec boji so,
Hlaj tu so khroblosć dobudže,
Přewinyé horjo wšo,
Haj hišće wjacy namaka,
Štóz we winje so womača.

Šwedowy pućik.

(Z ludu.)

Něhdy w času třicyćilětneje wójny přindže šwedske wójsko tež na lěwu stronu rěki Čorneho Halštrowa. Wobydlerjo tuteje krajiny čekachu před nim do swojich hustych, émowych lěsow. Tež Čikećenjo khwatachu ze wšitkim swojim zamóženjom do blizkich khójnow, do tak mjenowaneho „Parasa“, zo bychu tam khowanku namakali. Šwe-dojo přindžechu do wsy, ale njenadeńdžechu nikoho. Hnydom wobzam-knychu, blizke hajnišeo přepytać. Paras pak běše tehdom hišće žalostne tonidło, a žadyn, kiž do njeho so zabludži, žiwy z njeho njewuńdže. Tak so tež šwedskim wojakam zeńdže. Z mocu so do hušćinow do-bywachu, tak zo za nimi smuha wosta. Ale dale dońdžechu a bóle zawjazowachu, hač na posledku žane wumóženje za nich njebě, — muž a kóu w blóće wosta. — Tón pućik pak, kiž přez tutych njezbo-žomnych do „Parasa“ nasto, dósta pozdžišo mjeno „Šwedowy pućik“, a hač so runje jara mało po nim khodži, tola hač do džensnišeho duja zarostł njeje, a tež nihdy njezarosće.

J—n.

Kosćer a překupc abo: swěrnosće mzda.

(Pokračowanje.)

Jan kommandirowaše, kaž wěmy, předstraž přećiwo Kabyłam w Algierskej a běchu so ei Francowzam jedyn wječor tak jara bližili, zo z wobeju stronow na so třělachu. A dokelž to dale bóle přibjeraše, dha posła francowski general Janej wotdželenje wójska k pomocy. Tuto wójsko a Janowi ludžo pušćichu so na Kabyłow, dokelž so ei z čím wjetšej khroblosću Francowzam bližachu a jim z trělenjom škodu činjachu. Dolho njetraješe a Kabyłojo dyrbjachu před Francowzami čekac, kotřiž hnydom za nimi čerjachu. Mjez nimi bě tež Jan. Ale Kabyłojo so při čekanju po móžnosći wobarachu a na swojich njeprä-ćelow třělacha. Tójšto Francowzow bu ranjenych a tež Jan bu wot jeněje kulki do bjedra trjeheny.

Jako so Francowzojo wróćachu, njemóžeše Jan swojeje rany dla dale hić, ale padže k zemy. Jeho towaršojo přinjesechu jeho do francowskeho lěhwa, hdžež wojerski lékař jeho wobškodženje přepyta.

Wón rjekny, zo rana strašna njeje, dokelž kósé trječehena njebě, ale zo je jara bolozna a zo budže khětru khwilu trać, prjedy hač zažije. Duž by najlěpje było, hdo bychu Jana do bližšeje francowskeje kolonije pósłali, zo by so tam w dobrym měrje wuhojić móhl.

Tuta kolonia bě něhdže 10 mil zdalena a jako běchu tam Jana přinjesli, bě jedyn kubler z njenom Lesleur zwólniwy, jeho k sebi wzać. Lesleur wšiiiko činješe, štož by Janej k polóžnosći služić móhlo, a wobkedźbowase swěru wšitko, štož lěkar wothladanja dla žadaše. Wón běše, kaž Jan pozdžišo zhoni, tež z Němcow a bě hižom dolhi čas w Africy. Ale wón ženje ničo z tych časow njepowjedaše, jako běše hišće doma we wótnym kraju był. Tola posłuchaše wón z wulkim džělbranjom na Janowe ryče a najbóle tehdy, hdyž Jan wo swojej maćeri powjedaše. Jan běše w dobrych rukach, ale my chcemy nětko tola tež wohladać, kak so hišće w Nowakec domje ma.

Tudy běše Janowe pušćenje ze služby wjele powjedanja načiniło. W cyłym měsće wo tym ryčachu. Mnozy dwělowachu na tym, zo budžiše wón swojeho knjeza wobšudził; ale někotři tola měnjachu, zo knjez Nowak tola njebudžiše tak z nim zakhadźeć móhl, hdy by Jan njewinowaty był. Druzy pak zaso na to hudachu, zo je něchtón druhi zlóse wobošol, ale zo nětko Janej winu dawaja a zo dyrbi tón wutunkać, štož su druzy nadrjebili. Wosehje běše knjeni Nowakowa a jeje dzowka Ludmila jara zrudna a tak jara hač tež na to čišćeštej, zo by knjez Nowak tu wěc kruće přepytal, dha tola ženje k temu njepřinǔdže, dokelž běše knjez Nowak husto khorowaty. Tež mjez kupecami w bližšich a dalšich městach zhonichu tón podawk a hdyž snadž tón abo tamny k knjezej Nowakej přinǔdže a so teje wěcy dla pola njeho naprašowaše, rjekny kóždy, zo ženje wjacj cokora dostał njeje, hač je sebi pola Jana skazał, a zo po tajkim Jan njeje žane wobšudjenje činil, ale zo dyrbi něchtón druhi na tym wina być.

Po někotrym času běše Šparak skhorjeł a běše list z pjenjezami na njeho pósłany. Tutón bě listynošeř, kaž hewak, z druhimi, na knjeza Nowaka adressirowanymi listami w Nowakec khlamach wotedał. Překupski, kiž měješe listy wotewrjeć, wza wšitke listy, a w mēnjenju, zo su wšitke na knjeza Nowaka, zwotčinja je a poda je knjezej Nowakej. Tuton wšě listy po rjadu čitaše a njemóžeše z woprědka wopřijeć, zo jemu jedyn překupe pjenjezy za cokor sćece, z kotrymž tola žaneho wikowanja nima. Při tajkim džiwanju dohlada so wón na adresu, zo džě ta na njeho njeje, ale zo je tón list na Šparaka pósłany. Nětko

bě knjezej Nowakej, kaž bychu jemu šupizny z wočow panyle a wón na měsće spózna, zo je Šparak tón byl, kiž je na Pilakec Jana mjeno kranyl a jeho do njezboža a haniby přinjesl. Wón da hnydom pohonča k sebi přinč, kiž cokor na železnicu wožeše, a tón so bórzy wšeho wuzna, prajicy, kak je jemu Šparak cokor z fabriki na železnicu wotwozyc dawał, ale tam jenož wěstu dželbu na wotehjerarjow knjeza Nowaka slał, pěkny zbytk pak wobkhował a na swoju ruku rozpředał. Duž dolho njetraješe a Šparak w jastwje sedžeše.

Wot knjeza Nowaka bu hnydom nawěštk do wšelakich nowinow daty, w kotrymž wón wozjewješe, zo je Janowa njewinowatosć nětko dopokazana, a jeho prošeše, zo by so zaso k njemu wrócił, dokelž chce jemu wšu njeprawdosć, kotruž je přez njeho čerpić dyrbjał, w polnej měrje zarunać. Tež do pariskich nowinow tajki nawěštk pošlachu. ale nihdže žadyn slěd wot Jana njebě. Wón bě mjenujcy swoje mjeno do francowskeje ryče přeložil a njenowaše so we wójsku „Nouvel“. Knjeni Nowakowa a Ludmila běštej nad tym, jako žana powjesě wo Janu njeprindže, jara zrudnej a knjeza Nowaka to tež žalosnje hrjebaše; přetož wón derje čuješe, zo njebě prawje činil, zo bě Jana bjez dalšeho přepytanja ze služby wuhnał.

Po někotrym času knjez Nowak skhorje, a začuwajo, zo je so kónc žiwjenja bližil, napomínaše svojich swójbnych wospjet a zaso wospjet: „Jeli Jana hdý zaso wuhladaće, dha prajće jemu, zo sym so čezko nad nim přehrěšil, ale zo by mi wón to po mojej próstwje wodał. Budzće džakowni přećiwu njemu, wosebje ty, Ludmila, přetož wón je so přećiwu mi, kaž syn, a přećiwu Tebi stajnje kaž swěrný bratr zadžeržal.“

Jako bě knjez Nowak wumrjel, jeho syn, prjedawši Janowy towarš, wjedženje cokoroweje fabriki a wikowanja, z njej zjenočeneho, na so wza.

(Pokračowanje.)

M a n n a.

Israelske džěci su manna jědle we pusćinje a to nic jenički džen, nic jenički tydžen, ale štyreyći lět pospochi. Prašamy so, što je to bylo, dostanjemy to wotmolwjenje: Wono běše jako koriandrowe symjo a běle, a słodžeše jako calty z mjedom t. r. slódecy. Zwotkal přindže? Biblija praji: Tón knjez džeše k Mojzasej: Hlaj, ja chcu

wam dać khlěb z njejjes přině jako dešć, a jako bě padało, džeše Mojzas k israelskim džěćom, kotrež njewjedźichu, što to je: „To je tón khlěb, kotryž je wam tón Knjez dał k jědźi.“ Z tym mějachu so israelske džěći spokojić, a wone wěrjachu a dyrbjachu wěrić, zo Bóh džiwy čini a je na džiwne wašnje z jědžu zastara. Tež my wěrimy, zo, kaž je Bóh israelske džěći we pusćinje z khlěbom zastarał, tak dawa wón tež nam naš všědny khlěb a njerěkamy jemu tež „njejjeski“, mjenujemy jón tola „Boži khlěb“ abo „Boži dar“, byrnjež tež wjedźeli, zo nikomu khlěb z njejjes njepada a zo tudy plaći to słowo: Ty mačeš hory z wysoka dele, ty napjelniš zemju z plodami, zo by khlěb ze zemje wuwjedł. Tež israelskim džěćom njeje khlěb z njejjes padał, tak zo by Bóh kóžde ranje njejjeske wókna wotewrjał a mannowe zornjotka dele sypał, štyrcyći lět pospochi, tak kaž něhdže hospoza rano z khěžnymi durjemi won stupi a kurom a holbjam zorna sypa. Ně; ale manna je něhdže druhdže sem přišlo, hdže, to bě israelskim džěćom njeznate.

Přirodospytnicy (přetož druzy ludžo so za tym njeprašaja), kiž su tamne krajiny překhodžili, we kotrychž su israelske džěći na swojim čahu z Egiptowskeje do khwalobneho kraja přebywale, su tež kedźbowali a za tym slědžili, što móhće manna israelskich džěći być a su třeje rostliny wobkedźbowali, kotrež manna poskićuja. Manna hory Sinai (Manna des Sinai) přikhadža wot někajkeho keřka abo maľeho štomika, hrjebjenčik mannonošny (Tamariske, Tamarix gallica var. mannifera) mjenowany, kaž je Ehrenberg dopokazał. Na tutej rostlinje, kotraž na horje Sinai a we skaľojtnej Arabiji rosće, přebywa maľy, šmicam podobny překasane, čórlatka mannoplódžaca (Manna-Schildlaus, Coccus manniparus) mjenowany, kotryž do wotnožkow maľe džěrki nakole, z kotrychž mědślódka a mjedobarbna brěčka won běži, kotraž z čisteho šližneho cokora (Schleimzucker) wobsteji, bórzy stwjerdnje a z dešćom wotkapnje. Beduinojo, wobydlerjo tamnych krajinow, zběraja tuto manna zahe rano, přecyďža jo, khowaja jo we lahwyach (Schläuche) a naľožuja jo k jědźi. Dokelž pak so tuteho manna, kaž Seezen, jedyn druhi pućowar we tamnych krajinach powjeda, za lěto lědy na 500 puntow nahromadži, dha so njezda, zo je so wot tuteho manna wulki lud, kaž israelske džěći běchu, jeničey žiwic móhł. Za woprawdžite židowske manna (Manna der Juden) su hač dotal měli brěčku někajkeho nizkeho hłowoncateho keřka, kotryž mannowe mawrjenski (Mannaalce, Algali Maurorum) rěka. We horcych měcacach běži z cyleho keřka slódka brěčka, kotraž w noey k na čěwjen kaž

koriandrowe symjo wulkim zornjatkam stwjerdnje, kiž so do slónca skhadženja do hornčanych karanow a horcow hromadza a jako žiwjacy srědk a wot na płucach khorych jako slabje počísowacy srědk (Zarir-mittel) naložuja. Tuto manna, kotrež Plinius „mel ex aëre“ t. r. mēd z powětra mjenuje, wudawa so tež za „lēsny mēd“, kotryž je krčenic Jan we pusćinje jēdł. — We nowišich časach připisuja přirodospytnicy, jako Unger, manna wěstej lišawcy, šklíčownik jědzomny (eßbare Schwämmflechte, Lecanora esculenta) mjenowana, kotraž jara husto skoro we wšěch pusćinskich dolinach we Małej Asiskej, Arabiskej, Persiskej, Tatariskej, Krymskej, alžirskej Saharje atd. rosće. Dokelž we tamnej Pěskojčnej pódže twjerdže njesedži, zdunje ju wětr lóhey z hórkow dele a wona přikrywa potom zemju wé dolinach daloko a šěroko často někotre paly tolsto. Wowcam služi za witanu picu a ludžo činja z njeje khlēb. Wona słodži přijomnje slódcy a mukojće, mjez tym zo druhe lišawki, kotrež wobydlerjam wosebje wysoko sywjerjanskim, we času nuzy k jědži služa, so přez njeprějomnje hěrki přiwutk (Beigeßmaß) wuznamjenja. Dokelž so z tuteje lišawki khlēb pjec hodži, z hrjebjenčikoweho manna pak swojeho cokora dla nic, dha zda so wěste, zo su israelske džěči tuto manna zběrale, přetož wone pječichu z njeho khlēb. — Hižom we léce 1828 je wěsty Thenard pariskej akademii nawukow pokazki tuteje lišawki jako žiwjacy srědk předpotožil. Wón praji, zo wobsteji něhdže z hroch wulkich hromadže wisacych kulowatych zornješkow z na žolč zeleneje barhy a zbělo mučnatym počahom. Wona słodži slabje po škrobu (Stärke) z přiwutkom, skoro wuhelcojtm (wuhelca — Champignon, Agaricus campestris). We horej wódže bubni, a słodži z mlokom warjena a z butru a ze selu začinjena, něznje a přijomnje. — Manna je za narašće kraje wulka dobrotá; přez dolho trajacu suchotu nastanje tam druhy wulka drohota, manna pak, kiž tam dys a dys pada, poniži hnydom plaćiznu. Wokoło Charputa we Mesopotamiskej je loni mērcá ze sylnym deščóm jara wjele manna padało. Kruchi běchu $\frac{1}{32}$ hač do 20 lutow čězke a jeno slabje wobskorjene. Po puntach je ludžo zběrachu a nastateje drohoty bu hnydom kónce.

My pak spóznamy z teho wšeho, zo tež tudy plaći řinjezowe slovo: Čłowjek njeje živy wot khlēba sameho, ale wot kóždého slowa, kotrež přez Boži rot wuidže.

M. Rostok.

Tón Knjěz je prawy we wšitkich swojich pućach.

Jedyn bohaty zlótnik z Hollandskeje pućowaše raz a měješe drohe kamjenje a zlate rjećazy a wjele pjenjez při sebi. Jeho přewodžeše jedyn služobnik, na kotrehož swěrnosć a swědomliwosć so spušeše. Ale tón zlužobnik da so zawjesé wot blyšća slěbora a złota. Raž Jěwa w paradizu na zakazany štom hladaše, zo je wot njeho derje jěsě, tak hladaše tutón zlužobnik na pjenjezy a pjeršćenje a da so wot jich blyšća zawjesé. „Měl-li te pjenjezy“, mysleše sebi won, „kak zhožowny móhl potom być!“ „Lóšt pak porodži hrěch“, praji japoštoł Jakub. Tak bě tež pola tuteho zlužobnika; wón sebi prjódk wza, swojeho knjěza skóncować. Jako jedyn raz samotny běše, zarazy wón jeho a čisny jeho, jako bě jemu wšitko wzał, do bližšeho přerowa. Nichtón njeběše tutón njeskutk widzał, hač tón wšehowědomny, wšudžomny Bóh. Nětko pućowaše wón ze swojimru bjeństwom do Jenđzelskeje a zasydli so w jenym małym městačku tuteho wulkeho kraja. Tudy započá wón małe překupstwo, pokaza so pilny a taješe pak čłowjekow, kotřiž měnjachu, jeho přeco přibjerace bohatstwo ma založki w jeho džělawosći. Jemu so tež radži, na tuto wašnje pola ludži česé nadobyć. Wšudžom so wo nim a wo jeho bohatstwje ryčeše, a jako wón po někotrym času wo džowku jeneje bobateje swójby prošese, ju jemu njezapowjedźichu. Tutón muž wjedžeše dale cyle pěkne žiwjenje, tak zo měšćenjo tuteho městačka jeho najprjódey za radneho knjěza wuzwolichu a skónčnje k měšćanosće pozběhnychu. Tež w tutym zastojństwje wjedžeše sebi wón wšitkich počesćowanje nadobyć. Raz sedžeše wón na sudnym stole, zo by jeneho zlužobnika sudžil, kiž bě swojeho kujeza skóncował. Hižom bě „Winojty“ wuprajene, mordaf prjódk wjedzeny, jenož „Haj“ wyššeho sudnika pobrachowaše, na kotrež wšitcy wotčakowachu. Wón dolho mjelčeše, na jene dobo přeměni so jeho napohlad, wón třepotaše. —

Róždy wěrješe, zo je wot khorosće nadpanjeny. Wón skoči, čwilowany wot swědomnja, ze swojeho sydla, stupi so pornjo mordarjej a zawoła: „Bóh je prawy sudnik! Tu staji wón wam jeneho wjetšeho přestupnika hač tuteho prjódk, hač runjež bě třicyéi lět jeho njeskutk potajny wostał! Ja sam sym mojeho lubeho knjěza, kiž je mi wjele dobreho činil, na žalosne wašnje skóncował! Moja hodžina je wotbila. Wotsudźće mje k smjercí!“ — Bojosé nadpany cyłu zhroma-

džiznu. Wón bu do jastwa wotwjedzeny a ta wěc přepytana a bu teho dla do teho města pisane, a jako tam wšitke jeho wuznaće a wobskorženje wobswědčichu, bu wón k smjerći wotsudzeny a jemu hlowa wotěata.

Tón Kinjez je prawy we wšitkich swojich pućach! Hdže dyrbjtu hić před twójim duchom a hdže dyrbjtu ja čeknyć před twójim wobličom? Bych ja stpił do njebjta, hlej, dha sy ty tam, pósělu ja sebi do hele, hlej, dha sy ty tež tam; wozmu-li ja sebi křidla rańšich zerjow a bydlit při najdalšim morju, dha by wšak mje twoja ruka tam wjedla a twoja prawica tam dđeržala.

Přel. wot B.

**Kak w hornolužiskich wosadach
blizko Hródkka na kwas proša.**

P r o š e n j e.

Mej mamej*) tu něnt z Wami někotre słowa prajić, a Wy njechali na tesame džiwać. Mejsmej tu dwa wotposlanej, najprjedy wot lub ego Boga a potom wot tego cesnego nawoženi a wot teje njewjesty a wot jogo lubego nana a maćerje a wot jeje lubego nana a maćerje. Woni dawaja Was jara lubosnje na swadbu**) prosyć a Wy cheyli se na přichodne wałtere***) we wosmich zgromadzić k małemu snědanju a potom cheyli puć scynić po tu cesnu njewjesty. Tam cheyli se wjesele powitać a z piwom se šenkować, potom cheyli puć scynić do našego Božego domu, tam cheyli tež někotry wošcenaš wubjatować, najprjedy sami za se a potom za njeju a jima gluku a Bože žognowanje winšować, žo by se jeju mandželstwo derje radžilo. Z Božego domu cheyli se k wobjedu wrócić, tam cheyli jěsć a pić a wjesole gosći być: wjeselšo Wy budžećo, dga lubše gosći nam budžećo. Při tej wjesološći pak njechali Boga lubego knjeza zabyć, ale cheyli jogo stajnje w myslach měć. Tam též cheyli wšiecko za lubo wzyć, což nam ten luby Bog wobradžeć budžo. Njezmějomy-li nic wěc, ako kromicku a słomicku; my pak se wot lubego Boga něcego wěcej nadžejomy, přetož Bog je wšegomocny, wón móžo scynić z małego wjelike a z wjelikego małe.

*) Dwaj wotposlanaj na kwas prosytaj. **) t. j. kwas. ***) t. j. wutoru.

Na to cheyli Wy nama, jako dvěma wotposlanyma krotko wotmolwić, že by se nic jeno nama, ale tež tym, kiž su naju wotposlali, spodobalo.

Druhe tajke prošenje.

Lubo praćele, mej mamej tu porucnosť, Wam někotre słowa prajíc, a prosymej, že byšćo na nje posluchać cheyli. Mej smej, kaž Wam derje znate a wědobne budžo, wot toho cesnego a pociwego nawoženi N. N. a jeho staršeju, toho runja tež wot teje cesneje a pociweje njewjesty N. N. a jeje nana a maćerje k Wam poslanej, že bychmej Was we jich mjenje na swadbu prosylej, a nadžijamej so wot Wašeje lubosći, že se namaj na to njezapowjedzićo. Togo dla cheyli Wy na přichodnu waltoru rano we wosmich se do toho nawožěnskego domu podać, tam prjedy posnědać a potom se z nami po tu cesnu njewjestu na puć dać a gdyž smy ju namykali, ju a jeje cesneju staršeju a zgromadžonych gosćow postrowiě. A gdyž se z pićom posilnili smy, chcemy wobeju cesneju zlubjeneju po křesćijanskim wašnju k wěrowanju do Božeho domu třewodzić (t. j. přewodzić), tam pak se wutrobnje modlić, že by se jeju mandželstwó derje radžiło. Po wěrowanju chcemy z nowa wo njebjeske žognowanje za njeju prosyc a na to se z nimaj do toho njewjesćinego domu k wjesoľemu wobjedu wrócić. Tam chcemy jěsć a pić, ale tak, že bychmy toho všudžomnego Boga před wocymaj měli, a cheyli za lubo wzyć, štož nam wobradžeć budžo, ujedyrbjeli tež nic dalej ako knomicku a słomicku namakać. My pak se wot toho lubego Boga, kiž z maľego wjele scyniće možo, něcego wěcej a tak wjele dobrego nadžejamy, že budžomy ten dzeń ze spodobneju wjesoľosću wobzanknuć moc.

Na to chyli Wy namaj něnt krotke a tajke wotmolwjenje dać, že by se nic jano namaj spodobalo, ale tež tym, kiž su nas poslali.

Po domojwroćenju družbow se tak praji.

Mój luby nan, něnt smej te města třechodžitej, džož sćo Wy naju wotposlali, a smej tu powjesć roznjesej po cyľom praćelstwje, že maćo wšycko gotowo.

K Wašej cesći su zlubili, že třijdu (přijdu), kak pak dale budžo, to ja njewěm, Bog wě. A džož sćo Wy naju wotposlali a mej po- bylej smej, dga jo se wšyckim jara derje lubiło.

Woni su se namaj džakowali za naju prócu a tež žo séo naju tak k nim wotposłali, a proša tež za teju noweju mandželskéju, žo by se jeju mandželstwo derje radžilo. Kaž su prošone, tak třijdu.

Kak w Delnych Łužicach blisko Picnja na kwas proša.

Mej smej how poslanej wot cesnego nawoženi N. N. a wot cesneje njewjesty N. N. a wot jeju starejšej. Woni daju Was přosyś, aby Wy kšěli jich swažbarskje gosći byś a přiś do domu toho cesnego nawoženi N. N. (teje cesneje njewjesty N. N.) sobotu hokoło wosymich k maľemu hobjedku. Wot maľego hobjedka chcemy hyś do domu teje njewjesty k witanju. Tam chcemy se přez jaden šantk *) huwitaś a přez jaden glaš k piwa napiś. Wot witanja chcemy do Božego domu hiś k wěrowanju. Tam chcemy hutřabny wošcy naš hubjatowas a duchny kjarliš huspiwaś, nic pak sami za se, ale za teju manželskeju, aby jeju manželstwo se derje ražilo. Z Božego domu chcemy hyś do njewjesćinego domu k wjelikemu hobjedku. Tam chcemy jěś a piś a wjasole gosći byś, lubego Boga pak njo chcemy podla zabyś. Njemějomy howacej nic, změjomy tola křomicku a słonicku **); teke za to chcemy se lubemu Bogu žěkowaś.

Na to kšěli Wy nama wěšte wotgrono daś, aby jo tym přinjasć mogłej, wot kótarych smej poslanej.

Kak w Delnych Łužicach pobatrka kwasne „wotprosowanje“ dđerži.

Cesne swažbarskje gosći a přiglědarje, Wy kšěli maľu chylku sicho byś, přeto ja kšěl z Wami někotare słowa groniś. Dejať se pak niži z jadnym słowom přegroniś, dga njekšěli na to žiwaś; kón ma styri nogi, wón se potokonijo na jadnu a teke na drugu: tak teke mogu ja se z jadnym abo drugim słowom přegroniś.

My mamy how młožeńca, toho cesnego nawoženi N. N., ten

*) rubiško. **) słonka, das Salzfüsschen.

samy chco do mańželstwa stupiš. Wón dajo togo dla něnt wotpřosýs nejjperwej lubego Bóga na njeju, přeto bžez togo se njamožo nic staš daniž dokońcowaš; ten jo před nas, slěd nas a srježi nas. Wón dajo wotpřosýs swojeju lubeju starejšuju: won dajo wotpřosýs svojich bratřow a šotřow; wón dajo wotpřosýs svojich hujkow a šotow, šeškow a šešenicow; wón dajo wotpřosýs svojich šwagrow a šwagronicow; wón dajo wotpřosýs svojich kmóťřow; wón dajo wotpřosýs svojich susedow na hoba dwa boka; won dajo wotpřosýs celu cesnu gmejnu: wón dajo wotpřosýs wšykných swažbarskich gosći a přiglědarjow, małych a wjeličkih, husokich a nizzkich, dalokich a blizkich. Jo-li wón jadnemu abo drugjemu w něcom napřesiwo był, ten kšěl jomu wodaš, přeto wón jo něnt na knězowej droze. Něnt chcomu drogu scyniš k witanju k N. N. do N. N. Tam chcomy se přez jaden šant huwitaš atd. (kaž w přeprašanju), teke za to chcomy se lubemu Bógu žěkowaš. — Bužo-li se žaden mjazy nami namakaš, až bužo kšěš nam za hobuzu hyš, togo chcomy biš a rwyš*) a pó parje**) wlocýs. Sobu chcu hyš, pódlu chcu byš, ale svojich wřosow ja k tomu njedam, přeto ja jih maľko mam.

Wšykne cesne swažbarskje gosći, sćo-li wšě, dga pójšo za mnu w Božom mjenju!

Kak so w Delnych Łužicach mloda žona wot pobratřki ze staršimaj a t. d. rozžohnuje.

Cesne zwažbarskje gosći a přiglědarje! Kšěli maľu chylku šicho byš, ja kšěl Wam někótare slowa groniš. Žeň jo zaseľ*)**), noc je tudy, liški maja swoje jamy a ptaški swóje gnězda. Wšykno se póra na noc do swójoho, tak chcomy my teke z našeju cesneju njewjestu z jeje domu do jadnego drugjeho domu wandrowaš, zož wóna se nažaš dej swojo žywjenje dokońcowaš. — Dga žěkujo se ten cesny nawoženja jeje starejšyma, až stej jomu rónnju wotkublaťej a ju ke wšomu dobremu žaržalej. Něnt pak wóna wěcej spód jeju hoplewanju †) byš njamóžo, tak wónej se nad njeju kněžys njamóžotej. Něnt se bužo za nju staraš ten cesny nawoženja ako muž za swóju rónnju a se

*) rwaš, zausen. **) po blóce wlec. ***) Młoda žona so w nocy do domu swojeho muža wjedze. †) pod zakitanjom.

žodnje wot njeje njewotželiš, až casna smjers jeju rozdželijo. — Dga zawdajo ta cesna njewjesta towzynt do razbru noc bratřam a šotřam, towzynt raz dobru noc hujkam a šotam, šeškam a šešenicam, towzynt raz dobru noc kmótřam a susedam a teke towzynt raz dobru noc wšyknym, ak su z njeju w pěsku grali! Hyšcer towzynt raz dobru noc wšyknym!

Něnt njejo wěcej Waša, ale něnt jo naša a to togo cesnego nawoženi N. N. z N. N.

Přispomnjenje redakcije. My smy w prjódkstejacych šes-
cích nastawkach dialekt wobkhowali, kajkiž so tam ryči, zwotkalž
smy tekst dostali. My so nadžijamy, zo naši česćeni čitarjo wšo derje
rozymja, wosebje dokelž smy słowa, w Hornych Łužicach njetrjebane
a njeznate, z našimi słowami wuložili.

Druzy wo nas.

We Winje wukhadžeja tydženscy nowiny, kiž maja mjeno
„Zukunft“. Wone su w němskej ryči pisane, staraja so pak jenož wo
słowjanske naležnosće. W II. a III. zešiwku toho lěta spominaja tuet
nowiny tež na nas lužiskich Serbow a to pod titulom „Som verlassenen
Bruderstamme“ (Wo wopušćenym bratrowskim splahu) a praja něhdže
takle: „Znate je, zo je so něhduši wulki, hišće w započatku třinatego
lěttotetka we wobšěrných krajinach mjez Łobjom a Odru bydlacy
słowjanski splah hač na něčišu, lědy 150,000 dušow ličacu narodnosć
lužiskich Serbow pomješiš. Koło wokoło wot Němcow wobdaći, nihdže
ze žanym druhim słowjanskim splahom hromadže wisacy, wot kotrehož
móhli podpjeru a posylnjenje dostać, zo bychy swoju narodnosć, mału
kupu we wulkim němskim morju, před powodženjom wukhowali, su
woni tola žiwe začuće swojeje narodnosće wobkhowali a dđerža kruće
při tej samej. Jich znaty narodny nawjedowař, k. Smoleř, je loni
brošuru wudał, w kotrejž wón mjez druhim wukladuje: Łužiscy Serbja
dostachu křesćijanstwo wot dweju stronow, najprjódcey wot Słowja-
now a potom wot Němcow a t. d.“

Słowjanski rozhlad.

W Galicyji a za Galicyju wudawaja so pódlá pólskich, w č. 12. lonšeho léta „Łužičana“ naspomnjenych nowinow slédowace małoruske (rusinske) žurnale: 1) Slovo (Слово), politiske nowiny. Dwójcy za tydžeň. Redaktor Bóhdan A. Dědickij. 2) Wěstnik (ВѢСТНИКЪ), officialne nowiny za Rusinow rakuskeho mócnarstwa. Dwójcy za tydžeň. Redaktor Wasilij Zborowskij (t. j. Julij Wysłobodskij). 3) Njeděla (Недѣля), prjedy Dom a Škoła, žurnal k čítanju za lud. Trójcy za měsac. Redaktor Iwan Hušalewič. 4) Pišmo do gromady (Письмо до громады), žurnal za lud. Junu za tydžeň. Redaktor Sewerin Šechowič. 5) Mjeta (Мета), literaturno-politiski žurnal. Wukhadža po njewěstych ronach. Redaktor Ksenofont Klimkowič. 6) Strachopud (Страхопудъ), humoristiski ilustrirowany žurnal. Tydžeńscy jedyn raz. Z přiľohu: Zoľotaja Hramota. Redaktor Josif Liwčak. 7) Wrjemjennik instituta stawropigiskoho. Lětnje jene čislo z protyku. 8) Nawukowyj Sbornik halickoruskoj Maticy. Lětnje štyri zešiwki. 9) Niwa (Нива), literarisko-belletristiski žurnal. Měsačnje tři króć. Redaktor Konstantin Gorbal. (Tute posleńše nowiny dostawa tež redakcia Łužičana.)

Z Budyšina a z Łužicy.

* Na lěkarstwo, kiž bě ze strony Serbow khwilu zakomdžene, studuje w tu khwilu wjacy serbskich młodzencow, hač hdy prjedy. W Lipsku su to serbscy studenci: Laras z Hodzija, Herman z Wuric a Kiršnař z Bukec. Teho runja staj tež w Prazy dwaj serbskaj studentaj lěkarstwa, mjenujcy Dučman z Bozankec a Čěsla z Budyšina. Po času změjemy po tajkim, kaž so zda, tež wjacy serbskeje ryče mócných lěkarjow w kraju a někotrežkuliz lěkarske město, kiž je tu khwilu z Němcom wobsadžene, budže so Serbej přepodač móc. Derje by bylo, hdyž bychu někotři serbscy młodzencojo tež na prawizny studowač cheyli, štož so doľho wjacy stalo njeje. W tu khwilu njeje mjenujcy žadyn jenički serbski student, kiž by na prawizny studował a teho dla drje tež hišće žadyn wuhlad njeje, zo změjemy bórzy pola wšitkich sudniskich hamtow w Serbach serbskeje ryče dospołnje mócných zastojnikow, kaž by to samo naše knježerstwo rady chcyło, kiž je so za to hakle před krótkim zaso wuprajiło. Duž serbscy młodzencojo studujće tež na prawizny, zo bychmy skerje lěppe tež w tutej wědomnosći wjacy svojich wučených serbskich mužow měli!

* Za swójbu serbskeho pioněra Klinku z Lěšćow, kiž na ryčerske wašnje, kaž je znate, při düppelskich nasypach padže, je hromadu přišlo 4257 toleř 28 nsl. 1 np. Wot tutech pjenjz dosta jeho zawostajena wudowa hnydom 307 toleř 20 nsl. 9 np. Dale bu wot tutech pjenjz po wupožčenju zbytku w lěšćanskej cyrkwi pola Hródku za njebo Klinku wot žarowskeho rězbarja Kühna z pškowca wudžělany wopomnik postajeny z marmorowej tafłu, na kotrejž so slědowace, bohu žel jenož němske napismo namaka: „Carl Klinke, geboren den 15. Juni 1840, Pionnier im Brandenburgischen Pionnier-Bataillon Nr. 3, fiel den Heldentod am 18. April 1864 beim Sturm der Schanze II. vor Düppel. Ein braver Soldat, treu bis in den Tod Gott und seinem König. Die 11. Cavalerie-Brigade.“ — Tutón wopomnik, kiž na 60 toleř płaći, hu w lěšćanskej cyrkwi 6. novembra po Božej službje wotkryty a před wulkej zhromadžiznu přítomneho luda poswjećeny. Wón je na lěwicy do murje zasadženy a rjana pycha lěšćanskeje cyrkwe.

* Knjz Hórník je před dlěšim časom Gabelsbergerowy stenografiski system, w Němcach najbóle rozšěrjeny, tež na serbsku ryč natožował. K temu je serbske zynki, za kotrež Němcy znamješko nimaja, na wosebite wašnje wučićał. Pokazka tuteje poserbšćeneje stenografije namaka so w stenografiskej protyicy, njedawno w Innsbrucku wudatej pod mjenom „Tiroler Stenographen-Kalender auf d. Jahr 1865, herausgegeben vom tirolischen Stenographenverein.“ Tam je mjez 20 druhojazyčnymi pokazkami tež serbski wótčenaš w stenografiskim a wučańskoserbskim pismje.

* Na kóncu lěta je serbske lutherske knihowne towarstwo dvě abo jeli chceš, tři knižki w serbskej ryči wudało, wjenujcy 1. bibliski pućnik na 1865 wot fararja Kaniga w Klukšu, 2. swjaty advent, wopominanja najwosebnišich wěšćenjow stareho zakonja na Khrystusa. Na serbski přeložil A. Sykora, faraf w Smělnjej. Poslěnim knižkam je přidata 3. adventska harfa, kiž wobsteji z přeloženja 9 adventskich khěrlušow wot fararja Domaški w Nosaćicach. Wšitke tři knižki su w Budyšinje ćisćane a wuznamjenjeja so na khwalobne wašnje přez čistosć ryče, korrektnosć (stareho) prawopisa, dobrotu běleje papjery a štož „swjaty advent“ nastupa, tež přez twjerdosć zwjazka, tak zo móžemy we wšěch nastupanjach z knihownym

towarstwom spokojni byt. Nas zwjeseli při tym wosebje tež to, zo tuto towarstwo, kaž so zda, tež tajkim počnje nastork k pisanju da-
wać, kiž bychu bjez njeho swój punt zahrjebali. K najmjeńšemu hodži
so to wot přeložerja advertskeje harfy prajić, kiž je, hač runje bě
něhdy horliwy serbski spisowař, wjele lět mjelčal a nětko hakle po
załoženju knihowneho towarstwa zaso ze swojím rjanym darom k spě-
wanju wikować započiu. Njech jeho harfa bórzy zaso zaklinči!

* Sakske wysoke ministerstwo je na wšitke sakske sudnistwa,
hdžež maja Serbja prawo brać a prawo ćerpic, tu wukaznju a poruč-
nosć dało, zo žadyn Serb w tym padže, hdžež před sudnistwom serb-
skeho tołmačerja (přeložerja) trjeba, za tajke tołmačenje ničo wjacj
płaćić njetrjeba, ale zo ma fiskus (krajna pokladnica) wšitke tajke
khósty njesć.

* Khrosćanski wučer k. Pjetaš je 20 khěrlušow wosebje wot-
ćisćeć dał z Wałdowych spěwařskich: „Pohrjebne hřěřusnje“. Čisćane
su w nowym prawopisu z němsko-serbskimi pismikami, kaž Katholsk:
Posoł wukhadža.

* Łužiscy Serbja maja slědowace nowiny **A. Hornolužiske**:
1) Serbske Nowiny. Politiske nowiny z nawěštnikom. Junu za ty-
džeň. Redaktor J. E. Smoleř. Wukhadžeja z lěta 1842 w Budyšinje.
2) Časopis towarstwa Maćicy Serbskeje. Nawukowne pismo.
Lětnje dwaj zešiwkaj po 4 listnach. Redaktor J. Buk. Wukhadža z
l. 1848 w Budyšinje. 3) Missionski Posoł. Měsačnje 1. listno.
Redaktor farař Rychtař. 4) Katholski posoł. Wudawany wot
towarstwa SS. Cyrilla a Methoda. Měsačnje 1 listno. Redaktor
M. Hórnik. — **B. Delnolužiske**: 5) Serbski bramborski
casnik. Politiske nowiny. Junu za tydžeň. Redaktor wučer Šwjela.
Wukhadža z lěta 1848 w Khoćebuzu.

† W měsacu decemburu 1864 wumrjechu sóchowacy znaćiši
Serbjo: Jan Herman, kubleř w Spytecach, prjedawši sejmski za-
pósłane ze Serbow, kaž tež kralowski změre, † 5. decembra w Spy-
tecach, 68 lět stary. — Herman Khróstak z Raboc, stud. lěkarstwa
w Lipsku, † 12. dec. w Rabocach, 25 lět stary. — Khorla Hen-
drich Mlynk z Džiwoćic, kral. sakski serbski wojak w Holsteinje,
znaty jako pilny dopisowař do Serbskich Nowinow, † 17. dec. w
Plönu, 23 lět stary.

ŁUŻIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
Półlětnje
7½ nsl.
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Redaktor a wudawař:
J. E. Smoleř.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
Cylolětnje
15 nsl.
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Č. 2.

Februar.

1865.

Na serbsku Bjesadu.

Hłós: Naše Serbstwo z procha stawa —

Bjesada, ty hwězda jasna,
Płomjenjata, blyščata,
Pruha twoja kóždy krasna
Njebjo naše pozłoa;
∴ Čemnotu žiwjeńsku
Pruhi twoje wuhasnu. ∴

Bjesada, ty slóncó mile,
Wohrjewace, kralowske,
Twoje směwki wobradziłe
Su nam dny najswětliše;
∴ Zaduwa ze sněha,
Twój dych tón nas wohrjewa. ∴

Bjesada, ty róža rjana,
Wšitkich róžow kralowa,
Twoja krasnosť wuwolana
Towařnosť nam porjeńša;
∴ Róžojoyty, swěće, sy,
Kćėja naše bjesady! ∴

Bjesada, ty matka luba
Narodneho žiwjenja,
Do swojoh' sy wzała sluba
Łužičanske džěćatka;
∴ Płodnosť měj, dale kćěj,
Wutroby nam serbske hrěj. ∴

F.

H u s l e ř.

We jstwičky éichej, émowej
 Tak zrudno smutno je,
 A husleř w khěžcy hořej
 Tak stysknje zdychuje.

To lube holčo jeho
 Na swjatym pole spi
 A luboh' najlubšeho
 Tu k srudźbje wostaji.

Wón žalosci a plače
 We zrudnej samoći:
 „O maćé, luba maćé
 Mje mlodoh wopušéi!

„Ja lubosé slódku twoju
 Do rowa pokhowach, —
 Wšak wutrobu z njej moju
 Ja lubej zaswjědach!

Ta při tebi na poli,
 Nětk wboha wotpočwje. —
 Mje wutroba přec boli
 Mje přec bjez lubosće.“

Při měšačku hlej spadny
 Jom sylza z wobliča,
 A wutroba jom zwjadny
 Kaž róža z naléča.

* * *

Pólnóc éicha éehnje, šěra,
 Plašé na rowy wupřéstrje, —
 Polo swjate, počnoh' měra,
 Drěma w swjatej éišinje.

Morwi hluboko we khlódných
 Komorkach tam sparnje spja,
 Hač ze zornow junu plódných
 Złote stwjelca skhadžeja.

Hač ze jejnych émowych bydlow
 Hlós jich z njebjes wubudži,
 Hač ze rajskech Božich sydlow
 Sudna truba zaklinči.

* * *

Zrudne wjerby sylzy plačo,
Swoje hałzy khileja,
A te sylzy zemju mačo
Polo swjate wokrjepja.

Slyš dha slyš te dziwne zwuki
Z pohrjebnišča zaklinča,
Hlaj, kak wjerbje blěde ruki
Wětr šeptmo wokoša!

Hlaj tón młodzenc, kiž tam kleči
Při rowje při kwětkojtym,
Kiž swój stysk, swój stysk najwjetši
Kwětkam płaka drěmjacym.

Swoje husle, jeáčka radosć,
W zrudźbje jeho wjesela,
W jejnych trunach klinči žadosć:
Wzmi, ach, wzmi mje ze swěta!

Nětk hdyž wětr njemdrjo duje,
Truny styskuje zazynča,
A ta wjerba zadychuje,
A te zynki zamjelča: —

Na huslach tu truna prasny,
Husle z ruki padnychu,
Swětleško to słabe hasny,
Wjerby herca krjepjachu.

* * *

Tam pódla rowa noweho
Ryje rowař na ranjo
Za woboh' herca młodeho
Row do zemje hluboko.

A zwóněk tón hercej zaklinči,
Hdyž joh' ze wsy přewodža
A zwóněk ze wjesnej cyrkwički
Jemu zrudnje božmje da.

A tež te husle do rowa
Z młodym hercom skhowachu. —
Njetk plačo wjerba styskniwa
Sylzy roni k wječoru.

Če w myslach mam!

Če w myslach mam!
Njeh pućik nastajam do dališeho kraja,
Hdžež róže rjenišo tež za mnje zakěčwaja,
Če tola lubuju
Z cyličkej wutrobu.

Če w myslach mam!
Hač runje njebjesa so hroznje pomróčuja,
Mi přichod žiwjenja hač dotal začěmnjuja
Twój wobraz rozjasnja
Mi njebjo, Maruška.

Če w myslach mam!
Hlej, tyšnosć trašna tež, o Tebje, lubša, jima,
Či praji: pachol wjac' Če, holčo, lubo njima,
Słyš, kak Če postrowja
Spěw rjany škowrončka.

Če w myslach mam!
O holčo, spokoj so, wšak zańdu zrudne časy,
So wróća nalěčo, kiž dawa nowe krasy,
Če tehdom powitam
A lubje wokošam. Š.

P a d n j e n y m.

Daloko we cuzej zemi
Row was khlódny wobjima,
Wětr rjane róže zlemi —
Palmy maće dobyća.

Njepředělske znamjo klónić
Měješe so před wami;
Wot was dyrbyeše to zhonić,
Kajki lud je słowjanski.

Zrudni waši lubi steja,
Hdyž so na was spomina,
Z hórkej sylzu zapłačeja!
Želna je jich wutroba! Š.

Marko Kralović a beg Konstantin.

(Srbske narodne pjesme Vuka Stef. Karadžiće, II. 60.)

Wujčehaštaj tam dwaj pobratymaj,
Konstantin beg a Kralović Marko.
Powjedaše Konstantin beg Markej:
„Pobratymje *) Kralovićo Marko!
Jeli ke mui w nazymje ty přińdžeš,
W nazymje na swjatoh' Demetrija,
Kotryž swoje křćeńske mjeno swjeću:
Wuhladaš ty hosćiny a česće,
A tež, bratře, krasne posluženje,
Wjele samych knjezowskich to jědzow.“

Ale wotmołwja Kralović Marko:
„Njekhwal, bego, ty so z posluženjom!
Hdyž ja bratra Handrija tam pytač,
Tehdy stróžich so na twojim dworje
W nazymje džen swjatoh' Demetrija,
Kotryž swoje křćeńske mjeno swjećiš;
Widzach tam ja twoje posluženje,
Widzach pak ći tež tři nječłowjestwa.“

Konstantin beg prašeše so nětko:
„Pobratymjo, Kralovićo Marko!
Kajke mi ty nječłowjestwo měniš?“

Ryči jemu Kralović tu Marko:
„To je přenje bratře, nječłowjestwo;
Přińdžeštej tam syrotcy dvě k tebi,
Zo by nasycit jej z bělym khlěbom,
Napojit jej z čerwjenym tež winom;
Tola praješe ty syrotkomaj:
„„Džitej wotsal, ćłowjeskaj wój hadaj!
Zo so nježadławja hosćo wina.““
Tole, bego, jara žel mi běše,
Žel mi běše syrotkow tak dweju,
Zo ja wzach sej syrotcy dvě sobu,
Wotwjedzech jej dele na torhošćo,
Nasyćich jej wobej z bělym khlěbom,
Napojich jej z čerwjenym tež winom,

*) Pobratym — dobry přecel, z kotrymž je swedźeński bratrowski slub činjeny.

Dach jej zwoblekaći w čisty čorlat,
 W čisty čorlat ze zelenej židu;
 Potom pósłach k twojemu jej dwornu.
 A tu hladach, bego, wot nazdala,
 Kak nětk budžeš jimaj postužeći;
 A ty wza sej jenu syroćičku,
 Wza sej ju na swoju lěwu ruku,
 Druhu wza sej na prawicu ruku,
 Wotnjese jej do dwora za blido:
 „„Jěztaj, pijtaj, knjezowskaj wój synaj.““

„Druhe pak je, bega nječłowjestwo:
 Hdyž tam běchu stari gospodarjo,
 Kotřiž swoju sławu pozhubichu,
 A hdyž na nich stary čorlat běše,
 Sadži ty jich na delny kónc blida;
 Hdyž pak běchu nowi gospodarjo
 Wot njedawna sławu nadobyli
 A hdyž na nich nowy čorlat běše,
 Sadži ty jich na horni kónc blida,
 Nošeše jim wino a rakiju*),
 Knjezowske jim jědze poskićeše.“
 „Třeće pak je, bego, nječłowjestwo:
 „Ty maš nana a tež twoju maćer
 Z njeju žadyn njej' při twojim blidze,
 Zo by pił či přenju škleńcu wina.“

Z južnoserbskeho M. Hórnik.

P ř e ć a.

(Z němskeho.)

Był-li ja wodźička,
 Haj ta najkhlódniša,
 Křewić Će chcył!
 A hdyž by hubčička
 Ke mni so khilala,
 Zbóžny bych był:

Ach był ja róžička,
 Róžička najrjeńša,
 Wón chcył Ći slać!
 Móhla mje wotšćipnyć,
 K wutrobje přityknyć,
 Ći cheu so dać!

Był-li ja ptačatko,
 Strowić Će rjenišo,
 Lubša, ja chcył!
 Při Tebi spěwać ja
 Chcył ja hać do kónca,
 Hać Će bych měł!

Š.

*) Rakija, palenc.

Kosteř a překupe abo: swěrnosće mzda.

(Pokračowanje.)

Jako bě Pilakec Jan, kotrehož běchu Kabylojo tak čězcy ranili, přeni tydžen swojeho khoreho loža přetrał, poča so z nim polěpšować a po někotrych njedželach běchu jeho rany tak daleko zažile, zo móžeše khodzić, kaž prjedy. Wón teho dla hižom wo tym ryčeše, kak by so zaso skerje lěpje k wójsku podać móhl. Při tym pak wón tež stajnje wothladanje khwaleše, kotrež bě w Lefleurowym domje namakał, a rjekny často, zo so tajkeho w dalokej, dźiwjej Afriey njebudžiše ženje nadzał.

Lefleur k tajkemu khwalenju ničo dale njerekny, hač to, zo ma tajke dobre wothladanje swoju jara dobru přičinu, a hač runje sebi Jan to husto dosć wopomni, dha njemóžeše tola wuslědźić, čoho dla jemu knjez Lefleur tejko lubosće wopokazuje.

My pak chcemy to hnydom přeradzić.

Lefleur měješe, kaž smy hižom na to spomnili, w Algierskej rjane kubło. Wón bě jako čěsliski towariš ze swojeho wotneho kraja do Jendzelskeje šoł a so wot tam do Orana w Afriey k jenemu mištrej přesydlił, kiž lódze twarješe. Tutón mištr běše tež z jeho narodneho kraja a dokelž Lefleur swěru džělaše, dha jeho wón za swojeho pomocnika wza a jemu tež skónčnje swoju jeničku dzowku za mandželsku da. Jako bě wón wumrjel, wjedžeše Lefleur twarjenje lódzow a běše ze swojej žonje dolho w zbožownym mandželstwje žiwy, tola njeměješe z nej žanych džěćí. Po jeje smjerći rozpředa wón wšo a kupi sebi kubło w pólnócej Afriey, zo by tam w měrje žiwy býć móhl.

Na tuto kubło běchu Jana k njemu přinjesli a wón bě bórzy wot njeho zhonil, zo je wón syn čěsle Pilaka a kak je so jemu šlo, zo je z hańbu Europu wopuścić dyrbjał. Jako Jan junu zaso na to spomni, zo móhl so skoro zaso k wójsku wróić, syny so Lefleur k njemu a rěkny: „Moj luby Nouvelo! Njewuslědne su Bože puće! Hač runje sym Wam hižom prajił, zo je Waš wóteny kraj tež mój wóteny kraj, dha Wam tola ženje powjedał njejsym, z wotkal po prawym sym. Wěsće, ja sym so w tym samym měsće narodził, hdžež sće Wy swětło wuhladali. Ja rěkach doma Jurij kwět a Twoja mać je moja sotra.“ — „Što?“ zawola Jan pošny spodziwanja, „ty sy mój luby wuj Jurij, wo kotrymž nam nihtón prajić njewjedžeše, hdže je wo-

stal!“ A wonaj so wutrobnje wobjimaštaj a košeštaj. Kwět praji potom: „Ja žanych džěci a žaneho přecelstwa tudy nimam. Wostań při mni, zarjaduj moje kubło a poskić mi tak tu skladnosć, zo móhl ja Tvoju mać hišće raz wohladać. Na nowy tydzień chcu do Europy wotjěć, wšitko je na pućowanje přihotowane.“ Kwět stupi po tutech slowach k jenemu khamorej a wza z njeho jene pismo. To bě jeho wotkazanje, w kotrymž bě Jana za swojeho herbu postajił, tola jenož pod tym wuměnjenjom, zo dyrbi Jan pola njeho hač do kónca jeho žiwjenja wostać. Jan bě ze wšitkim s pokojom.

Kwět w postajenym času wotjědze a dokelž mějachu dobry wětr, dha jeho lódz po krótkim času hjez zadžewka do Francowskeje přijědze.

Wón ze wšěm khwatkom dale pućowaše, hač po někotrym času do swojeho narodneho města přijědze, hdžež w jenym hosćencu wotstupi. Tudy so bórzy za wudowu Pilakowu naprašowaše, tež za Nowakcami a za wšelakimi starymi znatymi, wot kotrychž běchu pak jenož někotři hišće při žiwjenju.

Kwět běše hižom starši, hač šěsćedzesat lět a jeho sotra bě wo někotře lěta mlódša. Wona sebi njebě ženje wjac myslila, zo je jejny bratř žiwy, a wjele njenje hišće, zo jeho hdý wuhlada. Kwět jej z hosćenca najprjódey list pósła, w kotrymž bě prajene, zo chce jedyn pućowar k njej přińć a jej powjesće wot jejneho syna Jana přińjesć. Tež bě wón lisćik wot Jana sameho připołožil. Lědom běše Marja, Pilakoweje najmlódša džowka, tutaj listaj maćeri přečitała, dha Kwět do jstwy stupi. Marta jeho na měsće njespózna, ale, tak ruče hač bě wón někotře słowa rjeknył, postaže wona a zawoła polna radosće: „Jurjo, luby bratře, zwotkal so ty tola wróćeš?“ Jako běštaj se wutrobnje košiloj, powjedaše jej Kwět, kak je do Afriki přišoł a kak je wón we nim swojeho mlódšeho wuja spóznał, a přistaji na posledku, zo Jan nětko jeho kubło zarjaduje, hač so wón (Kwět) zaso njewróci.

Jan bě swojej maćeri tójšto pjenjez sobu pósłał a swojej sotrije Marji wšelake rjane dary sobu dał, zo bě pola Pilakec wulke wjesele, kotrež so za Kwěta hišće powjetši, jako Marja te nowiny před njeho položi, w kotrychž běše knjez Nowak wozjewił, zo je Jan cyle nje-winowaty na tym, štož běše jemu wón přiepił. Z tutech nowin so mjenujey Kwět dospołnje přeswědči, zo je Jan wěrnosć ryčał a bě teho dla čím wjeselši.

Nazajtra wopyta Kwět tež Nowakec dom, přinjese tam najlubozniše strowjenja wot Jana a powjedaše wobšěrnje, kak je so jemu wot tego času šlo, jako běše wótcny kraj wopuščil. Z najwjětšej kedźbnosću posluchaše Ludmila na jeho ryče a cheyšce wšitko na najdrobnišo wo Janu wjedзец. Najwutrobniša radosć so jej z wočkow swěćeše, jako běše wona zhonila, zo je žiwy a strowy a zo je stajnje z wulkej přecelniwosću na Nowakec swójbu spominal. Kwět bórzy pytny, zo je jeje wutroba Janej jara přikhilena. Wón widžeše, zo je wona rjana a lubozna knježna, a mjenješe pozdžišo při sebi, jako běše zhonil, zo je tež tak pěčna a bohabožarna, kaž rjana a lubozna, zo by so derje za Jana hodžila.

Kwět potom Nowakec hišće někotry króc wopyta a wšě ryče, kiž so tam w jeho přitomnosći mějachu, nastupachu najbóle Jana. Wón wšo wo nim powjedaše, tež to, zo je Jan wyšk, ale kajke herbstwo jemu junu připadnje, na to wón z dobrej wolu njespomni.

Jako bě Kwět někotre njedzele při swojej sotře přebyl, bě čas wotběžal, kotryž běše sebi k wopytej w domiznje postajil. Wón so tego dla Martu a Marju a ze wšitkimi znatymi rozžohnowa a poda so na dompuć do Afriki. Po někotrym času stupi tam na brjóh a po někotrych dnjach přijědze k Janej. Tutón bě jara wjesoly, jakožhoni, zo je jeho mać hišće žiwa a w kajkim dobrým wopomujenju pola Nowakec wón stoji.

(Skónčenje.)

Přislušnosće přećiwo zwěrjatom.

Jandželojo lubuja nas čłowjekow, woni bjeru džěl na našich čerpjanjach, na našich sylzach, na našich radosćach, hač runje smy wo wjele špatniši hač woni, a w Bójskej stwórbyje wjele nižšo stejimy, hač woni. Přetož woni wobhladaju cyły wulki swět jako njeprēměrný dom Boži a wšitko, štož we nim je a bydli, wysoke a nizke, je jim swjatnica, dokelž je přez tego wšehomóčne słowo nastalo, přez kotrehož su woni sami wušli. Tež my čłowjekowo smy wyšše stworjenja, přirunamy-li so z druhimi stworjenjemi, kotrež hišće na nižšich stupjenjach dokonjanosće steja. My smy wyšše stworjenja, přetož my widžimy pod sobu wurozšěrjenu wšu zwěrinu. Ale tež wona je Boži skutk. Wona dyrbi nam droha być, dokelž mamy my a wona jeneho

stworícíela. Hač runje su zwěrjata stworjenja mjeńšeje dokonjanosće, maju wone tola žiwy wodych kaž čłowjek; maja čuće, bolosć a radosćiwosć, kaž wón; přetrjecha jeho často w uěkotrych čělnych kajkosćach a bliža so nic porědko ze swojim rozomom jeho rozomej. Wšitke zpóznaju jeho za swojeho knjeza, jako najmóćnišeho. Same dźiwje zwěrjata w pusćinje postróža so, jeho wuhladawši, před čłowjekom a čekaju před nim. Jenož w zadwělowanju, při wobaranju w nuzy abo z hloda zwaža sebi wone jeho nadpřatú a nałoža swoje sylniše mocy. Bjez tejele přirodženeje bojosće, kotruž je Boža ruka do wutroby samych najdziwišich njekrasnikow plódziła, by slabe, wot přirody nahe a hjezwoborne čłowjestwo dawno pod mocu a sylnosću wulkich rubježnych zwěrjatow zaničene bylo.

Tola je ličba tajkich stworjenjow, kotrež móža čłowjekej strašne býć, wulcy jara mała přeciwo tym zwěrjatam, kotrež su, móhłrjeć, jeno žiwe, zo bychy jemu wužitk, přihodnosć a wjesela dawale. Su wone, na zemi často we wšitkich zemskich potrjebnosćach jeho pomoc, často jeho jenička zepjera, nic porědko najswěrnši towaršojo a přečeljo. Ja jako křesćijan, jako rozomne, wyšše stworjenje nimam jenož prawa nad zwěrjatami, ale mam tež přislušnosće přeciwo nim. My mamy to prawo, te zwěrjata morić, kotrychž dźěle su nam pak k žiwnosći, pak k wobdrásćenju (wodžecu), pak k druhim potrjebnosćam zemského žiwjenja nuzne. Ale my nimamy žaneho prawa, jich smjerć přez surowe čwile wohorkosćić; my nimamy žaneho prawa, zwěrjata jeno ze zasakłosće abo worakawstwa morić; my nimamy žaneho prawa, za same škódnje zwěrjata dohlo trajace smjerće wumyslić, zo bychmy so na jich smjertnym bědženju wokřewjeli, ale je přislušnosć a žada sebi čłowječnosć, smjerć zwěrjeća na najkrótše wašnje pospěšeć.

Jehnjo dže skłudne k řezu na městno, hdžež hižom druhe jehnjata so wukrwawić widžeše. Wono so před smjerću njestrachuje, kotruž njeznaje, ale boji so jeno bolosće, kotruž začuwa abo snano je hižom začulo. Teho dla njeje nahla smjerć, spěšny přestup z byća do njebyća za zwěrjo žana surowosć, žane njezbože, a čłowjek, kiž dyrbi swoje žiwjenje přez smjerć stworjenjow zdžeržec, njewoběndže přez jich zarězanje nič njeuje hač njeprawdu. Ale to přeradží rozhněwatu twjerdosć a zasaklu surowosć wutroby, ma-li štó na pomalkim morjenju zwěrjatow, na podlěšenju jich čwilje radosć. Přeradží to nječúćiwu wutrobu, hdyž štó njewinowate stworjenja, kotrychž žiwjenje nam žaneje škody, kotrychž smjerć nam žaneho wužitka njepřinjese, z kraj

lačnej zlóseu mori. Tež zwěrjo, o nječłowjće, ma čuće, kaž ty, čuje bolosć a radosć, kaž ty; ma přinarodžene žadanje, swoje spěšne žiwjenje wužić kaž ty! Čeho dla wutupuješ ty z worakawstwom, štož Bóh z mudrosću stwori? Čeho dla zaničuješ ty žiwjenje, kotrež dyrbi snadno druhim stworjenjam wužitne býć, hdyž tež tebi ani wužitka ani škody njedawa? — Přislušnosť, žiwjenje nješškodnych zwěrjatow na kedžbu hrać a při jich morjenju z najmjeńša smjertnu čwilu přikrótsić, česći mudrišeho čłowjeka, hdyž ju dopjelnja a wujewja nam přewahu jeho ducha a cune začuće jeho wutroby. — Džěco, kotrež móže z mordafskim zradowanjom na bolosć wbohich zwěrjatow hladać, budže bórzy runje tak hotowe, so sylzam svojego runjeća smjeć: to džěco pak, kotrež smjerc kotrehožkuliž ptačka wobžaruje, so tež při čerpjenjach dobrych čłowjekow džělbraća njezminje. Wote wšitkich stworjenjow pak steja čłowjekej zwěrjata jeho doma najbliže. Wone slušuju, mohlrjec, k jeho swójbje. Wón je jich zastarať, jich knjez a zakitowať. Ale za to su wone jeno k jeho lěpšemu žiwe. Wone zna-jeju jeho; wone lubuja jeho; wone přibližuju so jemu přecelniwje; wone přijimaja džakownje te dary, kotrež wón jim poskičuje; přiroda zapowjedzi jim ryč, ale wone dawaju so jemu přez zynki a znamjenja zrozumić a powjedza jemu swoje dowěrjenje, svoju džakomosć, svoju lubosć. Přislušnosť je, so za tele njeryčne, čłowjekej k pomocy date sobustworjenja starać. Bychu-li wone, kaž druge jich runjeća, swobodne w džiwinach žiwe byće, dha bychu so same za svoju picu a žiwnosć, za svoju kryčiznu starać móhle. Čłowjek porubi je, swojeho wužitka a lěpšeho dla, jich swobody a wza po tajkim tu dolžnosť na so, jim to podawać, štož sebi same nadobyć a pytać njemóžeja. Přislušnosť po tajkim je wosebje ta, z tutymi domjacymi zwěrjatami z ľabodnosću a miłosću wobkhadžeć; winowatosć je, jim přihódnou a nuznu žiwnosć podawać; přislušnosť, je pře njehodu wjedra zakitować; přislušnosť, za jich čistosć, za jich strowosć so starać; přislušnosť, je nic z džětom čwilować, kotrež měru jich mocow přesaha. — Prawy smili so nad svojim skotom, ale bezbóžneho wutroba je njesmilna, praji Salomon w svojich přisłowach (12, 10.) a Mójsas praji: Hdyž ty teho, kotryž će hidzi, wósła widziš pod jeho břemjenjom ležo, hladať so a njewopušeć jeho, ale skomdž rad to swoje, jeho dla (2. Mój. 23, 5.) — Pola wšitkich, samych najdziwišich ludow knježi hnjujate džělbraće na derjehicu jich domjacych skoćatow. O, kak holozno je, hdyž my křesćijanow widzimy, kiž hjez začuća tym

najswěrnějším pomocnikam swojeho džěla, tym towaršam swojeho doma čerpić dawaja a jim přez hrubu surowosć čerpenje načinja. Hdyž widžimy, kak woni w zaslepenym hněwje často z njewinowatymi stworjenjami nanajtwjerdšo zakhadzeju abo jich mocy bjez nuzy, často jeno we worakawosće a z přezběhnenja, njesmilnje a njenaturscy napinaju. — Tak česće hódne, hač tež čłowječa sobuželnosć a ľahodnosć ze zwěrjatami stej, kotrež su pod našim zakitanjom žiwe, dha njesmětej tej samej so tola do hlupeho zalubowanja a přikhilenja přerosć, kotrež žanemu špatnišemu stworjenju njeslušaj, hač my sami smy.

Přewulka přiwisliwosć k zwěrjatam, lubuškam je znamjo słabych duchow, kiž čłowjeskeje dostojnosće zabudu a postajenje zwěrjeća přepoznaju. Runje čile čłowjekojo, kotřiž swoje najrjenije lubosća na njerozumne stworjenja rozmjetaju, kiž tajkich ani njepožadaju, ani njepotrjebaju — runje čile čłowjekojo su často přećiwo swojim sobubratram a sobusotram najbóle njeprawdni. Mjez tym zo njerozumne zwěrjo majkajo pokhwaluja, móža woni ze swojim jazykom dobrych ľudźi hanibić; mjez tym zo swoje zwěrjo-lubuška ze slódkimi kuskami nasycuja, móža woni njehnući přihladować, kak so plakata khudoba wot jich durjow wotpokaže. Tón njeje žadyn křesćijan, kiž swojemu bratrej dort wotčehnje, zo by jón skoćeću čisnył. Tón njeje žadyn křesćijan, kiž Jezusowych bratrow zastorkuje, kiž so čłowjestwa hanibuje, zo by so přez blychć a radosć zwěrjatow hordził!

H. F. W.

K n o t,

čes. krtek; pol. krét; rus. кроль; ľac. talpa; něms. Maulwurf.

Mjez wšitkimi zwěrjatami, kotrež swoje mlode čěša, je knot to jeničke, kotrež za swojej picu abo žiwnosću po čémnych khódach pod zemju khodźi. A na jenym hužom je přewjele — budže někotryžkuli prajíc, kiž na swoje pola a ľuki spomina, kak su z knotowymi hromadkami pokryte, kak je zemja přeryta, zwobwroćana a džěrawa a kak rostliny z wjěřcha wotmrjeja, hdyž to žadlawe zwěrjo so pod korjenjemi pase. Nó, dha chcemy k sudu sedzić nad tym zľóstnikom. Wěrnó je a njeda so přěć, zo wón přez swoje podzemske khódy zemju přeryje a jej kusk twjerdosće rubi. Wěrnó je dale, zo so přez wustorkane pjeršćowce hromadki wjele plódného kraja pokryje a zo mó-

ža so koehorki rostlinow, pod nimi ležace, w rosćenju zadžěwać, haj zadusyć. Pře to pak su w pilnej rucy hrabje dobre! Ale što je widzał, zo knot koruski wotžerje? Štó móže to prajić? — Nó ryči so tak: „Hdžež su koruski wotežrane a rostliny wotemrjele, nadenđež tež knoty, a hdžež žane knoty njejsu, tam so to tež njestanje. Po tajkim čini to knot.“ Štož to praji, je najskerje tón samy, kiž je junu prajił: Hdyž w nalěcu žaby rječtaja, dha tež lisće zahe wubiwa. Hdyž pak žaby zahe rječtać njechadža, dha tež lisće přińć njecha. Po tajkim wurječtaju žaby lisće.“ Hlajće tola, kak móžemy so molić! — Ale tu přińdže zaryčnik knota, nazhonjeny ratař a wobkedźbowar přirody, tón tak praji: Nic knot njewotžerje korjenja, ale wšelake waki, wački a kundrosy, kiž su pod zenju, je wotžeru, z kotrychž potom mejske bruki a čerwje nastanu; knot pak žerje kundrosy a čisći zemju wot tychle njepřećelow.“ Nětko so po tajkim da zrozumić, zo je knot přeco tam, hdžež su trawa a rostliny khore a wotemrěja, dokelž tam kundrosy su, za kotrymiž wón dže a kotrež přesěcha. A potom je wón to pječa činił, štož te načinja, a dostawa za swoju dobrotu, kotruž chce wam wopóказаć, katowy džak. To je zaso něchtó wo jstwje wunamakał abo z knihow wuknył — budžeće wy prajić — kiž hišće žaneho knota widzał njeje. Stój, luby přećelo, kiž to praji, wón znaje knota lěpje, hač wy wšitcy; móžeće dwojaku pruhu činić, hač wón wěrnosć ryči. K přenjemu: hdyž knotej do huby pobladaće. Přetož wšě štyri-nohaki abo čěšaki, kotrež je přiroda na rymzanje wot rostlinow pokažala, maju w kóždym čelesnje, horka a delka, jeno dwaj jeničkaj, a to wótraj předknaj zubaj a nimaja cyle žanych róžknych zubow, ale ščerbinu hač k čerjonowcam. Wšitke rubježne zwěrjata pak, kotrež druhe zwěrjata lója a žeru, maju šěsć a wjacorych kónčojtych předknych zubow, potom róžkne zuby na wobimaj bokomaj a za tymi mnohe čronowey. Hdyž sebi nětko zuby knota wobhladaće, namkaće: Wón ma w hornim čelesnje šěsć a w delnim wosom kónčojtych předknych zubow a zady tych samych róžkne zuby na wšěch štyrjoeh stronach, a z teho slěduje: Wón njeje zwěrjo, kotrež na rostlinach rymza, ale je małe rubježne skoćatko, kotrež druhe zwěrjatka žerje. K druhemu: hdyž morwemu knotej brjuch rozrěznjeće a jemu do žołdka hladaće. Přetož štož wón žerje, dyrbi w žołdku měć, a štož ma w žołdku, je tež žrał. Nětk pak, chceće-li pruhu činić, ženje žanych koruskow (koruskacych nitkow) abo hewak něšto wo tym w knotowym žołdku njenamakaće, ale kóžki wot kundrosow, wudžeńcow, druhich wakow a čerwjow.

Kak nětko steji? Hdyž po tajkim knota bjez njewustawanja přesčěhaće a chceće jeho z prochom a z mochom zaničić, činice sebi samym najwjetšu škodu a kundrosam najwjetšu dobrotu. Dha móžeja te potom waše pola a luki zahubić, móžeja rosé a tyé a w naléću přińdže potom mejski bruk a wužerje potom štomy nahe, kaž khosća. Tek steji! W.

Mysle a přirunanja.

Podał Fiedler.

(Pokračowanje z 9. čísla 1864.)

- 43.) Tež z kwětki, we wětru so khabłaceje, pčółka slódku měd čehnje.
- 44.) Bohatstwo runa so hnoje; rozprěsčérane wužitk přinjese.
- 45.) Tón wučomnik k ničomu njeje, kotryž sebi njepředwozmje, něhdy swojeho wučerja přetrjechić.
- 46.) Róžowe pupki hišće róžinu slódku wón nimaju.
- 47.) Někotry hnydom „woheń!“ woła, widzi-li něšto w čěmnym so swěćić.
- 48.) Fijalki tak wysoko njerostu, kaž kopřiwy.
- 49.) Nježórli so husto najjasniša studžeń z čěmneho kamjenišća?
- 50.) Z lubosće k łojej kócka swěčnik liže.
- 51.) Škowroněki tež při zamróčenym njebju spěwaju.
- 52.) Bur z ruku syje, nic z cyłym měchom.
- 53.) Khwališ-li pawy, dha wopuš wupřěstru.
- 54.) Bjez rječázow a spinatych pjerow njeby časnik šot.
- 55.) Róža tež bjez černjemi a wóstami krasna wostanje.
- 56.) Woda tymješćow tež njebjo wotznamjenja.
57. Wot mėsáčkowneho swětla žane jabluko nječerwjeni.
- 58.) Rjane kwětki dolho při puću njesteja.
- 59.) Husto so krasna husańca do čěmneje mjetele přewobroći.
- 60.) Někotry čłowjek so před womazanej papjeru postróži, tola w swojej wutrobje čěrpi hródz Augiasowu.
- 61.) Wědomnosće su hory ze sněhkryjacym wjeřškom.
- 62.) Kóždy štom ma wjacy kćenja, dyžli plódom.

(Přichodnje dale.)

Delnolužiska narodna pësen.

(Ze zbërki Smolerja a Haupta.

Delnjołužiski.

Wužěłał je luby čolnik
Wot tog' drjowa wëzowego;
Gaž jo jen wón wužěłał,
Spušćil jo jen na wódu.

„Spłowaj, spłowaj čolnik mój,
Přecer bližej ku grodu!“
Ku grodu wón připlěl jo,
Při grože je zastanuł.

Wšykne luže spachu tam,
Ak to ředne žowčo nic,
Sežało jo sežało
We tom swětłom hokjeńku.

Žo lubeg' upytało
W bětom grože husokjem,
Cerwjene tam přěło jo,
Zelene pak sukato.

Šnóru jo tam žělało
Swójomu nejlubšemu:
„Spušcej se ty luby mój
Pó tej šnorje žyžanej!

Spušćal jo se najlubši
Pó tej šnórje žyžanej,
Pó tej šnórje žyžanej,
Pó tej wóže dlymokkej.

Žož jo ředne žowcyščo,
Žož jo jogo lubcycka.
„Mója bužoš tak dlyjko,
„Ak ta wóda dlymoka:

Gaž ta wóda huběgnjo,
Naju lubosé zajzó.“
„Woda nikul njuhěgnjo,
Lubosé nikul njezajzó.“

Hornolužiski přeložk.

Wudžěłał je luby čolnik
Wot toh' drjewa wjazowego;
Hdyž je jón wón wudžěłał,
Pušćil je jón na wodu.

„Płowaj, płowaj, čolniko,
Přeco bliže k hrodu!“
K hrodu je wón připlował,
Při hrodže je zastał tež.

Wšitcy ludžo spachu tam,
Hač to rjane holčo nic,
Sedžalo je sedžalo
We tym swětlym woknješku.

Kaž lubeho pytnyło
W bětym hrodže wysokim,
Čerwjene tam přadto jo,
Zelene pak sukato.

Šnóru je tam džělało
Swojemu najlubšemu:
„Pušcej so ty luby mój
Pó tej šnorje židžanej!“

Pušćal je so najlubši
Pó tej šnórje židžanej,
Pó tej šnórje židžanej,
Pó tej wodže hlubokej;

Hdžež je rjane holečo,
Hdžež je jeho lubička.
„Moja budžeš tak dolho,
Hač ta woda hluboka:

Hdyž ta woda wuběhnje,
Naju lubosé zahinje.“
„Woda nihdy njewuběži,
Lubosé nihdy njezahinje.“

Z Budyšina a z Łužicy.

* W loni je so w Serbach, kaž su Serbske Nowiny w swojim času wozjewite, přenje serbske spěwanske towarstwo na wsy založilo. Je to „Jednota“, kotraž je wosebje přez prócowanje k. wučerja Krala we Wotrowje a přez lubosć k serbskemu spěwu w tamnišej stronje nastala. Wjedźićel towarstwa a spěwanski direktor je k. Kral sam, předsyda a pokladnik k. Jakub Kokla w Swinjařni, pismawjedźel k. Böhma z Pančic. Sobustawy su mužojo (mjez nimi tež wokolni wučerjo) a młodžencujo z khróscanskeje a wotrowskeje wosady. „Jednota“ skhadźuje so porjadnje tydžeńscy jedyn króć w hosćencu wsy Swinjařnje. Druhdy pak ma tež druhdze spěwanske wječory. Tak běše w loni na swjećeny swjaty dzeń swjateho Jakuba rjany swjedžen na starodawnym hrodzišću pola Wotrowa, wo kotrymž Serbske Now. rozprawu podachu. Khróscansku kermušu běše spěwna bjesada w Khróscicach. Wóndanjo skónčnje póstniku wutoru swjedeše „Jednota“ swój založehski swjedžen ze spěwnym koncertom a balom w kupjeli Marinej Studni pola Smječkec. Sława tutemu młodemu a wužitnemu towarstwu! Njeh po tak dobrym přikładze tež druhdze Serbjo mužske a mužne spěwanske towarstwa založa, zo bychmy w Budyšinje spěwanski swjedžen w nowišim zrozymjenju teho słowa pódlu tež jara požadanych spěwanskich koncertow swjećić móhli!“ M. H.

Φ. W Budyšinje swěćeše srjedu dzeń 15. febr. t. l. budyska Bjesada w hosćencu złoteje króny swój létušy založehski swjedžen z hosćinu a balom. Tón samy bě bohaće wopitany a rozwiwaše rjanu zabawu a luboznu radosć. Při hosćinje so tři serbske spěwy, wot k. Fiedlerja zestajane, pod přewodem hudźby spěwachu a mějachu te same napisma: „Na serbsku Bjesadu“, „Knježna Bjesadźinka“ a „Khwalba“. Sława budyskej serbskej Bjesadze!

..š.. W připóznaću wažnosće, kotruž ma čěski narod tak derje w swětnych, kaž tež wosebje w cyrkwinych stawiznach, a w připóznaću potřebnosće, so k temu narodu přibližić, z kotrehož, móhł rjeć, wukhadžeja (přetož Herrnhutarjo su naslědnicy čěskomorawskich bratrow), je předsydstwo herrnhutskeje unije dweju bratrow do Čech póstało, zo byštaj tam čěski nawuknytoj. Po nowišich powjesách staj wobaj hižom hódny započatk sčiniť a je z teho widjeć, zo čěsku ryč derje nawuknjetaj.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Redaktor a wudawar:
J. E. Smoleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 3.

Měrc.

1865.

Njeboj so!

Žołmjate morjo
So pozběhuje:
Njeboj so, křesćano,
Bóh twoja skařoba je!

Hwězdajte njebo
Noć wuhašuje;
Njeboj so, křesćano,
Bóh twoja swětlina je!

Koleni horjo,
Křiř postabuje:
Njeboj so, křesćano,
Bóh twoja zepjera je! Fiedleř.

Kapařka.

Što mile so na hórcy zyboli,
Hdyř skkadžeja na njebju hwězdzički?
To éicha je kapařka lubozna,
So putnikej k modlitwje wotanka.

Što w kapařcy klinki so znořuja,
Noć éichomnu swjatočnje žatbuja?
To swjećene bratrow su khěrluše,
Kiř nutyrnje wutroba spēwuje.

Što zynči, što klinči harmoniski
Tam z hóřički dele zynk jandželski?
Ach smjertny zwónčk koleba do rowa
Tam na ranko spróčneho putnika.

Přel. Fiedleř.

Winojty njewinojty.

W jenym małym saskim měšće bydleše jedyn muž, kiž jara změrne a čiche žiwjenje wjedžeše. Wón njeskomdži žane předowanje a měješe to wašnje, kóždu njedzelu ranšu Božu službu wopytać, kotraž so w 7 hodžinach započese.

Jenu njedzelu stany wón rano zahe, dokelž so jemu zdaše, kaž by so zwonilo a skoči z loža, zwobleka so kemšacu drastu a běžeše do cyrkwje. Tam přišedši, namaka wón wšitko zamknjene. Wón džěše wot jenych durjow k druhim, ale wšitke běchu začinjene. Skónčnje slyšeše wón časnik bić, a dokelž bě hišće zahe a so jemu po tajkim zwonjenje jenož zdało, wróci so wón do swojeho bydla. Bórzy po tym přińdže khejbetar a džěše do cyrkwje, zaswěci swěcy a dohlada so hnydom, zo je wołtar wurubjeny. Wón čini haru. W tutej nócy bě pak nowy sněh padnył, a teho dla namaka so slěd tamneho muža. Wobsedźer teje khěže praji hnydom, zo je jeho podrožnik jara zahe wušoł. Tutón muž powjedaše drje tu wěc cyle wěrnje, tola jemu so njewěrješe a bu teho dla do jastwa wotwjedženy. Přez tutón podawk wotčuíci jemu swědomnje. Jako k přeslyšenju přińdže, praji wón sudnikej, zo je na tamnym cyrkwinym rubjenstwje njewinojty, ale zo je swoje jastwo tola zaslužil. Přetož někotre lěta prjedy bě wón w swojej wótčinje jeneho člowjeka skóncował a so potom do wukraja podał.

Zeserbšćil Bjek.

Budž spokojny.

Husto so stanje, mój křesćano, zo swoje snadniše zeńske zbože z wjetšim tak někotreho svojich sobučlowjekow přirunaš. Ty pytuješ, woni wobsedza wjele pjenjez a kubłow, a twój je lědy nizki domček abo ty wobydliš jenu malu jstwičku, za kotruž maš summu pjenjez zaplaćić, kiž chce hakle z wulkej prócu warbowana być.

Ty widziš, kak jim wšitko k službje steji, kak móža kóžde požadanje docpic a sebi žaneje potreby zapowjedzić njetrjebadza; a

hdyž tež ty jeno małe žadanja na žiwjenje staješ, twoje potrebnosće k najponižnišim slušuju, dha je tola twoja wutroba husto polna čiščacych starosćow. Khlěba dyrbiš měć, zo by móhl sebje a swojich nasycić; drasty so tež zmynyc njemůžeš, zo by swoju nahotu wodžel a so před zymu a mjerznujenjom wobarnewal; a tola přindu časy, hdžež twoja najswěrniša pilnosć a twoja najswědomniša zlutniwosć lědy dosahatej, tehje z najuuznišim zastarać.

Ty widziš, kak wysoko woni w nahladze steja, kak je wšitko hotowe jim sluzić, a kak je z jich strony jeno kiwnjenja trjeba, tysacy rukow do skutka stajic, jich wolu dopjelnujeć. Na tehje nihtó njekedzbuje; hdžež tamni knježersey rozkazuja, maš ty ponižnje prosyc a dyrbiš sebi někotrežkuliz njedostojne zakhadzenje ze sobu lubic dać, zo by jeno hněw někajkeho wyššeho wot sebje wotwobročil.

Při tajkim přirunanju so často w twojej wutrobje njespokojnosć hiba. Ty počinaš skorzić, wobhladuješ so jako wopušćeny a zakomdzeny a wšě twoje wobstejnoscě njechadza će tež w najmjeńšim wjacj spojocjeć.

Tola ty so moliš, činiš njeprawje, daš so tu a tam wot zwonkowneho blyšća slepic a přewažiš na zdaće zbožownosć tamnych, kaž tež swoje samsne, sebi jeno do mysłow stajene njezbože.

Zastup jeno, hejzo-li či možno, do palacow, njespokojnosće hlós tam husto čím wótriši wotzynk dawa, čím wjetše su rumy.

Kedzbuje jeno na wysokich a bohatych, tu a tam zaslyšiš z jich wutrobna, ze zlotom a ze židu prikrytego, zdychowanja so žórlíc, kotrež čím boloznišo klinča, čím pyšniše su zwonkowne wobstejenja.

Přetož tež tu su blaznosće, hórkotnje kajomne. Tež tu su khorowate, abo njeporadzeno abo přez smjerc zhubjene dźeci.

Abu njejsy hišće wopomnit, kak so z člowjekowymi požadanjemi po prawym ma? Čim mjenje so wone dopjelnuju abo dopjelnujeć móža, čím mjenje so hibaja; ale čím bóle přibjeraca je jich ličba a čím bole čwilowace jich žadanje, čím lóžo a ručišo jich doepicé slěduje.

Nawuč so teho dla, nic na zdajomne zbože kedzhować, ale na brachi a njedokonjanosće, kiž tež jemu přiwisaju. Potom budžeš spokojniši ze swojimi samsnymi niskimi wobstejnoscěmi a hišće na dosć w tych samych namakać, za což změje twoja duša Boha khwalić.

Fiedler.

Pjatlina abo wódny wows.

We měsacu septembru 1862 předpoložil knjez najeník Moebius z Klukša we ratafskim krajskim towarstweje we Budyšinje někotre kćějate a płodonošne stwjelca wódneho wowsa abo pjatliny (*Zizania aquatica*, Wasserhafer, nordamerikanischer Reis) a dawaše tež krótku rozprawu wo tutej pola nas cyle nowej rostlinje. We druhim čisle hamtskich nowinow za ratafske towarstwa dawa wón wobšěrnišu rozprawu wo tutej naležnosći a ja dowolam sebi, něšto z teje sameje přirodospytne mu towarstwu a přez to samo Łužičanej přepodać, dokelž so mi tuta wěc wažna być zda za naše towarstwo, kaž tež za Łužicu a Łužičana.

Wjele króć hižom je so we Němcach spočatk sćinił z plahowanjom tuteje rostliny, ale nihdže njeje so ta sama, tak wjele hač je znate, radžila.

Dokelž pak je plahowanje wódneho wowsa za tajke krajiny, hdžež je skótna pica žadna, wulcy wažne a wužitne, je so tu a tam přeco zaso z nowa spytało a tež pola nas we Łužicach.

Rnjes Moebius dosta we oktobru 1861 centnat symjenja tuteje rostliny přez knjeza konsula Kühna z Newyorka a rozdželi 14 sobustawam klukšauskeho ratafskeho towarstwa, zo bychu wódny wows plahowali. A hač runje běchu jón z wulkej prócu syli, njebě so tola nihdže radžil, hač pola knjeza Moebiusa sameho. Wón bě do šesćoch hatow symjo sył, ale jenož we dwěmaj rosćeše wódny wows a přinjese hižom měsaca awgusta plody. Symjenju da wón wupadać, zo by so wódny wows sam dale plahował.

Wódny wows rosće tři lóhće wyše wody a runa so našej sćinje (trčínje, *Scirpus*, *Phragmites communis*), tola nima žanych sukow. Na kóždej rostlinje su muske a žónske kćenička zjenočene. Žónske kćenje stej na wjeršku a tworil 6—9 palcow dolhi klósk. Haydom spody teho sameho stej muske kćenje, kotrež kaž n. př. kostrjowa swój kćew přej stej wotanka abo we rozlatcy (*Rispe*, *panicula*) stej, kotraž je něhdže 9 palcow dolha; muske kćenje pozdišo wotpada.

We zjenočenych statach Ameriki, hdžež ma tuta rostlina swoju domowinu, mjenuja ju „Tustarora Rice, Wilz-Rice, Indian-Rice, Water-

oats,“ a zda so posledniše pomjenowanje „wódny wows“ najkmaniše być, dokelž su zornjotka najbóle na wows podobne.

Najlěpje radži so tutón wóws we tučnej, bahnišćatej zemi, kotraž je z wodu přikryta. We Klukšu je so pak tež we hatach radžil, hdžež je cyle hlinjojta póda (Boden.)

Wusyw ma so we oktobru abo měrcu stać. Zornjotka maja so nazymu 10 abo 12, nalěto 20—24 dnjow prjedy do wody namočić, zo bychu khochoły dostale. Hdyž je změja, wusyja so do hatow. Na tajke wašnje so lěpje zepřimaja a rostu. Njeje symjo při wusywyje khochoły měto, spóžera so lóhey wot rybow a druhich wodowych zwěrjatow.

Knjez Kühne je pisał, zo so tutón wows we hatach plahować hodži, kiž su 4 abo 5 lóhcow hluboke a napinane, a so tež we nje-nahle běžacych wodach radži.

Knjez Moebius měni, zo so hluboke haty, kotrež rybam mało cyroby poskićuja, pola nas najsprawniše k plahowanju tuteje wužitneje rostliny, kotraž we tajkich krajinach, hdžež mało džećela rosće, krasnu picu za skót dawa. We juliju a awgustu hodži so howjadam syra dawać, štož derje syći a tyje. K temu netrjeba so wjacy, dyžli jun króc syć, dokelž je přetrajaca (perennirend) rostlina.

Symjo lóhey wupada a da so ćežko hromadzić, je pak runje tak słódke a dobre kaž rańšoindiski rajs. Tež so pječa z tutym symjenjom pjerina (Fiebervieh) derje kormi.

Stóž so za tu wěc interesuje, móže wjacy pola knjeza Moebiusa zhonić, kiž chce rady dalšu rozprawu dać. Horisław Mučink.

Bože žohnowanje.

Bě bohaty bur, kotryž wjele plódnego kraja wobsedžeše, a jón z wulkej pilnosću a wulkej prócu wobdžělowaše. Jeho žně njeběchu najrjeńše, běchu jenož srjedźne. Pódlu njeho bydłješe pak jedyn druh, kiž měješe hubjeńše pola, tež tak wjele džěla, kaž wón, na nje nje-waži; tola žohnowaše tón knjez jeho wusywy, zo měješe wón před druhimi najbohatsje žně. Bohaty so nad tym dźiwajo, woprašowaše jeho, kak wón tola čini, zo wot hubjenych a pěskojtych polow ma tak bcbaty wužitk a wón pak husto wot swojich rjanych a plódných polow

wusyw lédom zaso dostanje? Druhi na to wotmolwi: „Luby susodže, pola was leži jenož na tym, zo wy waš wusyw njemačéé, kaž ja jo činju. „Kak?“ napřečiwi zaso tón přeny; „mačéé wy waš wusyw?“ „Z mojimi sylzajtymi modlitwami,“ džeše tón druhi. „Budžeé wy to tež činié, změjeé bjez dwělowanja najrješe žně.“ Tute słowa hodža so derje na wuzwolěnych Božich we wšěch zastojnstwach počahnyé. Někotry pobóžny nan da swojemu džěsću jeno něšto mało sobu; někotre swětné džěé wobdawa swoje pak z njepotrybnymi wěcami; my pak wěmy, zo to małe, kiž prawy wobsedzi, je lěpje, dyžli wulke kubło bjezbožnych. Tamne rozmuoža so přez Bože žohnowanje wšědnje a njese husto w mało lětach stokróéne plody, přetož je namačany z modlitwu a sylzamy krjepjeny wusyw.

Njeprawych kubło zhubi pak so w krótkim času, zo njewěmy, hdže je wostate, dokelž potajne pokleé na nim wisy. W Nowym Měsće bě jedyn duchowny, kotremuž jeho maé krótko před smjerću toleř z jenym rjanym přecom dari, z kotrymž bě wón do cuzoby čahnył, studował a teho dla sebi k swojemu pohrjebej Jakubowe słowa k wukładowanju wozwoli: „Ja nejsym dostojny, knježe, wšitkeje smilnosé a swěrnosé, kiž činił sy mi, twojemu wotročkej.“ Kak wjele su wšudže k namakanju, kotrychž Bóh z jih wótčiny do cuzeho kraja přesadzi, kotrež njeběchu z jih nanoweho doma sebi ničo sobu wzali, hač jenož žohnowanje svojich khudych staršich, a su krasnje rostli a přibjerali.

Zeserbščit Bjek.

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedler.

(Pokračowanje.)

63.) Kaž hyacintha nad wodu, tak někotra wutroba nad sylzami zakéčeje.

64.) Róža ma tež za wuchača swoju wutrobu wotewrjenu.

65.) Z čerpenjemi tuteho žiwjenja mamy wobkhadžec kaž z kopřiwamy.

66.) Po jenym dnju njehodži so klima krajiny postajíc.

67.) Sadowe štomy porědko wysoku starobu dosahnu.

- 68.) Swětlo wšitko pokaže a tola so njewomaže.
- 69.) Haptykarjo so pustnikam runaju. Woni so wot korjenjow a zelow žiwja.
- 70.) Mróčele su šere a tola běly sněh dadža.
- 71.) Njehoj se černjow, hejzo-li chceš rózow.
- 72.) Stóž ničo na wudu njetyka, tež ničo njepopadnje.
- 73.) Čłowske žiwjenje so rěcy runa, kotraž ma porědko złote zorna.
- 74.) Tež zloty kheluch móže jěd tajić.
- 75.) By-li tučel dolho na njejju stała, njeby so nchtó wjacj za njeju wohladował.
- 76.) Je rěka młynske koło ćerila, nadeńdže zaso kwětki při swojim rěčnišću.
- 77.) Zbože piše do pěska, njezbože pak do kamjeni.
- 78.) Přez woheń, pod kćējaem štomom zadžělany, plody njezrawja.
- 79.) Při tymješćach njezapomnička runje tak jasna kćěje, kaž při plódnjowych rěčatkach.
- 80.) Rola ma so roztorhać, jeli dyrbi plódy njesć.
- 81.) Jejow dla so dakotanje kurow ćerpi.
- 82.) Do tymješća padnuwši, so njebieske krjepjele do nješwarneje wody přewobroća.
- 83.) Deleka w dole sněh a lód skeršo roztajetaj, dyžli na wysokich borach.
- 84.) Dešće hlubje do zemje začahnu, dyžli krupy.
- 85.) Dospołna róža njemóže zankujena wostać; wona so wotewri a wupřesćera swoju wón daloko wokoło.
- 86.) Slónco swěći a hrěje, ale njeryči.
- 87.) Ptački, kotrež wjele spěwaju, su porědko tučne.
- 88.) Pawčiny drje muchu dđerža, ale šeršenja přepušća.
- 89.) Götha praji: „To ludźi mjerzy, zo je wěrnosć tak jednora.“
- 90.) Wšudže wari so z wodu.
- 91.) Wón tež z rozteptaneje róže wustupuje.
- 92.) Někotry wučeny runa so sadowemu štomej, na njewobydlenej kupje stejacemu.
- 93.) Stóž wjele sněda, temu wobjed njesłodzi.
- 94.) Tež z kałateho wósta pčola slódky měd čehnje.

- 95.) Kéenička bórzy zemrjeja, tola su płody porodžite.
 96.) Někotři pola pawa na hlós a pola sołobika na pjerje kedžbuja.
 97.) Kéenička pčolkam měd dawaju, płody nic.
 98.) Čišći će ćežke ćerpjenje, pohladaj do rěki; wona je twoje znamjo.
 99.) Lěpje přez ćernje dale kročić, dyžli na łucy z měrom stac.
 100.) Stopam w snězy budź twoje žiwjenje rune; wón je woznamjenja, ale je njewomaže.

Ž i w a.

Zo mějachu póhanscy Serbjo tež bohowki, kotrymž bójsku česć wopokazowachu, za to je wopokazmo přibohowka Žiwa, kotruž we wšitkich, nam wot starych stawiznarjow zawostajenych zapisach serbskich přibohow pomjenowanu nadeńdžemy. Jeje mjeno je so wšelako pisało: Siwa, Sieba, Syba a tež Zywie. Česćila je so tuta přibohowka wot Serbow najskerje jako bohowka žiwjenja a lubosée a hodži so w tutym nastupanju z podobnymi bohawkami druhich ludow přirunać. My spominamy tudy jenož na Freju němskich a skandinaviskich ludow, na Afroditu Grichow a na Venus starych Romjanow. Z posleńšej su ju hižom w starych časach přirunowali a z džěla drje tež přeměnjejeli. Z najmjenša zda so nam, hdyž pola starych khronistow jejne zwonkomne wopisanje čitamy, kaž by do teho sobu nutř wjele změšane było, štož je wot romskeje Venusy požčene. Tak wopiše nam stara khronika Saksow (něhdže wokoło lěta 1492 hromadu zestajana) Žiwu na tuto wašnje: „Vnde de affgodinne de heyt siwen de hodde de Hende ouer ruggen. in der eynen hant hadde se eynen gilsden appel. vnde in der andere hant hadde se ein wtu drueben mit eyne gronen blade vn ore hare hangebe or went in de waden.“ To rěka w serbskej ryči: „A ta přibohowka ta rěkaše Žiwa. Ta měješe (džeržeše) rucy na khribjet (zloženej). W jenej rucy měješe złote jabluko a w drugej rucy měješe wona winowu kić z jenym zelenym łopjenom a jejne włosy wisachu ji dele hać do bristwow.“ Hać je wopisanje Žiwy po wěrnosći, aho nic, njeda so prajić, chce pak so nam podhladne (verbdächtigt) býć zdać, hdyž wopominimy, zo bě złote jabluko to, štož tež Venus husto w rucy džeržeše.

Móžno je teho dla lóhey, zo je horne wopisanje Žiwy wopačne a zo je tón, wot kotrehož spomnjene wopisanje mamy, při nim romsku Venus před wočomaj měl a po njej a po samsnej fantasii potom Žiwu wopisal. — Hač runje hu Žiwa wot wšitkich połobskich a po tajkim tež wot našich hornjołužiskich Serbow čescěna, dha znajemy tola jenož jene městno, na kotrymž jejny templ steješe. Bě to w nětčišim lauenburgskim měsće Ratzeburgu (Raceboru). Tam měješe wona swój swjaty haj na tej samej hórey, na kotrejž pozdžišo (wokoło lěta 1172) wójvodu Hendrich, přimjenowany law, křescijansku katedralu natwari, kiž so džensniši džen wot wobydlerjow Ratzeburga palmowa hora mjenuje. Kajki pak je tam jejny templ a swjaty haj był, to dale znate njeje.

R. A. Jenč.

Kosceř a překupe abo: swěrnosće mzda.

(Skónčenje.)

Po smjerći swojeho nana běše mlody Nowak wjedženje coko-roweje fabriki na so wzał. Woprědka wšo derje džěše, ale po času bě widzeć, zo wón tu wěc prawje zastać njewě. Wón mjenujcy z džělaćerjemi jara hrubje wobkhadžeše, tak zo najlěpsi ludžo fabriku bórzy wopušćichu a jěnož hubjeňši džělaćerjo w njej wostachu. Duž tež wšo počinaše dale bóle hubjeňšo hić, tak zo dokhody fabriki čim dlěje čim hórje wotebjerachu. Młodeho Nowaka to jara mjerzaše, ale město teho, zo by so sam polěpsil a swěru za wšěm hladał, pytaše sebi mjerzanje w korěmach a hosćeńcach zahnać. Ale to je wěčnje wopačny srědk był a tak tež pola njeho. Wón so při tym do khartowanja nawučil a někotry tydžeň snadž přez sto toleř pjenjz při hraću rozbroji. Při wšěm tym hišće z nim derje dosć steješe, přetož fabrika bě dospołnje wutwarjena, łubje běchu poľne runklicy a wjelby poľne cokra. Tola junu w nocy wudyri w cokorwarjeňni strašny woheň, kotryž eyłu fabriku do procha a popjela přewbroći.

Zo je wotpalenje za kóždeho z wulkim škodowanjom zjenoćene, to je wěste a wěrnó, ale w nětčišim času móže so jedyn před tajkim škodowanjom trochu zakitać, hdyž jedyn swoje wěcy zawěsći. Nowakec fabrika bě tež přeco zawěscěna była, ale jako běše so čas zawěscěnja

mynyl, njebě mlody Nowak zawěsćenje z njerody a z njekedźbnosće ponowił, a dyrbješe teho dla wšu škodu sam njesć. Ta pak bě wosebje teho dla tak wulka, dokelž běše wón wšě swoje pjenjezy na pokupjenje runklicy přetrjebał. Duž bě zjawnje widzeć, zo je wšitke jeho zamóženje prječ a zo njebudže zaso twarić móc. Wón bě teho dla jara zrudny a zaklěwaše swoju njerodnosć a lubješe sebi a swojej maćeri a sotrje polěpšenje. Ale to běše wšo pozdže; přetož zamóženje, štož jeho sotra měješe, na žane wašnje k twarjenju dosahać njemóžeše a pjenježnicy jemu požčować nočeychu, dokelž běchu jeho njerodnosće dla dowěrjenje k njemu zhubili.

Nowakec fabrika teho dla hač na dalše w popjele ležo wosta.

Dwě léće po Kwětowym wróćenju do Afriki steješe mlody synly muž na brjohu oranskeho přistawa. Při nim běchu někotři služobníci, kiž běchu tójšto zmachow přinjesli a je pasechu, zo by je nichtón njekranył. Přistaw bě polny lódzow, ale za tymi tón mlody muž njehladaše, khiba zo swojej woči druhdy na jenu parolódz wobroći, kotraž so spokojnje na žołmach w přistawje čumpaše. Po khwili so poča z jeje wuhnja kurić a duž spomnjeny muž rjekny: „Nětko je čas!“ a kiwny swojim služobnikom, zo bychu zmachi do čołmika donosyli, na kotrymž wón potom k parolódzi wotjědze. Jako běchu jeho wěcy na lódz donošene, wosta tam wón tež, služobnicy pak, jako běchu so z nim rozžohnowali, wróćichu so na kraj. Kót-wica (Zlifer) so zběhny a parolódz z přistawa wujědze a lečeše a lečeše móhrjec po morju, hač po někotrym času do marseillskeho přistawa w Francowskej zbožownje přijědze.

Pilakec Jan, přetož tón bě tamny mlody muž, stupi z wjesoloseu z lódze na kraj. Jako bě ze swojimi wěcami do hosćenca přijěł, napisa swojej maćeri list z wozjewjenjom, zo wón bórzy k njej přijědze, ale zo wona Nowakecom ničo wo tym prajić njesmě. Kwětec wuj bě mjenujcy wumrjel a Jan bě jeho kubło herbował. Ale dokelž jeho wutroba a powołanje do Europy domoj wabješe, dha bě wšo předał a so na dompuć podał.

Jako běše Jan z Marseille do Pariza přijěwši tam někotře dny pobył, khwataše wón tak ruče do wótneho kraja, hač bě to jenož

móžno. Bě to jedyn wječor, jako so wón do swojeho narodneho města a před tu khěžu přiwjeze, w kotrejž jeho mać a sotra bydleštej. Dokelž běše postillon zatrubit, přiběža najprjódcy jeho sotra před durje, swěčku w rucy dzeržo. Jan skoči z woza a so ze swojej sotru wutrobnje witaše. Mjez tym přińdže tež stara maćerka a wo-koša swojeho syna z najwjetšej radosú. Wón bě strowy a čerstwy, a hač runje bě hladki wot njeju šol a so nětko khětro brodaty do-moj wrócił, dha jeho tola wobej hnydom zaso spóznaštej.

Jeho zmachi buchu potom do jstwy znošene a jako bě so wón z jědzu a pićom posylit, powjedaše maćeri a sotrije, kak bě so jemu w cuzbje što. To bě wjele spodžiwanja, wjele prašenja, ale tež wjele džakowanja k Bohu, zo bě jeho wón tak dziwnje, pódlá pak tež tak krasnje wjedł a wšitko k lěpšemu wobročit. Jan tež zhoni, kajke njezbože bě młodeho Nowaka potrjechiło.

Nazajtra poda so Jan k Nowakecom, hdžež wo rozryčowanje z młodym Nowakom prošeše. Tón jeho do swojeje stwy dowjedže, hdžež Jan wudawaše, zo je ryćerkubleř, wjele cokoroweje runklicy plahowacy, a zo by chcył z nim do kompagnije stupić a nowu coko-rowu fabriku zatožić. Čim dlěje Jan ryćeše, čím njeměrnši poča młody Nowak być, hač na jene dobo z tymi słowami wuprasny: „Mój luby knježe, njedziwajće na moju njeměrnosć, ale ja sebi pomhać nje-móžu. Wy maće spodziwnu podobnosć na jeneho mojeho přecela.“ W tym samym wokomikujenju Ludmila durje wotewri a zawoła: „Haj, to je Pilakec Jan. Budž luboznje witany, luby Jano!“ Nowakec mać tež přińdže a bě wulke wjesele a tež tudy wjele powjedanja z wobedu bokow. Jan powjedaše, kak bě so jemu w cuzym kraju wšelako što, ale tola skónčnje derje radžiło; młody Nowak rozestaješe, kak bě so z cokorowej fabriku měto a kak bě z njej do njezboža přišol; Ludmila pak spominaše na to, zo je stajnje za Jana ryćala, za Jana wejowata, a jako běchu wšitcy na njeho swarili a jemu njeswěr-nosć přicipiwali.

Janej so jeje słowa derje spodobachu a wón začu, zo je Ludmila tajka, přeco tajka wostala, kajkaž je prjedy něhdy byla, mje-nujcy jemu přikhilena a twjerdže dowěrjaca; Ludmila pak móžeše tež pytnýć, zo sebi ju wón wysoko waži.

Jako běchu so wšitcy dolho rozryčowali a to a wono pospom-nili, powjedže Jan tež skónčnje, kajke herbstwo je sćinił a přistaji, zo je wo prawdže přišol, zo by z Ludmilinom bratrom so zjenočil a

nowu fabriku založil, prajicy, zo jeho wutroba k temu čěri, dokelž je so njebo knjez Nowak tak lubosciwje po nim horje brał a jemu něšto hódne nawuknyé dał.

Nowakec radosć bě wulka. Na druge léto steješe hižom nowa cokorowa fabrika hotowa a dołho njetraješe, dha so we njej pilnje džěłaše a z njeje wjele předawaše; přetož Jan měješe z prjedawšeho časa dobre mjeno a polne dowěrjenje tak derje pola džětačerjow, kaž pola překupcow, tak zo so jemu wšo derje radžeše.

A jako bě so zaso léto minyło, bechu Pilakecy a Nowakecy jen a swójba. Jan a Ludmila běštaj sebi wuznałoj, zo so hižom wot młodych lét lubujetaj, a duž wšak hinak přiné njemóžeše, hač zo Ludmila bórzy knjeni Pilakowa rěkaše.

Mje njewopušć!

Mje njewopušć, ke kotremuž sej žadam!

Ja k Tvojim swjatym wysokosćam hladam;

Na Tebje, Knježe, stajam z dowěru

Wšu swoju nadžiju.

Mje njewopušć! So moje horjo minje,

Hdyž leži wutroba we Tvojim klinje;

Mi jasne swětlo wšu nóc začěri,

Je duša při Tebi.

Mje njewopušć, hdyž so mój wječor bliži

A junu žiwjeńske so slónco niži;

Njeh tehdy Twoja ruka šćedriwa

Mi wjedže do njebja!

Fiedleř.

Swjaty wječor zwoni.

O njech kóždy čłowjek zhoni,

Čomu so tak pozdže zwoni:

Zuki zwonow znamjenja

Wječor člowskoh' žiwjenja.

Kaž dzeń k swojom kóncej dóndže,

Tak tež z nami k smjeréi póndže;

Duž dha wopomń, wutroba,

Kak by zbóznje wobzankta!

Fiedlef.

Słowjanski rozhlad.

Serbski, w Běłohrodže wukhadźacy a wot Stojana Nowakowića redigowany tydzieńik „Wila“ piše w jenym lětušim čisle: „Wóndanjo wotdźerža so hlowna zhromadźizna serbskeho běłohradskeho (belgradskeho) čitališća, to je: čitařskeho towařstwa. Z rozprawy je widzieć, zo měješe čitališće w započatku zańdženého lěta 61,000 krošow (kroš—2 nsl.) zamóženja a w lěće 1864 něhdže 23,000 krošow dokhodow. Wudawkow bě w zańdženym lěće 20,000 krošow, zo měješe spomnjene towařstwo při započatku tuteho lěta wšo do hromady 64,000 krošow zamóženja. Sobustawy, kotrychž běše 313, dostawachu wyše wšelakich knihi tež 40 wšelakich časopisow a nowinow k čitanju a mjez nimi 12 (južno-) serbskich, 2 khrowatskaj, 1 pólski, 5 ruskich, 5 bolharskich, 1 čěski, 6 grichiskich, 7 němskich a 5 francowskich.

Prispomnjenje redakcije. Jara krasnje by było, hdy by se tež za nas lužiskich Serbow tajke towařstwo založiť hodźilo. To by snadź na to wašnje móžno było, hdy by so wone tak zrzadowało

zo móhli jeho sobustawy tež z wonka Budyšina byé a zo bychu něhdže kóždy tydzeń něšto k čítanju dóstali. Nichtón so njetrjebał boječ, zo by knihi abo časopisy w tajkej ryči dostawał, kotruž njerozymi, přetož w tu khwilu tejkó časopisow a knihi, wo słowjanske naležnosće jednacych, tež w uěmskej ryči wukhadža, zo bychu sobustawy towařstwa stajnje dosć čítać měli. Wšelake časopisy, w słowjanskich ryčach wukhadžace, hy redakcia Łužičana a Serbskich Nowin towařstwu za tych, kiž wo nje rodža, darmo poskićała.

Druzy wo nas.

Němski, we Winje wukhadžacy časopis „Zukunft“ praji w swojim lětušim 6. čisle něhdže takle: „Džiwać dyrbi so kóždy, hdyž wopomni, kak lužisecy Serbja ze wšej horliwosću na tym dźělaja, zo bychu to, štož je jich literatura přez rozdźělenje luda do dweju krajow a wěruwuznaćow w přjedawšich lětach škodowała, přez zjenoćenje do jěneho jeničkeho prawopisa zaso po móžnosći wurunali. Zo je so jim to po wulkim dźěle hižom radžilu, pokazuje nam wot k. M. Hórniky zestajana a wot knihaŕnje Smolerja a Pjecha wudata knižka: „Čitanka. Mały wubjerk z narodneho pismowstwa hornolužiskich Serbow. Ze serbskoněmskim słownikom.“ Tuta knižka ma dwaj dźělej. Přeni wopřija zběrku narodnych přisłowow, basničkow a bajkow, druhi pak najlěpše kručići nowišeje serbskeje prosaiskeje a poetiskeje literatury. Čitanka je tež druhim Słowjanam přistupna, dokelž je jej dosahacy słownik přiwdaty.“

Přispomnjenje redakcije. Žadać hódno je, zo by so naša luba studowaca młodosc tak derje na gymnasiach kaž tež na universitach w nowym prawopisu tak wudokonjała, zo by jeho potom, hdyž do žiwjenja přestupi, dospołnje swědoma była. Přetož jenož tón, kiž je nowy prawopis dowuknył, móže tež kóždy čas nie jeno w starym ale tež w tak mjenowanym porjedženym starym prawopisu bjez zmolokow pisać. Jenož nowy prawopis je jenički dosahacy srědk, kiž či k dokonjanosći w kóždym serbskim prawopisu dopomha: bjez dokładneho znaća noweho prawopisa ženje a nihdy njewěš, hač stary prawje pišeš abo nie.

Michal Buk.

Smjerec je nam jeneho z nabladnych Serbow, jeneho ze serbskich spisowarjow wotewzala: wjelezaslužbny a wysokodostojny knjz Michal Buk, kapitulár a scholastik budyskeho tachantstwa je zemrjel. Pol léta hižom khorowawši na wodukawosć we wutrobnje, khodžeše wón hač do poslednjeje njedzele 5. měrcá hišće kóždy džen do cyrkwe; na to přibjeraše jeho khorosé nablišo a skónči srjedu 8. t. m rano z wutrobnej mořtwicu. Jeho čelo bu sobotu dopoldnja na pohrjebnišćo pola S. Mikławša swjedžensey khowane. Na přewodženju běchu zastupjeni nic jeno katholscy duchowni z města a ze serbskich a němškich katholskich wonkownych wosadow, ale tež ewangelsey duchowni, wšitke zastojnstwa a wšelake towarštwa w Budyšinje, haj tež duchowni a přecelojo z blizkich Čech. W jeho němscy dđeržanym žiwjenjoběhu spomni k. duchowny Heidrich tež zdobnje na to, što je njeboh scholastik za Serbow a Serbstwo činil; nam sluša so, tudy nadrobnišo wo tym ryčeć.

Hač runje bě njeboh k. M. Buk w tym času wustudował, hdžez Serbstwo dospólnje spaše, přizamkny so wón tola bórzy k njemu, hdyž wone wotućiwiši zjawnje so pokazować poča. Hdyž so w decembřu léta 1846 próstwa wo dowolenje založenja Maćicy Serbskeje krajnej wyšnosći přepoda, bě wou hižom njez nakhwilným wubjerkom, kotřyz tu samu podpisa. Wot dozaloženja Maćicy jutry 1847 bě potom njebohi stajnje za wubjerkownika sobu wuzwoleny. Posedženja wubjerka wopytowaše pilnje a podpjeraše tak Maćicu ze swojej radu wot spočatka jeje založenja hač do swojeje poslenjeje khorosće. Tola nic jenož z radu, ale tež ze skutkom běše wón Maćicy a Serbstwu k pomocy. W rjedze knížkow, za lud wot M. S. wudatych, stej dvě wot M. Buka. „Knjz Mudry, jeho džěci a susodni přeceljo abo wěnc móličkich powjedančkow,“ z l. 1849 „Wosobny dar za křescijanow, móličkich a wotrosčenyh,“ z l. 1856. Wobě knížcy stej w starym katholskim prawopisu spisanej. Hač runje pak njebohi wosebje po starym wašnjú pisaše, njeběše wón njepräcel porjedzenjow; přetož hižom před wosom-

naćemi lětami w přenjej katholskej serbskej čitancy z lěta 1847 da wón małe powjedančko „Štóz so Bohu dowěri, kruty dom sej natwari“ w nowym laćanskoserbskim prawopisu čišćeé. Wyše teho je k. Buk druhdy něšto małe do Smolerjowych Nowin a do něhdušeje k. Kućankoweje Jutnički podawał. Tež na wšelake druge wašnje synlješe wón Serbstwo. Z radosću po tajkim mjenujemy jeho serbskeho spisowarja a wótčina, alez čím wetšej zrudobu kładžechmy z maćičnymi wubjerkownikami žarowansku palmu ze serbskim pismom na jeho kašć. Wón wotpočuj w měrje.

Njehohi naš krajan narodži so 24. meje 1804 w Zywicach na kuble swojeju staršeju. W Kulowje na měsćanskej šuli pobylši bu wón do Prahi posłany, hdžěz swoje studije započea a dokonči. Prez biskopa Loka dosta wón 9. januara 1830 duchownsku swěćiznu a wosta w duchownskej službje w měsće. Z přenja bě vikar a němski swjatočný předař, z druha wot l. 1838 přeni serbski kaplan, na to 1843 direktor tachantskeje šule. Dla svojich zaslužbow wo cyrkej a šulu bu wón w meji 1855 za kanonika wuzwoleny a w l. 1861 za kapitulara a scholastika powyšeny. M. H.

Drobnostki.

* Wuwołana kniha francowskeho khěžora Napoleona III. „Žiwjenje Julija Caesara“ wuhdže, kaž smy hižom spomnili, tež w českej ryči w knihičišćetni Dr. Grégra w Prazy. Wyše teho wuda je pětrohródski knihikupc Wolf w ruskej ryči, a kaž najnowiše čislo južnoserbskeho tydzenika „Wila“ powjeda, budže tež južnoserbski wudawk spomnjeneje knižki přihotowany. Hewak piše „Dziennik Poznański,“ zo so Caesarowe žiwjenje tež do pólskeje ryče přeložuje.

Wot redakcije.

Господину Горбалу: Пожалуйста отвѣтать, какъ Вы общали.
 Господину Климовичу: Мету мы получили.
 Господину Новаковичу: На дняхъ отвѣта получите.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polhětnje
7½ nsl.

Redaktor a wudawař :
J. E. S m o l e ř .

Cyřolětnje
15 nsl.

Č. 4.

Haperleje.

1865.

Hontwa Marka Kralowića z Turkami.

(Serbske narodne pjesme Vuka Stef. Karadžića, II. 60.)

Čehnje na hońtwu tam wezir Murat
Čehnje k horam zelenym na hońtwu
Z dwanaćimi svojich wojownikow,
Z třinatym tež Kralowićom Markom,
Hońtwu honjachu tam tři dny běte,
Ničo njemóžachu nahonići;
Tola hlej! jich dobry připad wjedže
K zelenemu jezoru při horach,
Płowaja tam kački złotych křidłow.

Sokoła tu svojoh' wezir pušći,
Zo by dostał kačku złotych křidłow,
Wona jom' so njeda wuhladaći
A so zběha k njejbu pod mróčele,
Sokol padnje na zelenu jědlu.
Na to ryći Kralowić knjez Marko :
„Dowoliš ty, Murato-Wezirje!
Sokoła zo mojoh' won ja pušću,
Zo by dostał kačku złotych křidłow?“
„Rady dowolam ěi, luby Marko!“
Pušći Marko sokoła nětk svojoh',
Wotleći tón k njejbu pod mróčele,
Popadnje tež kačku złotych křidłow,
Pak z nej padnje pod zelenu jědlu.
Hdyž to widzi sokol wezirowy,

Jara jemu tole čezko běše,
 Popad wurubiči wot druheho.
 K Markowom duž sokolej wón zleća,
 Zo by wzał jom' kačku zlotych křidlow;
 Markowy pak sokol spječowacy,
 Kajkiž ki jez tež jeho był je přecy:
 Njepušči wón kačku zlotych křidlow.
 Sokola wón ruba wezirowoh',
 Rozskuba jom' jeho šere pjerje.

Hdyž pak widžeše to wezir Murat,
 Jara jemu teho žel byé poča,
 Tak zo sokola wza Markoweho,
 A joh' dyri wo zelenu jědlu
 A jom' přebi jeho prawe křidto.
 Wobwjertny so do zelenych horow
 Z dwanaćimi svojich wojownikow.
 Poča syčeo Markowy nětk sokol
 Jako džiwje w kamjenišěach hady;
 Marko wza pak sokolička swojoh',
 Poča jemu zawjazować křidlo
 A ze zrudnym hłosom powjedači:
 „Čezko, sokole mój, mi a tebi
 Hońtwu honić z Turkami bjez Serbow,
 Hońtwu honić, křiwdu wot nich čěpě!“
 Sokolej hdyž zawjazal bě křidlo,
 Ruče skoči na swojeho Šarca *),
 Potom čěri přez čornojte hory,
 Šarac běži jako hórská Wila, **)
 Spěšnje běži, wjele kraja přeńdže.
 Z dobom běše z kónca čornych horow,
 Wuhlada tam wezira na polu
 Z dwanaćimi jeho wojownikow.
 Wohladny pak so tu wezir Murat,
 A hdyž widži Kralowića Marka,
 Powjeda wón svojim wojownikam:
 „Džěci moje, dwanaćo wy Turcy!
 Widziće wy tamnu smuhu kura,
 Smuhu kura spody hory čornej?
 W kurje tutym Kralowić je Marko,
 Hlejće, kak je rozdžiwił wón Šarca!
 Bóh wě! njebudže to ničo dobre.“

*) Šarc (južnosěrbski: šarac) rěkaše kón Marka Kralowića. Šary — šěry.

**) Wila — někajka nympha abo hamadryada.

Dosčěže nětk Kralowić jich Marko.
 Wutorže tež tesak z bjedra swojoh',
 Honješe tak Mura'a-wezira;
 Čěkachu po polu wojownicy
 Jako wroble přez hrjebje a černje.
 Dosčěže Mark Murata-wezira
 A jom' wotća jeho brunu hłowu;
 Z dwanaće pak młodych wojownikow
 Połojcow bu dwaceći a štyri.*)

Poča Marko w myslach rozmyslować:
 Ma-li hići k carjej do Jedrena**)
 Abo do Prilipa swojoh' dwora!
 Rozmysli wšo, potom powjedaše:
 „Lěpje je hić k carjej do Jedrena,
 Zo jom' praju wšitko, štož sym činił,
 Hač zo Turcy mje tam wobskoržuja.“

Hdyž nětk Marko do Jedrena dóndže
 A na diwan před sultana zańdže,
 Woči so jom' běštej pokhmuritej
 Jako w horach zawutlenom' wjelkej;
 Pohlada wón, bě kaž blysk so swěći.
 Praša so joh' starosćiwje sultan:
 „Praj, mój syuko Kralowićo Marko!
 Što sy mi so rozdžiwił ty takle?
 Je so něšto njezbožowne stało?“
 Poča Marko carjej powjedaći;
 Wšo jom' praji, kak to běše było.
 Hdyž je cař był doposluchał Marka,
 Tu je z hłosom wón so počal smjeći,
 A je Markej takle popowjedał:
 Slawa tebi, synko ty mój Marko!
 Jeli takle njeběše ty činił,
 Ja ěi njebych wjacj, synko, rěkał;
 Kóždy Turka móže wezir byći
 Ale rjek njej' žadyn khiba Marko!“

Nětko masny do židžanej kapsy,
 Wućeže z njej' tysac nowych zlotych,

*) To je hišće bóle drastické dyžli němske „Schwabenstreiche!“

**) Jedren — Adrianopol.

A je dawa Kralowiću Markej:
 „To je tebi, synko, ty mój Marko,
 Nětko dži a napij so mi wina!“

Marko wza sej tysac nowych złotych,
 Wuńdze z diwana nětka carjoweho;
 Cať pak Markej njebě dať te złote,
 Zo by čerwjene šoł pići wino,
 Ale zo by zhubiť so jom' z wočow;
 Přetož Marko bě so přerozdziwiť.

Z južnoserbskeho M. Hórnik.

Na zelenu Marju

(25. měrca)

spěwaše so we zastarskim času we Čikecach:

I.

Nalětko se nam přibližija,
 Hórki so nam, dolki zelenjeja.
 Po nich je khodžila běla matka,
 Po nich je khodžila čista knježna.
 Pytała wicej swojeho synka,
 Spytała wicej Jezom Khrysta.
 Njejsće tu widželi mojeho synka?
 Njejsće tu slyšeli Jezom Khrysta?
 My joh' tu njejsmy widželi,
 Tež joh' tu njejsmy slyšeli;
 Akož štwórtk wječor za wječerku,
 Akož pjatk ranko za woltařkom.
 Rozywa wěcej čělo Bože,
 Rozywa wěcej krej swjatu.
 Dawať je jěsć tym swojim pósťam,
 Dawať je pić tym swojim pósťam,
 Maćo a jěsćo moje čělo,
 Maćo a piće moju krej.
 Zo b'džećo spominać na moju matru,
 Zo b'džećo spominać na moju žalosć,

Što je so nam stało na pjatk ranko?
 Što je so nam stało do slónčka?
 Židži su nam Boha wukranyli,
 Židži so naň Boha na křiž zbili.
 Wulku su jom' matru sčínili,
 Akož su najwjetšu zwjedźeli.
 Běła ta matka stojo plačo, ¹⁾
 Běła ta matka stojo žarujo. ²⁾
 Melč moja matka, njeplač jaro, ³⁾
 Melč, moja matka, nježaruj.
 Na třeći džeň ja horje stanu,
 Budžom ⁴⁾ moja matka z tobu khodzić.
 Budžom ja zwjeselić, matka, tebje,
 Budžom ja zwjeselić wšěn rjenje swět.
 Kdož ⁵⁾ tón khěrliš wuměješe, ⁶⁾
 Tři króć za džeň wuspěwaše,
 Tom' chce Bóh wodać joho hrěchi,
 Tom' chce Bóh wodać sydom kroćeby.

II.

Chcyli my něšto spěwać,
 Boha chcyli my khwalić,
 Ze słowom a zez ⁷⁾ htosom,
 Ze swojej cyłej hutřobu ⁸⁾.
 Boha chcyli my khwalić,
 A jeho smjerće wopomnić,
 Zo je nam Bóh swoju gnadu dał,
 Wšitko sebi glodował (?)
 Při swojem ćerpjenju,
 Zo pak wón nam wotkazał,
 Swoje ćěto nam k jědźi dał,
 Kiž je wo tom khlěbje
 Dawal Bóh swojim pósłam:
 Maćo a jěśo,
 Mje so njehańbićo
 To jo gli ⁹⁾ to moje ćěto,
 Kiž je za was wzejate ¹⁰⁾
 Za wjesele za wjele,
 Za wěrne křesójanki.

¹⁾ plače. ²⁾ žaruje. ³⁾ jara. ⁴⁾ budu (druhdže: budžem). ⁵⁾ Štóz. ⁶⁾ wuměć — wjedźeć, znać, móc, polsk. umieć. česk. umět, rusk. умѣть. Z teho: roz-um (rozum). ⁷⁾ Zez město z, ze. ⁸⁾ wutrobu. ⁹⁾ džě, wšak. ¹⁰⁾ wzaty.

Bohej so my džakujemy:
 Zo je nam Bóh swoju gnadu dať,
 Wšitko sebi głodowať,
 Při swojom ćerpjenju.
 Zo pak wón nam wotkazať,
 Swoju krwej nam k piću dať,
 Kiž je wo tom winje.

Dawať Bóh svojim posoľam:
 Maćo a pićo,
 Mje so njehańbićo,
 To je gli ta moja krej,
 Kiž jo za was přelata
 Za wjesele tu za wjele
 Za wěrne křesćjanki.

Bohej so my džakujemy
 Na tom swjatom křižu.
 Bóh je jara zbity,
 Ze křiža dele wzejaty,
 Do rowa je spoľoženy.
 A tón b'dže na třeci džen
 Wjesele horje stanyć,
 K tej jenej wilkej česći,
 K tej wěčnej wjesoľosći.
 Bohej so my džakujemy.

H. J.

W o j n a ř.

(Po čěskim hłosu, dostatym wot kh. k. Kocora w Ketlicach.)

Z wjeselom chcu wuznaó,
 Ja sym wojnař, hahaha,
 Štóz mje wopraša;
 Wot kurejty hač do kary
 Dosahaja moje twary,
 W zymje, léčě, hahaha,
 Swět mje potrjeba.

Ma bur džělać roľu,
 Moja ruka, hahaha,
 Grat jom' wobstara;
 Chce-li kral na wójnu ćahnyć,
 Dyrbi mi do wozow přahnyć,
 Kiž sym krute, hahaha,
 Jemu džělať ja.

Kajka radosé: jězdzić,
 A so přewjezć, hahaha,
 Hdže to njekhwala?
 A te wšelke wozy pyšne
 Kak te klepotaja spěšne
 Po wšěch drohach, hahaha,
 K česéi wojnarja.

Što měł wbohi khribet
 Čerpić, wustać, hahaha,
 Njebył w swěće ja;
 Njechašli so bědny nosyć,
 Dha se dyrbi wojnať prosyć:
 Džělaj, bratře, hahaha,
 Twoje zložadla.

Žołma nosy čolmy,
 Moje koło, hahaha,
 Zemja wěsćiša;
 Nosyć ma přez doły, hory
 Moja wósé te kupcow twory,
 Ludžom hakle, hahaha,
 Z kraja do kraja.

K wěrowanju, k křćenju
 Štó by njechał, hahaha,
 Rjanoh' wozyka?
 Te chcu ja najradšo džělać,
 Z kwasarjemy ducy spěwać:
 Rjane holčo, hahaha,
 Lubuj wojnarja!

H. S.

Dvě delnołužiskej pěsni.

Delnołužiski Hornolužiski přeložk.

W ó n:

Gaž ta žołta wjerba
 Brune wišny změjo; —

W ó n a:

Och to nigdy njb'žo,
 Mój nejlubšy luby!

W ó n:

Hdyž ta žołta wjerba
 Brune wišnje změje: —

W ó n a:

Ach to nihdy njeb'dže,
 Mój najlubši luby!

W ó n:

Potom luba lubka,
Potom ja šě spušču.

W ó n:

Potom luba lubka,
Wopušču ja tebjě,

Za Kamjeńcom za górami
Tam wjelikje sněgi su,
Słyńco na nje njeprijžo,
Mjasec jim nic nješkoži.

Gaby přišli šople wětry
A te sněgi roztajali:
Sněgi te su wottajali
A wjelike wódy su.

Čtož ma lubku za wódu,
Njamóžo k njej přez wódu:
Gólc ma lubku za wódu,
Njamóžo k njej přez wódu.

Gólc přez wódu plějašo,
Žowčo jomu swěšašo;
Swěčka chopi gasowaš,
Gólc se chopi zalěwaš.

Za Kamjeńcom za horami
Tam wšak wulke sněhi su,
Stónco na nje njepřindže,
Měsac jim pak nješkodži.

Hdy by přišli ćople wětry
A te sněhi roztali:
Sněhi te su wottali
A nětk wulke wody su.

Štóž ma lubu za wodu,
Njemóže k njej přez wodu,
Hólc ma lubu za wodu,
Njemóže k njej přez wodu.

Hólc přez wodu płowaše,
Holčo jemu swěćeše,
Swěčka poča zahaseć,
Hólc se poča zatepjeć,

B a ć o ŋ.

(Wěrný podawk.)

We mojich rjanych džěcacych lětach njejsym skoro ničo z wjetšej žedziwosću wotčakował, hač přiřhad baćonow nalěto, kotrež běchu kóždolětnje našu měrnu dolinu a wosebje moju narodnu wjes ze swojěj wokoliznu sebi k lěcnemu přebytkěj wuzwolile, a hišće džen-sniši džen njewěm sebi wuklasć, što mje tak spodziwnje a mójnje k tutym ptakam čehniše. Bě snano ta wěstosć, zo je nětko dolho wotčakowane nalěće přišlo, zo budža so bórzy zašo łuki a trawniki z kwětkami pyšić a našim džěcacym hrajkam wobnowjene a wonjate městna poskićowac, abo bě něšto druge, štož wosebje mje k tutym potajnostnym ptakam čehniše — ja njemóžu prajić — tak pak bě.

Mjez tymi zwěrjatami, kotrymž běch přede wšitkimi swoju

cytu kedźbliwosć přiwobrocił, bě pak jedyn jara rjany baćon, kotrehož mudrej, swěrnej wóčey ze swojich čornych koleskow jara lubosćiwje a rozomnje na mnje hladaštej. a kotryž kóždy lěto, hdyž bě so wrócił, z tak jasnym znošowanjom mje postrowi, jako by prajíc cheył: Kak so ja wulcy jara wjeselu, zo će zaso widžu! Ja sym husto wo prawdže wobžarował, zo tež ani jedyn srědk k zezrozynjenju nimamoj a zo je mi njemóžne zhonić, hdže mój baćon cytu zymnu zymu přebywa a kajke kraje je za tón čas přechał. Ale po času buchmój tola znaćišej w hromadže a husto zalězych khrobliwje na ponošk našeje khěže, při kotrejž jedyn wysoki, hoły topol steješe, na kotrymž baćon w léce přebywaše.

Tam přihladowach skutkowanju baćonjaceje swójby, a hdyž potom mój přecel, knjez baćon, z picu za swójbu domoj přidže, ze žabami, krokawami a ješćercami, a ja jeho postrowich, dha wón tak jara přecelnje klepotaše, zo so ja z cyłej wutrobu zwjeselich nad tutym wotstrowjenju.

Bórzy pak přidže po radostnych lécowych dnjach khmutna nazyma a z njej tón čas, hdžež mój přecel prječ čehniše do cuzeje mi njeznateje dalokosće. Ach, to bě za mnje zrudny čas! A hdyž mój luby, dobry nětk tež hižom prječ začehnjeny nan wšitko móžne činješe, zo by moju zrudobu zahnał, dha so to jemu jeno tróšku poradzi. Junu, zo by mje tola někak změrował, da wón wot blacha šěroki pas wokoło šije za baćona činić, na kotrymž bě mjeno našeho kraja, městno a dzeń, kaž tež moje mjeno zaryte. Jedyn dzeń rano so mi z wulkej prócu po krutym wobaranju radzi, baćona popadnyć a jemu pas wokoło šije zwjazać.

Bě wulki čas. — Hižom na druhi dzeń bě na wulkej lúcy zhromadźizna baćonow — a po krótkim, tola hołka poľnym wuradźowanju, kaž to přeco před jich wotkhadom je, wone, so pozběhowajcy k nje-směrnej wysokosći, prječ čehnichu.

Přichodne naléce a hišće wjele nalécow so naš ze šijnym pasom wupyšeny baćon zaso wróci. Ja teho sameho, přez šijny pas zo mnu zje-nočeneho, jako mi słušaceho wobhladach a naše wzajomstwo zdaše so z kóždym lětom přecelnije buwać.

Tu khwilu běch tež na lětach přibjerał, a po mojeho nana ža-danju čehnich ja, jako běch wulku šulu wukhodził, na wysoku šulu. Ja studowach najprjedy prawa we Wrótsławju, Giessenje a Heidel-bergu. Ale ženje njezakomdźich, we prózminach, hdyž domoj na wo-

pyt příněžech, tež mojeho stareho přécela z džéécacych létow, mojeho baóna wopytać a postrowić.

Tak bě snano na wšě pjatnaće lét zašlo. Z džéčkojtoho pachola bě muž nastal. Ja běch so prawomudrosće wzdał a běch bohosłowstwo wuzwolil. Wustudowany a wot cyrkwyje k temu postajeny, zo bych wěrjacym evangelion přédował, wopytach hišće dys a dys, byrnjež tež porédko, dokelž mi moje powołanje tak husto njewotpušćí, moju číchu domowiznu. Ale kóždy raz, to so samo rozymi, bě přenje, zo stareho přécela mojeje mlodosće, baóna, wopytach. Jene léto po druhim bě hjez sléda zašlo, jeno nade mnu, na člowjeku, běchu swoje znamješka zawostajile.

Wjesely kłopot a wospjetowane praskanje z křídlymi mje dopomni, zo tež ja wot mójeho přécela hišće zabyty njejsym. Wćipnosć mje čérješe, zo cheych sebi šijný pas z blizka wobhladać — a k mojemu wulkemu spodžíwanju bě tón samy ze wšelakými pismikami pokryty, kotrychž mysl wuslédzić pak mi móžno njeběše. Čísła jeno znajach, što pak we tutym zestajenju na sebi maja, wosta mi potajne. Wěsće níchto so njebudže mojej wćipnosći spodžíwać, kiž mje džen a nóć hrjebaše, tute znamješka wuhudać. Na poslédk njemóžach dlěje mojej nješčerpliwosći napřećiwo stać. Dokelž ja jeno jendželsku, francowsku, hollandsku, grichisku, hebrejsku a swoju maćérnu ryč znajach, tute znamješka na šijnym pasu do žaneje njeslušachu, dyrbjach druhu radu pytać.

Duž zahe rano khwatach, baóna přeslapnžć a mi so radzi, jemu pask wotwjazać, kiž bě jemu na tamnym městnje šije na woprawsku stwjerždenku načinił.

Ruče so do woza syžech a po krótkim času stejach před najwučenišim měsćanskim professarjom z tej próstwu, zo by cheyl mi dobroćiwje tute znamješka wuložić.

Mój puć njebě podarmo, a tak dha ja zhonich, zo su tute znamješka mjeno jeneje egiptowskeje krajiny we Delće, kaž tež mjeno jeneho Egipcana a zo su čísła rynek přez džésaé lét za sobu, kiž su so kóžde léto připisowale.

Džiwne su člowječne podeńdženja, dokelž je spodžíwny a njewuslédny Bóh wodzi. Tak tež pola mje. Su něhdže tři léta, zo mje moje powołanje jako pósła missionskeho do Egiptowskeje wjedziše.

Jedyn džen khodzach, do číchich sonow ponórjeny a myslo na swoju sywjeru domowinu a na svojich dawno zemrětych lubowanych,

na Nilowym brzozy wokoło — njekeďzbowajo na moju wokoliznu, hač mje na posledk někajke klepotanje z mojich sonow wubudźi. — Jedin wulki bacon khodžeše jara khroble snano hižom khětru khwilu póďla mje. Kak wuley buch přeslapnjeny, jako we nim stareho lubeho přečela mojeje mladose z pasom wokoło šije zaso namakach. Moje wje-sele njeje k wopisanju, kotrež ja začuch, zo tudy we tajkej dalokosći wot wótneho kraja tajke lube dopomnjeće na tón samy namakach. Před njewuprajnej radosću padzech ja dele na swoje kolena a so modlach. Ale tež bacon so prócowaše, mi swoje wje-sele wopokazač. Ja bledzach baconej wšě móžne blady a tutón so prócowaše, mi z klepotanjom wotmolwjeć. Mój běchmoj drje dolhu khwilu bledźilej, jako mi připadny, zo móhł sebi šijný pas bliže wobhladač. Ryč tu-teho kraja běch za mój přebyt看 we tym samym lěpje zeznał a duž widzách, zo sym z baconom we jeho drugej domowiznje. — Džen bě so nakhilil, — ja dyrbjach na dompué myslíč, njewjědžich pak, kak bych so wot bacona dźelič a kak jeho zaso namakač móhł. Z dobom winy so mój přečel na bok a kročeše překi přez łuku dale. Bórzy wosta stejo a hladaše ze swojimaj mudrymaj wóčkomaj tak požadajo na mnje, zo hišće raz k njemu džěch. Lědy běch we jeho blizkosći, dha wón zaso dale stupaše, jako pak widžeše, zo za nim njeńdu, wosta wón zaso klepotajo a z křidłami praskajo stejo. Bě zjawnje, zo dyrbjach za nim hič. Ja džěch. — Tak běchmoj ze spěšnymi kročelemi snano hodžinu šlój, jako z boka při jenej wotnozy Niloweje spadana buda wustupowaše, při kotrejž bě na jenym štomje baconowe hnězdo widzič. Bórzy wustyšach klepotanje baconicy a hlódných mladých. Ale moj bacon njelečiše k hnězdu. — Wón poča při budžiných durjach mócnje klepotač a hnydom wustupi Egipcán, kiž so nad mojej přítomnosću, kaž so zdaše, džiwaše. — Bórzy so wujasni, zo bě wón mój korrespondent na šijným pasu, baconowy egiptowski přečel a třeći we zwjazku, ke kotremuž bě mje mój bacon přiwjedł. —

Tón krótki zbožomny čas, kotryž ja hišće we Egiptowskej přebywach, bě zwjazany k tutej spadanej budže a k baconjacemu hnězdu — won zawěsće njebě zhubjeny we mojím žiwjenju.

Ja čěnich zaso domoj do wótneho kraja, a hišće husto přinjese mi bacon, hdyž domowiznu wopytach, strowjenja wot Nila a mojich barbných přečelow a runje tak husto njeseše wón moje k nim. — Něhdy nalěto, jako běchu so hižom wšitke bacony do mojeje lubowaneje domowizny wróćile — wosta hnězdo na štomje prózne. Mój

bacon so wjaey njewróci. — Hdže je swój zemski běh dokonjal — hač pola Nila — hač we pėskočnej pusćinje, abo hač je we mórskich žołmach zawutlił abo na někajke druhe wašnje kóuc wzał — ja njewěm, — ale sylzu hnuća plakach ja pře mojeho džěleneho a pominjeneho přećela, kotrehož smjereć mje na zańdženu mladosć, na zachodnosć wšitkeho zemskeho dopomni.

Poda M. Rostok.

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedler.

(Pokračowanje.)

101.) Łopjena móža drje brašniwy džěl jablukowy potajić, ale přeł padnjenjom je njemóža wobarnować.

102.) Je hapykar zelam móc wučahnył, dha je prječ ćisnje.

103.) Pře krótkosć nalěća sotowik želi.

104.) Winowe kitki maju mjehke bělizny, teho dla so tak lóhcy wužimaju.

105.) Hejzo-li dejenje njerozymiš, dha wot najlěpšeje krawy žaneho mloka njedostanješ.

106.) Njerozom by był, chcył-li něchtó pupčik wotewrić a barbu nutř leć.

107.) Někomužkuliž so zda, zo swět ke kóncej dže, hdyž jeho samsna čwička mutna běži.

108.) Z poslednej hodžinu tudy na zemi je přědnja dokonjenišeho žiwjenja zjenoćena.

109.) Wo dnjo palaca swěca drje swój blyšč zhubi, ale nic swoju ćoplotu.

110.) Wšě hwězdy na njebju ěi twój puć tak njerozjasnjeju, kaž latarnja w twojej rucy.

111.) Tež při twjerdym kamjenju rjane kwětki zakóćju.

112.) Waž druhich, zo nawuknješ sebje sameho wažić.

113.) Džěło a radosć stej dwaj přećelej, kotrajž so w nuzy njewopašćitaj.

114.) Wšón spočatk je ćežki.

115.) Na mnohim smjeću blážna spóznaješ.

- 116.) Z cuzeje kóže so derje rjemjenje řezaju.
 117.) Na Božim žohnowanju je wšitko ležane.
 118.) Na twjerdy pjeńk twjerdy klin słuša.
 119.) Na wuteptanym puću žana trawa njerosće.
 120.) Z člowjeka, so nad škodu druheho wjeselaceho, so čert směje.
 121.) Na Boha dowěrjenje staj, na člowsku pomoc nječakaj.
 122.) Wšo hodži so na swěće znjesé, jeno nic rynek dobrych dnjow.
 123.) Wopicy wostanu wopicy, njech su tež ze židu zdraséne.
 124.) Džěło budź ói wjesele a radosé; wono će před wšelakej zrudobu wobarnuje.
 125.) Njewotmolwjej blaznej po jeho blaznosći, zo by so jemu podobny nječinił.
 126.) Z wočow, z myslow.
 127.) Při zakhadženju slónčka škowrončki w nalěću hišće radostnje spěwaju, tola kwětki hłojčki pokhileju a plakaju.
 128.) Slěpi po čěle kaž po duchu nos wyše noša, dyžli druzu ludžo.
 129.) Požadanje slepi.
 130.) Kubło njeprawe bórzy rozplunje.
 131.) Pola blaznow je mjelčenje najwjetši khumšt.
 132.) Ponižnosć je najrjeniši šat.
 133.) Požčowanje čini wjele starosće.
 134.) Złe towarstwa pěkne wašnja kaža.
 135.) Zły wusyw złe plody přinjese.
 136.) Pola wuskhnjeneho štoma je šóčpjenje podarmo.
 137.) Cyany přińdu s hrubych podstawkow.
 138.) Cedra, twoje wosebne drjewo tola njewólnik ke kadženju bje rje.
 139.) Komety dołho na njebju njesteja.
 140.) Kaktusy maju skoro wšě njenahladne podoby, ale jich kčěw je najbóle krasny.
 141.) Prawdosć je kralowa wšěch dobrych počinkow.
 142.) K slawje žadyn kwětkojty puć njewjedže.

(Přichodnje dale.)

Delnolužiska bamžička.

Delnolužiski.

S w ě t y J u r i š .

Za serbskeju gólku
Jadno w wjazorasko.
Codga wjazorasku?
Grózna palowaka.

Ta pak kšěšo na raz
Celo město pózrješ.
Kěžor ten tak žašo:
„Ja mam jadnu kněžnu.

Gaž na uju řed přijžo,
Dga dam ja ju teke.“
Řed hokoło žěšo,
Na jog' kněžnu přijžo.

Kněžna ze jšpy žěšo,
Dobru noc dawašo:
„Dobru noc něnt mějšo
Wy mój nan, mój stary.

Přošéo za mně Bóga,
Ja chcu tekje za Was,
Aby zasej přišla,
Strowe se rozgronili.“

Kněžna z dwóru žěšo,
Dobru noc dawašo:
„Dobru noc něnt mějšo
Wšykna dobra celaž.

Přošéo za mně Bóga,
Ja chcu tekje za Was,
Aby zasej přišla,
Strowe se rozgronili.“

Hornolužiski přeložk.

S w j a t y J u r i j .

Za serbskeju holu
Jene jězorišéo.
Što dha w jězorišéu?
Hrozna palowaka.

Ta pak chcyše na raz
Cyte město požrjeć.
Khěžor tón tak džěše;
„Ja mam jenu knježnu.

Hdyž na nju rjad přińdže,
Dha dam ja ju tež wšak.“
Rjad wokoło džěše,
Na joh' knježnu přińdže.

Knježna ze jstwy džěše,
Dobru nóc dawaše:
„Dobru nóc nětk mějée
Wy mój nan, mój stary.

Přošée za mnje Boha,
Ja chcu tež džě za Was,
Zo bych zaso přišla,
Strowi so rozryčeli.“

Knježna z dworu džěše,
Dobru nóc dawaše:
„Dobru nóc nětk mějée
Wšitka dobra čeledž.

Přošée za mnje Boha,
Ja chcu tež džě za Was,
Zo bych zasy přišla,
Strowi so rozryčeli.“

Kěžowowa kněžna
K wjazoroju zěšo,
Grózna palowaka
Ku brjogoju plěšo.

„O ty swěty Juriš,
Stój mě na pomoce!“
„„O ty luba kněžna
Wěriš ty we Bóga?““

„Kadga ja we Bóga
Wěriš njedejała?
Wón ja za nas humrjeł,
Křej jo za nas přelał.“

„„O ty luba kněžna,
Wotpasaj sej swój pas,
Chcemej jen zažernuš
Za to klusto šyjsko;

Za to klusto šyjsko,
Za klusto gjarlisko.““
Běrtlowali su ju,
Do wóza ju kładli.

Styrzasća pór kón su
Woni zapřěgnuli,
Hyšćeř palowaku
Njejsu z města gnuli.

Třižasća pór kón su
Wóni připřěgnuli,
Pótom palowaku
Lěbda z města gnuli.

Wjadli su ju wjadli
Přez barlinskje mósty
Wše barlinskje mósty
Trachy se gibaju;

Wše barlinskje luže
Trachy humjerachu,
Wše barlinskje zěši
Do mórja skokachu.

Khěžorowa knježna
K jézorej tam džěše,
Hrozna palowaka
K brjohej tam plowaše.

„O ty swjaty Jurjo,
Stej mi ty k pomocy!“
„„O ty luba knježna
Wěriš ty do Boha?““

„Kakdha ja do Boha
Wěrić njedyrbjała?
Wón je za nas wumrjeł,
Křej je za nas přelał.“

„„O ty luba knježna,
Wotpasaj sej swój pas,
Chcemoj jón zadžernyš
Za to tołste šijsko;

Za to tołste šijsko,
Za tołste horlisko.““
Běrtlowali su ju,
Do woza ju kładli.

Štyrceći por koň su
Woni zapřahnyli,
Hišće palowaku
Njejsu z města hnuli.

Třićeći por koň su
Woni připřahnyli,
Potom palowaku
Lědom z města hnuli.

Wjedli su ju wjedli
Přez barlinske mosty,
Wšě barlinske mosty
Z tracha so hibachu;

Wšě barlinscy ludžo
Ze stracha mrějachu,
Wšě barlinske džěči
Do mórja skakauh.

„Njebojšo se, luže!
Wona njeje żywa,
Wona njeje żywa,
Ale bértlowana.“

„Njebojée so, ludžo!
Wona njeje žiwa,
Wona njeje žiwa,
Ale bértlowana.“

Słowjanski rozhlad.

Čěski přeložk Caesaroweho žiwjenja, wot khěžora Napoleona III. napisaneho, je wušo! a to přěni zešiwk přěnjeho džěla, pod napismom: Julius Caesar. Sepsal Napoleon III. Džlu prwniho sešit prwní. — Tutón čěski přeložk su wobstarali k. k. Ed. Novotný, Em. Tonner, Vojtěch Lešetický, Fr. Šebek a Ferd. Šulz (a móže sotež w knihafni Smolerja a Pjecha dostać).

Z lista knihikupstwa E. Günthera w Lěšnje, nam w tutych dnjach připóslaneho, widzimy, zo w jeho nakładže z přizwolenjom khěžora Napoleona tež pólski překład spomnjeneje knihi wuńdže. Přeložer je k. Cybulski, professor pólskeje ryče na universiće we Wrótsławju.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Tudomne towarstwo SS. Cyrilla a Methoda, kotrež swój časopis „Katholski Posol“ porjadne wudawa, je runje druhu knihu za sobustawy wudało, kotraž trochu so zakomdžiwiši sobustawam na zařdžene lěto sluša. Je to přěni zešiwk wjetšeho spisa: „Žiwjenja Swjatych. Po rjedže cyrkwinskih stawiznow spisał Handrij Dučman.“ Myslimy, zo budže so kniha, w dobrej serbšćinje spisana, wosebje lubić a zo towarstwu nowych přecělow a podpjerarjow dobudže. Druhi zešiwk, za sobustawy na lěto 1865 postajeny, poda so bórzy do dišća.

* Ze wšelakich stronow su redakcii Łužičana k nawjědženju dali, zo by někotremužkuliz lubo bylo, hdy by so mjez Serbami tajke čitařske towarstwo založilo, kajkež běše wona w č. 3. Łužičana rozpomnita. Redakcija so nětko nadžija, zo budža bórzy wuměnenja wozjewjene, pod kotrymiž by so tajke towarstwo založić hodžilo a pod kajkimi by so što na nim wobdžělić móhl a što by k čitanju dostał.

Wot redakcije.

Господину Дежеличу: „Домобран“ порядочно получаемъ.

Господину II.: „Луличан“ можно на всѣхъ австрiйскихъ почтахъ заказать.

Nakładnikaj Smoleř a Pjech. Cišć L. A. Donnerhaka w Budyšinje.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Polletnje
7½ nsl.

Redaktor a wudawař:
J. E. S m o l e ř.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Cyťolletnje
15 nsl.

Č. 5.

Meja.

1865.

Něšto za našich lubuškow.

1. Hólěk a hoľbikaj.

Zlecat hoľbik na třechu,
A hlaj w wokomiknjenju
Druhi hoľbik přileci,
Z nim so lubje stowarši:
Rjenje hrajkajo sej stej
Wjele hubkow dawalej.

Na tym hólěk so spodžiwa
A so takle wopraša:
„Prajtaj wšak mi hoľbikaj:
Što so stajnje košitaj?
Waju lubosé znjesliwa
Woprawdže je spodžiwna.“

„Hólěko““, džeštaj, „„njewěš dha,
Zo smoj bratr a sotřička?
Kak dha móhłoj na so byc
A so mjenje lubo měc?
Njebyłej tak dobrej sej,
Bychmoj Boha zrudžilej.

MAČIČKA

2. Ptačk a konik.

Ptačk. Ach koniko, luby mój koniko,
Daj zornjatko z kortka mi svojeho;
Hlaj ty maš je polne hač do kromički,
Zla zyma wšu picu pak zankla je mi.

Konik. Bjeř w Bože mje, wbohe sej ptačatko,
Hač do sytej' wole tu najěz so.
Budź wšědnje mi z hosěom, zo zastaram će,
Dońž luby Bóh zemju zas njewotanknje.

A tak dha stej w hromadže žiwilej so,
A přeco je woběmaj dosahało.
A jako so přibliži ćopliši čas,
Sto muchow ptačk spopada na jedyn raz.
Nic jedyn pysk konika kaľnyć njej' smět,
Duž konik lětk žaneje nuzy njej' mět.

Tež khudy wě zaplaćie bohatemu
Z dobrotu lubosć a přecelnosć wšu.

3. Džěco a kruwa.

Kruwička, praj wšak mi, pisanka,
Pře čo sy džensa tak wurudžena?
Wšak běše wčera wša zbožowna ty
Ze swojim ćelatkom w hródzičcy.
Džensa sy cyły dzeń želniwje ruľa;
Što dha ěi je, ty wboha kruwa?

Ach prišol je rano zly režniski
 A wzał je to pisane ćelatko mi,
 Je žadlawe psyčisko na nje šćuwał
 A sukaty kij jemu do nożkow suwał. —
 Džěćo smě maćerka wobkhować —
 Ćelko smě režnik mi zarězać.

4. Slědny pos.

Mi je w mlocy pobyte!
 Štó tež to tón paduch je?
 Sy snadź ty to trodlačko?
 Pój wšak pój a pokaž so!

Bělu brodu wo prawdži
 Maš. Što so to njećini?
 — Smějo hospoza so praša —
 Čuš ty slědna mica naša!
 Hanibuj so trodlaćo,
 Ty maš koče wašničko!

Wopuš pojšejo a wujo,
 Žaľostnje so hanibujo,
 Lěze trodlačk do kuta;
 Z nowa slědźić zalubja.

5. Kak mała Martka swojemu nankej k nowemu lětu zbožo přeje.

Mój luby nanko tu
 Ći k lětu nowemu
 Ja přeju wjele wjesela,
 Njeh Bóh Ći lute zbože da.

Tež twoja Marta ja
 Chcu być najpěkniša,
 Zo změješ z lubej maćerku
 Ty na mni radosć wutrobnu. Brtk.

Swěrna lubosć.

Moskwa bě wulke spalenišo. Francowske a němske wójsko so na dompuć poda, na dompuć njezbožomny. Mało wojakow swoju daloku domiznu zaso wohlada, woni zmjerznychu na lodojtych horach, a wjele jich tež z hladom wumrje. Tysacy spadachu při rěcy Bjerjezinje, ruske kule jim mosty roztrělachu. Tež wot saskich regimentow so jenož mała hromadka domoj wróci, tež wot nich spja tysacy na cuzych stronach.

Wjele ranjenych padže tež Rusam do rukow, kiž jich zajatych do połonskich krajinow dowjedźechu, do kraja donskich kozakow a do Wukrajiny (Ukrajiny.)

Po lětach drje so tu a tam stary wojak zaso domoj wróci, ale najwjacy pak jich tam wosta a cuzba bu jim nowa domizna.

Mjez jatymi, wot kozakow přewodžanych, běše tež Handrij Hlinjan, dobry Serb lužiski. Wón služeše jako podwyšk we rozehnatym wójsku, ale pola Moskwy bu ranjeny, a tak zajaty. Kozakowo cheychu jeho khětre morić, dokelž mēnjachu, zo je Francowza, a wšitkim Francowzam bě we swjatej wójnje žiwjenje wotprajene. Jako pak slyšachu, zo wón někak po rusecy wo kapku wody prošeše, dha so nad nim smilichu a miłosćiwšo z nim wobkhažachu.

Tak so poda, zo žiwy na strony połonsheje Ruskeje přindže. Serbska ryč tež jemu tu pomhaše a ludžo mējachu jeho rady, dokelž běše wustojny člowjek. Dolho njetraješe, dha so tež jemu poča we cuzbje lubić, wosehje, dokelž we starej wotčinje nikoho zawostajit njebě, kiž by so po nim rudžil. Nan a mać běštaj hižom dawno zemrjeloj. Jako zaso swobodu dosta, služeše wón tu a tam, hač naposledku so bohatemu ratarjej za hetmana přistaji. Bě to we kraju wyše města Odessy, kiž při brjozy čorneho morja leži.

Je to nimale runy kraj, jenož porědko je z niskimi hórkami počehnjeny a tu a tam nadeńdžeš jenotliwu lizku hórku, pohrjebnišo starych Tatarow, kiž něhdy tutón kraj wobsedžachu. Wjele mil pospochi dyrbiš často pućować, prjedy hač homolu lěsa abo rěku namakaš, a we horecym času su tež lúže porědko.

Na tajkich runinach pasu so njemóžnje wulke stadla howjadłow,

wowcow a konjow. Skót je tu skoro kaž džiwi, dokelž je stajnje wonka. Jenož we surowej zymje pod hubjene kólnje zalže. Hdyž so skót hač do nazymnja přez dobru pastwu wukormi, dha jón potom po tysacach rězaja.

Porědko tu wsy abo města nadeńdžeš. Po krajnje su małe wjeski a jenotliwe kubla rozprošene.

Trawa je z wjetša kuša, ale druge rostliny njerědko hobrsku wulkosć dostanu. Wósty kaž słowčiny narostu a połon je wjele łohćow wysoki. Zaso dale widžiš zahony porosćene z lutej želbiju abo tež z rezedu. We naleću je krajina pisana, kaž tučel.

Burske dwory abo chaty su z wjetša z hlinjanej murju wobhrodžene. Stupiš do wrotow, ale jenož w lécu so to hodži, přetož w zymje su wrota zezankane, a to wjelkow dla, dha wuhladaš domske, kotrež je we delnim dźele z kamjenjow, w hornim pak z hliuy a z drjewa stwarjene. Přez bróžen a hródže njerědko wětrik předuwa. Na dworje je tež studžen ze studničnej wahu, z kotrež so woda z bołami won čaha. Stadło kur a kačkow dwór wožiwja.

Tajke běše tež kubło Iwana Polanowe, pola kotrehož běše Handrij Hlinjan z hetmanom.

Iwan Polan běše bohaty knjez; rady slyšeše, hdyž jeho „pan“ mjenowachu. A hač runje sebi brodu rosć daše, kaž khudži poddanjo, dha měješe tola khětro wjele hordosće. Gospodin Iwan běše tež twjerdže wo tym přeswědčeny, zo jeho runjeća we blizkosći a dalokosći nichtón njebydli. Wón bě tež najlepší rólnik a ratař we wokolnosći. Jeho pola běchu najplódnije, jeho pšenca najčisćiša, a jeli njebyštej jeho sol a wódka dobrej bylej, dha so tak spěšnje rozpředawalej njebyštej.

Ale hlaj, něšto hišće tola wobsedžeše, štož wyšše wažeše, hač swoju pšenicu a sol. To běchu jeho swinje a prosata.

W éopłym času rozpředa žiwe stadła, w zymje pak mnohosć zarězanych prosatow.

A hdyž w zymje swinjatka, na proste zmjerznjene, luboznje na zadnymaj nohomaj na sankach stējachu, kaž regiment wóskowych figur, haj! tehdom něchu gospodina Iwana zwěrjatka woprawdže k nje-wustaću!

Najlěpšu hospozu bě Iwan poměl, přetož Bohu žel, maćerka Katinka spaše hižom pjec lět we zemi.

Jeje město w domje zastupowaše pana Iwana jenička dzowčička Olga.

Kaž pana Iwana drugeho kubla, tak tež bě jeho dwacećilětna holčka sławna njewjesta. Jeje dla někotrižkuliž mlodźeńc na dwór pana Iwana přijěcha, a wón měješe khětro wulki zaběh. Iwan zabu často, dla zybolateju módreju wóckow a rózojteju ličkow lubozneje dzowki, na swoje proste prosatka! Jeho holčka běše najbohatša a najrjeniša njewjesta w krajnje, teho dla pytaše wón za nju rozomneho a zamóžiteho nawoženju. Z tym pak so tak prawje šlachěic njechaše. Snano bě wón hubjeny braška, abo bě snano mloda Olga na tym winje?!

Lubemu naněj wona junu wotmolwi, zo je najrjenšeho mlodźenca we Chersonje widžala a ze zamoženjom — a — dha móht luby batjuška rady dopomhać — ale pan zajědze, kaž gospodin strjepšik do mysličkow lesneje holčki.

Panej do mysłow njepadže, zo je snano jeho hetman z Olgu — trochu znaty. Wona bě hižom wyšše borty do Handrija zalubowana, dha hakle nan tu lesnu wěcku wuslědzi a pachola ze žalostnym swarom z domu wuhna.

Wbohi Handrij paseše so dlěši čas wokoło bydlenja lubeje, zo by ju hišće junkróc wuhladał a z nej so rozžohnował. Při směrkach so jemu to tež radži. Slubištaj sebi swěrnosć hač do kónca.

Sam tu nětko zaso steješe w dalokej cuzbje, khudy, kaž wjelk na lodže. Wopomni, hač tola jemu swěrna wostanje, swěrna, khudemu inostrancej (cuzbnikej).

Strach jemu njeběše, kak so dale zežiwić. Přistaji so wulkemu překupcej we měsće Odessy. To bě drje sprócníwa služba, a wjele časa njeměješe, zo by móht na swoje njezbože myslěć. Porědko wjedźiše jeho puć nimo chaty pana Iwana.

Čas so miny. Olga mjelčo wjele sylzow wuplaka. Nan bě přeco trochu wobožny a njeby wona jeho jeničke džěčo byla, dha by jej sřano so zlě šlo. Duž Iwan wjele njepraješe, myslěše pak, zo po času kóžda rana zažije.

Lěto po zdalenju Handrija bě hižom so pominyło. Zaso bě pozdže nazymu a wětr so ze suchim lisćom sěčkaše, často tež sněh džěše.

We Iwanowym domje tě pilne džěłanje, přetož wšelaki skót so na wiki rězaše. Pan bě teho dla tež porědko doma, pućowaše po wšelakich hermankach. Junkróc so tež zebra, bě wokoło hodow, a

jěchaše na cyly tydzeń prječku, ale nikomu njezjewi, hdže chce zápu-
cować. Domjacy to a tamne hronjachu — haj šeptachu, zo je panik
wujěl po nawoženju. A w tym mējachu prawo. Gospodin poda so
do města Chersona; mėješe tom někajkeho bohateho wuja. Teho bě
sebi za přichodneho syna zhladał.

Bě to hižom khětro wobstarny pachol, ale někotre tysace slě-
bornych rublow mėješe. Žadyu dźiw teho dla, zo wóu pjenjez dla
we wočomaj Iwana čezo wažeše, hać kbudy Handrij.

Na swinjacych wikach tu wěcku do čista zryčeštaj, a Pětr
Tolsty, přichodny syn so prihotowa, zo by z Iwanom na slub wujěl.

Surowa zyma žadlawje z lodojtymi zubami křipješe. Wjelki
z hlodom wujachu a sněhowy mječel žalostuje zakhadžeše.

Do kožuchow derje zawalenaj synyštaj so wobaj knjezaj na
sanje. Pan Iwan spušeće so na zeskhadženje mēsačka a na čile
konje. Duž wujědze bjez hrozy z města won do zatrašneje nocy.

Na sanjach namakaštaj so tež prostej prosatcy, tej cheyš Pětr
při slubje swojej lubej njewěšće darić. Tola — tučne prosatka tež
druhim krkam slodža!

Pod sankami sněh wrěšćeše, wichor hwizdaše hrozne kuski a
wjelki dyrbjeli sebi pazory zwozabjeć!

To pak so njesta — wone běchu so jenož wutle naběželi.
Žadlawje hlódne běchu. We sylnych stadlach snowachu wujo za
sanjami, — zo bychu zastrožaneju panow zwječerjeli.

Pětr čisny jim jene prosatko do tlamy a bórzy tež to druhe.
We wokomiknjenju zhubištej so mjez zubami torhacych zwěrjatow.
Ale wjelkam bě tale pječeň hišće snadna, mējachu žadosć po wjacorym.

Duž rozrězaj Iwan postronki jeneho konja. Tón čekny a mno-
hosć wjelkow za nim čěrješe. Po krótkim tež druheho konja puščištaj
a stadło wjelkow so zaso za nim pušći.

Nětk tu w straše na sanjach steještaj a črjoda wjelkow roz-
dajši klamu na njeju zuby wošcerjaše a žehliwej woći wuwalowaše.

Jimaj bu styskno, ale dolbi čas k přemyslenju njeměještaj.
Čisnyštaj swojej kožuchaj wjelkam prjódk a zalěžeštaj na blizku jědlu.
To se jimaj radži, dokelž so njemdre wjelki mjez tym z kožuchomaj
wokoło torhachu.

Jako běštaj konjej zežranaj, dha so wšitke wjelki pod jědlu
zeńdžechu. Jenož mały dórtk mjasa bě na kóždého přišoł, žadyn dźiw
teho dla, zo bě žoldk hišće mohł rjec prózny. Z hrózbym wucom cheychu

panow z jědle zduć a zwječerjeć. Panaj počestaj so hojeć a třepjetać před žehliwymoj wočomaj suchich hosćow. Do wjelčeho brjucha so nikomu rady njecha.

Iwan spózna, zo jemu móžno njebudže, jenož jeničku hodzinu na štomje wutrač. Wuj so wuzna, zo wón wusnje a potom we womorje ze štoma panje, runje wjelkam do klamy. W smjertnym straše počestaj z blosom wołać, křićeć, modlitwy spěwać a hrěchi wuspowjedać.

„Jeli mje Bóh wuslyši, dha ja z mojim wumožerjom wšitke moje kubło džělu,“ slubi pan. „Ja so njemóžu wjacy džeržeć a čuju, zo mocy wotehjeraju, rucy a nozy stej hižom prostej.“

Haj! wuslyšaštaj zwónčkowe klínki, kiž so z daloka sem bližachu. Sem přilečachu sanki; tři konje běchu zapřehnjene; syła wjelkow za nimi čerješe, tola njesprócne konje so jich zwynychu.

Pehonč wuslyša křičenje na štomje a polubi wěstu pomoc. Zastać tu njemóžeše, teho dla pohanješe konje a jěchaše spěšnje dale. Z čěžkim krjudom šwikaše wjelki — wone z posledka wostachu.

Bě to Handrij, kotryž nimo jědziše. Wón jěchaše hač k bližšej wjesy. Tu so khrobli mužojo na sanki zesydachu, kiž běchu ze serpami wobite, a z střělbú so kóždy tež wobroni. Handrij jich wjezeše, wjelkam napřećiwu. Lědy zahe dosć přindžechu, přetož z tymaj wbohimaj čłowjekomaj na jědle bě so skoro časnje stało.

Pan hišće samsnu nóc Handrija spózna. Na druhi dzeń swjećeše Handrij slub z rjanej Olgu.

Stary wuj Pětr Tolsty zabu na žěntwu a bě jara wjesěly, zo tola hišće cyle zmjerzył njebě a zo móže zaso prosata we Jekaterinoslawje předawać. Na žěntwu wón drje nihdy wjacy w tajkej lodojtej nocy jězdził njeje, ale je čakał, doniž budža sebi wjelki pazory zwozabjeć. Stawy su jeho dolhe lěta po tym zrudnym podawku swjehile a tak do čista zhrjel so wón ženje njeje. Iwan so tež swoje žiwe dny kał njeje, zo swoju lubu džowku nawjedžitemu Handrijej da. Wšitcy buchu přez to spokojni a zbožomni.

Tež my chcemy kóždemu zbože popřeć, zo njeby sebi při khodženju na žěntwu rucy a nós zwozabił.

Kr.

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedler.

(Pokračowanje.)

- 143.) Krónow hodny byé je wjacy, dyžli króny nosyó.
 144.) Wěrnosé je khléb, kotryž sylne zuby žada, njewjesta, kotrejež so kózdy zdaluje.
 145.) Husańcow dla zahrodnik žadyn štom njeporuba.
 146.) Łža je hrěcha plašč.
 147.) Sylzy rozkaća su raniše zerja pobožnosće.
 148.) Wutrobíny ćah je wosuda hlós.
 149.) Hidženje je zakoń hele.
 150.) Lubosé je njejbesow zakoń.
 151.) Wjećenje snadne prawo k wulkemu njeprawu čini.
 152.) Jabluko daloko wot štoma njepadnje.
 153.) Žiwjenje so počasam runa.
 154.) Zbožownemu žadyn časnik nječepje.
 155.) Skutk mištra khwali.
 156.) Njezbože žaneho pósła njepósće.
 157.) Łhaf dyrbi dobry pomjatk měč.
 158.) Mudrosé ryči jeno z jazykom, lubosé z wutrobu.
 159.) Člowjek je pućowace dziwadło; wutroba je jewiščo (Bühne), mozhy su soufleur, žoldk je direktor.
 160.) Wěrna mudrosé njewuči wužiwać, ale — parować.
 161.) Wěrnosé je najhordžiša, hdyž je přescěhana.
 162.) Jeneje sucheje hałozy dla njedyrbi so štom porubać.
 163. Pod slóncom so ničo noweho njestanje.
 164.) Surowe měchi ze židu nješij.
 165.) W towarštwje wobarnuj jazyk, w samotnosći pak wutrobu.
 166.) Jeno w džěcatstwa zahrodže róže žanych ćerni nimaju.

(Přichodnje dale.)

Něšto wo zeminych wupłodach.

Podał Fiedleř.

Pod „přrodu“ zrozemimy mnohosć wšěch wěcow, wot Boha stworjeny. Te wědomnosće nětko, kotrež so ze swojimi wobkedźbowanjeny na stworjene wěcy zložuju, rěkaju přiradowědomnosće. Dokelž pak mamy jenož jenu přrodu, dyrbjeli po prawym tež jenož jenu přiradowědomnosć měć. Tola wučeni su pjeć přiradowědomnosćow přijeli, dokelž čłowskemu rozomej hewak móžno było njeby, wšo zhromadnje wobprijěć. Tute 5 přiradowědomnosće rěkaju:

1.) Hwězdarstwo abo astronomija, t. j. wučba wo hwězdach;

2.) geografija, t. j. zemjopis;

3.) fysika, t. j. přiradowučba (Naturlehre), kotraž ma ze zakonjemi tajkich přiradowujewow (Naturerscheinungen) činić, kiž na přeměňenju wobstawkow wěcow njewotpočuja. Zerzawi-li n. př. železo, dha zjenoći so to samo z kislikom a wodu k železo-oxhydhydratej; wobstawki wěcow so po tajkim přeměňenju a njesluša to teho dla do fysiki;

4.) Chemija abo džělnistwo, kotraž žiwjele (Elemente) a jich zjenoćenja znać wučí a ma po tajkim ze zakonjemi tajkich přiradowujewow činić, kotrež na přeměňenju wobstawkow wěcow wotpočuja. Pokaže-li wona teho dla n. př., kak přez změšenje warjeny chub dubjawkow a zmyda (Eisenvitriol) čornik nastawa, dha je to faktum, kotryž na přeměňenju wobstawkow wěcow wotpočuje;

5.) přiradowpis, kotryž wo produktach, t. j. wupłodach zemje ryči.

Při wopisowanju přiradowy wupłodow naložuje přiradowpis wěste wumjelske wurazy. Tak mjenuje wón n. př. mužske ródne džělby prošniki (Staubgefäße), žónsku rodźidlu pěstku (Pistill), horjejši džěl teje sameje bluznu (Kerbe) a teho runjeća. Teke wumjelske wurazy do hromady wzate rěkaju terminologija abo słowstwo. Tola přiradowpis přiradowy produkty nic jeno wopisuje, ale je tež rjaduje, klassifikuje a do systemow rozdzěla. Wón to teho dla čini, zo by čłowjek přiradowuplody, kotrež jemu stworićel w naj-

wjetšej wšelakosci a w najrjemšim wotměnjenju před woči staja, lěpje přewidžil. Přirodopis pak zemine wupłody do dweju hłowneju rjadomnjow džěli, mjenujey

- 1) do strójskich abo organiskich a
- 2.) do njestrojskich abo njeorganiskich.

K strójskim přirodo-wupłodam slušeju zwěrina a rostliny, tež čłowjestwo, přetož po čěle sliša čłowjek k zwěriny; k njestrojskim liča pak so njerosty abo mineralije a powětraki abo atmosfärilije (woda, sněh, krupy, lód, powětr).

Tutej hłownej rjadomni přirodo-wupłodow rozdžělujetej so khětro jena wot druheje. Strójske čělesa maju mjenujey

- a) stroje abo organy (Werkzeuge) k zežiwjenju a k rozmnoženju;
- b) wone njewobsteja z jenajkoródných (homogen) džělow, ale z twjerдых a běžitych džělbow; a
- c) wone maja zwonkownje najbóle kulowatu twórbu.

Njestrójske čělesa spóznaješ pak

- a) na tym, zo žanych strójow k zežiwjenju a k rozmnoženju nimaja; n. př. kamjenje rostu jeno wot wonka;
- b) wone wobsteja z jenajkoródných džělbow, kaž n. př. kryda, křemjen (Quarz) atd. (Hdyž zornowc (Granit) z křemjenja, žiweca (Felspatz) a blyšćínki (Glimmer) wobsteji, dha ma so to jeno jako měšěna wšelakich jenotliwych njerostow wobhladač.) A

c) wone najbóle žaneje kulowateje twórbu nimaju, ale su skoro přeco rózkaté. Tak maju hórské krystalle, z křemjenja wobstawace, 6 rózkw. Tola namakaš n. př. w rěčkach tež kulowate kamuški. Te pak njejsu na žane wašnje z wopředka kulowate byle, ale mějachu rózkatu twórbu. Swoju kulowatosć dostachu wone jeno přez přemjetowanje, suwanje a hibanje we wodze, přez čož buchu rózki pomalu wottočene. Kaž hižom naspomnjene, liča so k

strójskim přirodo-wupłodam
zwěrjata a rostliny. Wučba wo zwěriny reka zwěrinařstwo abo zoologia, wučba wo rostlinach pak rostlinařstwo abo botanika. Zhromadnosć zwěriny, w jenym kraju domjaceje, mjenuje so zwěrincea krajowa abo fauna, a rostliny, w tym abo tamnym kraju domjace, rěkaju kwětnicea krajowa abo flora.

Kajki pak je nětko rozdžěl mjez zwěriny a rostlinami?

- 1.) Zwěrjata maja čuće, rostliny nie.

Tola so zda, jako bychu někotre rostliny wo tym wuwzaće činiše, kaž n. př. žiwolist (schamhafte Sinnpflanze, mimosa pudica), kotrehož łopjena při dótknjenju abo zatřasenju spadnu a so hromadu položa, po khwili pak zaso postauu a so wupřestřeja; tež wječor tón samy wujew slěduje a potom cyłu nóč wudžerži.

Podobnje je tež pola jeneje rostliny w sywjernej Americy, mucholapki (Fliegenfänger, Venusfliegenfalle). Łopjena tuteje rostliny, kotrež z dweju hromadu položeneju, po kromje cankateju a w srjedziznje z 3 abo ze 4 małymi černjemi wuhotowaneju zawjerow (Klappen) wobsteja, maju tak wulku měru čuća, zo so, dótknje-li so jich mucha abo někajki drubi překasane, ruče hromadu zanknu, to zwěrjo z pomocu naspomnjenych černjow tak dołho džerža a tlóča, doniž to samo morwe njeje, a so hakle potom zaso wotewrja, hdyž wone najmjeńše hibanje wjacj nječini.

Njemóže so tež runje won prajié, zo matej pomjenowanej rostlinje čuće, dha tola tule wabniwosć (Reizbarkeit) jejneju łopjenow sebi wuklasé njemóžemy.

2.) Zwěrjata móža so po woli hibać, rostliny nic.

Po zdaću wuwzaće čini hjez zwěrinu wustrica (Auster), škorpinak (ein Muschelthier); přetož wustricyne škorpawy su k morjowemu dnu twjerdže přirosčene, tak zo te same w morju husto cyłe wustricownišća (Austerbänke) wučinja. Tola wustrica so w swojej škorpawje swobodnje hiba, ju po woli wotewrja a zanka. Dale słuša jow kijowka (Stechmuschel) w Srjedznozeńskim Morju, kotraž je z dołhimi nitkami ke kamjenjam, na dnje morja ležacym, přičinjena. Tele nitki rěkaju byssus a so do židžanych plátow stkaja, kotrež so byssarowina (Muschelseide) mjenuja. Ale tež to je jeno na zdaće wuwzaće, dokelž móže so to zwěrjo w škorpawje swobodnje hibać. Jow maju so skónčnje tež korališća (Korallenstöcke) ličić, kotrež na rune wašnje w morju twjerdže sedža a druhy cyłe kupy tworja. Wone su wot zylzójtych zwěrjatkow (gallertartigen Thierchen), wurostliwcy (Polypen) mjenowane, wobydlene, a móža so te same w korališčach teho runja po woli hibać.

(Přichodnje dale.)

Z Budyšina a z Łužicy.

* (Lětna hlowna zhromadźizna towarstwa Maćicy Serbskeje.). Srjedu po jutrach, 19. haperleje, měješe towarstwo Maćicy Serbskeje svoju lětušu zhromadźiznu w hosćeńcu k złotej krónje w Budyšinje, na kotruž běše 25 sobustawow a něšto hosćow přišlo. Zhromadźiznu wotewri předsyda towarstwa k. ryčnik Rychtař a spominaše w zawodnej ryči, zo je Maćica před krótkim časom jeneho swěrneho wubjerkownika, mjenujcy k. kapitulara a scholastika Mich. Buka, přez wotemrjeće zhubita. Na namjet k. předsydy postanychu přítomni k wopokazanju swojeho sobuzelenja.

Na to čitaše sekretar towarstwa, k. tachantski wikař Hórnik, lětnu rozprawu wo skutkowanju a naležnosćach Maćicy w jeje 18. léce. Wón wuzběhny wosebje, kak tuto towarstwo na wažnosći a nahladnosći přibjera pola nawjedźitych a za ludowe zbože njesebičnje so staracych mužow, dokelž je hižom telko dobrego a khwalobneho wuwjědło, štož by jenotliwym njemóžno było. Po rozprawje je Maćica w běhu lěta wudata: 1. 7. zešiwk serbsko-němskeho słownika, wot professora Dr. Pfula, a je z tutym zešiwkom słownik hač na předsłowo a němski pokazowař dokónčeny; 2.) 29. a 30. zešiwk Časopisa towarstwa Maćicy Serbskeje, pod redakciju professora J. Buka; 3.) Napoleon I. a jeho wójny, wot J. A. Pohónča; 4.) Předženaj, prótka (kalendar) za Serbow, na lěto 1865; 5) Dberlin. Jeho žiwjenje a stufowanje. Wot Jana Bartka. 1. zešiwk. Wyše teho buchu 6.) Spěwy za serbske šule. Wot K. E. Pjekarja. 1. zešiwk. z nowa wudate. Hdyž wšo zebjeramy, štož je Maćica w běhu lěta čišćeć data, naličimy 38 listnow, štož je zawěšeć wjele, hdyž pomyslimy, zo ma poměrnje přeco hišće jara mało sobustawow.

Jako nowe sobustawy běchu zastupili: k. Jurij Cyž z Nowolic, gymnasiast na serbskim seminaru w Prazy; k. K. Jaromir Erben, měšćanski archivar w Prazy; k. Jozef Kolář, professor na technicy w Prazy; k. J. Laras z Lejna, gymnasiast na serbskim seminaru w Prazy; k. Michał Lipič, młynk w Sernjanach; k. Symank, młynk w Hornym Hbjelsku, k. M. Hórnik, překupc w Khrósćicach, k. J. Kral, wučer w Radworju; k. K. A. Kalich z Lutyjec,

student duchownstwa w Lipsku a K. Handrij Jurk, kantor a wučer we Łazu.

Wumrjeloj staj dwaj swěrnaj sobustawaj, kotrajž běštaj bórzy při založenju Maćicy přistupiloj, mjenujey k. kapitar a scholastik M. Buk w Budyšinje a k. kanonik a faraš Wornač we Wotrowje.

Towarstwa a wustawy, z kotrymiž Maćica Serbska knihi wuměnja, su tute: Matices česka w Prahy, Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften w Zhorjelu, Društwo Srbske slovesnosti w Belgradže, Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthümer w Šćećinje, khěžorska ruska akademija w Petersburgu, archäologische towarstwo tam, geografiske towarstwo tam, redakcia Biblioteki Warszawskij we Warszawie, Zakład hrabjow Ossolińskich we Lwowje, Matices Srbska w Nowym Sadže, Freiburger Alterthumsverein, khěžorska zjawna knihownja w Petersburgu, gymnasium w Khoćebuzu; skónčnje wot tuteho lěta: nowozaložena słowjenska Matica w Lublanje, universita w Christianiji w Norwěskeje a towarstwo ruskeje historije a starožitnosćow w Moskwje. Tute towarstwa su z wjetša same Maćicu wo wzajomnosć žadale a směny z teho sudzić, zo je tež w cuzbje a dalokosći nahladnosć dobyła.

Po dočitanju hłowneje rozprawy rozpraji maćičny pokladnik, k. překupe Jakub, zo je Maćica wob lěto 595 tolar dokhodow a 452 tolar wudawkow měla, (tak zo po přiličenju zbytko maćične zamóženje 467 tolar wučinja, w tym knižny sklad njeličo).

Maćičny knikownik, k. seminarski wučer Fiedler dawaše rozprawy wo knihowni towarstwa a tuta je to lěto 125 spisow wot 25 dobroćelow (najwjacy wot wučenyh towarstwow) darjenych, dostała.

Na to podawachu so rozprawy wo štyrjoch wotrjadach Maćicy Serbskeje, mjenujey wo ryčespytnym, starožitnostnym, přirodospytnym a belletristiskim.

Po tajkim rozprawowanju steješe wolba dweju wubjerkownikow na dzeńskim porjedže a buštaj z akklamaciju wuzwolena k. faraš Kućank a k. měšćanski wyšši wučer Krečmaš w Budyšinje. — Faraš k. Imiš z Hodžija běše wubjerkeje přepodaš přeložk wažneje knižki za šule a ratarjow, wot k. wučerja Wujanca w Khanecach wobstarany; bě to khwaleny spis Dr. Glogera: „Die nützlichsten Freunde der Land- und Forstwirtschaft.“ Saske lužiske wokresne ratafske towarstwo je na namjet swojeho předsydy, k. hrabje zur Lippe, 25 tolar k pomocy k čisćenju wulkomyslnje darilo, za čož zhro-

madžizna swój džak wupraji. Duž počnje so spomanjena knižka bórzy z maćénym nakładom ćišćeć. Dale ma so druhi zešiwk „Oberlina“ wudać a snadź nowy wudawk „Serbskich Hornych Łužic,“ wobstarany wot k. fararja Jenča w Palowje, kaž druhi naklad „Genovefy“, přeložený wot k. Hórnikarja.

Tež wuradzi so naležnosć „serbskoněmskeho słownika“ we wšelakim nastupanju. Při tym prošese k. professor Dr. Pful přećelow serbskeje ryče, zo bychu słowa, w nětko dokonjanym słowniku pobrachowace, dale zhromadźowali a jemu podawali, zo móhl je za wjacy lět w słownikowym dodawku wudać. Na to džakowaše so wón swojimaj sobudžětaćerjomaj na słowniku — k. fararjej Seilerjej we Łazu a k. vikarjej Hórnikarjej w Budyšinje za jeju prócu a podpjeranje w tutym wažnym džěle. Skóněnje postanychu na namjet k. Smolerja z přihłosowanjom k. předsydy Rychtarja wšitcy přítomni, z tym kk. Dr. Pfulaj, Seilerjej a Hórnikarjej swój džak za dokonjenje słownika wopokazujo.

Bóh žohnuj dale našu lubu Maćicu a přiwobroć jej přeco wjacy swěrných sobustawow. M. H.

* Po dolhim přetorhnjenju a wotpočowanju je tež w delnołužiskej ryči zaso něšto noweho wušło, mjenujcy přédowanje, kiž bu nam w tutych dnjach z Khoćebuza připóslane. Je to: „Prätfowane na bibliiski swěžec w' Berfowach ten 31. Oktober 1864 jaržane a tym lubowarom Božego słowa powdano wot Th. Albina, nišćeho farara pšči tej serbskej cerkwi w' Choschobusu. Schischćane w Choschobusu wot H. Heiny.“ My wjeselimy so, zo je k. duchowny Albin w tutych knižkach porjedzeny, hižom wot k. duch. Tášnarja w nowym wudawku serbskeho testamenta před někotrymi lětami trjebany prawopis nałožil. Tež ryč je dobra a čista a jeničcy to je molace, zo w njej někotre razy to wo prawdže hrozne słowo „wordować“ nadeńdžemy, kiž je so, kaž so zda, w delnołužiskej ryči tak domjace sćiniło, zo je Delnołužičenjo wjacy jako cuzomnika njewobhladaja. Štóž chce spomnjene „prjatkowanje“ měć, móže je w Khoćebuza pola wudawarja za 2 nsl. dostać.

* Znate je, zo je towarstwo Maćicy Serbskeje w Budyšinje wšelake zběrki založilo. Z teho je přišlo, zo ma wona nětko hižom pěknu kpihownju, hódnu zběrku starožitnosćow, numismatisku a při-

rodopisnu zberku. Tute zberki přez dobrowolne dary z kóždym létom přibywaju a bychu hišće wjele bóle přibywaše, hdy by Maćica dom měła, w kotrymž by wšitko porjadne město měło. Ale kaž nětko je, dyrbyja so jenotliwe maćične sobustawy z khowanjom a wothladanjom tutech zberkow wobćežeć, štož je za nich, kaž za wobhladowarjow mjenje bóle wobćežne.

Duž radžimy naležnje k temu, zo bychu so pjenjezy za twarjenje abo kupjenje maćičneho domu zběrać počalo a to něchtón na so wzał, kiž so k temu hodži.

* W Draždžanach so za tamnišich a wokolnych Serbow štyri króć za léto Boža služba dđerži a maja ju ewangelscy Serbja w křižtej, katolscy pak w katolskej dwórskej cyrkwi. Katholskim Serbom přěduje serbski a spowjeda jich k. faraf Kućank z Budyšina a je tam tež k. professor Buk za serbskeho spowjednika. Rjadowanje ewangelskeje Božeje služby w Draždžanach je k. fararjej ryćerjej Mõhnje w Bukecach poručene, kotryž najbóle z pomocu jeneho druhého serbskeho duchowneho z Łužicy a z jenym serbskim wučerjom a spěwarjom přědowanje, spowjedž a t. d. wobstara.

Drobnostki.

Φ. Luby delnjołužisko-serbski bratr k. K. nam piše: „Kaž so mi zda, je za našu Delnju Łužicu z tym nowy čas nastał, hač je Casnik do drugeje ruki přešoł. Redaktor teho sameho, k. wučer Šwjela, rozymi sebi pomoc bjez wučerjemi dđeržeć, a je so jemu radžiło, rjanu ličbu tych samych, kotřiž prjedy wo Casniku ničo wjedžeć nochcechu, za dopisowarjow dobyć. Ličba wotebjerarjow Casnika je přez redaktorowu prócu hižom raz tak wulka, jako je prjedy była. Duž mamy nadžiju, zo so Casnik w bližšim času tež w swojej šěrje polěpši. To daj Bóh, smilny knjez!“ Haj požohnuj Bóh miłosćiwy tež lube delnjołužiske Serbowstwo, zo tam přeco rjenišo zeskhadža jasnopruhate slóncó serbskeje narodnosće! —

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Polletnje
◆ 7½ nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Redaktor a wudawar:
J. E. Smoleř.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Cyřolletnje
◆ 15 nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Č. 6.

Junij.

1865.

Spěw wjesela.

(Z rukopisnych Nowin serbskeho gymnas. tow.)

Hale bratřa nadobni!
Rjene zaspěwajmy,
Swoje prawo :,: mladosći :,:
Z wašnjom pěknym dajmy.

Khrobłosć, swobodnosć a móc
K wjeselym puć namka,
Bacchus tež tón :,: česny wótc :,:
A ta rjana Hanka.

Spěw a škleńca wokoł dže,
Tak so nam džens lubi,
Wokřewjenja :,: mlodosťne :,:
Późdniši čas hubi.

Něhdy nam filisterstwo
Swój stól budže stajić,
Druhe rónčko :,: pacholo :,:
Tehdom dyrbi prajić.

Něhdy přindže twjerly spřah
Suchich lět snadź wjele,
Tehdom by młyn :,: klepotal :,:
Ale prózne mjele.

Duž so zdobnje wjeselmy
 Při spěwač a wini,
 Dónž su hišće :, :khmane dny:,:
 Kaž to mudry čini.

J.

Wječorny spěw.

Džeń so k měrej pokhili,
 Spać nětk wšitko dže!
 Njeh so wóčko zandželi,
 Mój Bóh njedrěmje.

Twój mje škit chce zakitać
 Před wšěm njezbožom,
 Čini, zo ja z měrom spać
 Móžu z pokojom.

Štož mi dawaš, dobre je,
 Duž mam nadžiju,
 Zo ja stanu na ranje
 Z twojej pomocu.

Šala.

O praj, što je tón jedyn!

Štó ptački spěwać wuči,
 Ach cunjo wšelako?
 Haj tež, zo woda šuči,
 Štó móže tole wšo?

Štó dny nam rjenje jasni
 Ze swětłom slónčkowym?
 Štó wječory nam krasni
 Ze njebjom hwězdojnym?

Štó je, kiž róže mile
 Tak z drastu wódzewa
 A čini, zo wšo žiwe
 Nas w léču powita?

Tón mištr wulki, měrny
 Twój luby woćec je,
 Kiž wostanje wšěm swěrnym,
 Nas lubje škituje.

Tón, kiž tež Tebje žada
 Do svojich njebjes tam,
 Hdžež budže luta hnada:
 Tón čini wšitko sam.

Šala.

M a r u š c y .

Wot džěćow rjanych na swěće	Kak Twojej ličcy kóěještej,
Sy moje wjetše wjesele,	So wutrobnišo směještej,
Ty, dróżša Maruška;	Hdyž Tebbe wokošach;
Če k lubowanju wuzwolił	Hdyž swěrnosć Tebi přisahach
Sym sebi, a tež wobdarił,	A pjeršćen z Tobu přeměnjach,
O rjana róžička.	So Tebi cyle dach.

Kak husto mój wšak hrajkachmoj,
So w khlódku štomow wodzachmoj
To radosé dawaše;
O tamne časy zaše su,
Pak Tebi mam přec' wutrobu
Tež w dalšej cuzobje.

Š.

Hlós lubosće.

Moja Maruška! lubosć z jandželskimi
Pěsnjemi mi spěwa: zo budžeš moja:
Budžeš moja! Njebjo a zemja zańdu!
Moja Maruška!

Sylzy žedženja, kiž po blědych ličkach
Ronjachu so, ach, sylzy su radosće nětk!
Přetož mi kliněi njobjeski hlós:
Twoja budže! ach Twoja!

Š.

N a m e j u .

Pój, luba meja, džělać
Haj z nowa zeleny,
A fijałkam daj kćěwać
Mi drobnym při rěcy;
Kak rady chcył ja tola
Zas widžeć fijałku
A čerstwy won do pola
Hić šćežku zelenu.

Pój přehřej bórzy hona,
 Zo wšitko zasy kće,
 Dha džěco, kiž nětk stona,
 So z hłosom zraduje.
 O pój a prjódcy dele
 Dosé přinjes róžičkow,
 Tež syłobikow wjele
 A rjanych kokulow!

H. S.

P ó l n y m a r š a l .

(Z němskeho.)

Što duja te trompety? huzarajo won!
 Tón pólny maršal jěcha ze šumjenjom won;
 Wón jěcha tak žiwy, leć koniko leć —
 Wón zwija tak wótry swój blyšćaty mječ:
 Juchhajsja rasasa! wětr Pruskich tu ma,
 Lud pruski je wjesły a woła: hura!

O hlajće jom' do wočka, kak zazybola,
 Sněhběle wlosy hlajće, kak zejhravaja!
 Kaž wino čas lěpši, wón w starobje kće,
 Duž zdobnje tež hetman na bitwišću je;
 Juchhajsja rasasa atd.

Tón kruty muž, wón běše, hdyž ze všem bě wšo,
 Kiž hišće k njebju zběhny mječ zehrawajo,
 Při železu z huńwom wón přisahaše:
 Francowzam chcu wučić, kak po prusku dže.
 Juchhajsja rasasa atd.

Tu přisahu je dđeržal, kaž wójna zaru,
 Do sedla běty młodženc so šwikny, bu tu,
 Wón běše, kiž wumjetl je wšudžoma wšo,
 Ze železnym khoščom, kraj wučisčil jo.
 Juchhajsja rasasa atd.

Joh' Lützen, Katzbach znaje, štó mištr bě tam,
 A Wartburg, Lipsk njech praji, štó njepräcelani
 Je kabaty klepał a z kraja jich hnał
 A mjeno maršala sej wuwowował.
 Juchhajsja rasasa atd.

Duž dujóe wy trampety: huzarojo won!
 Knjez pólny maršal jěchaj kaž wichory won,
 Francowzam do kraja ty dobywaš leć,
 Přez žołmy mi rheínske jich z tesakom zmjeé!
 Juchhajza rasasa, wětr Pruskich tu ma,
 Lud pruski je wjesty a woła: hura!

H. S.

Tři worjечи.

(Wot M. A. Kr.)

Na honach niže serbskeje stolicy pozběhuje so hórka. Wona njeje wysoka, ale krasny wuhlad na lužiske hory tebi poskića, kotrez połodniši serbski kraj krónuja. Při hórcy leži mała wjeska. Žana wulka dróha přez nju njewjedže, ale spěšna rěka so přez wjes wije; wjetřby ju na woběmaj brjohomaj debja. Do polow won su dolhe rynki jablučinow nasadzane, kiž w lětnym času krajinu krasnje pyša a nazymu bohate plódy wobradžuja.

Wo wsy nadeńdžeš mjez twarjenjemi tež stary dom; njeje wulki, tola dosé šěroki za spokojnych wobydlerjow.

Pink-pank tu často z njeho won klinčeše, přetož tam bě kowarňa. Před lětami bydleštaj w domje nan a maé z dwěmaj synomaj. Džeržeštaj sebi njekotre kruwy a stadlo hus a kur. Po swjatoku džělaštaj nan a starši bratr hišće hodžinu we kowarňi, a Jank, džesaćletny bratřik jimaj wohen zaduwaše. Bě to po swojej starobje khětro mudra hłójčka a prawy mały parak. Z wulkej prócu džělaše z kruha duboweho drjewa maľaj drjewjančkaj, a hač runjež so nje-rědko dn porstow zrězny, dha tola drjewo ležo njewostaji; přetož wonaj dyrhještaj k hodam hotowaj być. Maľej Hancy cheyš jej k Božemu džěšču wobradzić, hač runjež wona wjetšu nóżku měješe; přetož drjewjančkaj běštaj so přeměrnje maľej radžilej.

Hanka běše jeničke džěčo swojeho nana, knježeho hajnika, kiž w blizkej holi bydleše. Wona bě přeco pola njeho, abo pola džělačerjow w lěsu; přetož nan bě z wudowcom. Zapućowa nan hdy na někotre dny, dha Hanku do wsy do kowarňje dowjedže. Tu pola swojeje kmotry bě wona kaž doma. Wona bě něhdžen lěto mlóđa, hač jejny towařšk Jank. Wonaj so rady měještaj, wšo sebi sobu-

džělišťaj, jahody a pomazki, a hdyž Jankowa mać něšto z hermanka sobu přinjesy, dha tež ženje na Hanku njezabu. 'Měješe hajnikec nan něšto za lubu Hanku, dha tež Jank kóždy čas swój džěl dosta.

Něhdy zwažistaj so wobaj do keřkow a namakašťaj tu hnězdo z młodymi ptačkami, štož bě njemało wulki podawk w jeju molčkim žiwjenju. W dalokej holi pola hajnika pak Jank hišće ženje pobyt njebě, duž wza jeho Hancyny nan junu před wječorom sobu. Na druhi dzeń běšťaj džěšći jara wjeseloj, přetož dale w lěsu zyboleše so swěťły hat a na nim pluwachu wulke stadła džiwich kačkow. Při brjozy čumpaše so čolm a tón nětk hajnikec Jan wotwjaza. Džěsci so do njeho synyšťaj a měnješťaj, zo drje po morju jědžeja. Čolm so tam a sem khablaše, ale wonaj so twjerdže džeržešťaj. A kajki bě to wusk! jako hajnik na kački wutřěli. Syla kačkow so k njebju pozběhny; jena pak so na bok zwiny a morwa na wodu pany. Jank ju khětre dosahny.

Na druhim brjohu hata nan jimaj přikaza, zo mataj so nětk po šćežcy domoj wrócić. Wón džeše mjez tym dale do lěsa. Ale džěscó-maj bě so wjezenje na haće lubilo a Jank spomni, kak rjenje by tola bylo, hdyž mohłoj so zaso z čolmom domoj přewjesć, dha njetrjebaloj po černjojtych haćenjach domoj hić. Rħroblaj zastupišťaj zaso do čolma a Jank jón wot brjoha wotstorěi. Zatřělenu kačku sobu wzašťaj. Ale tak jara hač so prócowašťaj, dha tola čolm hubjenje posluchaše, haj poča so khablać a kolehać. Jimaj bu styskno — a bole so kolebašťaj. A hlaj, kačka někak wupadže a nětko za Janka žane zdžerženje wjacj njebě, ale wón wuskoči k brjohej, hač tak woda wokoło njeho pluskótaše. Hanka tež dale nječakaše a potom nje-wjedžiše, kak je na haćenja přišla. Wzmi mje sobu! za Jankom wo-łaše a po khwili, dha běšťaj we hłubokim lěsu.

Jako zaso k myslam přindžešťaj, dha njewědžišťaj, hdze staj. „Poj za mnu, tam domoj přindžemoj,“ praji Jank, ale dom tu njeběše. Přeco hłubje a hłubje do lěsa lěžešťaj, stare lisće jenož pod małymaj nohamaj so wjerješeše, wšo bě čicho a kħłodno, ale wjele holanskich jahodow tu tež bě. To so jimaj lubješe. Wonaj počěšťaj je šćipać a dašťaj sebi je derje slodžić. Rucy a hubje buchu čisće módre, duž jimaj njemało slodžeše.

Ale kak so zastrožišťaj, dych jimaj zasta a mała wutroba poča

bole pukotać, přetož njekajki rubježny ptak hrózbnje zaškrěča. Duž bu jimaj tak dziwnje, njeluboznje a jahody tež wjac njejědźištaj.

Z daloka zaslyšaštaj saso njekajke wołanje, tak zo so hišće bóle zabłudźištaj a Hanka bu cyle mučna, dopomni so tež, zo drje za zhubjenu kačku něšto sydać hudže.

„Moj smoj hluboko w lěsu,“ Jank rjekny, „tola pój jenož za mnu, moj hižom domoj přińdžemoj, hola tola skoro kónca změje.“

Na někajki puć tež přińdžeštaj, ale tón jeju domoj njewjedźiše, ale tola z čmoweho lěsa won do lisćowych kerkow, hdžež tola saso slončko widžeštaj. Sprócnať lehnýštaj so pod lěsny worjehowy kerěk a wusnyštaj. Jako wotućištaj, běše jimaj jara zyma, ale wonaj wahladaštaj maľu hórku. Na nju kročeštaj, zo byštaj so za domiznu rozhladaľoj; přetož Jank měješe nadźiju, zo budže tu pře wšitke štomy widzić móć! Ale wón so zjeba. Ř nohomaj wuhladaštaj njeznaty kraj. W blizkim haće steješe črjoda čaplow kaž w čežkich myslach. Tu bě wjele k hladanju, ale domizna to njebě a wyše wšeho běštaj jara hlódnaj. Tola, worjehi mějachu hižom mlóde jadra a wonaj našćipaštaj sebi polne zaki. Tři worjehi pak Jank w rucy skhoňa, a džeše při přěnim „Hać tež su w tutym worjechu tajke rjane rubiška, kaž ty wokoľo šije maš?“ A wón čisny jón k njeju a hlaj worjeh padže prjedy njeho, a to bě tak wjele, zo běchu we worjechu hišće džesać raz rjeňše rubiška; duž jón Hanka dosta. Wón tež drubi worjeh počisny a prašeše so, hać snano su w nim rjane konje a krasny wóz. Worjeh zaso prjedy njeho dele padže, a duž jón zaso Hanka dosta. Při třěćim zdychny: „hać snano je w nim to najlěpše, štož jenož sebi žadam?“ Tón króć padže worjeh zady njeho a wón khětre za nim hrabny, přetož tón bě jeho.

Hanka wotčini swojej worjehaj a hlaj, wonaj měještaj dobre jadro, kotrež jej derje slódzeše.

Jako so zaso na puć podaštaj, dha setka jeju hajniski, kiž so njemalo dziwaše, zo tajkich znatych hosćow we hlubokim lěsu na deńdže. Z jeho pomocu přińdžeštaj wobaj před wječorom domoj. Tu běchu we wulkim straše wo njeju byli a by hódno bylo, zo by, kaž Hanka prjedy rjekny, něšto sydaľo.

Jako Jank na drubi dzeň wotući, dha so na swój worjeh dopomni. Duž wza sebi drjewjanc a jón spěšnje rozrazy, — ale — wón běše čerwy. „Ach, to po tajkim je to najlěpše, štož dostanu, horstku čorneje zemje. Bych rady wjedzić cheyľ, kajke zbože ze

zenje přiřdže.“ Wón bě trochu roznjrzany a Hancy skoro zbože njepopřeješe. Zbože? Haj, što je zbože: Zbože? Haj, što je zbože!?

Lěta so mjez tym pomynychu a Jank bě pacholk něhdže pjatnaće lět stary. W tym času přiřdže junu před wječorom hajnik do kowarnje a powjedaše, zo w bližšich dnjach swoju Hanku na službu da, a to k zamóžitej ceće zady Draždžan. Tam pola čety dyrbi Hanka hišće bole němsey nawuknyć a hdyž budže wona prawje pěčna, dha budže ju četa jako swoju džowku skhować. Po někotrych dnjach so rozžoňowachu a Hanka pokaza Jankej při tym małej drjewjančkej, kotraž bě jej wón něhdy k Božemu džěsću daril.

Jank wosta w domje swojeje maćerje a pomhaše jej pola wobdželać, přetož luby nan bě hižom před lětom zemrjel. Starši bratr pak bě swoje mlode žiwjenje w krawnej bitwje zhubił. Wón bě wučahnył k wuswobodženju cuzeho luda. Ale wša krej bě podarmo přelata, kaž husto. Tón, kiž na bitwišću wumrje, ničo wot teho nima, a či, kiž powostanu, často tež ničo dale nimaja, hač wjetše dawanja. Tak tež tamny lud.

Dolhe časy Jank wo Hancy ničo wjacy njeslyšeše, tola wjezdžiše, zo so jej derje dže, a zo bě wjele darow dostala.

Junu za někotre lěta kłapaše něchtón wo durje kowarjec maćerje a hlaj — nutř zastupištaj wobstarny hajnik a jeho Hanka. Hanka to bě, ale kajka Hanka! Bě jara rjana, kaž knježnička, a bě we drohej židžanej drasće, a Jan steješe we wšědnjacej. Wón so skoro hanibowaše a słowčka prajić njemožeše, tak wjesoly bě. Tola wopřimny jeje ruku twjerdže, kaž by ju wjacy pušćić nochcył. Haj pacholo — džerž twoju krónu twjerdže.

Hancy so lěpje powjedaše, jene po druhim ryčeše, praji, zo je jenož na jedyn džen přišla; při tym tež jemu hubku da! To tež Janej hubu wotewri. Wona so jeho prašeše: znaješe ty mje na měsće, jako mój zastupichmoj? Wón je wotmolwi: „Ty stejiš přede mnu w hordej pyše, ja pak we wšědnjacej drasće — skoro so tebje nastrožach a na zańdžene časy sebi myslach!“

Ruku w ruce khodžeštaj w znatej wokołnosći, stare lubozne města wopytajo. Jenož někotre hodžiny móžeštaj hišće w hromadže być, potom dyrbještaj so dželić — na zasowidženje tak njewěste.

Jan a nan přewodžeštaj Hanku hač do susodnjeje wsy, hdžež wóz na nju čakaše, na kotrymž cheyš so wrócić. — A jako wona z woza dele swoju ruku hišće junkróć Janej poskići, rjekny wón k njej: „Luba Hanka, hdyž ty hišće jara wosebnje zwučena

njejsy a cheyla bydlic w mojim mačernym domje, dha mohłoj junu muž a žona byc; tola chcemoj hišće khwilu čakać.“

„Haj, chcemoj hišće khwilu přihladować, wšak smoj hišće młodaj. Ja mam ée lubo — ale ja cheu sebi tu wěc přemyslić.

Ronje začahnychu a Hanka wotjědze.

Na dompuću wupowjeda Jan nanej, kak staj so z Hanku zryčaloj. Tón bě z tym derje spokojny, běchu to hižom tež dawno jeho mysle byle.

Zaso zańdžeštej dvě leće. Dwaj listaj dosta Jan w tym času wot Hanki a w kóždym polubi jemu swěrnosć.

Po tym času přińdže hajnik zaso do kowařnje, ale wón běše sam. Wjele dobreho přinjesy wot Hanki. Powjedaše, zo so jej jara derje dze. Ale wón měješe hišće něšto na wutrobje, a to jemu njerady na jazyk džeše, wón žane prawo słowo namakać njemóžeše.

Tola, telko bě z jeho ryčow rozymić, zo je Hanka prawa pěčna hólčka a zo ju wšitcy lubujeja a zo je cećiny syn domoj přišoľ z wysokeje wučěrnje. Tam bě wón wuknyľ a ma nětko někajke zastojnstwo při železnicy, duž chce so woženíc a je sebi Hanku zhlaďaľ. Hancy pak jara na wutrobje leži, zo snano Jan hišće sebi na nju myslu, a duž njewě, što by činiľa — hač by zbože wot so storčila — abo nic. —

Janej bu, jako by jomu něchtón wodu na hłowu linyľ, bu blědy a zaso čerwjeny.

Dolho słowčka prajić njemóžeše — wón čuješe, zo so jeho nadźija dzensa do bromady sypny. Wšak bě jeho worjeh čerwy byľ. Po khwili pak rjekny: „Hanka njesmě swoje zbože moje dla wot so storčić, wona budže najlepje wjedzić, što so přistoji.“

Na zajtra ležeše list na Hanku hotowy, we kotrymž wón pišaše:

„Ja sym wot twojeho lubeho nana nazhoniľ, zo so tebi jara derje dze, a to je moju lubu mać a mje wulcy zwjeseliľo. Tež to, za možeš hišće lěpše zbože dostać, je naju swjeseliľo. Prašej so twoju wutrobu, a přemysli sebi, što při twojim nawoženiu dostanješ, a što na tebe čaka, hdy by sebi mje wzaľa. Ja tebi njemóhľ tajke zamóženje a tajku wosobnosć sobudželić, kaž snano twój młody wuj. Na mnje njetrjebaš sebi myslu, přetož ze žanym slubjenjom so mi slubiľa njesy. Bóh daj tebi zbože w twojim dalšim žiwjenju.“

List bu wotposłany a Hanka jón tež dosta.

A hdyž z nowa nalěco so přibliži, dha so Hanka připowje-
daše na wsy a we měsće bu zwěrowana, dokelž nawoženja na wjes
přinć njemóžeše.

Prichodna mać ju tam přewodžeše. Ducey na puću wopyta hi-
šće jun króc swojeho nana, zo by so z nim rozžohnowała. Při tym
drje to a tamne słowčko padže, kiž na zaúdzene časy pokazowaše,
přetož nanej tola prawje do hlowy njechaše, zo dyrbi swoje džěco tak
daloko pušćić.

Jan wjele k temu njepraji, ale jeho maćeri lubo njeběše, zo bě přeco
kaž zamysleny a njewjesely. Wón pak tež měješe přčinu k temu.
Prjedawše tři worjечи jemu čezko w myslach ležachu. Hanka dosta
nětko wóz a konje a rjanu drastu a wón? — Jeho worjech bě čer-
wy! We zemi cheyšě hižom rady spać, to by to najlěpše za njeho
bylo — wšako bě w jeho worjechu džě čorny próch byl.

(S kónčenje.)

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedler.

(Pokračowanje.)

167.) Xenophon rjekny při smjerći swojeho najlubšeho syna:
„Ja derje wěm, zo bě so mi smjertny narodžil.“

168.) Xerxes z legionami přičahny a dyrbyeše óčkać.

169.) Štóž mudrje njewumrje, njeje žiwy byl.

170.) Štóž swojeho njepřecela, swojich woprawdžitych pře-
ćelow zhubi.

171.) Njenuzne dzěta ruče wotstronjej, zo by za nuznoty časa
nadobyl.

172.) Hdžež njewinowaty bydlí, su pawčiny twjerde nasypy;
hdžež pak ma winowaty swój statok, je najtwjěrđši nasyp pawčína.

173.) Fijalki kěja w trawje potajene,

174.) Mnozy hižom před słowom „smjéró“ třepjetaju, ale w
škleńcy wody ju měrnje do so póžeraju.

175.) Wot njepřeceli wukń njepočinki zeznawać, kotrež maš,
wot lišćerjow pak počinki, kiž ěi hišće pobrachuju.

176.) Naši prjedomnicy mějachu swědomje bjez wědomstwa:
w našim času husto wědomstwo bjez swědomja namakaš.

177.) Potrjehi će njezbože, o njeskorž; w njezbožu je zbože.

178.) Budž di pjenježk toleř, toleř pjenježk.

179.) Polu so z ruku dawa, ale z wozom bjerje.

180.) Často přindže wužitne slowo ze zleho erta.

181.) Parle we hlubinje wotpočuja, ješě horjeka pluwa.

182.) Rom njeje za jedyn džeň natwarjeny.

183.) Zwólna wutroba čini lohkej nozy.

184.) Čerwjene ličko ma jabluko tež potom hišće, hdyž je jemu čerw dawno hižom wutrobičku přetočil.

(Přichodnje dale.)

Listy wo českej ryči.

Píše M. Hórník.

I.

Kóždy Serb a wosebje tón, kotremuž so naše Šerbstwo ze swojim pismowstwom snadne zda, móže so w narodnym zmyslenju a skutkowanju posylnić, hdyž Serbow jako džěl 80millionoweho Słowjanstwa a serbske pismowstwo jako přinošk k wobšěrnej słowjanskej literaturje wobhladuje. Na tajke rozomne stejišće su so serbscy młodzencjo před nětko 30 lětami pozběhować počeli a teho dla tež k wuknjenju słowjanskich ryčow abo naryčow a k wužiwanju druhosłowjanskich spisow postupili. Duž mamy mjez Serbami wjacorych, kotřiž druhe słowjanske ryče rozymja a z džěla we nich pisaja. Hdyž pak wopomnimy, kajki wužitk je serbska ryč přez tajke prócowanja měta, dyrbymy přec, zo by hišće wjacj tajkich Serbow było, kiž druhe słowjanske ryče abo naryče znaja!

Hač runje su nowiši serbscy spisowarjo (kaž Smoleř, Jórdan Pful, Buk a dr.) tu a tam krótke rozpokazatja wo druhich naryčach a přikłady w nich podawali, dyrbi Serb tola z najmješša k jenej druhej słowjanskej naryči na wobpuću němskeje ryče dostupić, zo by potom te zbytnje ryče a literatury*) zeznał. Chcemy-li nětk zwólniweho Serba na runym a najlůžšim puću do Słowjanstwa dowjesć, nje-

*) Słowjanske literaturne (pismowske) naryče su nětko: a) nawjěčorne: česka (słowaknska), pólska, lužiskoserbska; b) južnoraniše: ruska (małoruska), bolharska, serbo-khorwatska a słowjenska.

můžeme jeho lépe pokázat, dyžli na česku**) ryč, we všelakim nastupanju nam najbližšu a najvažnišu. Přetož česka ryč ma bohata literaturu (wot dzewjatneho lětstotka sem) a dosé wobšěrne polo, hdžež móže ju Serb praktiscy wužiwać.

Čěskosłowjanskeho ludu liči so w Čěchach 2,900.000, w Morawje 134.000, w rakuskej Šlezyskej 100.000, w Słowaskej (połnocnej Wuherskej) 1,800.000, a w Delnej Rakuskej 93.000 (z teho 80 tysac we Winje); dale je w Hornjej Rakuskej 300 Čechow, w Haliču 2.200, w Khorwatskej a Sławonskej 1200, w Hranicy wojeřskej 10000 a we wójsku 100.000. Wyše teho bydli jich w hrabinstwje Kladsku (Glatz) 2700, w pruskej Hornjej Šlezyskej 52,500 a w Braniborskej 2200. Daž je čěskich Słowjanow w Rakuskej 6,338.400 a w Pruskej 57,400, do hromady pak 6,406.800 po statistikach a we woprawdzi-tosěi hišće wjacjacy.

Hdyž chcu wo ryči tuteho bratrowskeho ludu pisać, abo česku ryč wučić, njetrjebam rozestajeć, štož je jenajke pola Čechow a Serbow, ale jenož na rozdžěle mjez woběmaj naryčomaj pokazować. Kaž so wote wšěch druhich ryči abo naryči najprjedy pismowska ryč (Schriftsprache) wučí, tak přirunaju tež ja nětčišu (nic starša, kiž je našej podobniša) česku pismowskn ryč z nětčišej serbskej pismowskej po prawym wurjekowanju a prawopisu.

§. 1. Wurjekowanje (wuprajenje) čěskich pismikow.

I. Čech ma te same pismiki za samozynki kaž my, ale wupraja někotre hinak.

e klinči přeco kaž naše e na kóncu abo před twjerdymi sobuzynkami němske „ä“ a ženje kaž naše jasne e (před mjehkimi sobuzynkami : jejo, celo, zemja), n. př. tele (čitaj tälä, celo), země (čit. zämjä, zemja), tebe (čit. täbä, tebej).

ě klinči kaž naše „je“, nic kaž naše „ě“, n. př. běžím (čitaj bježím, běžu), věděti (čit. wjedjeti, wjedžeć), měra (čit. mjera, měra), někdy (čit. njekdy, něhdy), děti (djeti, džěči).

y wupraja so runje kaž „i“, ale njezmjehčuje předkhadzacy samozynk, n. př. bítí (bić) a býti (być) wupraja so jenak, tak tež: míti (měć) a mýti (myć), bidlo (bidmo, žerdž) a bydlo (bydlo), wíti (wić) a výtí (wuć), síti (ze syću) a sytý (syty).

II. Čech ma dołhe samozynki, kotrež z čarku poznamjenja:

**) Pozdžišo wobstaramy, da-li Boh, listy wo pólskej tež blizkej ryči.

á, é, í, ý, (rozčahnje so druhdy do „ej“) ó, (je dolhe o, nic naše „ó“), ů (z „o“ nastawace a do njeho překhadžace): žádost (žadosć), též (tež), bílý (běty), mlýn (mlyn), ó (o, och), úd (staw, sobustaw), úhoř (wuhof), Bůh může (Bóh móže.)

III. Mjez sobuzynkami su někotre rozdzělné we wuprajenju a druhe tež w pismje.

h so ženje njezamjelči a wupraja so tehodla na końcu słowow a před sobuzynkami nimale haž ch: práh (proh), roh (roh); uhlí (wuhle), trh (torhošćo, hermank), hrad (hród), hlawa (hłowa).

v (město prjedawšeho w) a wupraja so kaž **w** před sobuzynkami a na kóncu kaž slabe „f“ a ženje kaž naše (kaž u): vrch (wjerch), vrba (wjerba), vdova (wudowa), včera (wčera), včela (pčola); lev (čit. lef, law), krev (křej), v domě (w domje.)

d' (abo ze scěhowacym „i, ě“) zastupuje drje naše „dz“, ale njeje tak zmjehćene a je „dj“ slyšeć: děti (dzěci), dítě (dzěćo), d'ábel (čert).

t' (abo t z podsobnym „i, ě“) zastupuje naše „č“, ale slyši so jako „tj“: tělo (čěto), síť (syć), těsto (čěsto) net' (čетка), rtuť (žiwe slěboro), na světě.

l wupraja so přeco jako srjedzne němske l (ženje kaž lj abo l), štož tež wostanje při posobnym „e“: ale (čit. alä, nic alje), lékař (čit. lākař, lēkař.)

ř zastupaje naše „r“ (hdžež njeje: kř, př, tř), ale slyši so kaž „rž“: řád (ržád, rjad), řeka (ržeka, rēka), řeč (ržeč, ryč), tři (trži, jenosylbnje, tři), střevíc (črij), střileti (třěleć).

ň je město „n“: huňatý (kosmaty), nádra (nadra), kůň (kóň), koně (konje.)

Při nahromadženju wjacy zynkow so wuprajenje druhdy přez assimilaciju, kontrakciju a eliminaciju trochu wotměnja: dražší, (dróžši), lidský (ludski), jmeno, pražsky.

Po tutych prawidłach spytaj slědowace česke přisłowa wuprajeć, ale rozdzělej při tym derje dolhotu samozynkow wot přizynka, kotryž tež w čěšćinje na přeněj zložcy wotpočuje.

Č e s k á p ř í s l o w í. Bez peněz na trh (torhošćo), bez soli domů. — By vedl osla do Paříže, kůň z něho nebude. — Cizí hoře (horjo) lidem smích. — Čiň dobře a právě, neboj se krále (krala). — Jak si ustele (pósćele), tak si lehne. Jaké dílo, takový plat. Kde se kouří, tu rád oheň bývá. Když jest (je) nejmilejší (najlubša) hra,

tehdy přestaň. — Která (kotraž) kráva (kruwa) mnoho řve (ruje), málo mléka dává. Mráz kopřivu nespálí. — Nechvalitebný pták, kterýž do svého hnízda trusí (trusy, truši.) — Rád ho poslouchám, když mlčí. — Starý hřích novou hanbu činí. — Sytí lačnému (lačný = hlódný) nevěří. — V cizí naději hrachu nevař, nemáš-li doma slaninu (slanina = slónka, polč). — Ve mlýně hudba neplatí. — Všude dobře, doma nejlépe. — Všude koukol mezi pšenici. — Vytrhl (wutorhnyl je) mu trn (čerů) z nohy. — Ze zlé kůže nemůže býti dobrý kožich.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Časopiš towarstwa Maćicy Serbskeje je w tychle dnjach w swojim 31. zešiwku wušoł. Wón woprija slědowace nastawki: Serbske gymnasialne towarstwo w Budyšinje wot 1839 hač 1864. Wopisał K. A. Jenč. — Michał Buk. Nekrolog wot M. Hórniky. — Třilětne zličbowanje Maćicy Serbskeje wot 1. januara 1862 31. decembra 1864.

Nastawk knjeza fararja Jenča je z wulkej pilnosću a wustojnosću spisany a bndže so nic jeno wot prjedawšich sobustawow budyškeho gymnasialneho towarstwa rad čitać, ale tež wosebje wšitkich tych zajimać, kiž chcedža wo započatkach noweho narodneho serbskeho žiwjenja něšto dokładne nazhonić. Tola zda so nam, zo wustawkam spomnjeneho towarstwa hišće tutón paragraf pobrachuje: „Kóždy sobustaw ma přisłušnosć, z druhimi sobustawami tež z wonka serbskich zhromadžiznow swěru serbski ryčec.“

* W Budyšinje je 30. meje jenički tamniši serbski lékař, k. dr. medicinae T. Bróska wumrjet.

* „Katholski posoł“ budže, kaž slyšimy, přichodnje měsačnje dwaj króc wukhadžeć. Hač dotal wón jenož jenož jedyn króc za měsac wuhdže,

Ličba saskich Serbow.

Préz wosebnu přečelnivosé statistiskeho bureau'a w Dreždžanach je mi možnosta data, česćenemu čitarstwu „Lužičana“ ličbu saskich Serbow předložić, kajkaž je so při poslednim ludličanju pod 3. decembra 1864 wupokazala. Najwjetsi džěl saskich Serbow bydli, kaž so wě: w Budyskej krajskej direkcii, druzy su po Dreždžanskej, Lipšćanskej a Cwikawskej rozprošeni.

A. Serbjo w městach.

Krajska direkcija	Budyšin	wobjima	w městach	3198	Serbow.
„	„	Dreždžany	„ „ „	1304	„
„	„	Lipšk	„ „ „	138	„
„	„	Cwikawa	„ „ „	100	„
				<u>4740</u>	

B. Serbjo na wsach.

W krajskej direkcii	Budyskej,	naliči	so na wsach	47,632	Serbow
„	„	„	Dreždžanskej	„ „ „	1237
„	„	„	Lipšćanskej	„ „ „	95
„	„	„	Cwikawskej	„ „ „	56
				<u>49,020</u>	

C. Serbjo w městach a na wsach:

W Budyskej krajskej direkcii	50,830	Serbow.
„ Dreždžanskej „	2,541	„
„ Lipšćanskej „	233	„
„ Cwikawskej „	156	„
		<u>53,760</u>

Z tehole přehlada widžimy, zo ma cyle saske kralestwo 53,760 Serbow.

W Dreždžanach.

Dr. Pful.

Přispomnjenje redakcije. W tutym zličbowanju pobrachuja hišće ei Serbja, kotřiž běchu runje při saskim, w Holsteinje stejacym wójsku. Po tym, štož smy na naše naprašowanje zhonili, je z najmenša 240 saskich serbskich wojakow w Holsteinje stało, zo je po tajkim, hdyž tutech 240 w Holsteinje přebywawšich Serbow k

53,760 Serbam, w Saskej ličenych, přiličimy w započatku decembra 1864 wšo do hromady 54.000 Serbow w Saskej bylo.

Přehlad Serbow při ludličenju 3. decembra 1861 a 3. decembra 1864, kaž jón w slědowacym podawamy, dawa tež bórzy spóznać, kajke rozdžěle w ličbach su w tutym času nastale. My přistajimy je po krajskich direkcijach a po zličbowanskim léče.

Krajska direkcia	1861.	1864.
Budyska	50,600	50830
Draždzanska	2,892	2541
Lipšéanska	222	233
Cwikawska	250	156
	<u>53,973</u>	<u>53,760.</u>

Duž je so, hdyž hišće něhdže 240, horka spomjenych wojakow přiličimy, serbske saske wobydleřstwo wot léta 1863—1864 zaso wo něšto přisporiło.

Jara lubo by nam bylo, hdy bychmy ličbu pruskich hornolužiskich a teho runja dolnołužiskich Serbow tež zhonić móhli.

Słowjanski rozhlad.

* Wot moskowskeho archaeologiskeho towarštwu su w poseđenju 23. februara mjez wšelakimi wučenyimi tež slědowacy wukrajni Słowjenjo jako skutkne sobustawy wuzwoleni: Dr. Franjo Rački, kanonik a šulski radzičel w Zahrjebje (Khrowat), Djordje Daničić, sekretar w ministerstwe znutřkomnych naležnosćow w Belgradže (Serb), Alois Vojtěch Šembera, professor we Winje (Moravan); Gustav Adolf Patera, kustos českeho museja w Prazy (Čech); Jireček Josef, literat we Winje (Čech); Hermenegild Jireček, dr. prawiznistwa we Winje (Čech); Antonín Jaroslav Vrtjatko, bibliothekar při čěskim museju w Prazy (Čech); a J. E. Smoleř, redaktor a knihikupc w Budyšinje (łužiski Serb).

Z němskich wučenych bu mjez druhim tež dr. Klemm, dwórski radzičel w Draždžanach, wuzwoleny.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
Pollětnje
7½ nsl.
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Redaktor a wudawař:

J. E. Smoleř.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦
Cylolětnje
15 nsl.
♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Č. 7.

Julij.

1865.

K d o m i z n j e.

Ach kak prózдна wutroba
Je nam w tutym kraju:
Horje dže nam myslička
K njebjeskemu raju.

Cheyli rady doma býć
Wyše hwězdow jasnych,
Wšitkej nuzy wućeknyć,
Wuńć z tych ćwilow časnych.

Tam wot wšeje hrěšnosće
Mamy wumóženje,
Z jandželemi khěrluše
Zaspěwamy rjenje.

Bědowanje přestanje,
Duša měř tam změje,
Hdyž we Bozy wotpočnje,
Bóh jej sylzy trěje.

Prjedy pak hač přiúdze čas,
Zo puć smjertny džemy,
Njeh so na njebjeski kwas
Swěru hotujemy! Fiedleř.

Wutroba-zahrodka.

We potajnym přebytku mló iní
So zahrodka róžowata
A zelene zahony plódni
Jej rěčka najslěborniša.

Tam nalěčo mlodosće kćěje,
Wón luboznu rozpřěsčera
A nadžije slóncó so směje,
Čas edenski připowjeda.

Tež žórleško puzolo baje
Bjez kwětkami pisanymi,
Tam w nalětnich dychach tež hraje
Keřčk lubosće z wětřičkami.

Je kóžda tych róžow tež rjana,
Kiž z podstawkow zakěwuje,
Dha tola z nich wuhotowana
Ta jena najkrasniša je.

Hdyž wobraz čí nalětní móža
Tež jěre dny nazymy wzac,
Hlaj, přenjeje lubosće róža
Ta njepóndže do rowa spač!

Fiedler.

Zabyta přisaha.

Ach nastaj kročel k pućowanju
Ke mni tu nazpjet k domiznje,
Tu namkaš holčo k lubowanju,
Što sy we dalšej cuzobje?

Mje namakaš we hajku zelenym
Tam pod lipku na měsće luboznym.

Budž „božmje Marka“ přiwolaše
Ty mi, hdyž prječku čehnješe,
Sej khěrlušć na puć zaspěwaše,
Hdyž „božmje“ wot jow bjerješe.

Mje junkróć šće košeše luboznje
A płakaše sylzy tak žalosnje.

Mi slubił sy, zo pušćić nochceš
 Wot Twojej lubej Maruški,
 Ju z myslow zhubić nihdy njem'žeš
 Był lětow w cuzbje třicyći.
 Ach třicyći lět je so minyle
 Pak njejsu, mje pušćit sy njeswěrnje.

Zas hona, haje zawonjeja,
 Wšo je we počnej radosći;
 Mje pak tu ničo njeswjesela, —
 Nětk Maruška tak žalosći.
 Mje njeswěrna wutroba zabyła
 Ach! hdže je ta swjata mi přisaha. Š a ĩ a.

R ó ž a.

Daj mi tu róžu, holečo,
 Daj wěnašk tež mi rjany,
 Če wjedu, hdyž bdže khlódnišo
 Haj zawěsće do korěmy.
 „Mi wostaj wěněk a róžičku,
 Dži radšo k druhom' holeču“

Ach luba, luba Maruška
 Če prošu jara rjenje,
 Budž wěsće moja rejwarka
 To njezabudu ženje.
 „Što byé mi pomha rejwarka,
 Hdyž njejsym Twoja njewjesta.“

Či lubosé wěčnu přisaham,
 Daj z wěnaškom mi róžu,
 Če wuley jara lubo mam
 Zo rejwać z Tobu móžu.
 „Nětk hdyž mi lubosé přisahaš,
 Tu z wěnaškom tež róžu maš.“

Mi daj tež Twoju wutrobu
 Z tym wěněkom a z tej róžu,
 Če jako młodu mandželsku
 Wjesé domoj rady móžu.
 „Chcu byé ja Twoja mandželska,
 Hdyž měniš tak, o wutroba.“ Š.

Narodna pëseň *).

Husy domoj leća, husy domoj leća,
Ganzor je tam wostał.

Štó tam po nich pónǵže, štó tam po nich pónǵže
Pastyrjowa Hanka (N. N.)

Štó tam za njej pónǵže, štó tam za njej pónǵže
Rjany Jakub Měškanec (N. N.)

Wzał sej Jakub hejku, wzał sej Jakub hejku
Zarazył sej Hanku.

Hdže b'dža Hanku hrjebać, hdže b'dža Hanku hrjebać?
Do myšacej džěrki.

Hdže ma myška džěrku, hdže ma myška džěrku?
W hrabach, hribach jahodach, za Kamjeńcom na horach.
Podal Leidler z Khrósćic.

Džěćace hrónčko.

Deščik so próši
Naš dwór je polny myši.
Deščik so kapje —
Ja njejsym w žanej khapje.
Deščik so lije —
Ja nimam žane črije.

Podal Leidler.

M a r j a.

(Wjerna stawizna.)

Z němskeho přeložil Warko w D.

Bohu skorženo! praješe jena kmótra z čícha k druhej, je tola
zaľosć, tak svojich šěsć džěćí zawostajić a wotsal dyrhjeć. Haj, ja
tež praju, wotmolwi druha zdychuju. Wobej steještej při čěle runje

*) Króťši variant je w Smolerjowych Pěsničkach, I. str. 209.

zemrjeteje žony hura Džétmarja. Dha je woprawdže njeboha? woprašo so třeća susodnica a postupi z durjemi. Tej žonje z hlówu kiwnyštej a pokazaštej na njebohu, kaž tam ležeše, blědej rucy na pláchě, hlówu cunje w zahłowkach. Wutrobu hnujacy napohlad! Haj, budžichu jenož wutroby za njejesa so hnuć dale, budžichu slyšale, što tole čěło přěduje: „W słabosci budu wusyte, stanyć budu renje nowe,“ a budžichu jenož napominanje a trošt moble zapřijeć. Wšitke tři žony nje-wjedzachu sebi ničo troštneho prajić: Je tola zrudoba! — haj žalosc! — ale hinak njeje; — bluke začuće, zo po smjerći hišće něšto slěduje, a štož tam drje přińdže, čini jich třepjetacych, něšto zatřasuje jich dušu, tola ju njedozbudzi; njeboha budže pohrjebana, tón hnujacy wobraz je nimo a budže wšak hórzy zabyty. Je tola zlě, zo wšitko wokoło jeneho tak wotemrje, a jedyn njewě, na čim je.

Pódlu wo jstwje wudowc z časami wotře zaplakowaše a žaloscenje wobohich džěci bu přez to přeco sylniše. Dyrbimy tola raz k njemu postupić, chcemy jeho potroštować, rjekny jena wot tych žonow.

„Nó, kmótre, změrujće so jenož,“ praji jena, „nětk wšak jedyn raz hinak njeje.“

„Ach luby Božo, ty luby Božo!“ wołaše wobohi muž; „nje-pomysli pak při tym na lubeho Boha, ale jenož na to, štož bě zhubił.“

„Je tola prawe njezbožo,“ rjekny druha.

„Mój so tola přeco tak derje wobjenížechomj,“ žaloscěše wudowc.

„Wěrnó je, běše dobra žena, a hišće tak mloda!“ praji jena wot tych žonow.

„Kak jenož Bóh móže to činić, ja tola nikomu žaneje křiwdy činił njejsym!“ skoržeše wón zaso.

„A te lube njewinowate džěćatka; haj, tola pak na swěće hinak njeje,“ rjekny přenja zaso.

W tym wotewrichu so durje a nahladna žena stupi nutř. To je Džétmarjowa wudowčowa sotra; nó, při tajkich skladnosćach so wona hodzi, pomyslichu sebi žony, wona je sej fararjej wothladała; ale tak měrna wonhlada, a běše tola najlěpša přecelnica njebočićkeje! Wona džěše k bratrej, poskići jemu ruku a praješe wutrobnje: „Luby bratře, Bóh luby knjez, kiž čí tónle křiž je napoložil, pomhaj čí jón tež njesć., Potom přistupi k džěćom. Hilžbjeta, najstarša, 16lětna holca, měješe najmjeńše na rucy. Četa dowjedže muža a džěci k zemrjetej.

Hlajće, kak tu leži, tak měrnje a zbóznje, haj měrnje a zbóznje,

dokelž běše bohobojazna, a dokelž je we wěrje do našeho zbóžnika Jezom Khrysta wumrjela. Pohladaće nětk tak prawje na maćer, wona praji; „Džěći, budźće bohobojazne, zo was junu wšěch zaso mam, zo tež měrnje a zbóžnje wumrjeć móžeće.“

Hilžbjeta, kiž hewak ćeće dobra njebě, dokelž bu zradowanje jeje mlodosće přez ćećine pobóžne zmyslenje husto přikróšeny, běše nětk hnuta, tajke ryče slyšeć, wona da jej ruku, přitloči so k njej a wuplaka so na jeje wutrobje. Tež bratr měješe nětk słowa slyšeć, kotrež jeho ze stareje liwkosće a njewěry wutorhnyč dyrbjachu, a wón zwolniwje na nje posluhowaše; běše to tola něšto troštne we jeho próznoće a bjezpomocy! Same žony, kiž hišće nazdala stejachu, přiwiwkowachu z hlouwu. Haj, haj, wono dyrbjalo hinak być, žana swěrnosć, žana wěra wjacjacy w swěće njeje! prajachu zdychujo, ale, zo tež pola nich wo tym pobrachny, na to njepomyslichu a wotěndžechu k swojemu wšědnemu džělu.

Njeboha bu pohrjehana, njeměr najprěnsich dnjow bě nimo, wšitko bě zaso w starej koliji a Džětmař namaka we wobstaranju hospodarstwa něšto rozpróšenja. Ale hišće nic dosć, praješe jeho swak Bětnař, wón dyrbi wjele wjac bjez ludźi, zo so jeho mysle dale bóle wot teje wěcy wotwobroća. Swoju žonu njemóžeše zaprijeć, ta ničo wo rozprósenju mysłow wjedžeć njechaše, wjele wjacjacy sebi wšu móžnu prócu dawaše, zo by bratr prawje hluboki začíšć swojeho křiža skhował. Bóh jemu tole njezbožo podarmo poslal njeje, praješe měrnje, a wón je hišće ruče dosć zapomni, cheemy wobladać, štó prawo ma.

Njebě přeni króc, zo mandželskaj tak dwojakeje mysle běštaj, haj Bětnař bě swojej žonje z wjetša přeco napřećiwo, a njebudžeše wona tak za wušomaj měla, kaž sam praješe, budžiše jeho mysl a wola stajnje plaćila. Tola časy, hdžež žona so njezwažeše, žaneho słowčka sobu prajić, běchu nimo, a to so tak sta.

Jako so w hromadu dawaštaj, běštaj wobaj jeneje mysle, wón bě najbohatši bur wo wsy, rjany, mlody pachol; tež wona bě bohateho burowa džowka a jeje nan praješe: „Ja sym muž, ja móžu jo činić, a móžu so jeho tež wostajić; ja sedžu w połnym, mój syn sedži w połnym a zu přichodneho syna njerodžu žaneho naheho.“ Młoda burowka bě w tej samej mysli žiwa a spušeće so na bohatstwo; z mužom so jara derje wobkhodžeše, přetož běštaj jeneje mysle. Nětk so poda, zo stary duchomny wumrje, a mlody bu posłany, zo by prózne město na khwilu wobstaral. To pak bě dziwny muž, čertowy

předať, kaž jemu naprajichu, z tym žane wobjeńdženje njebě. Dobry stary duchomny! rěkaše tu, wón žanemu člowjekej zleho słowčka njepraješe, a my jemu tež ničo na puć nje položichmy a wšitko tak dušnje džěše; tónle pak přinošuje njeměr a njepokoj do cyleje wsy. Tež do Bětnarjec domu njejednotu přinjese, přetož weste bě, zo bě młodu burowku wrótnu přédowať. Haj wona tak číše wokolo khodžeše, wjedžeše husto bludne ryče, a cheyš wšelke nowe wašnja we žiwjenju započec, kotrež tola směšne běchu. Bětnar so nad tym rozhněwa, zakhadžeše bórzy zlě ze žonu, a wboha bu přeco bóle zamyslena. Nowy duchomny cheyš ju troštować, ale njemóžeše, dokelž žadyn čertowy předať njebě. Jejny nan so nad tym přežara zrudzi, přetož jenička dzówka bě jemu droha jako wóčko w hłowje, a njemóžeše jeje wašnju zrozumić: wona bě tola w tym samym padže jako wón, móžeše wšo činić a tež so wšeho wostajíc a bě tola tak njezbožomna. Skónčnje sej pola nana wudoby, zo smědžeše z małym džěsćom, krasnym dwěletnym hólcom do Hórki k swojej čěce zapućować. Bětnar sam spózna, zo rozpróšena być a na druge mysle přińc dyrbi, wšak wutrobnje rad cheyš, zo by so zaso wulěkowała a wšitko, kaž prjedy być móhlo. Zo tam tež čertowy předať je, wo tym nan přichodnemu synej njespomni, přetož tehdom budžiše Bětnar čezey do pućowanja zwoliť. Žona bě wosom njedzel prječkach, přindže zaso a bě cyle wulěkowana. Kaž prjedy pak tola njebě, wona drje wjele ryčow wo tym nječínješe, bě přecelníwa a zryčliwa z kóždym, ale při wšem tym khodžeše swoje samsne puće a měješe swoje samsne mysle, a hdžež so khmaua skladnosć pokaza, wupraji so wo tym z wušiknymi a přihódnyimi słowami. Mjez tym zo nětk nowy duchomny ničo na puć nje položi, činješe jo wona, a tam a sem tež jedyn abo pozasta a so dopomni, tak zo ta mukařka, kaž jej bórzy narjeknychu, tola hišće někotre žony nadoby, kiž z njeju prawje jena wutroba a jena duša běchu. Swojeho muža njedobu, wonaj njeběštaj we wulkej překorje žiwaj; přetož wón runje najhórši njebě, a wona bě rozomna dosć, po móžnosći wšitku přičinu k zwadže wotstronić, ale tola běše wón wšemu jeje žiwjenju a započenju napřećiwny a to bě wšudže k pytnjenju, najzrudnišo při wočehnjenju jeničkeho hólca. To džećo bórzy pytny, zo staršej přez jene njeběštaj, a dokelž nan jemu žiwjenje wjele lóžše a spodobniše činješe, dzeržeše so bóle nana a bu wjesoly pachol kaž wšitcy druzy wjesni hólcy. Wón runje přewulke brozuosće nječínješe, dokelž khětro wjele na česć a přistojnosć dzeržeše; bě tola

najprěnišeho bura jeničky syn: ale mjez tym zo duchomny na klětcy čerta přeješe, čerješe tón samy w wosadze swoju lóštniwu hru, a pola starych a mlodych bě nimo wšitkeje česće a přistojnosće bjezbožne a nje-dušne žiwjenje so zažralo.

Njeboha Džětmarjowa tež k tym éichim słušeše, wona dzeržeše so k swakowej, a tále swakowa, haž runje najměruša při wšěj zrudobje, čuješe ju najhlubšo, přetož jej bě wulki trošt w žiwjenju wotmrjeł. Tak někotru hodžinku běštej wobej žonje, hdyž mužej w korěmje sedžeštaj, w hromadze přebyłej, wonej běštej měr tuteju mužow, donjacy měr a zbóžnosć svojich džěcí w hromadze na wutrobje nosylej, běštej so troštowalej, hdyž so wšitko tak njeporadzi, kaž běštej rad mělej; přetož runje kaž pola Bětnarjec syn so k nanej dzeršeše, tak bě Hilzbjeta w poslěních lětach słabej maćeri wotrostla, a hdyž tež wobej maćeri z nanomaj jeneje mysle běštej, zo so wobaj přichodnje brać dyrbještaj, dha tola bjez zrudoby na přichod tutej džěsěow pomyslić njemožeštej. Nětk bě swěrna mać njeboha, Hilzbjeta bě sama sebi zawostajena, bě hišće džěčo, hdyž tež nic po wulkosci, dha tola po zmyslenju. Džětmar to sam spózna a bě zwólniwy na swakowjeje radu posluhać, jeho džěcí dyrbjachu mēc druge wothladanje a wobkedžbowanje. Nichtón so k temu lěpje njehodžeše hač Nazdalic Marja, blizkeho wujowa dzowka, kotrejež staršej hižom njebohaj běštaj. Hižom wjele lēt přebywaše pola swojeje čety w Hórey, běše tej samej w hospodarstwje a při džěčoch přeco jara pomocna byla, a móžeše so nětk parować. Hač runje hakle dwacěci lēt stara, bě tola dowěrna a štož je najwažniše, wěrjaca. (Přichodnje dale.)

Na dopokastwo,

kajki je něhdze rozděl mjez českej a serbskej ryču, njech słuža tele tři česke narodne pěsnje.

Podawa Ant. Rudolf Pešek z Prahi.

I.

Ja mam koně, dobry koně,
to jsou koně my:
když já jim dám wowsa,
voni skáčou hopsa!
já mám koně, dobry koně,
to jsou koně my.

Ja mam konje, dobre konje,
Moje konje su:
Když ja jim dam wowsa,
Woni skaču hopsa!
Ja mam konje, dobre konje,
Moje konje su.

Já mám koně, dobrý koně, to jsou my:	*Ja mam konje, dobre konje, Moje konje su;
když já jim dám jetele, voni skáčoá vesele:	Hdyž ja jim dam džečela, Woni skaču z wjesela:
já mám koně, dobrý koně, to jsou koně my.	Ja mam konje, dobre konje, Moje konje su.

II.

Naši juž mlátili, já ještě ležel, Volali k snídání, já tam též běžel.	Naši juž mlóčili, Ja hišče ležach, Wołali k snědanju, Ja tam tež běžach.
Proč jdeš k snídání, když jsi nemlátíl? —	K čom' džeš k snědanju, Hdyž sy njemlócít,
Když jsem se juž rozběh', snad se nevrátím!?	Hdyž sym so rozběžał, Snadž so njewrócu.

III.

(čěski.)

Když jsem k vám chodíval přez ty lesy,
ach ouvej přez ty lesy!
bývala's má milá veselejší,
ach ouvej, veselejší!
Ale ted' jsi holka bledá!
Ale ted' jsi holka bledá!
Snad se ti tvůj milý vyspat nedá!?
Ach ouvej vyspat nedá!

Když jsem k vám chodíval přez kaluže,
ach ouvej přez kaluže!
byvala's má milá jako růže,
ach ouvej jako růže!
Ale ted' jsi holka bledá!
Ale ted' jsi holka bledá!
Snad se ti tvůj milý vyspat nedá;?
Ach ouvej vyspat nedá!

Když jsem k vám chodíval pod okýnko,
 ach ouvej pod okýnko!
 byvala's má milá krev a mlíko,
 ach ouvej krev a mlíko!
 Ale ted' jsi holka bledá!
 Ale ted' jsi holka bledá!
 Snad se ti tvůj milý vyspat nedá!?
 Ach ouvej vyspat nedá!

* * *

(Hornjolužiski přeložk.)

Hdyž sym k Wam khodžil tam přez te lěsy,
 Ach uvej přez te lěsy!
 Byla sy, lubčička wjeselša ty!
 Ach uvej wjeselša ty!
 Ale nětk sy, holčka, blěda!
 Ale nětk sy, holčka, blěda!
 Snad so či twój luby wuspaé njeda!?
 Ach uvej wuspaé njeda!

Hdyžsym k Wam khodžil tam přez tymješća,
 Ach uvej přez tymješća!
 Byla sy, lubčička wjeseliša,
 Ach uvej wjeseliša!
 Ale nětk sy, holčka, blěda!
 Ale nětk sy, holčka, blěda!
 Snad so či twój luby wuspaé njeda!?
 Ach uvej wuspaé njeda!?

Hdyž sym k wam khodžil tam pod woknješko,
 Ach uvej pod woknješko!
 Byla sy, lubčička krej a mloko,
 Ach uvej, krej a mloko!
 Ale nětk sy, holčka blěda,
 Ale nětk sy, holčka, blěda,
 Snad so či twój luby wuspaé njeda!?
 Ach uvej, wuspaé njeda!

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedleř.

(Pokračovanje.)

185.) Wot dobreho, kotrež wobsedziš, to pilnje wotóahuj, štož twoja zaslůžba njeje a ty hordy njebudzeš.

186.) Lipa drje pozdže kóěje, ale wona luboznje wonja.

187.) Zaswěćuješ swěcu na woběmaj kóncomaj?

188.) Čas je, njechody wobplakować, hdyž přińdu a woprawdže so pokaža.

189.) Čeho dla dycha čućiwa wutroba tak cunotnje w klinje Božeje přirody? Dokelž so žana blaznosć do jejneje samotnosće njećišći.

190.) Štóz chce swoje skutki po swěta rozsudženju sudzić, wodu do křidy pjelni.

191.) Wjeseli so wowka nad hrajami mlodosće, dha je to wěsće znamjo, zo so swojeje mlodosće hanibować njetrjeba.

192.) Hejzo-li ze žiwolistom (Cinnypflanze) wšědnje na wozu jězdziš, dha wón, zatřasowanjow zwučeny, swoje łopjena wjacy hromadu njekladže.

193.) Zastup do sebje sameho, prjedy hač ze swěta wustupiš.

194.) Kapka stajna kamjeń wužłobi.

195.) Rada po skutku pozdže dže.

196.) Truskalcowe kćenička hišće slódcy njeslódža.

197.) Džěći njewopokazuja dawacymaj stařsimaj, ale dawacym wjacym wjacym lubosće.

198.) Zbože chce wobknježene, njezbože přewinjene być.

199.) Psychologia je šlónco nad wulkimaj polomaj filosofije a paedagogiki.

200.) Njech ći tež slónco najmilišo swěći, junu tola zakhadža.

(Přichodnje dale.)

Listy wo českej ryči.

Piše M. Hórník.

II.

§ 2. Mjez zynkosłownymi zakonjemi, w kotrychž so česka ryč wot serbskeje džěli, je přeni: Češćina njećeřpi w pismje (kaž Serb a Kašub) ž adyn přidych k vokalam na spočatku korjenjow. Duž wotstorč njekorjeńske **w, h, j** a z tym maš česke słowo ale sy jemu (hdyž słowo tež druhe zynkosłowne zakonje přeměnjeja) tola bliže přistupit.

1. Wotstorčene **w** před spočatnym serbskim **o** (wo) ob (wob), od (wot), ode (wote), ocel (wocel, worcel), oko (woko), olovo (wołoj), olůwko (wołojnik), osoba (wosoba), ostrý (wótry), otec (wótc, nan), owce (wowca), oves (wows) atd. Naše słowo „hobr“, kiž dyrbjalo so „wobr“ pisac, tež sem sluša Ondřej (Handrij).

Poznamka. Jenož slědowace słowa a jich wotwodžanki počinaja tež w českej ryči z **wo**, dokelž je tudy **w** korjeńske: vojna, voják, voněti, vole, gen. volete (hordlo, Kropf), volaty (kropfig), volám, volavka (čapla, Fischreiher), voliti, volenec (khurwjerch), volny (zwólniwy), volec (wołk), volovec (Rindsauge, Streichblume), vor (Floss, Holzflösse), voda, wodák (wodowod, čerpak), wodnaty (wodukawy), wodnice, voziti (wozyc), vozka (wóznik, Fuhrmann), vos a vosa, vosk, vochle.

2. Wotstorčene **w** před spočatnym serbskim **u**: u (pomězne hornjo- a delujoserbske wu t. j. pola), uběhati se (so wuběhać), udice (wudžica, wuda), učiti, učitel (wučer), ucho, uši (wucho), uhel (wuhličko, wuhlik, wuhlo), uj, ujec (wuj) ulice (wulica, hasa), únor (februar), uzel (wuzol, tež: suk, brjemješko). Za dolhe „ú“ je často „ou“ w tajkich słowach: ouhoř (wuhor), ouzký (wuzki). Do słowow z počatnym **u** sluša tež: úhel, gen. úhlu (nuhł, nuhel t. j. rózka, Winkel, kut, Ecke): ubohý (wbohi).

Poznamka. Naša njedžělna předložka **wu-** rěka w češćinje a druhich Słowjanach **vy-**, kaž so z džěla w Serbach tež wupraja: wydati (wudać), wýbor (wubjerk) atd.

3. Wotstorčene je w českej ryči naše njekorjeńske **h** před **a, e**: ač, (hač, hačrunje, až (hač, tak zo), Arnošt, Alžběta, Anežka, exempl

(hexempl). Hewak su słowa z **a**, **e**: aby (zo by), ano (haj), aksamit (somot), arch (listno,) ale (tola).

Wotstorčene je naše njekorjeńske **j** před **a**: anděl (jandžel), almužna (jałmožna), apoštol (japoštoł). Česke přidychowe **j** zastupuje so pola nas z **h**: ještě eště (hišće), jiti (hié), jiny (starost. in), jinak, již (bižo), atd. Słowa z čistym **i** su: i (a, und), inkoust (tinta), atd.

Česká příslovi. Lačný osel nepotáhne. Obruč hrubý pomalu vhybati (zhibowacé) se musí (dyrbi). Co (štož) škodí, to učí. Dobře z předu i z zadu oči míti (měé). Nekupuj koně ušima (z wušomaj), ale očima. Oko je do srdce (do wutroby) okno. Ne každý (jest) orač (worar, rólnik), kdo (štož) pluhem jede. Aby (zo by) všem ústa (delnjoł. wusta, plur. neutr. gen. = huba) zawázal, musel by mnoho plátna (plátno = plát) míti. Nebezpečno (strašno) oleje k ohni přilévati. Jaký farář, taková osada. Umře dítě, umře i kmotrovství. Kdo má škodu, nestarej se o posměch (wusměchowanje). Zachovej Bůh již (bižo, tež) od dobré ženy.

(Pokračowanie.)

Něšto wo zeminych wupłodach.

Podal Fiedler.

(Pokračowanie.)

Tež mjez rostlinami w počahu na horjeješe prawidło po zdaću wuwzaca namakaš. Hižom tón faktum, zo so kóžda rostlina k swětlu přiwobroća, móže so tu naspomnié. Tola mamy wyše tego tež jenotliwe příklady, kotrež wjele bóle do wočow padaju. My dopominamy jeno na džećel hibity (beweglicher Säfftee) w južnej Asii, pola kotrehož to wjetše łopjeno porjadnje wječor spada a so rano zaso pozběha, bjez tym zo dvě mjeńšej łopješcy pod naspomnjenym wjetším so bjez přestaća we wotměnjowacym spadowanju a pozběhowanju namakatej. Dale słušeju jow symješka (Sporen) někotrych mokricow (Algen); přetož te tež z woprědka wěsty čas we wodže swoboduje wokoło pluwaju, doniž so skónčnje na dno njesadza a potom rostu. (Mokricy su rostlińska swójba, ke kotrež tajke rostliny ličimy, kiž nimale jeno we wodže abo w cyle wložnym powětre žiwja a ko-

trež so přez symješka (Steinförner), ze swojeje substancy rozwiwae, dale plahuja.)

Rozdžěl mjez zwěrinu a rostlinami namakaš dale

3.) w zežiwjenju, pretož

a) rostliny so jednorišo žiwja dyžli zwěrina.

Hłowna žiwnoś rostlinow je mjenujey woda, wuhlik (Kohlenstüure) a ammoniak, bjez tym zo so zwěrina wot rostlinow a zwěrjatow, po tajkim wot wjele bóle hromadu zestawjaneje cyroby žiwi.

b) Zwěrina swoju žiwnoś najbóle jeno přez jenu wotewrjeńcu (Öffnung) k sebi bjerje, bjez tym zo rostliny tu samu přez mnohe wotewrjeńčka we łopjenach a korjenjach přijimaju. Tola su tež zwěrjata, kotrež swoju žiwnoś přez cyle čělo do su srěbaju, n. př. mjez poliwnikami (Insektorien) a črjewjenkami (Eingeweidwürmer); čłowjek sam přez cyłu čělowu kožu n. př. wodu a powětr přijima. Duž tónle džěl njeje tak kruće wzač.

(Pokračowanje.)

N j e s p o k o j n a j .

(Serbska basnička.)

Běše něhdy muž, kiž khudoby dla ze swojej žonu spody džerkaweho hornca bydleše. Junkróc džěše muž po wodu. Hdyž bě sebi khanu načerił, wuhlada w njej zlotu rybičku. Ta pak rjekny: „Luby mužo, ja tebi dam, štožkuli sebi požadaš.“ Muž trochu zastroženy nje-wjedžeše z dohom, što wotmołwić a praji, hdyž bě sebi wěc trochu rozmyslił: „Jenu khěžku bych wzał, tak wulku, zo bychmoj z mojej žonu w njej stać mohłoj.“

Rybička džeše: „To móže so stać;“ a suny so, swoju swobodnoś zas dóstawši, khětre do wody.

Wodu domoj přinjesši, wuhlada muž žonu hižom w khěži stejo. Wón jej wšitko wupowjeda, štož bě so stało; wona pak přistaji: „Přinđžešli zas po wodu a pytnješ rybičku, praj, zo chceš wulku khěžu měc a konja a kruwy kaž tež wotročka a džowku.

Bórzy džěše muž zas po wodu a dosaže rybičku. Žalosícy prošese wona: „Luby mužo, puśc mje, ja tebi dam, štož sebi požadaš.“ Muž sebi dolho njeřemysli; wšak bě sebi ze žonu wotryčal, što sebi

požada, ale wotmołwi: „Chcu wulku khěžu měc a konja a kruwy, kaž tež wotročka a džowku.“

Ři městu so přibližiwiši, na kotrymž jeho khěžčička steješe, wuhlada tam rjany dom. Wón stupi do dwora a blej, žona steješe w khěžnych durjach, wotročk w brózni mlóčeše a džowka dawaše kruwom. Khwilu drje so žonje tajke žiwjenje lubješe; tola skoro poča zas na muža wołać: „Dži po wodu, wuhladaš-li tam rybičku, proš ju, zo by tebi rjany hród dała a wjele poddanow, zo bychmój tak w měrje žiwěj byc mohłoj.“

Muž džěše. Lědom, zo k brjohej přistupi, wuhlada we wodze zlotu rybičku. Poča ju prosyc a praji: „Luba, daj mi krasny hród a wjele poddanow, zo bychmój ze žonu w měrje žiwěj byc mohłoj.“

Tež to so sta. Na měsce, hdžež prjedy jeho khěžka steješe, blyšćeše so krasny hród, a w nim bydleše jeho žona, wobdata z wjele služobnikami a služobnicami.

Žona pak kazaše mužej zas po wodu hić, a jelizo rybičku wuhlada, jej prajić, zo by sam rady Bóh a wona swjata Marja byla.

Muž tak činješe. Hdyž bě rybičey swoje požadanje wupwjedał, wotmołwi wona: „To so stać njemóže, ale dokelž cheyš ty Bohu runja byc, dyrbiš zas spody džěrkaweho hornea bydlíc.“

Podal Leidler.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Knihy za serbske šule w pruskich Hornych Łužicach so z mocu přisporjeja, přetož w tychle dnjach je zaso jena pruska serbsko-němska šulska knižka w eišcerńi knjeza J. Kulmana we Wjerecach wušła. Je to Dr. M. Lutherowy mały katechismus z křesćijanskimi prašenjemi, z domjacej taflu a z modlitwami a tež z Fuhrmanowym wustajenjom zboža, z cyrkwinej spowjedzu a modlitwu.“ Přiwdate je „wósomdžesać duchomnych khěrlušow po šulskich regulativach.“ — Na jenej stronje je němski a na druhej serbski tekst a je wšitko jara rjezje z nowymi pismikami woteišćane, a to po porjedženym starym prawopisu, kaž jón w nowšich mačićnych knihach a w Serbskich Nowinach widžimy. Jeničey to bychmy wustajíc měli, zo je město „fcj“ wšudze stare „fj abo fj“ stajene, štož je čim spodziwuišo, dokelž so w tych stronach, hdžež budže ta knižka

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Połlétnje
◆ 7½ nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Redaktor a wudawař:
J. E. Smoleř.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Cyłolétnje
◆ 15 nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Č. 8.

August.

1865.

Schleswig-Holsteinska.

(Dopomnjeńka na 18. haperleje 1864.)

Dha k prawu swjatom' narodnemu
Nětk Schleswigskej bu pomhane,
Mječ dobywařski dóńtej złemu
Kraj němski Danstwu wutorže.
Sće Němcy pak wy byli sami,
Kiž tele skutki činješće?
Ně, Stowjenjo tež běchu z wami,
Jich mječ tež sobu rubaše.

Na bitwišću tam leža ćěta
Tych wojowarjow ryćeřskich,
Je smjere tam jeno Němcam kćěta,
Njej muchi Słowjan tež při nich?
O někotry tež zakrasnjeny
Tam Słowjan leži ranjeny
A wudychany, wukrawjeny
Je z danskej pjeršću přikryty.

Ha słuša jeno wam wša slawa,
Wy sylni Teuta synojo,
Wěnc česćow, kiž Bellona dawa,
Što wuznawaš ty bitwišćo?
Ně, Słowjenjo su wobdźěleni
Na tajkej slawje porunja,
Na kraju, morju zjenoćeni
Wěnc runej česće zaslůža.

A Schleswig-Holstein wumóžene

Nětk radosćiwe němcuje;

A kajke myto wučinjene

Bu za Was lady slowjanske?

O němstwo, skhowaj wšitku slawu

Za našu krej a sylzow dosć,

Zdžerž domach swobodu nam prawu

A škituj našu narodnosć!

H. S.

Nalětni spěw.

(Po čěskim htosu „Žeželinka kukáj“).

Kajka je to powjesé,

Nowa powjesé, ha ha ha,

Štó ju přinoša?

Škowroněk zasy polo wita

Spěwajo, hdyž rano swita,

Trylom trylom, tri tri tri

Trylom trylom tri.

Kajcy su to hosćo

Nowi hosćo, ha ha ha,

Čahnu wot pótnja?

Škórey zas na lipje sedža —

Serbski, němski hwizdać wjedža:

Fijom fijom, fi fi fi,

Fijom fijom fi.

Kajcy su to hercy,

Nowi hercy, ha ha ha

Čahnu do dwora?

Łastojčka zas hrjadu pyta,

Swoje husle z nowa spyta —

Widly widly, wit wit wit,

Widly widly wit.

Kajka je to jěwa,

Wěipna jěwa, ha ha ha,

Šěra lěsafka?

„Wšitko widžu“ wona woła,

Štož so w polu, haju khowa,

Kokulinka kuk kuk kuk,

Kokulinka kuk!

H. S.

M a r j a.

(Wjesna stawizna.)

Z němskeho přeložil Wařko w D.

Marja přičahny, dźiwne powjedanja běchu hižom do přědka wo njej slyšeć, haj z wjacorych stronow bu Džětmarjej wotradžowane, tajku mukařku, tajkeho čěmnika sebi do domu brać. Tón pak zna-přećiwi, wšak běše moja njeboha žona tež modleřska sotra a ja sym z njej jara derje so wobešoľ, moja sotra, kiž runje tak myslí, rozymi wěsće w žiwjenju wšitko najlěpje zaprijeć. Wyše teho z Marju tak zlě być njemóže, běše tola wuznamjenjene, dušne a pódlá čerstwe a žiwjenja wjesele hoľčo.

Bětnarjec Handrij troštowaše swoju četku Hilžbjetu, Hilžičku, kaž bu we wsy mjenowana, a praješe: „Kedžbuj, nětk so pola Was hakle žort a wjesele započnje, Marja so tajka njezda, jako hórnc poľny myši; štó wě, to wbohe hoľčo je we Hórey dyrbjalo so modlić a spěwać wuknyć, nětk budže rad z nami skakać a rejwać.“

Hilžička pak z hłowu wiješe, přetož při wšej lóštuosći Marja husto wulkej woči nastaji, hdyž Hilžička po swojim wašnjú zanjesé chceše.

Marja bě pilna wot ranja hač do wječora, wona namaka tež tójšto dźěła, a Džětmar měješe za to, zo je hišće rozhladniša hač jeho njeboha žona; wona pak bě tež wjele wjetš a bóle při mocach. Hilžbjeta so přenje dny hromadu zebra, wona chceše so čéće we dźěle runać, nichtón ju njebě přjedy tak hanjeć a běhać widzeľ, kaž nětk. Bětnarjowa bě zbožomna, a pomysli, wono wšo derje pónđe, Marja je wustojna, wona ma pak tež wutrobu na prawym měsće. Āak ľubosćiwje a starosćiwje wobkhaďžeše z molčkimi! Najmjenje wza do plachća, ale nimo teho spody rucy wutykny, zo móžeše šalki wopľokować, a smějo ľažeše druhe molčke jej na khribjeće, abo wona wuličowa jim a spěwaše z nimi, kaž jo njeboha mać bě činila; haj, dźěći měnjachu, četa je tak dobra kaž njeboha mać, jenož zo móže bóle žortować.

Tak přińdže přenja njedźela. Marja hišće njebě z domu přišla a bě maľo wjesnych ľuďi widźala, přetož čas, hdžež holey na přazu khodzachu, hišće njebě. Wona dźěše ke mši, tež Hilžbjetu wza sobu, přiřotowa pak přjedy wšo tak, zo dom a dźěći wobstarane běchu. Cyrkej bě khětro prózna a duchomny dźeržeše předowanje, kotrež so

jej prawje dołhe zdaše, ale we nim njebě ničo přećiwo Božemu słowu a wona bě z pokojom. Z jenym pak z pokojom njebě; horkach na łubi, hdžež młodži hóley běchu, bě tak njeměrnje a bu stajnje šeptane; jako raz bjezwólne horje pohladny, běše runje Handrij, kiž ze smějacym bjezwočom kleskaše. Zo bu tam jeničcy wo njej tak šeptane, jej do mysłow njepríndže, ale wboheje Bětnarjec čety běše jej žel, kiž dyrbyeše jeničkeho syna tak bjezbóžneho widžeć.

Knjez duchomny běše nišpor za doroscenyh holcow připowjedał. Marja doma spomni, zo tam z Hilžu popołdnu pónǵže. Ta pak so zasmja: „Dwě léce sym tam khodźila,“ praješe, nětk pak so za mnje wjac njehodži. A nětk hakle Ty! ja mam za to, duchomny so či wusměje, jeli tam príndžeš.“

Marja so woprědka njemało spodźiwa, praji pak tola, zo tam pónǵže.

Nětk Handrij přistupi a spytaše z wusměwanjom a z kałatymi žortami Marine wotpohladanje k ničomu sčinić, haj wón k Hilžičcy praješe, jako samaj běštaj, zo je Marju dokładnje wulěkował, tej je wěsće wšón lóšt zašoł, tajke nowe módy do wsy přinjesć, ale Hilžbjeta praješe: „Ja sym přeswědčena, wona tam tola pónǵže.“

Haj woprawdže, jako so zazwoni, dzěše Marja w dobrym měrje na nišpor a stupi z někotrymi 14- a 15-lětnymi holcami před woltař. Duchomny sam zdaše so nastróžany jako ju wuhlada, wona pak jemu khroble do wočow hladaše a z tajkej radosću wotmolwjowaše, zo wón sam so wjeselić dyrbyeše. Haj samo, zo bě Handrij ze wšěm khwatkom črjódku młodych hólcow bromadu zehnał a na łubi zaso wšelki hołk čerješe, ju njezmoli; jenički raz pohladny wobžarowajcy na njerodnikow, zo so začerwjenuchu. Na dompuću dyrbyeše hišće na wšelke směchi posluchać, ale wona činješe, kaž by je njeslyšała a bě doma radostna kaž prjedy.

„Džens wječor wěsće sobu k Mazulicom njepríndže,“ praješe Hilžička k znatym, kiž z njeju zady při zahrodžinyh durčkach stejachu, „přetož zo so tam na nju počehnje, da so myslić, hóley su čisće njemdri na jeje blaznosće.“

Po wječeri wopraš a so jeje Hilžička pomjelknje, hač njeby sobu k Mazulicom šla, tam je tójšto młodych holcow a hólcow zhromadzenych.

„Haj to so wě,“ praješe Marja, „je tola skoro čas, zo so trochu jow zeznaju.“

„Ta je hlupa, zo móhl z njej durje předyrić,“ pomysli Hilžička při sebi; přetož hewak dyrhjala dawno wjedžeć, kak te wěcy steja. A z někajkej wobžarowaloseu da Hilžička někotre slowčka zasłyšeć.“

„Ach njeboj so,“ zasmja so Marja, „ja sym čisće bjeze wšeje hrozy, pój jenož!“

Holey stupištej do młodostneje bjesady, kotraž běše hižom dospołnje zhromadžena. Mazulic Hańža, prawje šibale holčo, powita ju najpřećelnjišo. Marja postupi ke kóždemu a poskići znatym a njeznatym přećelnjiwe ruku. Jeje jasne, měrne wočko sćini na dobroćiwych we bjesadze wosebity začisć, woni budžichu najradšo widželi, zo budžiše směch a sčěkanje cyle zady wostało; sam Handrij hladaše ze spodźiwanjom na dušne, jasnje wokoło so hladaće holčo. Ale Mazulic Kryša, wučinjeny njerodnik, předrě haćenje.“

„Nó, wěsće tola, zo je nowy Abejcejar do wsy přičahnyl.“

„Haj,“ praješe drubi, „a to khětro wulki.“

„Ale štož Jank njenawukny, Jan wěsće njenawuknje, khiba zo jemu prawu hrozynkowu tytu darimy.“

Holey so wošcerjachu, hóley teho runja a Kryša bu přeco hórši ze swojim směchom.

„O, Kryša,“ zapřimny wšitkim k zpodźiwanju Marja slowo, a tak měrnje, kaž budiše razka njepytnyla, zo wšón směch jej płaći; „hlaj, ja dyrbju tola abejcejarrej pomhać, přetož je tež trochu stary při swojim lóšće k wuknjenju, dha tola je lěpši hač lěni, njekničomni njerodnikojo, kiž ani próšk wuknyć nochedža.“

Jasne smjeće slědowaše tym slowam, a kaž při tak bjezjadriwych člowjekach je, Marja měješe wšitkich směrjow zaso na swojim boku a Kryša kusaše so do hubow. Ale hišće so jaty njeda. Jow wo lěních njeporadnikach žana ryč njeje, praješe, ale wo ludžoch, kiž su swoju zažnu młodose k wuknjenju wužiwali a wšo w prawym času nawukli.

„Aj, Kryša,“ znapřećiwi Marja zaso, „tehdom so khětro moliš, poblej raz, přislowo praji: „Nichtón tak stary njeje, zo njemóhl hišće cheyć při wuknyć. Wšak hižom w bibliji steji, zo jenož blaznja so za mudrych dzerža.“

Zaso smjeće. — Pola teje sy rjenje pobyl, wołachu neutralni, Handrij pak, Hilžička a Hańža mjerzacy mjelěachu.

„Ja sej při wuknjenje khwalu,“ ryčeše Marja dale, „teho dla sym tež džensa před wóltař stupiła a budu jo kóždu njedželu činić,

hdyž na nas holey rjad přińdže, a ja chcyla tola słyšeć, hač njebychu tež ludžo, kiž so za hotowych a dowuknjenych dđerža, na džensnišim nišporje něšto nawuknyć njemóhli.“

„Marja ma prawo,“ wza nětk pachol z derje měnjacym pohladom słowo. Běše to Wójtec Michał, a po prawom najlěpši w cyłej Bjesadze. „My wšitecy hišće móhli při wuknyć, hdy jenož bychmy chcyli.“

Ja so Ći podzakuju,“ praješe Marja, postany a poskići Michałej ruku, „hdyž je jedyn tak čisće wupušćeny, to tež derje njeje.“ Jeje hubje ržeštej při tych słowach, a bě derje widžeć, zo při wšej zwonkomnej měrnosci tola sylne hibanje we wutrobje měješe. Handrij začu kalnjenje a mysleše, je tež njeprawo, jich telko přećiwu jenej. Marja pak so hromadu zebra a praješe přećelniwje dale: „Bjeť so jenož po wbohim Abejcejerjom horje, a praj tež, zo Ći wuwuknjeni dušnje na kedžbu wozmu, štož su nawukli, a Bože słowo a Boži dom w česći dđerža.“

„Haj, posluchajće raz, wza Michał słowo, je wěrnó, sym so džensa sam hańbowal, to tola bě njekhmanstwo na našej łubi.“

Handrij poskoći horje, wón so winowateho začu, a njeměješe pokhilnosć wjac wo tym słyšeć. My tu přišli njejsmy na předowanja posluchać, čepła tež, nětk je čas, zo započnjemy hrać. — Haj, haj, hrać!“ rěkaše ze wšěch bokow a na dobo zas žiwjenje do bjesady přińdže.

Marja wša nastrožana započatkej hry zřihladowaše. Kóždy hóle wzu jenu holcu na klin, a Michał nakaza Marju, so k njemu synyé. Marja jo pak njesćini. Wšitke wćipnje ná nju hladachu: tu steješe woheńčerwjena hač pod čoto. Wona so hańbuje a my so njehańbujemy, wołaše tehdom we někotrymžkuliž mlodym holeču, a bjezwólne poskoćiehu horje. „Haj, wona so hańbuje a my so njehańbujemy,“ — jejne zadđerženje móćnišo předowaše hač krute słowa.

„Što dundyra dha to zas je?“ zawola Handrij hněwny.

Marja pak hišće začerwjenjena so wobhladowaše, jeje hubje zaso třepjetaštej: „Fi na tajke holey!“ praji a wupušći bjesadu.

Nětk zběhny so wulka hara w bjesadze, — „Susod horka a susod delka“ je tež hrozna hra!“ prajachu někotre holey. — Naše maćerje pak su ju tež brale“ prajachu druzy a Mazulic Hańža přěnja bjez nimi: chceće snadź lěpše býć hač naši stari?“ — Tam a zas bu ryčane a Ći, kiž druhich přewoľachu, mějachu prawo a hra zaso do khoda přińdže. Hilžbjetu kusaše swědomje, ale Handrij bě ju naswarjel,

a tak měnše, zo je česna dost byla, a hraješe dale. Či najbóle lóhkeje mysle běchu najdziwiše při hraću, zo by Marine postupjenje so skerje do cyla zabylo, tola so jim nje poradzi. Někotre holcy sebi přeco prajachu: „Wona so hańbowaše. a my so nje hańbujemy; fi na tajke holcy!“ A čí hóley skoro všitecy myslachu: „Dušna, česna holca Marja tola je. Haj Handrij čuješe to najjasnišo při všém swojim zwonkownym napřećiwjenju, a holcow džiwe wyskanje a smjeće bě jemu nakhwilnje prawje wohidne. Běše dha jeno tale hra, kotruž Marja nje přistojnu namakać budže? Ně, cyle wobjeńdženje bjez mlodym ludom bě lóhke a bjezbóžnje. Handrij wšo prawje derje wjedžeše, přetož hdyž tež jeho mać jeho wotdžeržeć njemóžeše wote všeho, štož započese, dha bě tola jemu wo všém woči wotewřila.

Handrij dženis zažo hač hewak domoj džčeše. Čeho dla, jemu samemu bě njezapřijemne? We jenym Mariny wobraz před sobu widžeše, kaž z třepjetacymaj hubomaj Wójtec Michalej ruku poda a kaž tež praješe: Fi na tajke holcy! Njemóžeše sebi pomhać, dyrdžeše někotre kročele naspjet k jejnemu woknu přistupić a nutř pohladać. Marja sedžeše cyle sama, hłowu měješe z ruku podprětu a čitaše w knihach. Druhdy pohladny horje zamyslana před so. Handrij z pukotacej wutrobu wšo widžeše, hagle hdyž někajke šróutowanje zasłyša, čicho woteńdže.

Jako zaso skoro pornjo Mazulicom přińdže, słyšeše znate wołanje a smjeće hižom nazdala, a hač runje běchu holcy wokuo ze šórcuchom zawěsyle, widžeše tola dosć. Kak tola te holcy tak horjace a džiwe wonhladachu, haj, Hilzbjeta, bjez všemi najmlódsza, hewak dušne holco, scěkaše so z Mazulic Kryšu tak nje přistojnje, zo bu Handrijej cyle hóreo a wón při woteńdžej do wókna zaklapa.

Na druhi džen sebi tu wěc hinak přeloži, wosebje jako słyšeše, zo so we wsy wo Mariny zadžerženju ryčeše a na někotrych městnach na druge holcy so swjarješe. „Ej,“ myslše, „budžichuli všitke holcy kaž Marja byle, by so mi ta wěc tola wostudžila, hdyž je jedyn mlody, dyrbi tež wjesely być. Wón pak jenož tak nje pomysli ale tež ryčeše, a dokelž wustojny pachol běše, naryča sam so a druhich, zo su na prawym puću, kajkiž mlodosć hić ma.

„Poslušaj raz,“ praješe mjelčo k Hilzičcy: „hdyž će hišće junkróć z Kryšu tak wobladam, kaž tamón wječor přez wokno, dha je won z namaj. — Hilzbjeta so začerwjeni, wona derje wjedžiše, što wón měni, jara derje bě pytnyla, zo wón běše, kiž wčera do wokna

zakłapa. Z bohatym wujom njeby rad skazyła, ale hdyž won připódlu njebě, spodobaše so jej Kryša tola tež jara derje, wón móžeše bledzić porjno Handrijeje a bě při tym wjele přecelniwši a lubozniši,

(Pokračowanje.)

Spodźiwna hora.

Běštaj něhdy dwaj bratřaj, jedyn bohaty, druhi khudy; bohaty pak khudemu ženje ničo njeda, hač runje móžeše so tón ze žonu a ze džěćimi lědy zežiwić a jemu často khlěb pobrachowaše.

Junu zajědze wón z małym wozyčkom hluboko do lěsa, hač naposledku před jenej wulkej horu zasta, kotruž prjedy hišće ženje widzał njebě. Jako sebi ju džiwajo wobhladowaše, přińdžechu dwanaćo wobronjeni mužojo. Dokelž so jemu zdaše, zo su rubježnicy, storči ruče swój wozyčk do blizkeje husćiny a sam zalěze na jedyn štom, wotčakowajo, što či mužojo započnu. Tući postupichu k horje a jedyn zawoła, „Hora Semsy, wotčini so!“ Hnydom wotčini so wona a či dwanaćo do njeje zańdžechu a jako běchu nutř, zankny so hora zaso. Po khwili wotčini so z nowa a či mužojo wustupichu z čěžkimi měchami na khribjeće z njeje a hdyž běchu wšitcy won, zawoła zaso jedyn: „Hora Semsy, začini so!“ Wona tež we wokomiknjenju w hromadu zjědze a žadyn nutřkchod njebě wjacy na njej widžeć, — či dwanaćo pak džěchu prječ.

Jako běchu woni hižom daloko, zlěze tón khudy muž ze štoma dele, jara zwjedziwy, što tam tola w tej horje je. Duž wón k njej pristupiwši zawoła: „Hora Semsy, wotčini so!“ a hlaj, tež jemu so wotčini. Wón stupi do njeje a z wulkim spodźiwanjom namaka tam hromady złota a slěbora a zady tych hišće wjetše hromady parlow a drohich kamjenjow. Z woprědka njewjedžeše, što dyrbi činić a hač by sebi něšto sobu wzał abo nic. Skónčnje pak sebi tola zaki ze zlotom natyka, ale parole a dejmanty ležo wostaji. Jako běše wušoł, zawoła zaso: „Hora Semi, začini so!“ a wona so tež začini.

Wón jědzeše wjesoly ze swojim wozyčkom domoj a běše potom bjez starosće, dokelž móžeše nětko swoju swójbu z khlěbom a ze wšěm druhim derje zastarać. Sam prjedy khudy, znaješe khudych nuzu a polóžowaše ju po móžnosći a dawaše potrebnym wjele. Jako bě wšo přetrjebane, džěše wón k swojemu bratřej a požči sebi pola

njeho kožany měch a poda so z nim po zloto, ale wot parlow a dejmantow tež ton króć ničo njewza. Hdyž běše tež tuto zloto přetrjebane, džěše zaso k swojemu bratrej po měch. Tutón pak so hižom dawno džiwaše, z čeho je jeho prjedy tola tak khudy bratr na jene dobo tak zamóžity, a wón njemóžeše wopřijeć, z wotkal jeho bohatstwo nastawa. Lesć dyrbješe jemu pomhać, žorło swojeho bratroweho bohatstwa wuslědźić. Wón pomaza měchowu duo ze smolu a měch naspjet dostawši, namaka zloty w nim, kiž bě so dnu přilěpił. Ruče džěše wón k swojemu bratrej a prašeše so jeho: „Što sy ty do toho měcha měřil?“ „,,Rož a pšencu,““ wotmolwi tón. Na to pokaza jemu tamny tón namakany zloty a hrožeše jemu, zo chce jeho před sudnistwom wobskorzić, jeli jemu cyłu wěrnosć njepraji. Duž tón wšitko wupowjeda.

Jako bě so bohaty bratr potom domoj wrócił, da ruče wóz zapřahnyć a jědžeše k tej horje. Tam zawoła khětře: „Hora Semsi, wotčini so!“ a wona so tež wotewri a wón do njeje zańdže. Tu ležachu nětko bohatstwa wšitke před nim a dolho wón njewjedžeše, za kotre by najprjedy přimał. Naposledku pak rozrisy so za dejmanty a wza sebi jich tak wjele, zo móžeše je lědom njesć. Ale dokelž běchu jeho mysle wšě na te drohostki zložene, bě wón mjeno hory zapomnił a wołaše: „Hora Semli, wotčini so!“ Ta pak so njewotčini. Dba hu jemu styskno; čím dlěhe pak za tym prawym njenom mysleše, čím bóle so jemu mysle mučachu a wšitke jeho dejmanty jemu ničo njepomhachu.

Wječor wotewri so hora a cí dwanaćo rubježnicy do njeje zastupichu. Jako jeho wuhladachu, zwjeselichu so a wołachu: „Smy će tola nětko popanyli?! Měniš ty, zo njejsmy za tym přišli, zo sy jow hižom tři razy pobyl!? Přeco će njemóžachmy dosahnyć, nětko pak nam njesmješ wjacý čeknyć!“ Wón drje rjekny, zo je to jeho bratr byl a wo swoje žiwjenje jara prošeše. Ale woni jemu njewěrjachu a jeho morichu.

Wagner.

Tři worjehi.

Wot M. A. Kr.

(Skónčenje.)

Zaso so lěta pominychu, přetož na zemi žadyn zastawk njeje. Za Jana běchu to dolhe lěta, dwójcy dolhe, dokelž žaneho měra njeměješe.

Hancynaj přichodnaj staršej jedynu po druhim za krótki čas zemrještaj, a jeje muž dosta přez to wele tysac toleř pjenjenz.

To bu krasne žiwjenje nětko za Hanku. Wóz a konje dosta, bě widžena žona. We zbožu zabu na swojich a duž za tři lěta nihdže njepisaše. Potom přińdže list — ale tón njebě we zbožu pisany, sylzy běchu na njón padale.

Wobaj běštaj sebi mysliloj abo njeběštaj sebi pomysliłoj, zo so swětle tolerje tak ruče wukuleć njebudža. Při zamoženju běštaj dobre hospodarstwo zabyłoj. Z wozom a z konjemi wjacy njejezdžeštaj, ale z nuzu a z hubenstwom so wokoło bědžeštaj. Žane zbožo na zamóženju njebě — dokelž wobstajne zbožo njeznaještaj.

Wjele raz hišće kwětki na trawniku zahinychu a wrjós na holi wuskhny, wjele lět hižom zaso sněh kóždu zymu pola a hona kryješe, a stary hajnik bě so njez tym tež pominył. Jan pak swěru swoje pola wobdžělaše, stara mać jemu hospodarješe. A hlaj! junu tež woraše a pluh so jemu z bróždy wusuže, bě trochu hluboko zaworał, duž měnješe, zo je kamjeń wuworał. Tola jako za tym pohlada, pytny, zo je hornyk wuworał, w kotrymž bě khětro wjele starych pjenjenz. Jan so nad tym tež zawjeseli a ludžo měnjachu, zo je wón we zemi to najlěpše namykał, štož možeše, a to we hódnej hromadze.

To najlěpše sym sebi w zemi namykał, su pjenjezy wo prawdže to najlěpše kubło na swěće? tak mysleše sebi wón.

Jemu radu dachu, zo dyrbi stare pjenjezy sam do Draždžan donjesć, přetož tam je najlěpje wuměnjene dostanje.

Wón přihotowa so teho dla na pućowanje a za někotre dny tež do krajueje stolicy přińdže.

W Draždžanach dosta won za stare pjenjezy rjane nowe tolerje a to nic mału hromadku, ale jich bě wokoło 800.

Tajku seř pjenjenz wón hišće ženje poměł njebě. Wjesely khodžeže po měsće, wobhladowaše wšitke krasnosće na hasach, wšitko so wosobnje blyšćeše. Pomysli sebi, hač suano je wšitki tajki blyskot

telko winojty a dobry, kaž jeho 800; přetož, wšitko złoto njeje, štož so blyšći.

Dwaj dnaj so tu zadžerža, potom sebi na wroćenje mysleše.

Před wječorom prjedy hač cheyš so wotsalić, khodžeše tež po rozswětlenych hasach, doniž so njezabludzi. Přindže při tym do džela města, hdžež tak prawje stare twarjenja na wuzkich hasach stejachu — bydlenja khudoby.

Žaneho člowjeka njeptyny, kotrehož móhl so wo prawy puć woprašć.

Tu khwilu wustupi z jeneho doma holčka khudeho napohlada, něhdže wosom lět stara. Wón so jeje za pućom napraša, ale džěčo, na njeho pohladawši, zaplakny. Ze želniwosću so ju wopraša, što je jej tola zwadžilo, čeho dla pláka. Z wotmolwjenja bě rozymić, zo je za wobohu khoru mać pola lěkarja byla a ducy hišće jenu žonu wopytala, zo by tola k maćeri pohladać přišla.

Wonaj džěštaj dale po hasy, a jako pod swěčnik přińdžeštaj, pohlada Jan holeču do wobleča — a jemu bu tak džiwne wokoło wutroby.

Zawěrnje Hanka před nim ztaše, kaž bě jemu stajnje w pomjatu wostała z džěcajnych lět.

Wón njekazany z džěšćom do domu zastupi, džěše z nim horje po starych skhodaeh pod samu třěchu. Tu zastupištaj do čmoweje stwički.

Na hubjenym ložu ležeše něchtón khory, to čězke stonanje woznamjeni.

Ján zaswěći swěću, a — koho wuhlada! —

Zawěrnje Hanka, něhdy jeho Hanka, tu na smjereć khora we khudobje zdychowaše, zdychowaše při mjezach žiwjenja. Wšitecy we wulkim měsće běchu ju wopušćili. Nichtón so wo nju njestaraše, bje-wšeje pomocy so tu bježěše.

Ta mała holčka bě jejne džěčo.

Jan džěše z wutrobu, hluboko hnutej: Mała holčka je mje sem wjedla, lubjerad chcú wam poslužić. Njejsu tu žani susodžo, kiž bychu wam pomhali? Ja sym sam cuzy w tutym měsće.

Z tym zrúna wón khorej zablk pod hlówu. —

Lěta dołho njebě Hancyne mjeno we Janowej domiznje wopomnjene bylo, ludžo běchu na nju zabyli. Tak nazdala běchu něhdy spomnili, zo wonaj swoje pjenjezy hubjenje nałožataj. Wosebje běchu pjenjezy jejneho muža hordeho sćinile. Wón swoju dobru službu

zložil a dolhi čas po swěće wokoło čahaše a pjenjezy přečinješe. Jako domoj přiindže, dha poča dolh činić. Towarš po towaršu so wot njeho zhubi, dokelž pola njeho ničo wjacy k wucyčanju njenamykaču. Potom prajachu, zo so to jemu po zaslužbje stanje, zo je tak wokhudžil, dokelž je kaž njemdry hospodarił. Prjedy jemu to nichtón njepraji a nětk bě dobra rada podarmo. Po tym wón njenadžijcy zemrje a zawestaji Hanku z dwěmaj džěscomaj. Tola, to najmlódše bě tež hižom mjez tym zemrjelo.

A nětko ležeše tu Hanka, blěda smjerc jej hižom we wutrobje tčeše. A w kajkim hubenstwje běše! W mlodych lětach, dha bě drje khudobu skerje znjesła, ale wona bě hižom lepšeho žiwjenja zwučena a potom je hubenstwo čím hórkiše. Bě ta jejne najstarše džěčo, tež mała Hanka, kotraž z njej nuzu čerpješe, kiž bě Jana sem dowjedla.

„Ja so nad tym zrudžu, zo dyrhju wot mojeho džěšća přječku zemrjeć, ach! što budže so za nje starać?“ Wjacy prajic njemóžeše. Slabosć drje ju přewza.

Jan hladaše na plakace džěčo, a mysleše sebi na Hanku, jako wona mloda bě tehdom, hdyž z čolma wuskočistaj.

Jeje dla móžeše wón to džěčo tež lubować, kiž jeho njeznaješe. Wón teho dla wotmolwi, zo budže so za džěčo swěru starać.

Z radostnym wočkom hladaše khora na njeho, woči buštej přeco wjetšej — zpózna wona snano jeho na ryči — dopomni snano so jejny mrjejacý duch na starodawne lube časy?

Wón to njezhoni. Słowěka wjacy wboha žónska ryčec njemóžeše — z njej bě so časnje stało. —

Čas so zaso miny — wón so přeco minja, z kóždym zdych-njenjom stupiš bliže k wěčnosti. Je zaso nazymu, kerki a lěsy su puste, wětr scěka so ze žoltym lisćom, je wokoło honi, kaž njedry pachołk.

Wrjós bě tež wukčel. W stareho hajnika domje bydleše druhi, tón kiž bě něhdy Janka a Hanku w holi namakał. Janowy dom wo wsy, haj tón bě rjenje wupyšeny, suěhběle so scěny bělachu. Za namkane pjenjezy bě sebi pola prikupil, bě nětko zamožity ratař. A nutrkach přeco stoněčo swěčeše — z wočkow małego holeča. Tu bě mała Hanka, sedžeše na jeho kolenomaj a wón ju čowsaše. Bě jej nan a mać — taj běštaj so jej zhubiloj, kaž són — kaž són zańdže džěscu a dorosćenemu.

Wón měješe so derje a mać małego holeča haj ta wotpočowaše na dalokim Božim polu, tam we hlownym měsće. Wón bu přeco

spokojniši. Rana we wutrobje žiješe. A što cheyšē tež wjac, wšak mējšē mlodu Hanku we domje. Bě pěkne džěćo, dopomni jeho na swoje mlode lěta a zhrě jemu wutrobu, hdyž pohlada do jejnych módrych a wjesělých wočkow.

Listy wo českej ryči.

Píše M. Hórník.

III.

§ 3. Druhi zynkosłowny zakon, w kotrymž so česka ryč wot serbskeje, **tu a tam***) džěli, je **přehłosowanje** t. j. překhadžowanje njedžasnowych samozynkow **a, o, u, ů (ou)** a **y** do džasnowych (palatales, srjedž rta abo w hornich džasnach tworjenych) „**i a e**“; a to: **o a a** do **e**, **u** do **i**, **ů** do **i**, **y** do **e**. Přičina teho leži w předkhadžacych abo w slědowacych džasnowych. **j, i, í, ě, ь** (jerik), a w mjehkich t. r. džasnowy žiwjel w sebi mějacych sobuzynkach: **c** (w čěšćinje mjehke), **č, š, ž, d', t', ň, ř**; **l a z** (město stareho **lj a dz**); na přikład: šije = šija, šiji = šijo, šiju, šiji = šijú; swice swěca, mečem mječom, duše duša, muži mužu (město mužej), seděl sedzał, letěl lečał, koně konja (gen.), tele čelo (město e); volej wolaj, vzeti wzaće, zejtra zajtra (jutře) atd.

Potajkim je dwoje přehłosowanje: 1. **postupne** (doprjedne), hdžež jeho přičina (j atd.) předkhadža, jako we ši-j-e město: šija; 2. **naspjetne**, hdžež jeho přičina slěduje: vole-j město vola-j. Přenje pokazuje so při **wšěch** spomjnenych samozynkach (kaž je we hornišich přikładach widžec) a druhe jenož při „**a**“.

1. **Postupne** přehłosowanje pak je w něčičišej čěšćinje jenož we skłonjowanju (zhibowanju) a wotwodžowanju słowow (in der Beugung u. Wortbildung) dospołne, z korjenjow a wukorjenjow pak je jenož w tychle stowach: čekati čakać, čejka m. čajka (kibut), čep čop, čepice čapka, ječeti jachlič (šumic), ječmen (stowaski jačmeň), jed m. jad (jěd), jehně m. starostov.: agne, jeřáb (Stranich), jesen jaseň, jeskyně (Grütte), jesle jasle, jestřáb (Habicht), ještěr ješćerca, jeviti zjawne činić, jez spuščadto, jezdit, jezvec šwinc, žel žalosc (žel), žert (žort).

2. **Naspjetne**, němskemu „umlautej“ **a** do **ä**, **o** do **ö**, **u** do **ü** nimale podobne přehłosowanje je w něčičišej čěšćinje w tychle padach:

a) Před j, a to jenož we zhibowanju a wotwodžowanju; dej volej, výdej, obličej, nej-, zejtra atd. město daj, wolaj (wolaj), výdaj (wudaće), obličaj (wobličo), naj- (superlativ), zajtra (jutře, přirunaj: nazajtra); w korjenjach je **ej a aj**: háj (hajk), kraj, máj (meja), ráj,

*) Zakonje serbskeho přehłosowanja tudy njewučimy!

tajný pódla hejno m. hajno (syła, hromada, krejčí (krawc), krejcar (krajcar), stejný (stajny), vejce t. j. jejo (pódla gen. plur. vajec).

b) Tam, hdžež je město starosłowj. nosowki ϵ (α) pola nas „a“ (abo přehłos. e) wosebje 1, w infinitiwje słowjesow ipřenjeje rjadownje korjenja na „n“ a „m“ jako: píti, títi, žítí, jít atd. město: pjeć (pinać), čec, žec, jed (wot korjenjow pn-u, tn-u, žn-u, jm-u); w substantiwach: rozpětí, stětí zajetí = rozpjeće, sčecé zajeće (wotwodžowanki wot: pjaty, čaty, jaty); 2. w ličbnikach: devíti (casus obliqui) desíti, desítník (džesatník), dwacítník (dwacetník); 3. we wotwodžowankach: světice (swjata žónska), nejsvětější (nejswjecíši), poswětiti poswjećíe (korjeń: swatý, starosł. swętyj).

c) Mjena na — **ěnin** pódla—an (starosł. ianinъ): dvořenín pódla dvořan (Höfiling), měštěnin p. měšťan.

(Pokračowanje.)

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedleř.

(Pokračowanje.)

- 201) Napinanje a nuza móc rozwiwatej.
- 202) Wobknjež swoje žadosće; wone su najwjetši njepräceljo twojeho zboža.
- 203) Džakownosć so dobrej roli runa, kotraž wjacy a lěpše zaso dawa, hač je dostała.
- 204) Lěkař a pčola z jědojtych rostlinow jeno wužitne wučahujetaj; zawisć na wopak čini.
- 205) Zle swědomje je skóržbnik, sudnik a kat w jenej wosobje; wono kóždemu čerpjenju žahadło, kóždej róži čerń podawa.
- 206) Skuposć čini wutrobu kamjeńtnu a mjedžowu.
- 207) Bože słowo budž twojej duši swětło, móc a trošt; přewodna hwězda, puć k njebjú pokazowaca.
- 208) Kóždy slědowacy džeń budž wučomne přjedawšeho dnja.
- 209) Kóždy nowy džeń pobožne předewzaća w tebi wobnowjej.
- 210) Njemóžeš-li wulke dokonjeć, njezacpij, w małym skutkować.
- 211) Někotrežkuliz jabłuko je drje z wonka rjane, ale z nutřka skažene.
- 212) Z wěrnosću swoje cyłe žiwjenje wobstejš; ze lžu husto lědy hodžinu.
- 213) Wužij wokomik, kiž so čí jeno junu poskića.
- 214) Bjez modlitwy a čišiny čí žadyn džeń, žadyn wječor njezařdž.
- 215) Bjez wojowanja žane dobyće, bjez dobyća žana króna.
- 216) Ryčec bjez mysljenja rěka třělec bjez měrjenja.

- 217) Njepraj wšo, štož wěš; ale wjedz přeco, štož prajiš.
 218) Hanibuj so, prjedy hač sudnikowy zasud či hanibu prikazuje.
 219) Samopóznaće je přenja kročel k mudrosći.
 220) Nade mnu je jedyn Bóh, we mni jedyn zakoń, přede mnu jena njesmjertnosć.
 221) Wjesele je kaž khlódk, w kotrymž móže drje putnik wotpočnyć, ale hdzež njesmje ležo wostać.
 222) Bohate požadanja su row wěrneje spokojnosće.
 223) Štož nětkle nječiniš, je za wěčnosć zhubjene.
 224) Hejzo-li so či něšto njeporadzi, dha kruće za přičinu slědz.
 225) Štož je na požadanjach khudy, je na spokojnosći bohaty.
 226) Čas a wěčnosć husto žanu štwóré hodžiny róžno njeležitej.
 227) Škowroněki sebi swoju žiwnosć na roli pytaju, ale dawaju tež svojim spěwam pod njebjom zaklinčować; pilnje dyrbi člowjek džělać, tola pak tež swoju wutrobu radosćiwyje k Bohu pozběhować, wot kotrehož wšo žohnowanje wukhadža.

(Přichodnje dale.)

Druzy wo nas.

W ruskej knize „Obzor istoriji sławjanskich literatur, t. j. Přehlad historije słowjanskich literatur“, kotraž je lětsa w Pětrohrodze wot professorow Pypina a Spasowiča wudata, piše so wo lužiskich Serbach mjez druhim takle: „Wozrodženje (bje Wiebergēburt) maľkeho splaha lužiskich Słowjanow, w saskej a pruskej Łužicy, předstaja jenu z zajimawšich episodow słowjanskeho hibanja. Maľomu lužiskoserbskemu ludej, hižom ze starodawnych časow wot Němcow přewinjenemu a wobdatemu, je so radžilo, swoju narodnosć wukhować a w posleńšim času, wosebje z 30-ich lět, su so Serbja tak horliwyje wo swoju narodnosć prócowali, zo su skaženje wot njeje wotwobročili a ju tak sylnje na swětlo přinjesli, kaž so to hišće ženje za čas jeje tysačlětneho poddanstwa stało njeje. Tuto wozrodženje sta so cyle samostatnje a rozwi so z wosebných potřebnosćow lužiskoserbskeho naroda, — ale potom, jako bě so w jeho znutřkomnym spóznaću twjerdy zakład položil, je so lužiske Serbstwo k cylemu słowjanskemu hibanju přizanknyło a na puć słowjanskeje „wzajomosće“ stupilo. Zastupjerjo słowjanskeho hibanja, wučeni wšelakich słowjanskich narodnosćow, — Palacki, Maciejowski, Štur, Milutinović, Srjeznjewskij, Bodjanskij, — wopytachu nowowotkryte polo słowjan-

skeje narodnosće a přepodawši słowjanskej publicisticy (nowinařtwu) tuto nowe hibanje, dopomhachu z tym lužiskim Serbam, zo móžachu ěi swoje narodne zwjazki ze wšěmi druhimi słowjanskimi narodami zawjazać. Z tutech časow liči so tutón zabyty splah zaso do powšitkomneho Slowjanstwa a wučeni putnicy njezabywaja při svojich słowjanskich pućowanjach na Budyšin, w kotrymž je so duchomna džěławosć tuteho małego splaha centralisowała.“

Dale rěka na druhim měsće tuteje knihi: „Z napoleonskimi wójnami buchu wobstejenja lužiskoserbskeho naroda hórše, hač hdy předy: kraj bě wupusceny a hordosć Němcow po wójnach „za woswobodjenje“ serbsku narodnosć hišće bóle poděišćowaše, — zdžěłani Serbja wotrjekowachu so wot njeje a přistupowachu k Němcowstwju; serbski lud bě do cyla wopušćeny, tak zo jeho narodnosći po zdaću skónčne wutupjenje hrožeše. Serbske předařske towarstwo při lipskej universiće spaše a wittenbergske bě cyle zašlo Ale runje z tuteho časa, tak mało nadzije dawaceho, započina so tajke rožwiće serbskeje narodnosće, kajkeho wona hač dotal ženje měta njeje. Přeni załožer wozrodjenja lužiskich Serbow bě Handrij Lubjenski (kotrehož zawostajena swojba je so, dziwnje dosć! cyle poněmčiła), česće dostojny duchowny w Budyšinje (1790—1840). Jako w Lipsku studowaše, wón tamniše serbske, předařske towarstwo z nowa załoži a wukładowaše, hač runje hišće na dosć ćěmne wašnje, swojim towaršam, zo zacpjena serbska ryč k wulkemu słowjanskemu jazyku słuša a zo je teho dla hódno a nuzno, serbsćinu tež w druhim hač jenož w homiletiskim, nastupanju wobdžěłać a wutwarjeć.

(Skónćenje.)

P o r j e d ž e n í k i.

Njedziwajo na mnohosć ěišćeřskich zmólkow w prawopisu, dyrbimy tola česćeneho čitarja prosyć, sebi slědowace porjedzić:

W **3. čisle** ma na 1. str. w 2. št. spěwa „Kapačka“ w 3. rynčku „su“, nic: „so“, na 34. str. w 4. r. wot delka město „jenu“ „jeno“ a na 44. str. w poslednim rynčku 3. št. „Mje“ (nic: Mi) rěkać.

W **5. čisle** na 74. str. w 5. r. wot delka: „Narbe“ (nic: Kerbe).

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
Połětnje
7½ nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Redaktor a wudawař:
J. E. Smoleř.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
Cyłolětnje
15 nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Č. 9.

September.

1865.

Hłowa zemrjeteho.

Ja wječor džěch po swjatoku
Přez naš tak čichi kerchowk tu,
Dha namakach tam při rowje
Ja hłowu ležo a kosće.

Ju ponižnje wzach do ruki,
Běch tu we pěkněj samoči,
Mi wusuže so čiche „ach“,
A „Wotče naš“ tam wuspěwach.

Nětk padny mi tež do myslow:
„Što byt na zemi sy ty jow,
Snadž pomoc tu we žiwjenju
Sy zapowjedził khudemu?“

„Ach běše ty muž bohaty
We swěće wšem rad widženy?
Sy nuzy sylzy zetrěwał
A nahich z drastu wodzěwał?“

Snadž před Tobu so kłonješe
Wšo a će mile strowješe,
Štō strowi će nětk pod zemju
Hdyž wotpočujes pod hórku?

Šala.

M o j e j.

Hdyž Tvojej wóčcy wuhladnu,
 Dha nječuju wjac zrudobu;
 Tež, hdyž Će widžu wjeselu,
 A košu Twoju hubčičku.

Hdyž sym, ach lubša, při Tebi,
 Je mi, bych měl trošt njebjeski;
 Hdyž prajiš pak: „Će lubo mam!“
 Ja wulcy jara zaplakam.

Š.

B o ž e m j e.

„Božemje — ty nječuješ“
 Što chce prajić tuto słowo;
 Z radosću drje pučuješ,
 Hdyž sy prajit „Božmje“ z nowoh’.

Božemje! Ach tysac króc
 Sym ja husto sebi prajil,
 Tebje lube holečo
 Z tym pak dołho takle tajil.

Š.

M a r j a.

(Wjesna stawizna.)

Z němskeho přeložil Wařko w D.

Po něčim dońdže čas, zo holey počachu na přazu khodzić, tehdom přindžechu hišće husćišo z hólcami w hromadu. Marja so wot tamneho wječora sem wot nich cyle zdalena dzeržeše, a njebu tež nućena, do tejele bjesady přinć, přetož skoro wšěm bě ćern we wóčku.

Ale tež doma so Marja derje njeměješe. Hilžbjeta, wot Hańže a Kryše našćuwana, činješe jej k lubu, hdžěz jenož móžeše; tola Marja so z tym potróštowa, zo je wuj z jeje wobkhadženjom z džěćimi z pokojom. Haj, pola Džětmarja bě njemało derje zapisana, — a ludžo hižom šeptachu: Hilžička cheyla so jenož na kedžbu brać, wona móhla

lůhko Marju hišće k přirodnej maćeri dostać, a z tym so wšo wobroćić. Što Bětnarjowa k temu mysleše, bě njeznate, a jako so Handrij, kiž wulki lůšt mješe, wo tej wěcy ryčeć, pola swojeje maćerje wobhonjowaše, dha wona wo tym ničo wjedžeć njechaše. Jeje swakowa je lědom zymna a jeje bratr swětej tajku kekliju njeda, a dyrbjaše tajke ryče hišće dlěje k slyšanju być, dha Marja na měsće prječ počehnje. Prawje bě, zo Džětmar po žoninej smjerći tak husto wjac do korčmy njekhodžeše, hač prjedy, ale to tež ničo džiwno njebě: jeho sotra ho husto dosć napominaše, kak nětk za swoje wpohe syrotki žiwy być ma a je wopušćić njesmje, a jeho wutroba bě wot žonineje smjerće hnuta dosć, tole wobkedžbować.

Bě Marja sama, dha džěše z koleskom k Bětnarjec ćeće a ta dobu to holčo tak lubo, zo sej wumysli: hdyž so Handrij woženi, tehdom wozmu to holčo k sebi na wumjenk a k jeje wulkej radosći bě muž we tym z njej cyle na jene.

Jedyn wječor přinđže sama wot čety. Wono bě runje we tym času, hdyž tež mlody lud różno džěše, a nazdala hižom slyšeše, kak jej napřećiwo džěchu. Jej bu trochu broza, wosebje před Kryšu, kiž bě hruby, džiwi pachol a kiž ju hidžeše hišće wosebitych přičinjow dla. „Jenož khrobjeje wutroby,“ rjekny k sebi samej, „z wutrobitosću so najlěpje přez swět přinđže,“ a tak džěše w dobrym trošće dale.

Při wuzkej šćežcy přez blóčany puć postaji kolesko, zo by towaršow prjedy přepušćila. Běše jasny měsáčk, zo bě kůždy poznać. Jena wot tych mlodych holcow při njej pozasta, wona bě so hižom dys a dys z Marju widžala a spodobanje na njej namakala.

„Tak sama?“ so ju přecelniwje woprašo,

„Haj, to sym,“ znapřećiwi Marja, „přinđž jenož a mje druhdy wopytaj, ja sym prawje rad w bjesadze.“

„Ja wěsće w bližšim času přinđu,“ praješe ta holca zaso „to budžeš widžeć,“

Wójtec Michał, kiž hnydom za njej přinđže, bě te słowa zaslyšal a rjekny: „Směm ja tež přinć?“

„O wěsće, komuž je moje towarštwó lube, je rad powitany, znapřećiwi wona.“

Handrij, kiž tež bliže stupa, to widžeše a slyšeše, a njebě jemu tak prawje. Hižom dawno bě pytnyl, zo Michał kedžbliwe wóčko na Marju mješe. Tale ženůwa by so derje hodžila: Michał bě zahrodnik, mješe jenož hišće staru maćer při sebi; wón budžiše tež z čězka bo-

hatšu holcu hač Marju dostał, ale Handrij mēnješe, jeho to hněwa, zo je rozomny člowjek na swěće, kiž so k Marji dzerži. Tak džeše swój puć a Marja cheyše na druhi bok; nětk hakle pytny, zo bě hjesada tam so rozdžělila, a při malej črjódžicy, kiž na tamnym boku wosta, wuhlada tež Hilžbjetu a wobej Mazulic. Tak bě, Kryša cheyše jej něšto k lubu sčinić, wón stupi před wuzku šćežku a praji šibalsecy: „Jow steju ja a ty džeš tam.“ Při tym pokaza podla na blóto.

„O ja mam khwile,“ praješe Marja měrnje.

„A ja teho runja,“ zasmja so Kryša.

Hilžbjeta a Hańža so wusměwašej a dwaj cyle mladaj hólcaj, kiž wšitko za žort měještaj, směještaj so tež.

Marja sebi přemysli. „Na koho přińdže wša hańba, hdyž ja přez blóto dyrbjū?“ praješe hišće junkróć měrnje.

„Wo hańbje tu žana ryč njeje, směješe so Kryša, jeničcy wo blóće, a to wěsće na tehje přińdže.“

Michał a Handrij buštaj přez to rozryčowanje nazpjat wabjenaj a Handrij, jako najspěšniši, steješe pornjo Marje, jako runje přez blóto cheyše. „Hłupohólčace šteki so wo wsy nječerpa!“ zawola nable: „Tak zlě z nami tola hišće njesteji, — hańbuj so Kryša! Na to wza Marine kolesko a přenjesje je hač na dobru puć a woteńdže, džak abo wotmolwenje njewotčakujo. — Wójtec Michał hišće na Kryšu poswari, tón pak cyłu wěc za žort wudawaše, a mēnješe, ta lesna knježna ma wutrobitych ryčerjow.“

Wot teho časa bu Kryša Marji přeco njepräčelniwiši, wona pak so njeda zestrašić, haj ze swojim jasnym wočkom na njeho tak kruće pohlada, hdžež jej do puća přińdže, zo so wón naboja a pomysli: Před tej dyrbiš so na kežbu brać. Haj, jara měješe so na kedžbu brać, přetož wona bě dawno jeho wotpohladanje přewidžala, a wjedžiše prawje derje, zo za Hilžbjetu khodžeše; wón derje mysleše, teje pjenjezy móhłe jeho předolženemu kublešku wupomhać.

Hody běchu nimo a jedyn dzeń po druhim bě číše wotešoł, wjes bě hluboko ze sněhom zawěta a njebě so hewak ničo wosebite podalo. Ale kaž hluboko tež zawěta ležeše a kaž čicho so we wšěch domach zdaše, we wutrobach bě njeměrne hibanje a wosebje bě hjez mladym ludom spodziwne hromaduběhanje. Běše jenu njeđzelu kónc

wulkeho rózka, běše tak zyma, a tołsta kurjawa zadžěwaše za cyły džen rozjasnjenje. Marja bě zas z konfirmowanymi holecami před woltarjom była a wyšše njeje hišće dvě wjetšej holey, kiž běštej přez Marinu wutrobotosć tež skhróblilej a na žadyn směch njekedžbowaštej. Njebě pak tež wjac tak zlé; Marja steješe w nahladnosći, štož wosehje Kryšu přez wšu měru mjerzaše. Na tón džen bě wón za nju něšto wumyslił: wón bě skónčnje dosahnył, zo so tež k Hilžbjecce njedzelska bjesada zeńdze, hač runje so Marja teho dawno běše wobarała. Hač tež woteńdze? O ně, wona bndže so pasć, wona z měrom wostanje a myslí: k woteńdženju je přec hišće časa dosć, hdyž widziš, kak zakhadžeja. W čichim měješe nadziju, dzensa dyrbješe raz k rozrisanju (Entscheidung) přine a črjódzička jej derje zmyslenych so wotdželić a nic najmjeńša wostać.

Marja bě mjeńše džěci do łoża spórala, wjetše běchu k svojim towaršam wušle; tež bě Džětmar hižom do korčmy, přetož starši su wšak blaznja, zo runje lohkozmyslenej młodzinje polo rumuja, zo móhła bjezzadžěwnje swoju dźiwu hru čěrić. Marja dočakanja poła sedžeše, čas bě blisko, zo će hosćo přine dyrbjachu. Dźiwno tola je, što Hilžička nětk hišće pola Mazulic čini; što tež móhli tam k wuradzowanju měć? Při tym pohlada hišće junkróć do čmoweje komory za molčkimi; wšitko bě čicho, wona dale stupi a steješe zamyslena při cunje spicych. Duž zasłyša na puću šeptanje, mjelčo powotćini komorne wokno, bórzy pomysli na Hilžičku a Kryšu. Běše tołsta čma, ale — pózna blósaj, haj wonaj běštaj, a běštaj do lubosćiwych ryčow ponurjenaj. Kryša ryčeše wo svojim přikhibeuju a wo svojim wulkim zahorjenju ze slowami wysoko so pozběhowacymi; to dyrbješe lubozuje klínčec a klínčeše tola tak hłupje, a jenož dobroćiwa wowca kaž Hilžbjeta móžeše temu wěrić.

Lubosćiwym slowam slědowaše hišće wótre napominanje: „A džens wječor,“ praješe wón, „činiš, kaž sym čí prajił. Prećiwo Handrijej sy kaž přeco, — jako wuchač, smějo přistaji; hłupy liba dyrbi jo hakle pytný, hdyž je čas. A na to žonisko so mi ani nje-wozrješ (njewohladneš), my budžemy činić jako by wo jstwě njebyła; wšak ju nichtón njedžerži, a zecheeli Michał so po njej horjebrać, dha njech so z njej zhubi.

Marja nětk hjezwólnje při wóknje zašrótowa, Hilžička wša nastrožana poskoči a wopuści swojeho zawjednika.

Hdyž do jstwý stupi, bě jej Marja z khribjetom přiwobroćena,

wona bě hišće cyle zawjerčena wo tym, štož bě slyšala a přepoložowaše, što dyrbyeše činić. Ale cyle zaprěc to cyły wječor njemóžeše, wona so wobroći a pohlada na Hilžbjetu, tu zatrašne nastróženje zapopadne, jako jej na wutrobu pany, Marja je snadž posluchala.

Marja ju dolho w njewěstosci njewostaji, džěše k njej, zapřija jeje wobej rucy a praješe sprawnje: „Ja sym wšitko slyšala, woha Hilžička! Stó će z Tvojeho skaženja wumóže?“

„Njepraj tola jenóž ničo, nepraj tola jenož ničo,“ plakaše Hilžbjeta.

W tym so dworowe wrota wotčinichu, a wobej holey měještej na dosć činić, znutřkomny njeměr zatajić. Tola tak cyle so jimaj njeradzi, zjawnje bě widžec, zo bě Hilžička plakała, a zo tež Marja z prócu někajke hibanje we wutrobje podtlóčowaše. Kóždy sebi tu wěc tak wukładawaše: Marja je swariła, zo je Hilžička sebi bjesadu přeprosyła, a sami lěpsi buchu na Marju mjerzaći, přetož woni mēnjachu: Marja dyrbjala so we jich towarstwje derje začuć, a Handrij, kiž so hižom někotry čas znutřkomnje hnuty čuješe, wosebje přistojny być, zo by Marja před nim hrozu dostała, haj kiž so naryča, zo ma wona hižom hrozu, bu přez swoje wohkedźbowanje jara mjerzaecy a praješe při sebi: nětk pak na nju wjac pohladać njechaš.

Marja da wšitkim přecelniwje ruku: „Ta ludakowa! mysleše kóždy.

„Džens dolho při předstowje stejo njewostanjemy,“ praji Handrij, „ale započnjemy hnydom hrać.“

„Susod horka, susod delka,“ praješe Kryša.

„To džens nic,“ znapřećiwi Hilžbjeta pomjelkuje.

„Čeho dla dba nic?“ zawoła Kryša nahle. Wón tež měješe za to, Hilžička je so wot Marje zešeríc dała.

Wšitey z jeho boka započachu nětk za hru ryčec, Handrij bě džens na jeho boku, hač runje někotry čas mjez wobemaj potajna napećiwnosc knježese, haj sam Michał da so nawabić wot potajneho hněwa přećiwo Marji, kiž horda a naduwaca běše a jim nic próška dobreho njedowěrješe. Jenož Marine přecelnicy wostachu při njej, woni synychu so z Marju na čiche městnačko pola kachlow a prajachu: „Hdyž drube hry na rjad přińdu, tehdom budžemy sobu hrać. Kryša čuješe so prawje w swojim žiwjelu, wón drje zapřijeć njemóžeše, što bě Michała a Handrija hnuło, na jeho bok stupić, ale wón

wyskaše a zakhadžowaše, a jeho cyle wašnje bě džiwiše hač hdy hewak.

Marja bě jara zrudna, zo bě so tak molila; wona mysleše, zo ma hižom wjele wjele wjac wliwa na mlody lud; tola temu tak njebě. Z małym wuměnjenjom běchu wšě jenak džiwi, a Handrij, kiž hižom někotre časy tak rozomny a dušny běše, pokaza so džens zas cyle hinak. Na jene dobo Marja postany, wona sej njemóžeše pomhać, stupi k nim a praješe: „Temu so tola wjac přihladować njemóže, kaž Wy swjatu njedzelu wonječesćice.“

„Ty wšak tu być njetrebaš,“ zapany jej Handrij do ryče; „dži tola k mojej maćeri, tam móžetej w hromadže spěwać.“

(Pokračowanje.)

Mjenše delnołužiske pěsnje.

I.

Delnołužiski.

Přeložk.

Luboj smjej so měloj	Luboj smoj so měloj
Taki dlujki čas;	Tajki dołhi čas,
Někt chco wón mje spušeis;	Nětk chce mje wopušeć;
Njej to tužny čas!	Njej to zrudny čas!

II.

Delnołužiski.

Ja som wčora w gribach był,
 Žinsa som ja doma,
 Witře pojdu do ryzkow,
 Do tych drobných njerjadow.

Přeložk.

Ja sym wčera w hribach był,
 Džensa sym ja doma,
 Jutře póndu do ryzkow,
 Do tych drobných njerjadow.

III. P ř e l o ž k.

Delnoťužiskí.

Naše Anka žinsa doma

njejo:

Wóna jo w lěsku,

Šelětka paso,

Za pjeńkom seda,

Za golcom glěda.

Naša Hanka džensa doma

njeje:

Wona je w lěsku,

Čelatka pase,

Za pjeńkom syda,

Za holcom hlada.

IV.

Tři kwětki tergaš

Tři wostawiš:

Młode žowča lubowaš,

Starym pak daš hyš.

Tři kwětki ščipač,

Tři wostajič,

Młode holcy lubowač,

Starym pak dač hič.

Delnoťuž. proznicki.

Raniši spěw.

Jezu, miła zernička,

Kotraž wšón swět rozjasnja!

Rozswěć moju wutrobu,

Zaćěr hrěcha čemnotu.

Twojoh' blyšća krasnosć wša

Słónčnu jasnosć přesaha;

Tebje, swětlo miłosće,

Tysac slóncow njehasnje.

Pruhi Twoje rozswětla

Wšo, štož so Či přibliža;

Nóc Ty do duja přeměniš,

Radosé zbóžnu wobradžiš.

Kóžda pruha wot Tebje

Tróšt nam sćeje w zrudobje;

Zymne hrěje wutroby,

Duja horja wichory.

Duž o rjana zernička,

Twój njech blyšć nam zeskhadza:

Njech tež swěći póhanam,

Pać jim jasni k njebiesam!

Fiedler.

Mysle a přirunanja.

Podal Fiedleř.

(Pokračowanje.)

- 228) Lěpje poť jeja, dyžli prózdnu škorpawu.
 229) Ponižnosć je znamjo křesćana.
 230) Kóždy předmjet ma swoje přimadto.
 231) Jena liška druhej njewěri.
 232) Pilnosć khlěba přinjese, lěnjosć nuzu wulehnje.
 233) Swětnje wjesela njepytaj, přetož wone rozkaće wutrobje zawostajeja.
 234) Měd je kuntworow smjeré.
 235) Hejzo-li so modlić přestawaš, započina njepřecel přewinjeć a so wjeseleć.
 226) W škleńcy so jich wjacj tepi, dyžli w morju.
 237) Štož měř wobradža, wójna přetrjeba.
 238) Z polčom myše ľoja.
 239) Porjad je poť žiwjenja.
 240) Wotewrjena ruka čini wjesele wutroby.
 241) Wšědnje so přepytuj, přetož kóždy dzeň móže posledni twojeho žiwjenja być.
 242) Štož rady rejwa, temu je bórzy hwizdane.
 243) Mudri ludžo maju swój rôt we wutrobje.
 244) Hněwa wukhod je kaća spočatk.
 245) Tak dolho hać duša sebi trošta w swětnych wěcach pyta, dha žaneho měra njezměje.

(Přichodnje dale.)

Něšto wo zeninych wupłodach.

Podal Fiedleř.

(Pokračowanje.)

Dalši rozdžěl mjez zwěrjatami a rostlinami nam

4) W jich twar u před woči stupa; mjenujcy

a) rostliny su jednorišo twarjene, dyžli zwěrjata,

runjež wobj z pletwow (Gewebe) wot blónkow (Zellen) abo přeměnjow tych samych wobstawali. My mamy rostliny, jeno z blónkow wobstawace, kaž n. př. hriby a wochi; wone teho dla blónkate rostliny (Zellenpflanze) rěkaju. Druhe su zaso z blónkow a sudobkow (Gefäßen) hromadu zestawjane a so po tajkim sudobkate rostliny (Gefäßpflanzen) mjenuja.

b) Pola rostlinow z wonkowne džělby (łopjena) pak w kruhach (Streifen), pak w zawitkach (Spiralen) steja, mjez tym zo staj čłowjek a zwěrjo bóčno-symmetriscy (seitlich-symmetrisch) twarjenaj, t. r. zwonkowne džěle ľewicy a prawicy w přiměrje (Ebenmaß) steja. (By-li so po tajkim čłowske abo zwěrjace čělo wot horka po khribjeće dele do dweju položcow přerězlo, byštej wobej jenajkej bylej.) Tak steja n. př. tulpine łopjena a tyčki (Staubgefäße) w kruhu, wjerbine łopjena pak w zawitkach. Tola tež w tutym nastupanju překhody (Uebergänge) nadeńdzemy. N. př. šnacyna škorpawa so rostlinskej formje bliži, dokelž je w zawity twarjena. To samo je wo hwězdušu (See stern) prajić, kotrehož pjeć prubi nimale kruh tworja. Tež napřečne pady móžemy naspomnić. Někotre rostliny so zwěrinskej formje runaju, dokelž su bóčno-symmetriscy twarjene. Jow słuša n. př. čerwjena kopřiwa (Taubneffel), pola kotrejež platki (Blumenblätter) w kruhu nješteja, ale hornu a delnu hubku (Ober- und Unterlippe) tworja. Dale su wšě rostliny z mjetłojtymi kwětkami (Schmetterlingsblütler) jow ličić, n. př. hroch, boby, woka atd.; přetož pola tych wěne z 5 łopješkow wobsteji, z kotrychž horne, samostejace a z wjetša najšěrše khorhojčka (Fahne) rěka, nabočnej dvě so křidlešcy (Flügel) mjenujetej a delnej dvě, khorhojčcy napřečiwnej a hromadu zhibnjenej tworitej kóńčojty pysk, kotryž łódžička abo čolnik (Schiffchen) rěka.

c) Pola zwěrjata w je najwjacy wosobnišich džělow znutřkach rozwitých, pola rostlinow pak wot wonka. Rostliny su po tajkim bóle wotewrjeneje wutroby, dyžli zwěrjata.

Zwěrjata a rostliny so dale

4) w rozplahowanju (Fortpflanzung) rozdžěluja; mjenujey

a) rostlinske splažne džělby (Geschlechtsheile) su zachodniše, dyžli zwěrinske,

b) pola rostlinow je pupkowanje (Knospentreiben)

nimale cyle wosebitosé (Eigenthümlichkeit). Tola plaća tudy w zwěrinstwje wurostliwey (Armpolypen) za wuwzaće, dokelž te tež pornjo rostlinam pupki ćěrja.

(Pokračowanje.)

Ryče serbskeho braški. *)

Podawa M. H.

Hačrunje je serbski slub a kwas we Smolerjowych „Pěśničkach“ hižo wopisany, hodži so k temu hišće něštozkuli přistajić. Tak móžemy někotre ryče serbskeho braški při slubje a kwasu wudospoľnić a k druhim varianty přidać. Tonkróć přepišemy z porjedzenjom germanismow te ryče, kotrež je serbski spisowar farař Michał Walda (wumr. 1794) wot jeneho protestantskeho braški sebi prajić dał a w rukopisu zawostajil.

I P ř i s l u b j e.

Moji najlubši! My smy so nětk tu do teho domu tak pěknje, kaž so nadźiju, tež čestnje bromadu zešli, zo bychmy mjez dwěmaj młodymaj paršonomaj slubjenje do přichodneho swjateho mandželstwa přiřotować móhli. To samo chcemy započeć w mjenje najswjечиšeje Trojicy, Boha Wótca, Syna a swjateho Ducha, kaž Bóh tón knjez sam prikazuje so modlić, hdyž praji: Hdžež dwaj abo tři we mojim mjenje zhromadźeni su (něšto započeć), tam chcu ja sam srjedza bjez nimi być; kaž te słowa namakamy we 18. stawje S. Mateja. Dale tež naš zbóžnik pola Mateja na 19. stawje sam praji: Štož Bóh bromadu stowařši, to njedyrbi žadyn čłowjek różno dželić; teho runja tež njedyrbi wobarać abo wotdžeržować, dokelž je Bóh sam mandželstwo wustajil. A tež so w swjatym pismje praji: Chceli jedyn abo drui do mandželstwa so podać, tón dyrbi teho knjeza z wutrobnej ponižnosću prosyć: zo by Bóh tón knjez zbóžnu štundu (hodžinu) k zastupenju do mandželstwa wobradžil, runje kaž tam młody Isaak, młody Tobias, teho runja pócćiwa Hanna a tež bohobojazna Noemi

*) Rjeniše dyžli naše ryče su n. př. kašubské, kotrež je k. Dr. Cenowa na kóncu svojich „sto frantowek“ podał.

prošeše. Moji najlubši! dokelž tež my wěsteje nadžije smy, zo wonaj swoje mandželstwo w Božim mjenje započnjetaj, dha tež so mi jako brašcy přisluša, zo so jeju zjawnje woprašam: Was nawoženja N., sće wy to w swojej wutrobje wobzanknyli, zo chceće so tu z tej póćiwěj towaršku N. slubić a w krótkim času so z njej zwěrować? dha prajće: haj.

II. P r o š e n j e n a k w a s .

Dokelž staj čestny nawoženja N. a čestna njewjesta N. sehi předkwzaloj po Božim wustajenju do swjateho mandželstwa stupić a je tež přez čestne a zjawnje slubjenje staj byľoj započaloj, nětko pak je bjez póćiwych a čestnych swědkow njechatej skradžu, ale zjawnje we Božim domje před woltarjom wobkručić, po kotrymž wobkrućenju jimaj tež čestny kwas k jeju česći budže přiřetowany, runje kaž přiřetowany běše młodemu Isaakej a Tobiasej, a pri tym tež, dokelž wonaj swoje předsewzaće samaj njemózetaj započec a wjele mjenje dokonjeć, ale dobrych svojich přećelow jako k temu swjatemu skutkej trjebnych swědkow trjebataj: dha sym ja wot njeju a tež wot jeju lubeju staršeju k wam pósłany jako k dobremu přećelej wam to samo zjewić, zo su woni was, wosehje tón póćiwý, čestny nawoženja a ta póćiwa čestna njewjesta, was a wašu lubu mandželsku — — — sebi za čestneho kwasneho hosća wuzwolili. Ja prošu teho dla, zo byšće chcyli přichodnu wutoru (póněželu) — w džesačich — dopołdnja najprjedy do kwasneho domu do — Rhróscie (N. N.) přiněć, hdžež taj slubjenaj, nawoženja a njewjesta před wysoki woltar stupitaj, zo byštaj před česće dostojnym duchownym knjezom, kiž tu duchownu starosć na sebi a tež tu móc ma, jeju před wobličom cyrkwje hromadu dać, tam swoje činjene sluby wobzamknyľoj, wobtwjerdžily a tak tež tam přez teho sameho w Božim mjenje so do swjateho mandželstwa hromadu daľoj a tak zwěrowanaj byľoj. Zo pak by so wšitko zbóžnje staľo a wonaj swoje mandželstwo zbóžnje započaloj, dha chcyli Wy tež tam z nimaj a zo mnu w templu teho línjeza nutry wótcenaš za njej Bohu woprować, wón chcyľ jimaj hnadu dać, zo by, štož so w jeho swjatym mjenje stanje, tež w jeho mjenje dokonjane byľo. A hdyž to w Božim domje bjez tymaj nowymaj mandželskimaj dokonjamy, dha chcemy so potom do kwasneho domu do N. podać, tam chcemy was za lu'ych a dobrych kwasnych hosći powitać a was po móžnosći nasyćić z Božimi darami, kotrež nam tón njehjeski

wóte wobradzi; te same cheyli wy tež z lubosću přijec a z pokojom byc. Nětko pak was prošu, wy cheyli mi waše wutrobne a wěrne mēnjenje prajic, što waša mysla je, hač wy moje přeprošenje dobrociwje wuslyšicie a hač my tu česé změjemy, was jako čestneho kwasneho hosća wobladać a wam z wašej lubej mandželskej atd. na kwasu poslužic móc, zo bych mohł tym, kiž mje tu k wam póstali su, wotmołwjenje přinjesć. Ja sebi tež wuprošu, wy cheyli moje słowa přijec a njechali mi ničo za zło dđeržec.

(Pokračowanje.)

Listy wo českej ryči.

Piše M. Hórnik.

IV.

Pokračowanje wo přehłosowanju. Přehłosowanje **e** ze **o** je w najstarěch pomnikach českeje ryče prawidlowne. W 14. stotku pak, takrjec k wurunanju škody za skaženje, kotrež je česke samohłósnistwo z přehłosowanjom **a** do **e** ćerpiło, ma hižo **o** přewahu nad **e**, wosebje počina so **o** w genitivje a dativje mnohoty tež podléšec: muž -óv, -óm město -ov, -om a to zasy m. -ev, -em: potom **ó** rozpušćec do **uo** a to skrótšec do něčišeho „ů“: mužův, mužům. Přehłosowanje **e** dđerži so nětko wosebje: 1.) w zestajanych wěcnikach: děj-e-pis (stawizny) přećiwo čas-o-pis; Vyšehrad: ale doláo- a horáo- abo mjenje prawidlownje dolno- a horno- m. dolně a horně-rakouský; oháo- m. ohněstroj atd. 2.) we wěcnikach srjedźneho rodu z pole (polo) přećiwo kol-o (koło) t. j. hdžež my mamy l; 3.) w připincy -est' napřečo ost': bolest', ale milost' po twjerdym l; 4.) w sklonjowanju naměstnika **co** (što): čeho, čemu, čem m. słowaskeho: čoho, čomu, čom; tak tež před relativnym a wuzběhowacym **ž**; na-čež (na čož), pročž (čohož dla) atd.

Najdlěje je so **u** přehłosowanja wobarało, počawši hakle w běhu 14. stotka do **i** překhadžec, ale tak spěšnje, zo móže so w 15. stotku jeho přehłosowanje za dokonjane měć. Wot teho časa knježi **i** a **i** město **u** a **ú** (ou):

1) W cyłym sklonjowanju bjez wuwzaća: muži, duši, -í ji, j

ju, atd. m. muži (mužej), dušu a dušú (z dušu) a dušom, jú a ju.

2.) W časowanju přehłosuje jenož pismowska čěsčina **u** a **ou** w 1. wosobje jednoty a w 3. mnohoty, potom w překhodniku: piji, -i, íc, -íce: maži, -i, -íc, íce m. wšědnje wužiwaných: pij-u, -ou, maž-u, mažou, a słowaskeho pij, íc, maž-úe.

3.) Přehłosowanje korjenja a wukorjenja su něhdže tele: cíditi (čísóic, řjedzić), cizí cuzy, čihati lakać, čitičnf. Jidaš Judaš, Jiři Jurij, jih juh (połodnjo), jinoch mlódzenc, jitro jutro (ranje), již pódla už (hižo); bliti (bleć, bluwać) klič kluč, klidný skludny (změrný, změrowný), klicka (křiwizna), kliti kleć, líbiti lubić, lid lud, lilek (Nachtſchatten), plíti pluwać, plíce pluca, slibiti slubić, litý džiwi, litowati wobžarować, břicho brjuch, řítiti (mjetać, éisnyé), pohřižiti pódla pohrouzim podnurjeć, wnitř nutřka, řiditi (řudzić, jebać), řiška, řtihlý řwižný, řtika řínka (řtuka), řeřicha pódla žeřicha (žerchej (staročěski: žeřucha), řijen oktober, záři m. september. Žid z Judaeus stuša tež sem.

Přehłosowanje **y** do **e** je w čěsínje jenož w sklonjowanju mužskim a žónskim, wosebje w tych padach, w kotrychž po mjehkich sobuzynkach stejacemu **e** wotpowjeda po twjerdych **y**, kaž w mužskim akkusativje mnohoty: meč-e, je (jih) napřećo dub-y, ty (tych); w žónskim genitivje jednoty a w nominativje, akkusativje a vokativje mnohoty: duše, (je, eas) napřećo ryby, ty (te, has).

Příklady. Žiješ-li (sy-li žiwy) na světě nešťasten (njezbožomny) a nespokojen, nikomu winy nedawej, než (dyžli) sobě; nebo (přeťož) základy praweho štěstí (zboža) a spokojenosti každému stejně jsou do sráce dány a na nich stavěti dále jest jediné (jeničke) v tvé moci. — Proukazuješ-li (wopokazuješ-li) příteli nějaké dobrodiní (dobrotu), které tobě za těžko přichází (přinádze), nedej toho znáti; snadnoťby (přeťož snadno by) mohl horší ránu mu způsobiti (načinić) nežli ta jest, kterou chceš zahoditi. — Zámožný jest každý, kdo s tím, co má, hospodařiti umi (rozymi): mnohomožným (wjelezamožity) býti sobě nezádej, nemášli k tomu dostatečného (dosahacebo) rozumu.

Druzy wo nas.

(Pokračowanje)

My smy w 8. čísle Łužičana spočatk jeneho nastawka wo łužiskich Serbach, kaž jón w ruskej knize „Obzor istorije sławjanskich literatur“ namakachmy, wotčišeć dali a bě tam powjedane, kak je njebo, k. H. Lubjenski za čas swojeho studowanja w Lipsku tamniše serbske předařske towarstwo z nowa založil a serbsku ryč zaso wobdželać a wutwarjeć počal. Tutón nastawk ma so nětko dale tak:

„Započatki běchu ćežke, tak zo wón nadžiju na nowowožiwjenje serbskeje narodnosće zhubi a měnješe, zo su poslenje časy Serbstwa blizke. Při wšěj tutej bjeznadžinosći džětaše pak wón swěru za Serbowstwo a činješe za nje, štož so jemu samostejacemu činić hodžeše. Tudy mamy tež jeho přecela, Dr. A Klina (+ 1855) mjenować. Wón, zapóslanc na saskim sejmje 1633—34, přecišća tam, zo bu Serbam narodny jazyk w šulach tak někak wukhowany.

Za Lubjenskim počina nowy rjad serbskich patriotow wustupować, kotřiž so hižom nic jeno jako sobustawy małego Serbstwa, ale jako synojo wulkeho wobšěrneho Słowjanstwa čujachu a z tuteho słowjanskeho začuća přeswědčenje dobywać počínachu, zo wozrodjenje (Wiebergéurt) serbskeje narodnosće njemóžne njeje. Handrij Seiler, nětko serbski farat we Łazu, ponowi lipšćanske serbske předařske towarstwo pod mjenom „Serabia“ a běše tam w službje narodneho prócowanja horliwy a pilny džětaćel. W léce 1825 zezna so wón w Lipsku z Palackim a južnym Serbom Milutinowićom, a tajke znajomstwo rozwiwanje jeho skutkowanja na polu narodnosće mócnje podpjeraše. Wón založi serbske rukopisne nowiny, w kotrychž buchu jeho a jeho lipšćanskich towaršow prosaiske a poetiske wudžětki zapisywane. Jako poet steji Seiler hač dotal na wjerchu serbskeje literatury: wjele jeho pěsni je hižom dawno do luda přešlo.

Něšto pozdžišo hač Seiler poča swoje prócowanja najpopularniši wšěch zastupjerjow łužiskoserbskeho wozrodjenja, syn wjesneho wučerja we Łazu (prjedy we Łuču) — J. E. Smolef (po němsku Schmalzer, rodž. 1816). Hakle štyrnaće lět stary počinaše wón jako wučomnik budyskeho gymnasija mjez swojimi krajanami za serbsku ryč, kotruž woni při swojim němskim wučěnju zabywachu, sylnje skutkować: swoje prózniny nałožil wón stajnje na pućowanje po serb-

skim kraju, zezna při tym serbske narodne žiwjenje a wašnja, wobkhodži někotre razy serbski kraj a spózna jako přeni tak někak, kak daloko jeho mjezy du a zapisa je na kharće. W léce 1836 přińdže wón na universitu we Wrótsławju, zo by tam na ewangelske duchomnstwo studował, a založi tam z Němcom Röslerom a z druhimi serbskimi a němskimi studentami wučene towarstwo za tužisku historiju a serbsku ryč. We Wrótsławje měješe Smolef to zbože, zo móžče swoje słowjanske wědomnosće a swoju horliwosć ža Słowjanstwo přez bližše znajomstwo z wosebnym fysiologom a čěskim wotčincom professorom Purkinju a z čěskim wučenym počtom Čelakovskim, kiž bě na wrótslawskej universiće profesor słowjanskich naryčow, přispori a wobtwjerdzić.

W léce 1839 založi serbska młodosć na budyskim gymnasiju nowe wědomnostne zjenoćeństwo pod mjenom „Societas slavica Budissina“ a sta so to wosebje přez horliwego serbskeho primanarja Mosaka Kłosopolskeho (po němsku: Mosig v. Aehrenfeld, nětko ryčnika w městu Lubiju.) Wopytanje Słowaka Štura a zahorjace pisma Jana Kollara su horliwosć sobustawow tuteho zjenoćeństwa jara posylnite.

Mjez tym pokračowaše Smolef we wudospołnjenju swojeje narodnoserbskeje wědomnosće a móžeše w léce 1842 z Hauptom, pismawjedzerjom zhorjelskeho wučeneho towarstwa, narodne pěsnički Serbow w Hornych a Delnych Łužicach ze wšěm potřebnym wučenym apparatom wudać. Wudaće tutech pěsničkow, kaž tež słowjanske znajomstwa, krótko předy wot lužiskich Serbow sčinjene, su kedžbnosć słowjanskich wučenych na Serbow sčahnyle a sylnje k temu pomhaše, zo je Serbstwo zaso w Słowjenstwe swoje, hač dotal prózne a zabyte město z nowa zajalo. Začuwajo, zo za rozpřesćeranje narodneho zmyslenja nič lépje njeskutkuje, hač nowiny, w narodnym duchu wudawane, pytaše Smolef hižom někotry čas za tym, zo bychu so někajke serbske nowiny wudawale. (Pokračowanje.)

P o r j e d ž e n í k i.

W 6. čísle dyrbi na 90. str., č. 170 rěkać: „Štóz swójeho njepředela „přesćěha“ atd.

W 7. čísle ma so na 98. str. 3. št. 1. spěwa takle započóć: „Hdžež žórleško atd.“ (nic: Tež), a na 110. str. dyrbi we wotdželenju b) na kóncu 4. r. „do so“ (nic: do su) rěkać.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Połlětnje ◆
◆ 7½ nsl. ◆
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Redaktor a wudawař:
J. E. Smoleř.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Cyłolětnje ◆
◆ 15 nsl. ◆
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Č. 10.

Oktober.

1865.

Styskanje po domje.

Steju na horach,
Mi styšće so tam,
K domu tam hladam,
Kak daloko mam

W holi a w haju,
Kaž rjenje tam je,
Domoj štom kóždy
Mje pokazuje.

Khodžu po dole,
Mi styšće so tam,
Hudam tu stronu,
Hdže statok swój mam.

Njese mje koło,
A njese mje čolm,
Myslu sej ducy,
Hdy wiócam so dom?

Dróhař sym wšědny,
Dom troštař mi je,
Woła tež k hwězdam
Dom posleni mje!

H. S.

Muzej džěše za marami, Ale wumrjeł bě ji swět.

Khory muž a strowa žona
Wobaj z dobom stonaštaj —
Najhórje pak džěła wona,
Sylzy njeskhnu w wočomaj,
„Wuńdu-li ja“, muž k njej džěše,
„Bóh wšak njewopušeí će“ —
Ji pak wotmolwjenje džěše
Mjelčace we wutrobje:

Blada! towja smjeré mje hrjebje
Mało sama na sebi,
Bych-li ničo, dyžli tebj
Njehubiła na swěci;
Bych so z tobu njeskułała
Z hory dele do doła —
Božmje bych će přewodžala,
Ale tak — sym ranjena.

Hórka mi so křiwda stanje,
 Mój thron widžu zwróćeny,
 Moja česé a mjeno spanje,
 Štó ma zańc te wudowy?
 Kupuje Bóh krinolinu
 Abo drasty židžane?
 Wopyty a wokřewiny
 Hdže nětk wostawaju te?

Moje ramjo starosé nosyé
 Njebě nihdy zwučene,
 Nikoho ja njetrach prosyé —
 Njej' to złoto winojte?
 Ale nětko, zrudne nětko
 Wšo na wopak wobročá,
 A by trało to tež lětko,
 Měla hišće pokoja.

Ale do smjerće to dostać
 A sej hišće popřed dać,
 Kaž na suchim ryba wostać —
 Štó by tu móhl z měrom spać?
 Duž mje hněwa tajka rana
 Do smjerće, to njem'žu přěć,
 Z millionom troštowana
 Chcyła suchej woći měć!

* * *

Žadna hwězka.

Njeměnam so z mojej khěžku,
 Tež nic na hród kralowski,
 We nej haju jasnu hwězku,
 Kiž mi swěći w wutrobi;
 Njezawidžu žanom' wjerchej
 Jeho horde hrodžišća,
 Hdžež nej' moja hwězdzička.

W hrodach zasydla so hrěchi:
 Ludanje a šibałstwo,
 Swěra, sprawnosć su tam směchi,
 A lža wježe přećelstwo.
 Tajey njekrasnicy čeknu
 Wšitcy z mojej' blizkosće,
 Hdyž mi moja hwězka kće.

Chceli njezbožo mje zmotać
 A hdy trašić khudoba,
 Dyrbjalli tež ćežki potać
 Wjerćeć mojoh' žiwjenja;
 Dha wšak tola njewustanu,
 Přetož moja hwězdzička
 Kóžde horja zaniča.

Za dźiw hdy so mojej hwěžcy
 Lubi w hrodach bohatych,
 Wjele skeŕšo bydli w khěžcy
 Pola khudych spokojnych,
 Hdžež nej' městaška za hordosé,
 A tež nic za lakomstwo,
 Žana mysl na škodžeństwo.

Teho dla so z mojej khěžku
 Njeměnjam na wulki hród,
 Dokelž tam by moju hwěžku
 Hasnył tołsty, zymny lód.
 Duž chcu w mojej khěžcy wostać,
 We nej mam ja všeho dosé,
 Hdyž mam hwěžku — spokojnosé.

Wujezdźan.

Z a s o w i d ž e n j e .

Ty, setrička, mi sy přeco tak blizko,
 Pak najlubša. stejiš w duchu přede mnu
 Hdyž w wsědnym džěle ja sym,
 Tež zjewiš so mi wo snje.

Ach wóčy tej Twojej hladatej zrudnje
 Tam k módrojty m horam, hdžež bydli Twój bratr;
 Haj sylza žedženja
 Či padnje do trawki.

We cuzobje dalšej ta mysl mje křewi:
 „Mje lubo ma Hanka!“ Če troštuj tež to
 Zo Tebje lubuju
 Z cylej ja wutrobu.

Če njezrudzi, ke kóncej běžace lěto,
 Tež bliženje zymy, rjaneho léca,
 Če potom wopytam
 We serbskim kraju ja.

O zasowidženje rjane, kaž slončkowe
 Pruhi po dešču, mi zernička miła;
 O zasowidženje
 Mi budžiš wjesele.

Hladowski.

J e d n o t a .

Kak pěknje je na zemi,	O junu budže date
So bratřa lubuja,	Jim myto najrjeńše
Tu knježi jednota,	A wulke wjesele; —
Ta wšitke horjo zlemi.	Wšo štož jich tyši wzate.

Kaž rosa z njebjja dele	Raz změja wšitke ludy
Wšo mile wokřewja	Jeničkoh' pastyrja
Bóh bratrow wobdawa	Jezusa Chrystusa
Ze svojim škitom wjele.	Kónce wšitke změja bludy.

M a r j a .

(Wjesna stawizna.)

Z němskeho přeložil Wařko w D.

(Pokračowanje.)

Handrij běše, kaž smy w 9. čisle powjedali, k Marji, so nad jich wotswjećenju njedzele přez njepristojne hry wobćežowacej, prajił: „Ty wšak tu być njetrjebaš, dži tola k mojej maćeri, z tej móžetej w hromadze spěwać.“

O Twoja wboha maćerka, znapřećiwi Marja.

Nětk bu z wulkej haru přewołana. My žani swjeći njejsmy, wołaše Křyša, my chcemy jako dobri młodzi hólcy žiwi być.

Dobrych młodych hóleow ja tež znaju, wza Marja ruče zas słowo, ěi so pak hinak zadđeržuja, a woni budžichu za hańbu měli, z holecami wobkhadžeć, kiž tajke sebi lubić dadža. Aj poschajće tola na tu! wołaša Hańža hněwna.

W ym wokomiku stupi młody hólce zady Marje a nastrawaše so, jako by ju wokošec cheył. Ći druzy jeho přež znamjenja wabjachu, alo wón so tola njezwěri. Duž Handrij ruče přistupi, položi ruku Marji wokoło šije a ju wokoši. Powšitkomne smjeće wobswědći jemu připad druhich, Marja so spěšnje wobroći, wokomik so dopomni, a plista paleše so na jeho licu.

Bóh Ći wodaj, praji Marja a z hněwom jej sylzy we woćomaj stejachu: to bě njebolakowa štika.

To je wěрно, praješe Michał rozhněwany, hańbuj so, Handrijo.

O Ty sy hubeňši, hač wonhladaš, pokračowaše Marja, a budžiše tajku dobru maćer njeměl, wěrju, dyrbjał zhubjeny być.

Što, sym dha tak njekničomny? Kajke zle skutki dha sym činil? prašeše so Handrij, swoje hańbowanje potajo; jeho njeskutk bě jemu hižom žel, njechaše pak to widzieć dać.

Ty sy bjezbožny pachol, znapřećiwi Marja, Ty Bože słowo a kaznje wonječesíš, haj Ty sam Twoju mać před bjezbožnymi člo-wjekami wusměšeš.

To tak zlé měnjene njebě, rjekny Handrij. — Wón bě wuprajenja wo swojej maćeri hižom dawno so kał, a jeho čeriše, so zaso čisteho zmyé. Marine khostace předowanje rězaše jemu do česćelakomneje wutroby. A nječinjaše jemu njeprawo? Njebě wón wo prawdze posleni čas husto přećiwo Kryši postanyl a Marju na někotrych měst-nach zaryčował, tež dobry rjad dzeržal tak derje w cyrkwi na łubi, kaž tež při zeńdženjach młodeho luda?

Runje cheyšše swoje zakitowanje započec, jako Kryša smějo Hilžičku wopřimny, ju wokoša a rjekny: Hlejće to je rozomne holčo, to telko woneho wo tajkej mólčkosći nječini.

To Handrija tola njemało do wutroby zakło. Hilžbjeta plačeše před swětom jako jeho luba a wón tež ju běše lubo měl, ale jejne wašuje z Kryšu bě derje pytnyl. Po tajkim tež wot teho boka hněwany, praji nable. Njewěr, zo mjenje česće w čele mam hač Twoji dobri młodzi hólcy, k hraću a k žortowanju dam sebi lózy holcy hižom lubić, teho dla pak je tola zacpiwam a brać sebi wěsće zanu wot nich njebudu.

Hu, kak tehdom woheń zasapny! Hańža, kiž bě myśliła, hdyž sebi jeje bratr Hilžičku hjerje, wozmjše sebi wona snadž Handrija, da nětk swojej jědojtej hubje hić a nawoła njemało na tajkeho žadlaweho khadlu, a wón zaso dzeržeše w svojim hněwje na Hilžbjetu wšitkim njekmanym holcam sylne khostanske předowanje. Marja posłuchaše ze spodziwanjom. Wón wjele wjac wupraji, hač budžiše so wona hdy zwažiła, a přeco hněwuiši wón buwaše a so cyle do nahłosće zaryča.

Hdyž Ty tak wo nas myliš, běše Hanža při kóncu prajiła, dha však trjeba nimaš, wjac z nami hrać.

Aj, znaprěciwi wón zas, budźich so teho jenož dawno wostajil! Waše towarstwo mje zawěrnó polěpšiło njeje, přetož z wjelkami dyrbi jedyn wuč. — Handrij jow wěrnosć ryčeše, wón bě wopačnosć swojeho žiwjenja dawno spóznał, haj wón běše sebi hižom z hnućom před woči stajil, kak bórzy k swojej maćeri prajić budže: Ty maš prawo, ja chuc so polěpšić. Prawa hodžinka jenóž hišće přišla njebě, a jeho trošt bě tež, zo tola hišće runje žanu zlosć wobešoł njebě. Marine słowa, zo je hórši hač wonhlada, běchu jeho tak zranile, a jemu bě tak lóhko, zo móžeše so před njej tak wusprawnić a tu přede wšitkim swětóm wobswědčić, zo je Marine bohobojazne a česue wašnje to prawe.

Wójtec Michał, kiž bje wšemi najměrniši běše, wza nětk słowo: Nětk njech smy raz rozomni; hdyž tola jih telko bjez nami je, kiž wo tak džiwje zakhadjenje njerodža, čoho dla dha z tym započínamy? Ale Ty, Marja, wobroći so k tej, sy džensa na wšem wina, budźišeli Ty nas přeceluwje powिताła, budźichmy so rad Tebi k spodobanju zadžerželi a stare wěcy hakle njezapočeli.

Ja Was nic přeceluwje powिताła? praše so Marja ze spođiwanjom.

To tola bě zjawnje, čoho dla dha je Hilžička plakała? z naprěciwi Michał, dokelž sy ju wuswarila, zo je nas přeprósyla.

Ně, to wěrnó njeje, praji Marja měrnje, Hilžička je wo něšto druhe plakała. — Wona pohlada při tych slowach z jejuymaj jasnymaj wočkomaj tak kruće na Kryšu, zo tón nastrožany k zemi Poblada, a wšitey, kiž to widzachu, tež hnydom sebi myslichu, zo něšto druhe za tym tčeše. — Praj wěrnosć, Hilžička, sym Či džensa jene njedobre slowěko prajiła?

Ně, — znaprěciwi tale, a běše při tym jaka khuda hrěšnica k napohladanju.

Ja sym so wjele wjac wjeselila, ryčeše Marja dale, zo džensa přińdžešće, ja myslach: ja snadź někotrych přecelow bjez Wami namakam, a wono suadź tak so sćini, zo wjacy tak sama sedžec njetrjebam!

Wona to z třepjetacym hłosom praješe. Handrijeje bu čezko na wutrobje, zo bě wbohemu hołću zaso tak njeprawdu činił, a tak někó-

tremu hnuješe wutrobú, zo Marja, kiž přeco tak horda a so wotcáhowača činješe, jim jow napřeciwo dze a jim najprjedy dobre słowo dawa,

To dyrbjachmy prjedy wjedžeć, znapřeciwi Michał wjesety, wot nětk w našej hjesadze wšee wšitko tak pónǵe, zo móžeš Ty připodla wostać.

Kryša njepikny; wón bě na Hilžičcy spóznał, zo to šrórowanje při woknje swoju přičinu měješe a njemóžeše jo hišće tak prawje wopřijeć. Wšěm k spodźiwanju syny so k hraću, kotrež běše Marja, wot wjetšeho džela napominana, zanjesła. — Što drje Handrij počini? wón bě sebi wšech k njepřecelam sćinil: Michał a ěi dobrozmysleni hněwachu so na to košenje, a ěi druzy běchu jemu jeho wótre přerowanje za zło wzali. Najradšo budźichu wšitey widźeli, hdy budziše wotešoł; wón pak wosta a hraješe sobu.

Marja so hromadu zebra, nětk dyrbješe skladnosć wužiwać a sebi wjac přecelow dobyć. Wona pokaza so wjesela a wukaza hru: kóždyt dyrbješe sebi kwětkowe mjeno wuzwolić. Potom wona započa: Ja lubuju fijalku. Fijalka praješe: Ja lubuju — Što dha? prašeše so Marja. Róžu, wotmołwi fijalka. Křwatnje dyrbješe róža prajić: Ja lubuju — a fijalka prašeše: Što dha? Tak dyrbješe prašenje a wotmołwenje spěšnje wokoło hić, a štóž njekedžbowaše, a ruče kwětkowe mjeno njewjedžeše, dyrbješe zasad dać. To bě tež hra, kotruž běštaj nan a mać hrałoj a bě radosće dosć pódla; přetož při wulkim khwatanju podachu so tak někotre zašmatanja a zasadow so wjele nahromadzi. Při wudželowanju zasadow wosta wšitko, štož móhło postork dać, zdalene. Marja a jeje přecelnicy wudželaču zasady a postajichu, što kóždy činić měješe, kaž: kachlam džewjećoru česć wopokazać, abo tři króc wołać kaž wósoł, abo na šerokim kamjenju stać. Jako jena wot Marinych přecelnicow na šerokim kamjenju steješe a praješe: „Ja steju na šerokim kamjenju, štóž mje lubo ma, mje wotwjedže sej do domu,“ stany Handrij a ju wotwjedže. Jako pak wón te same słowa wospjetować dyrbješe, njehibny so nichtón po njeho. Hańža a jeje towaršojo so kichotachu. Duž Marja postany a poda jemu ruku, kaž wašnje pódla bě, — ně, Hańža njedyrbješe prawo měć, ale wona bě so podla začerwjenila.

W tym wokomiku so w Handriju dziwne hibanje poda. Ty zawěrnno tu holcu njehidžiš, ně ty ju z cylej dušu lubuješ, kaž tež so přeciwo temu spjećuješ, praješe k sebi, a wona tež ma prawo, zo sy hubjeński hač so zdaš, štož so tež teho wobaraš. — Wón bě wot něk cyły wječor čichi a nichtón so nad tym njedžiwaše. Jako Marji dobrou nóc praješe, hladaše pokhmurjeny před so. Marja mysleše, wón so čí zlobi teje plisty dla a zo sy jeho zjawnje naswarila, a jeje swědomje ji prašeše, hač tola njeje nahla byla.

(Pokračowanje.)

Delnołužiske narodne pěsnje.

Delnołužiski.

Póstał jo pak Noas
Dołoj do tog' swěta
Dweju wronaškowu.

Lětalej stej lětalej
Styrzasća tam dnjow
A styrzasća nocow.

Lešelej stej lešelej
Naspjet k Noasoju.

Noas luby Noas
Wšykne su se luže
Z wódu potopili.

Póstał jo pak Noas
Dołoj do tog' swěta
Dweju golubjaškowu.

Lětalej stej lětalej
Styrzasća tam dnjow
A styrzasća nocow.

Lešelej stej lešelej
Naspjet k Noasoju.

Noas, luby Noas,
Woz třubału wjetšu,

Třub tych luži górej
Žywych a humarłych.

Hornjołužiski přeložk.

Póstał je pak Noach
Dele do toh' swěta
Dwě wrónje.

Lětalej stej lětalej
Štyrceći tam dnjow
A štyrceći nocow.

Lećalej stej lećalej
Naspjet k Noachej.

Noacho, luby Noacho,
Wšitcy su so ludžo
Z wodu zatepili.

Póstał je pak Noach
Dele do toh' swěta
Dweju hołbikow.

Lětalej stej lětalej
Štyrceći tam dnjow
A štyrceći nocow.

Lećalej stej lećalej
Naspjet k Noachej.

Noacho, luby Noacho,
Wzmi ty trubu wjetšu.

Trub tych ludži horje
Žiwych a tež morwych.

Delnołužiski.

Ancycka, mołcycka, maš běte nožki!
 „Mam abo njamam, twója njebudu.“

Ancycka, mołcycka, hobroš se ku mnje!
 „Njamógu, njebudu, maš šeru brodu.“

Přełožk.

Hančička, molčička, maš běte nožki!
 „Mam abo nimam, twoja njebudu.“

Hančička, molčička, wobroć so ke mni,
 „Njemóžu, njebudu, maš šeru brodu.“

Delnołužlski.

Jaskolicka,
 Šwigalicka,

Žo maš twójo gnězdko?

Na wjerjašku,
 Na kjerjašku,

Tam mam mójo gnězdko.

Přełožk.

Łastolička,
 Šcebotawka,

Hdže maš twoje hnězdo?

Na wjerjašku,
 Na kjerjašku,

Tam mam moje hnězdo.

Delnołužiski.

Pijtej, jěštej synka mojej,
 Až wjelikej naroscótej.

Chcu wama kupiš zelene suknje,
 Wótre mjace, brune kónje.

Móžotej služys kralam, wjercham,
 Naposlědku kěžoroju.

Přełožk.

Pijtaj, jěstaj synkaj mojej,
 Hač woj wulkaj noroscótej.

Chcu wamaj kupić zelene suknje,
 Wótre mječe, brune konje.

Móžetaj služić kralam, wjercham,
 Naposlědku khěžorej.

Delnołužiski.

Přeložk.

Ja som sebje žowčo wozel
Nět mě njochočo žělaš.

Ja sym sebi holčo woznył,
Nětk mi nochee džětać.

Kopaś, woraś njeumjejo,
Rědna rada choži.

Kopać, worać njerozymi,
Rjana rada khodži.

Ja šě přošu za bogala,
Njebjeť sebje teje.

Ja će přošu Bože dla
Njebjeť sebi teje.

Njama wěc ak jane creje,
Hyšće njejsu jeje.

Nima wjac hač jene črije,
Hišće njejsu jeje.

Ryče serbskeho braški.

Podawa M. H.

III. Do wěrowanja.

Moji najlubši čestni a kwasni hosćo! Ja so wam wšitkim wutrobnje džakuju, zo wy njejsće mojeje próstwy zaepli a sće, kaž sće prošeni, k nam přišli. Bóh tón knjez žohnuj kóždemu jeho dobru myslu a přispoť jemu wšitko na časnym tak derje, jako wosebje na wěčnym tak, kaž jemu dobre a zbóžne je. — Wy wěsće, moji najlubši, čeho dla sće so tu do teho domu podali: zo bysće tuteju slubjenu slubjenja swědkojo byli a tón dzeń jeju česće a jeju mandželskeho hromadu dawanja jimaj debić pomhali. — Dokelž pak my sami hjez Božeje pomocy ničo njezamožemy, ale Boha wo wšo prosyć dyr-bimy, wosobnje za to, štož džensa seb wotmyslimy; dha chcemy so w mjenje teho knjeza najprjedy do Božeho domu podać, tam k tej wysokoswjatej Trojicy so modlić (najswećiši wopor Božeje mšě za tej nowej mandželskej Bohu temu wšehosćnemu woprować), wón chcył jimaj swoju swjatu hnadu dać, zo byštaj swoje mandželstwo z Božej hnadu započaloj, přez Bože žohnowanje derje so hromadze měloj a zbóžnje dokonjałoj. Salomon w svojich přisłowach na 19. stawje praji: Kběža a kubło herbuje so wot staršich, ale rozomna žona přińdže wot teho knjeza, našeho Boha. — Ja so nadžiju, zo je sej tón pócíwy čestny nawoženja N. tajku mandelsku wot Boha wuprosyl, a ta pócíwa čestna njewjesta N. tež tajkeho mandželskeho. Bóh chcył jeju

žohnowac! Za to chcemy tež my wšitey hromadže Boha prosyc, zo by so wšitko k jeju časnemu a wčnemu zbožu stalo. K temu kóncey chcemy tež w domje Božim jedynu a drubi, na džensniši džen za nowēju mandželskeju přihotowany pobožny khěrluš z nutrnej wutrobu wuspěwac a tež swjaty wótčenaš za njeju k Bohu so modlić. Po dokonjanym swjatym skutku wróćimy zo zasy wšitey hromadže do tuteho kwasneho domu a to dočakamy, štož je tón Knjez wobradził. Wy (Ty) pak, mój najlubši póćiwcy čestny nawoženja N. (najlubša póćiwa čestna njewjesta N.) stupće (stup) nětk najprjedy k swojimaj lubymaj staršimaj k nanej a maćeri, a džakujće (džakuj) so jimaj za wšitku lubosć, mětu starosć a wobstaranje: za čestne wočehujenje a za wšitku wučbu a za wšitku prócu, kotraž wonaj z wamaj (z tobu) měloj a na was (tebje) wažiloj staj; a wotprošće (wotproš) jimaj wšitko, z čimž jeju hdy něhdže rozhněwali sće (rozhněwal sy), wonaj cheyło wam (tebi) to wšitko wot wutroby wodać, a prošće (proš) jeju za to wótčowske žohnowanje, zo by so wam (tebi) derje šlo w kóždym času, tak dolho hač wam (tebi) Bóh žiwjenje popřeje.

Přispomnjenje. Tu móže nawoženja (njewjesta) před svojim nauom a maćerju na swoje kolena padnyć a žohnowanje wot njeju žadać; přetož to ničo njeprawo njebudže, wjele wjacj budže to jara přistojne a hnuje wšitkich přítomnych sobu a póúdze jim k wutrobje.

Nan móže swojemu synej prajić: Mój syno! tón Knjez budž z tobu a daj tebi ze swojej hnadu svoje swjate žohnowanju přez Jězusa Khrystusa našeho Knjeza. Amen. Khodž w mjenje teho Knjeza a jeho Boži jandžel zakitaj će na wšitkich pućach a šéežkach.

(Nětk zasy braška:)

Nětk dha, moji najlubši čestni kwasni hošćo! chcemy so w Božim mjenje do Božeho domu hromadže podać a tam na to prjedy prajene wašnje teho Knjeza prosyc: wón cheył našemu wotmyslenemu swjatemu skutkej ze swojej hnadu do přědka přińć a jón tež ze swojej pomocu přewodžeć, zo bychy wšitke naše próstwy a skutki w jeho swjatym mjenje so spočale a spočate přez njeho tež dokonjane byle. Tón Knjez žohnaj naš nutřkód a wonkhód k wčnemu žiwjenju Amen. Nětk džijny we Božim měnje.

(Skónčenje.)

Druzy wo nas.

Polacy maja mjez wšitkimi Słowjanami najwjetšu a najlěpšu knihu wo našich Serbach (Rys dziejów Serbołużyckich W. Boguslawskiego, Petersburg 1861) a spominaja w swoich najlěpšich časopisach často na Serbow. Tak čitach w „Tygodniku Illustrowanym“ (kotrehož redaktor je Ludwik Jenike) wot 24. měrca 1865 nastawk: Trzy dni pomiędzy Wendami wot W. Trelewskeho. Spisowař je w Choćebuzu a Błótach (Spreewald) pobył, ale kaž so zda, njeje tam na dobroho a zdžěłaneho Serba trjechił; někotre městna jeho nastawka su kaž wot Němea (abo po němskim přěcu) zložene, wosebje štož přichod Serbowstwa nastupa. Lěpši a wubjerny je w tym nastawk Romana Zmórskeho w jenym přjedawšich létnikow. Wobrazy, kiž W. Trelewski w nastawku po naturje podawa, maja napisma: Kościoł wendyjski (lěpje: serbołużycki) w Chociebusu. Widok ogólny Chociebusa. Włościanie (burjo) wendyjscy na targu (torhošću) w Chociebusu. Mieszkania (wobydlenja) Wendów w sprowskim lesie (ma być: w Błotach). Zamek (hród) Branicki. Z cyła je Tygodnik illustrowany nětko zasy swój programm rozšěrił a tak podawa rad tež nastawki wo druhich Słowjanach. Wobrazy same su jara přilhodnje wuwjedžene pola nakładnika Ungera sameho. Tygodnik so derje dđerži, hačrunje w tu khwilu wjacy illustrowanych časopisow we Wařawje wukhadža.

We wulkim pólskim konwersacijnym słowniku, kotryž pola Orgelbranda we Wařawje z pomocu najlěpšich spisowarjow wukhadža a nětko do pismika P dosaha, je tež dlěši nastawk „Łużyce“ wot T. M. Sobieszczańskeho. Nastawk je 8 stronow dolhi a zložuje so wosebje po spomnjenej wažnej knize wo Łužicy a Serbach wot Wilhelma Boguslawskeho z Petersburga a po nastawku R. Zmorskeho.

M. H.

Drobnostka.

* Z kotrym pismikom so najwjacy serbskich słowow započina? Na tuto prašenje móžemy nětko wotmolwić, hdyž je přeni wjetši serbski słownik z dodawkom wudaty. Z 1130 stronow přihdže na

pismik W (w tym su zestajanki z předložkami: we, wo, wob, wot, won) 189 stronow, na P (z předložkami: pa, po, pod, pře, před, přez, při) 150, na Z (za, ze) 91, na S (s=ze) 89, na D (do) 79, na K (ke) 74, na B (bjez) 62, na N (na, nad) 54, M (mjez) 47, R (roz) 47, na H 39, na T 36, na Š 35, na L a Č 22, na Ž a J 16, na Ć a Kh 15, na C 12, na Dž 9, na Ł 8, na F 4, na G a A 2 atd. — Kak wjele słowow ma serbski słownik? Kaž w druhich tak so tež w serbskej ryči wot jeneho korjenja syla słowow twori; duž móže jara wšelaka ličba wuńe, za tym hač jenož korjenje a wukorjenje abo kóždu wotwodžowanku za słowo bjerješ. — Němski pokazowaf słowow (Deutsches Wortregister), słownikej přidaty, ma 80 stron.

M. H.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Kaž delnjolužiski casnik piše, zda so, zo tež za delnjolužiske serbske šule bórzy lěpši čas nastanje, w kotrymž budža so serbske džěci w nich tež z pomocu maćernej ryče rozwučować. Po powjedanju spomnjeneho casnika je mjenujcy k. wyšši faraf Mudra w Picnje, kotrehož jako dobreho a horliwego Serba znajemy, wot wysokeho knježerstwa w Frankfurće poručnosć dostał, někotre delnjolužiske serbske šulske knihi spisać, kaž je te same hižom k. šulski radźiciel Stolzenburg za pruske hornjolužiske serbske šule přez k. fararja Krušwicu w Dolhej Boršci a druhich w hornjolužiskej ryči spisać dał. Budže so w Pruskej dale z tajkej horliwosću za rozwučowanje serbskich džěci z pomocu maćernej ryče džělać, dha pruske šule bórzy we wěštych nastupanju naše husto wukhwalone sakske šule přetrjehja. Teho dla wobstějmy kruće na tym, zo bórzy tež polubjenu d r u h u čitanku dostanjemy a na město starych scěnskich, kiž so, hač runje polne čišćerskich zmólkow, tola hišće tu a tam w serbskich šulach trjebaja, lěpše, korrektniše a přisprawniše serbske šulske knihi.

* (Serbscy kandidaći.) W nowišim času je so ličba serbskich kandidatow duchomnstwa přez to, zo je mjenje Serbow studowalo a wjacj serbskich duchownych přezah wumrjeło, khětro pomjeńšila. W tu khwilu maja saksy Serbjo 6 kandidatow, wot kotrychž

staj 2 wuzwolomnaj; prusey hornjołužiscey Serbjo maja dweju, k. Mrózaka z Wulkich Zdžarów a k. Jenka z Radski, wot kotrejuž je poslejší hižom za fararja do Hóznicy postajeny. — Delnjołužiscey Serbja maja w tu khwilu jenož jeneho jeničkeho kandidata, k. Rocha ze Schönheidy pola Picnja. Tež rodzenych serbskich studentow maje w Delnej Łužicy tu khwilu jenož jeneho, k. Rychtarja z Dreje. Bóh daj, zo by bórzy zaso wjaey Serbow studowało, wosebje na duchownstwo, přetož jeli budže dale tak na wuzwolomnych serbskich kandidatach pobrachować, dha budže so tu a tam jene serbske město z Němcom wobsadzić dyrbjec. W Delnych Łužicach bušej teho dla hižom dvě farje před krótkim z němskimaj duchownymaj wobsadzenej, mjenujcy w Lubnjowje a w Jasenje (?). W pruskich Hornych Łužicach su teje sameje winy dla hižom dlěžši čas tři fafske města njewobsadžene, w Hóznicy, w Luću a we Wukrancicach. A samo w našej Sakskej počina so njedostatk serbskich kandidatow wopokazować, přetož rektarstwo w Wosporku bu loni z němskim kandidatom wobsadžene, dokelž so žadyn Serb wo nje zamołwjał njebě a do Klukša je rodzeny Němc k. Ebert z Draždžan, dotaj farať we Wukrancicach, za khapłana přišoł, kiž pak je tola serbscy nawuknył a so hižom přez spisanje delnjołužiskeje serbskeje ryčnicy jako dobry znajeť serbskeje ryče wupokazał. A kaž ewangelsey, tak skorža tež katholscy Serbjo (w Katholskim Pósle) na to, zo maja mało kandidatow za swoje duchownske města. W Kulowje bě teho dla dolbi čas wobsedzeť drugeho khapłanstwa Němc a hakle lětsa je tam mlody serbski duchowny, k. Wowčerik, postajeny, kiž je runje svoje studije w Wrótslawje dokonjał. Kapłanstwa w Njebelčicach, w Ralbicach a při serbskej katholskej cyrkwi w Budyšiuje čakaja pak hišce na mlodych Serbow, z kotrymiž bychu so wobsadzić hodžile. Bóh to polepš a wubudž nam bórzy wjaey serbskich mlodžencow, kiž bychu na duchownstwo studowali a daj jo tež zamožićišiwym staršim, na kotrymiž pola nas njepobrachuje, do mysłow a do wutroby, svojich synow wyššim šulam připokazać. Z D.

* Rak jara je so za pozběhjenje Serbstwa wosebje wot lěta 1847 sem džělalo, spóznajemy prawje, hdyž na wobstejenja serbskeje lite-

ratury prjedy lěta 1847 pohladamy a z nimi nětčise wobstejenja teje sameje literatury jenož zwjerchnje přirunamy. Po zličbjenju w „serbskich hornych Łužicach“ wot lěta 1848 podatym bě so wot lěta 1597 sem hač do lěta 1848 wudało něhdže 305 wšelakich pismow (tež najmjeńše khěrlušy a papjerki su sobuličene) w ewangelskim prawopisu a w katolskim wot lěta 1659 sem (z kotrymž lětom so katolska serbska literatura zapóča) hač do lěta 1848 něhdže 45 wšelakich kniži a čišćeńskich wěcow. To wšo w hromadu by było 350 serbskich pismow hač do lěta 1848. K tutej ličbje ma pak so hišće přiličić 25 wšelakich w ewangelskim a w podjanskim prawopisu čišćenych wěcokow, kiž su w serbskich hornych Łužicach wuwostajene. Po tajkim móžemy prajić, zo je wot 1597—1848 z čišćernjow na 375 wšelakich serbskich kniži a pismow wušło. A kak steji z našej literatury nětko 17 lět pozdžišo? W starym ewangelskim a w nowym łacanskim prawopisu je w poslenich 17 lětach (hdyž z wuwzaćom programmow, listow, kartow a drubich dróbnostkow jednotliwje čišćane spěwy a rune małe wěčki sobuličimy) k najmjeńšemu 250 a w katolskim prawopisu 32 jednotliwych pismow čišćernje wopušćilo. To je w hromadu 282 nowych serbskich kniži a pismow za poslenich 17 lět. Přiličimy tutu nowu ličbu k prjedawšej, wot lěta 1597—1848, kiž 375 wučineše, dha dostanjemy jako summu 657 a to je, kaž so nimale z wěstosću prajić da, nětčiša ličba serbskich pismow, w ewangelskim, katolskim a nowym prawopisu wudatych, z přiličenjom wšitkich jednotliwje čišćenych khěrlušow, spěwow a runych dróbnostkow. Wot tutych 657 serbskich pismow pobrahuje w maćičnej knihowni, kiž je w tu khwilu najbohaćiša bjez wšitkimi serbskimi knihownjami, tola hišće něhdže 93 wšelakich čisłow a to wosebje ze staršeje serbskeje literatury z časa 1597—1800. Jenemu samemu abo dwěmaj so to wšak poradzić njemóže, wšitke pobrachowace wěcy, kiž so snadno tola hišće tu a tam namakaju, zhromadzić. Teho dla pomhaj tu, štož pomhać móže, zo by so po času wo maćičnej knihowni prajić hodžiło, zo mamy w njej wšitko, štož je so hdy w serbskej ryči čišćalo. — Wjele khudša, hač hornjołužiska serbska literatura, je delnjołužiska. Tuta liči hač dotal jenož, tak wjele hač je znate, něhdže 90 čisłow,

wot kotrychž so na 60 čisłow w maćičnej knihowni namaka. Zličimy tež te 90 delnjołužiske serbske knihi k horka dostatej ličbje hornjołužiskich, dha zhonimy, zo dyrbjala naša maćična knihownja na 747 serbskich čisłow ličić, měło-li so wot njeje prajić móc, zo je w njej cyła hornjo- a delnjołužiska serbska literatura zastupjena. Z D.

* Ze serbskeju Łučicow a z ludoweho žiwjenja w nimaj přinjese němska, w Lipsku wukhadžaca „Illustrirte Zeitung“ před krótkim dwaj wobrazaj z nastupacym textom. Přěni namka so w čisle 1124 z podpismom: „serbska šula w Blótach“; druhi widžachmy w čisle 1141 z podpismom: „jejakulenje w Budyšinje (na židowskim hrodžišku) přěni džen jutrow.“ Text k posleńšemu wobrazej, jara zajimacy, je wot našeho Smolerja a je w nim dopokazane, kak je tuto jejakulenje nastalo ze staroserbskeje hry, kiž so hišće džensniši džen jutry we delnych stronach wot starych a młodych hraje a kotruž Serbjo „z jejemi walkać“ mjenuja. z D.

* K přichódnemu 150 lětnemu jubileju serbskeho předařskeho towarstwa w Lipsku, kiž budže so, dali Bóh, 10. decembra 1866 swjećić, chce k. Dr. Lóca, w tu khwilu předsyda spomnjeneho towarstwa, najstarši serbski rukopis, Jakubicowy přeložk noweho testamenta wot lěta 1548 z kralowskeje knihownje w Barlinje z kritiskimi poznamkami a t. d. wudać. My so na tutón wudawk wjeselimy, dokelž je Jakubicowy rukopis w tu khwilu najstarše žórło serbskeje ryče. z D.

* Zo z tym, hdyž serbskej wosadže němskeho duchowneho postaja, serbska ryč z tajkeje njezbožowneje wosady hišće wukorjenjena njeje, dopokaže slědowacy podawk. Jako lětsa pruske towarstwo za znutřkomne missionstwo za swoje wotpobladanja we wojerowskich stronach zjawne Bože služby dźeržeć da a při tym tež do Bukowa pola Ruhlanda přindže, zdaše so tak derje knjezej kollatorej kaž tež nětčišemu knjezej němskemu duchownemu w Bukowje dobre, w Bukowje přez k. duch. Imiša z Hodźija serbsey přédować dać. A tam so wot lěta 1823 sem žana serbska Boža služba wotdźeržala njebě!! Serbjo pak z wjeseloséu plakachu, jako zaso zynki lubeje maćernej ryče ze swjateho města slyšachu.

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

•••••
•••••
•••••
Pollětnje
7½ nsl.
•••••
•••••

Redaktor a wudawař :

J. E. S m o l e ř.

•••••
•••••
•••••
Cytolětnje
15 nsl.
•••••
•••••

Č. 11.

November.

1865.

Bělincy. (Albincy!)

We lěsu štomy zašumja
A dziwnu pěseň spěwaja
Wo lubosci, wo nadźiji,
Wo žiwjenju a wo smjerći.
Ta lubosć mi kćěje,
Mje nadźija hrěje,
Wšak jenička je žiwjenje,
Kiž po smjerći mi njezhinje:
To moja złota Bělinka
Najswěrnša ta Słowjanka.

So w rěčy woda zyboli,
Tak słódke zwuki puzoli:
Wo najswěrnšej swěrnosći,
Wo słódkich sonow zbožnosći;
Po kamuškach hrajo
A hajki sej bajo
So woda z kwětku wokoša
A mošk a trawku womača.
Wot mojej lubej Bělinki
Mi ani słowčka njepraji.

Praj tola jasna žolmička,
Je zrudna wjesła Bělinka?
„Ta roni hórke sylzyčki
Či sćele słódke hubički.
Přec wostanje swěrna
Sej wutroba wěrna.“
Rjek žolma šeptmo Bělincy,
Zo sym nětk zaso wjesoly:
Hdyž na wěki mje Bělinka
Tak lubo a tak rada ma.

M a l ý p t a ě k .

Ptačko, ptačko, mólički
 Praj! što sy tak zrudnuški?
 Što tu hłowčku twoju
 Nětko k zemi pokhileš?
 Čomu stysknośe moju
 Hlubšo, hlubšo zaryješ?

Bratřa, moje sotřički
 Wopušćili wótcowski
 Domček a hnězdo miłe;
 Duž ja khudy žaruju.
 Praj mi, hač su žiwe,
 Wožiw, wožiw wutrobu!

Tak so ptačk duž prašeše,
 Hłowčku zrudnu khileše.
 Wumrje rano wbohi
 Na woknješku drémajo;
 Přećel to bě drohi
 Žarowach ja sylzujo.

Z o ł m i ě c y .

Šeptajo, puzolo žołmička dže, Bórbotać, klucotać njeprěstanje. Spěšnje khwata do cuzoh' Cuzoh' kraja dolokoh'. Směwka so slónčičko W žołmičcy sej hrajkajo.	K maćeri přińdžešli šumjatej ty Šep jej zo wot morwoh' póstany sy Maćer na dnje pokrywa, Jeńčke zbožo zakhowa, Lubośe mi zasćini, So na dno morja podnuri.

Žołmička spěšna hdyž wustyša to,
 Zapłaka zrudnje a rozběža so;
 Ach! tež žołma njestrowi
 Morjo, rów mój hluboki,
 W zrudobje njezhinje,
 Smjercé štož blěda morješe.

N a k e r m u š u .

Hoj holčka lubka hopsasa Na nazym budže kermuša, Duž holčka pój a njeptakaj Stysk za hunami zawostaj!	Hdyž přeća je so radžita, Tež budže wješta skakanca. Nam jećmeń piwarc zawari Dha směj so holčka: bibihi!

Na piwo ja, na rejwancu Haj holčki, hóley wunjesmy
 Če moja lubka powjedu, Tak sławu našej Łužicy!
 Tam budže wjeste wyskanje Haj Łužica to wotčina,
 A serbskich pěśni spěwanje. Je Serbow luba domizna.

Njeh kermušne je rejwanje
 A spěw njeh Serbow khwalenje;
 Duž hercy rjenje zabrajće,
 Nam meju Serbsku zanjese!

Čěsla.

Zwjadnjeny wěnc.

Hłós: Z wječorka, z wječorka wulka bě čma.

Šćipało holečo na zahrodzi
 Kwětki sej z wónjemi najslódsimi,

Zwila je do wěncu ze židu sej;
 Měšačk je přihlad'wał do rukow jej.

Wěnašk na trawnik je položila,
 Raniša rosa jón pokrjepjala.

Wo dnjo pak zwjadny, a łopjenka wšě
 Spadachu z kwětkow; tom' holču bu zle.

Płakajo steješe při wěnašku;
 Ptačatka wšitke z njej želiše su.

Škowrjenčk so spěwajo prasał ju je:
 Holečo wbohe, što wurudzi će?

Škowrjenčko luby, sym zapłakala
 Mojeho rjaneho wěnaška dla,

Łopjenka wšitke jom' spanyle su,
 Zwjadnjene leža wšě na trawniku.

Wěnašk mój — rudził wšak jara mje je:
 Nadžiju moju — wón znamjenješe.

Wujezdžan.

M a r j a.

(Wjesna stawizna.)

Z němskeho přeložil Wařko w D.

(Pokračowanje.)

Jako Handrij domoj přindže, namaka swoju maćer samu, nan bě hišće w korčmje. Wona knižku z ruki położy a zdaše so, jako budžiše plakała. Handrij syny so čicho k njej a rozpróšeny wza knižku do ruki. Maćer, praješe potom, hdyž so lehnyć chceće, ja nana dočakam a jeho nutř pušću. — Mać praješe kaž přecy dobru noc, a so lehny.

Jako Handrij sam běše, pohlada do knižki, wón poča čitać, bu wot čitanja tak cyle zajaty, zo swoje samsne mysle zapomni a jenož na to mysle měješe, štož bě čitał. Bě jemu tale kniha wot lubeho Boha nětk podata? Wěšće, běše wšak jeho samsna stawizna, jeho plakaca mać bě ta mać, kiž jow telko sylzow přeliwaše. Knižka, w kotrejž bě jeho mać džens wječor čitała, bě stawizna wo Monicy, wo maćeri swjateho Augustina. Augustin bě bohaty, žiwjenjawjesely młodźeńc, wón njeposluchaše na napominanje swojeje pobóžneje maćerje; wón storči so z mocu do swětnych lóštow, do žołmow hrěcha; wona widžeše jeho w duchu hižom w hrěše tepjeneho, ale njewusta ze swojimi próstwami k Bohu wo wutorhjenje jeničkeho, lubuwaneho syna, jeje swěrna maćerua lubosć njeměješe žaneho měra, doniž tón Knjěz so hnaduje k njej njewobroci a wutrobu zhubjeneho džěsća njepohnu a z tym wbohej maćeri zaso dari.

Handrij bě knižku hač do kónca čitał, sylzy ronjachu jemu po hjezwoču na styknjenej rucey. Maćer, luba maćer, zdychowaše mjelčo: Wy dyrbiće tež zaso džěćo mjeć.

Wono ćerješe jeho k jeje ložu, mać dyrbješe hižom dawno spać, wón cheyše jenož raz jeje blěde hjezwočo widžeć. Mjelčo sčahny zawěšk na bok, wona ležeše ze zandželenymaj wočomaj a měješe rucey styknjenej, tola njebě zrudna k napohladanju, zdaše so, zo měješe lubozny són. Tak tež bě, jara derje běše widžala, zo běše wón přeco dale a dale w knižcy čitał, a jeje modlitwa bě jeho čitanje přewoždžala. Nětk ze zandželenymaj wočomaj čuješe a widžeše hibanja jeho wutroby, blós přiwoła jej wjesele: Wono budže hinak zo mnu. Wona

pak tež woči wotanknywši to widžeše na jeho wobliču pisane, wza jeho ruku, přitłóči ju k hubje a wón praješe mjěčo: Mačeř, budž troštna, wšitko budže hinak.

W tym samym času běšej tež Marja a Hilžička samej, Marja njemožeše na dalše wotstorkować, z tej holcu sprawnje poryčeć. Hižom dawno bě skladnosć k temu pytała, tola ženje prawu přičinu njeměla, jej tu wěc tak do wočow prajíc.

Hilžička, započa nětk Marja, praj raz, hdže jenož Ty won myslíš z Kryšu? — Hilžička plakaše. — Pomysl sebi kak ze swojej mačerju a ze swojej sotru zakhadža, praješe Marja dale, wón z Tobu próšk hinak zakhadžec njebudže, wón je bjezbožny čłowjek.

Ja tež sebi jeho brać njecham, znapřećiwi Hilžička.

Marja ze spodziwanjom na nju pohlada. Ty sej jeho brać njechaš? Tak Ty pak džensa njejsy ryčala, a Kryša dyrbi wěsće myslíc, zo chceš sebi jeho brać.

Haj dokelž mi přeco tak strach čini: hdyž jeho njewozmu, chce naju wobej skóncować, stonaše Hilžička.

Marja nětk wjedziše, na čim běše a móžeše sebi wšitko myslíc. Hilžička bě z lóhkej myslu so z Kryšu zašmatała, a nětk bu jej styskno. Wona njebě ženje hinak myslila, hač zo budže burowa na Bětnarjec dworje, njebě pak wopomniła, kak so k temu jeje činjenje z Kryšu hodžeše, a nětk budžiše rad wot njeho wotskočila, tola tón bě překlepany dosć. Ale překlepanosć njedosaha a mačeřne žohnowanje a druge pobožne modlitwy su mócníše hač čertowa lesnosć; Hilžbjeta dyrbi być wumožena, hišće w prawym času.

Na druge ranje džěše Marja k Bětnarjec céce, z njej wo Hilžičcy radu skladować. Běše rjany dzeń, slónčko jasne na bělych třěchach ležeše a čerwjenojty kur kudzerješe so k módre mu njebjju. Bětnarjec dwór bě po kónc wsy, wulki hat ležeše před nim, a małe hórki, z wišnjemi wobsadžane wobdawachu na jenym boku hat. Bětnarjec četa tu dušnje bydli, pomysli sebi Marja, z jeje wokna bě tak lubozny wuhlad, wišnjowe štomy z cénkimi bělymi haložkami su skoro k napohladanju, jako bychu kěče; kak rjenje dyrbi jow tola w nalěcu być! Tola nimo rjaneho wuhlada a nimo nabladneho dwora njeje wona

zbožomna, přejednota a měř w donje njeje, — ale přejednota a měř je tola w jeje wutrobje, přistaji potroštowajo, wona nuna drje wjele wjesela wokoło so, ale wona ma wjesele we wutrobje, přetož:

Derje je temu, kiž móže prajić:

Mi pomha tón Bóh Jakuba,

Hdyž móže nadžiju na njeho stajíc

A spušća so na Jezusa.

Stož tajkoh' knjeza pomoc ma,

Tón dobru radu namaka,

Haleluja, haleluja.

A tebo knjeza ty tež přeco k pomocy změješ, pomysli Marja dale, a kaž so ěi tež pónǵze, we wutrobje tola budžeš zbóžna a wjesela, twoja wutroba budže wšak přeco sylniša a troštniša w swojej wěrje.

Jako Marja přez dwór džěše, bě Handrij w bróžni a mjetaše mlóckam snopy na huno, wón so při ličenju zamoli a ěi mužojo dyrbjachu jeho hakle zas na prawu ěěr přinjesć. Wona k twojej maćeri dže a budže ěe wobzkoržeć, mysleše sebi wón; budžiše so dobra skladnosć pokazala, móhl jej dobre słowo dać, ale nětk tak nutř hić so ěi tola njecha.

Bětuarjowa bě tež Marju widžala přez dwór přińć a sebi myslila; wona přindze twojeho Handrija wobzkorzić; přetož tež wona bě hižom rano wo wčerawječornej zwadže mlódeho luda słyšala. — Što dyrbješe k Marji prajić, wona dyrbješe jej prawo dać: Handrij lubowaše lóštne wašnje a ta změrna holca bě jemu ěěrn w wóčku; — zo bě sebi něšto lěpše předewzał, cheyš hišće zamjelćeć, ton knjez dyrbješe so wšitkemu prjedy w potajnym radzić dać.

Marja přindze ze swojimi zbóžnymi a wjeselymi myslemi a nje-wjedžeše ničo wo wobzkorženju. Wona tež ze swojej wěcu hnydom z durjemi nutř njepany, ale posyny so k ěeće a ryčeše wo wjedrje a wo kudželi, a potom hakle praješe: Ja cheyla tež wo Hilžičcy z Wami poryćeć, — a wuličowa cyłu wěc.

Četa zdychowaše a wobej sebi přemyslowašej, što by so ěinić hodžilo. Po mojej mysli dyrbjala wona z Mazulic susodstwa, praješe Marja, wona dyrbjala jow k Wam do domu, hdžeš tež słyša, dha by měla ta wěc kóně, a Kryša by wjedzil, na ěim je.

Tak by najlěpje bylo, praješe Bětnarjowa, a Handrij njedawno spomni, zo cheył hišće lěto něhdže za šosarja přebyć; hdyž je z domu dyrbjało so hišće lěpje hodzić, tebdom móže wona naše džěćo być, hač sebi ju wón wozmj. A potom přistaji ćeta wjesele, hdyž je Handrij woženjeny, a mój na wumjeńk ćehnjemoj, potom sym hižom z nanom wučiniła, zo Ty z namaj počehnješ a naju džěćo budžeš, dóniž Ći luby Bóh druhe městno njeřpřokaza, samo so rozemi, jeli k namaj rady přindžeš.

Rady? praješe so Marja posměwajo, ja so jenož boju, z teho ničo njebudže, dokelž by za mnje přejara dobre bylo.

Je dha so Ći hižom hubjenje na swěće šlo? praješe so ćeta, a položi džělbjerjo swoju ruku na holčycne čolo.

Přejara derje so mi njeje šlo, pokračowaše Marja, sym tola syrota, a njewěm, hač mje ludžo lubo maju, a sym přeco tak wot jeneho k druhemu ćahała; ale njeje so mi tež přejara zlé šlo, a mam so temu knjezej dosć džakować. A ćeta, přistaji smějo, njebudžiše so hižom wjele blaznjam tak zešlo, dha bych sebi myslila, mi je hišće wosebne zbožo skhowane, tak přez měru wjesela sym husto we wutrobje.

W tym wokomiku Handrij nutř přindže, wón raz „Pomhaj Bóh!“ njepraji, džěše prosće k maćeri a praji: Ja jenož chcu so wuznać, zo sym při zadnym woknješku wšitko słyšał, ale za šosarja njeřpóndu, a Hilžbjeta njesmje do domu, ja sebi ju wěšće njebjeru a njecham wo tym wšitkim wjac słyšeć.

Marja bě wša nastrožana k woknu stupila, přetož Handrij měješe tak ćmowy pohlad a bě w tak nahlým hibanju, zo měnješe, wón budže so z maćerju jara wadžić.

Handrij, řjekny tale, Ty sy jara nahlý, tajke chce być w dobrym měřje rozpomnjete.

Haj maćer, znaprěćiwu wón, a z druhim blosom: ja chcu być sćerřny jako jehno, ale při tym wostanje, Hilžbjeta ženje moja žona njebudže, a wo wumjeńku žana ryč njeje, hdyž so raz woženju, wostanjetaj Wój we domje a moja žona je Waju džěćo, haž je ja sym.

Mać hišće někotre změrowane słowa praješe, wona mysleše: Wón je słyšał, zo Marja k namaj dyrbi, a jo njecha, teho dla wo

wumjenku ryči. Marja sebi runje tak mysleše a praji z khwatkom čeece božemje. Wona chcyše ruče nimo Handrija, tón pak jej ruku zapřija a ju nětkotre wokomiki podžerža, wón chcyše, zo by horje pohladnyła, ale w njeměrje a bojoséi njebě wona jo činiła, wón ju dyrbyeše pušćić.

Wboha holca, praješe maćer, wona bě tak wjesela, zo k namaj na wumjenk móžeše, Ty mohł jej tu radosć popřeć.

Ja Marji to njepopřeć? praješe wón, a bžeše za njej, ale wona bě hižom z dwora a z holostnej wutrobu so zas wróći, toła nic k swojej maćeri; wěrnosć, kak po prawom wo Marji mysleše, jej tola powjedzić njemóžeše, dokelž hišće sam njewjedžiše, kak jemu w mysłach bě.

(Skónženju.)

H o l ě c y n a w o l a .

(Narodna pěsnička.)

Haj za našimi hunami
tam rjana pšeenca je.
A štoha bdže ju přižněwać?
To rjano holičo.
A štoha bdže ju dom wolać?
Ta jeje stara mać.
Pój wšak domoj holičo,
ty moja dzowčička,
wšak k nam je přijěl rajtar
na konju šumelu.
A wón chce z tobu poryčeć,
ty dyrbiš jeho być.
„A ja nic njecham tajkoh' měć,
Z pražskeje Serbowki 1861.

kiž z pjerom pisaše;
a ja chcu radšo tajkoh' měć,
kiž z pluhom woraše.“*)
A hólčik z pluhom woraše,
A holčo za nim khodžeše.
A wokoł toho kłobuka
ma zhnite powrjestto,
a hišće so jom' wjele zda,
zo zlotu bindu ma.
„Hańba, hańba, luby mój,
zo ty tak roztorhany sy.“
„Hańba, hańba to žana njej,
hdyž holčo rjane je.“

M. R.

*) Jow kónči so Smolerjowy text.

K h r a b a t .

(Z luda.)

Běše něhdy khudy muž, měješe jeničkeho syna, a dokeliž běše najkhludši wo wsy, dba jeho zo pastyrja wuzwolichu. W spočatku paseše teho dla synk hišće z nanom swinje a ćelata; tola skoro bu wot tuteho džěła mumóženy.

W tamnych časach hišće běchu tak mjenowane „čorne wučer-
nje“, kotrež čert pod sobu měješe. Tajku wučerņu wopytachu přeco
dwanáo; dwanaty pak slušaje čertej za jeho prócu. Tehdom wopy-
tachu ju jeno jednáo a lpytachu tego dla dwanateho. Přindžechu na
pastwu, na kotrejž tón khudy muž, kiž so Khrabat mjenowaše, ze
swojim synom skót paseše. „Pósceł tego hólea z nami sobu do sule,
počachu na pastyrja wołać, wšak sam skót dopaseš? Najprjedy so
nanej njechaše, ale na slubjenje, ž zo pola nich wjele nawukuje, jeho
jim da. Tež mlody Khrabat so wjeseleše, něšto nawuknyć; jemu bě
so při skotu bižom dawno wostudžilo. Duž jemu hnydom wěcy dwana-
tateho dachu a Khrabat naněj boženje prajiwši z nimi wofeńdze. K
pisanju měješe Khrabat wulku taflu a k wuknjenju šeste a sedme knihi
Mójzasowe, hdžež te wšelake wumjelstwa běchu, w kotrychž jich čert
wuwučowaše. Khrabat bě jara pilny a so za krótki čas tak wuwučil,
zo wšitkich we wědomnosćach přetrjechi. To druhich jara mjerzaše,
dokelž sebi myslachu, zo budže wón tón, kotrehož sebi čert zdžerži;
najlépšeho pak sebi čert ženje njeběrješe. Někotre lěta běchu zaše,
a čas so přeco bóle přibližowaše, zo by Khrabat wučerņu wopušćil
a ludžom swoje wumjelstwa pokazował.

Won bydleše potom w Wulkich Zdžarach, tam měješe krasny hród.
Tež saski wjerch, kiž jeho za wulkeho wumjolea (khumštarja) powažo-
waše, měješe jeho rady, a Khrabat dyrhješe kóždy swjedžen k njemu do
Dražďzan k wobjedu přijěć. Wot Zdžar hač do Dražďzan jědžeše
wón po powětru a trjebaše k temu hodžinu. Tež powjedaja, zo junu
pohoně wyšše Kamjeńca do Dražďzan jědžicy do kamjeńskeje wěže
založi. Pohoně chcyše dele na zemju, zo by wóz wuzběhnył. Khrabat
pak to hišće w prawym času wuhlada a přimny jeho, hewak by
pohoně dele padnył. Potom sam wóz wuzběhny. Wot tego je hišće
džensniši džeń kónčk kamjeńskeje wěže zekřiweny.

Tež do Kulowa přindže husto na faru k wobjedu. Po wobjedze
pak poča stary farař; „Nó Khrabace, nětk nam něšto pokazaj!“ Na
to sebi Khrabat masku wowsa žadaše a sypny jón, něšto ze sedmich
knihí Mójzasowych čitajo, do luže, hdžež na měšće telko wojakow
wuskoči, haž bě tam wowsnych zornjatkow sypnył. Spěwachu a

harowachu, dóniž Khrabat druhu štučku z tych samych knihi čitaše. Wojacy čeknychu nětko zaso do luže a hnydom bě tu telko kačkow, keľkož prjedy wojakow. To bě sebi Khrabatowy pohonč wothlada a spyta Khrabatej knihi pokranywši te same štučki čitač a wows do khachlonka sypać. Hnydom přindže jara wulka črjoda wojakow z khachlow. Žadachu nětko něšto za džěło, hewak cheychu jeho zarazyé. Najprjedy jim kazaše, zo bychu hnój z dwora wuwozyli. Z tym běchu khětře hotowi. „Što dale?“ počachu so prašec. „Znošće tamle tón pěsk na jenu hromadu!“ Tež to sčiniču a hišće je blisko Zdžar ta hórka, kotruž su namjetali. Jako jich tam Khrabat, kiž bě runje na polu, wuhlada, poča jara na služobnika swarjec a džěše domoj. Kaž dó jstwy přindže, bižom služobnika čepjechu, dokelž njewjedžeše, što by jim za džěło dał. Khrabat jeho wumo; služobnik dyrhješe pak slubič, zo to wjacy njesčini.

Turkowje a Sasowje běchu so tehdom zwadžili; přindže k wójnje, w kotrejž bu saski wjerch popadnjeny. W rjěčazach sedžo běše na jenej turkowskej twerdžiznje. Tež Khrabat, kaž bě znate, wjerchowy najlěpši přecel, bě hjez jatymi. Teho dla poda so wjerch w nocy mjelčo k Khrabatej a woprašo so jeho, hač jeho wumóc móže. „Tebi chcu to k woli sčinič“, wotmołwi Khrabat. Druhi dzeń wudžěła z wjercha ječne zorno, zes wojeho služobnika hróšatko a ze sebje muchu, sčišća potom wobeju přez klučikowu džěrku a sam posledni wuleča.

Jédžechu nětko přez čorne morjo do Draždžan. Na morju jedžo wuhlada pohonč we wysokosci łastojčku, na kotrejž něchtó jěchaše. Hnydom praji to knjezej. Tón khětře wjerchej knefl wottorhny a zatřeli z nim na łastojčcy jěchaceho. Skoro tamón dele padže a Khrabat spózna w nim swojeho najlěpšeho přecela. Wón pak sebi hinak pomhač njemóžeše, dokeliž bě tamny wot sultana wusłany, saskeho wjercha skóncowač.

Khrabat bě nětko hižom khětro stary a lehny so smjerc khory. Dokelž dzeń a hodžinu smerće njewjedžeše, zawoła služobnika a praše k njemu: „Maš tute knihi, dži a čisn je do rěki!“ Služobnik pak cheyšé knihi rady zdžeržec. Teho dla khwilku wonka pobu, skhowa knihi a wróci so zas. „Sy tam knihi čisnyl?“ prašeše so

Khrabat. „Haj“ wotmołwi služobnik. „Njeje so ěi při tym ničo dźiwne zezdało?“ „Ně.“ „Ty je tam ěisnył njejsy“, zawoła Khrabat. Póšla jeho tam hišće junu. Zas so služobnik zawróci a Khrabat so jeho kaž přjedy prašeše, hač je knihi tam ěisnył. Služobnikej pak so při tym zas ničo dźiwne stało njebě, dokelž tam knihi ěisnył njebě. „Je-li, poča Khrabat, mi nětko hnydom knihu do wody nje- ěisnješ, dha tam sam dolečiš.“ Ze strachom ju tam nětko donjese, a woda poča so warić a waleć a wšudžom so kerki wokoło rěki palić počachu. Služobnik dźěše k Khrabatej a wupowjeda jemu, štož bě widzał. „Tak je so stać dyrbjalo“, praji hišće Khrabat a wumrje.

Z pražskej Serbowki 1861. J. G. Rubaš.

Ryče serbskeho braški.

Podawa M. H.

(Skónčenje.)

IV. D o n a k ł a d o w a n j a .

Moji najlubši ěstni a kwasni hosćo! My smy so nětk do teho domu tak pěknje a ěestnje hromadu zešli a smy khwilu w hromadze pobyli w křesćanskej jednosći. Póćiwu nawoženja a póćiwa nje- wjesta a tež ěi lubi starši was hišće proša, so byšće pola nich dale wostali, a to jutře cyły dzeń, dokelž je w starym času bjez nowymi mandželskimi tež tajke wašnje bylo. Tež so to staršim a wšitkim přecelam na wobemaj stronamaj jara dere spodoba. Nětk pak ja tež wšitkich lubje prošu, zo byšće swoju smilnu ruku wotewrjeli a młody- maj mandželskimaj něšto wot swojeho zamoženja sobu dźělili k wo- pomnjenju lubozneho skutka a wopokazaneho přecelstwa. Bóh tón knjez budže tež kóždemu a kóždu na to město hnadnje žohnowác. — Moji ěstni a kwasni hosćo! Ja mam hišće próstwu sam za swoju paršonu: zo byšće jedyn druhemu powjedžili, kotryž něhdže nutřka njeje, a pěknje za sobu šli, zo by so kóždemu wosebny džak stal.

V. P o n a k ł a d o w a n j u .

Moji najlubši ěstni a kwasni hosćo! Taj nowaj mandželskaj so

wam za wšón dar dzakujetaj, mužskim a žónskim, małym a wulkim, nizkim a tež wysokim; a přejetaj, zo cheyl Bóh njebeski wótc kóždeho na wšelake wašnje žohnować, runje kaž Bóh tón milosćiwý nan tych starych wótcow a patriarchow žohnowaše, wosebje pak mjez nimi Jakuba, hdyž dyrbyeše wón swojeho bratra Ezawa dla ze swojeho nanoweho domu won hić, dokelž běše jemu tón samy we wšitkim napšćiwiny a wón ničo sobu na puć njedosta, hač jeno kiješk do swojeje ruki, jako do Mesopotamiskeje džče. Tam wón přez dwanaće lět přebywaše; a Bóh tón knjez jeho tam žohnowaše, zo wón z jara wulkim zamoženjom ze swojimi synami, z dwěmaj žonomaj, z jara wjele skotom a khamjelemi, kiž jeho wěcy njesechu, domoj čehnješe. Jako pak k Jordanej přińdže, spomni wón na swoju khudobu a praješe: Knježe, ty wěš, zo njemějach ničo hač kiješk w swojej ruce, hdyž tón kamjeń tu žalbowach, jako před někotrymi lětami tu nimo džech. Tón stary wótc Jakub so za swoju dušu wjele bóle staraše hač za to čelne a časne zamoženje a praješe: Ach Knježe! Ja so či dzakuju, zo sy mi póznać dať z twojeho słowa: čin moju dušu tak bohata kaž sy mje na čele sčinił, dha změju dosć tu a tam. Temu wšehomócnemu Bohu pak budź česć, dzak a khwalba do wěčnosce. Hamjeń.

VI. P ř i s w j a t o k u.

Moji čestni a kwasni hosćo! My smy džensa džen přez božu pomoc a hnadu jara derje dokonjeli. Čemna nóc je so přiblížilo, zo dyrbjeli so k wotpočinkej podać. Teho dla cheu nětko teho čestneho a póćiwého nawoženju a tu čestnu a póćiwu njewjestu k jeju wotpočinkej dowjesć; přetož ja sym jimaj mandželske ložo dať přihotować, runje kaž tam přihotowane běše mlódemu Isaakej a tež mlódemu Tobiascej. Tu was, moji čestni a kwasni hosćo, teho dla prošu, zo by kóždy hjez wami tajku wutrobu měł a za teju noweju mandželskeju nutry wótcenaš pomhał wuspěwać, zo by zły duch žaneje mocy nad nimaj njeměl, ale zo byštaj wonaj čichu, póćiwu haj žohnowanu nóc měloj; k temu samemu cheyla jimaj pomhać a jeju žohnować najswjećiša Trojica. Hamjeń. Moji čestni a kwasni hosćo! Na posledku

Was prošu, ale jeno, štož nje sameho nastupa, zo by sebi jedyn abo druhi njemyslił: hdyž nětko nawoženja a njewjesta lehnýc budžetaj, by tež jedyn abo druhi domoj lehnýc hić dyrbjał. Ně, to njeje moja mysl; přetož to budže kóždemu jeho swobodnej woli wostajene tak činić, kaž budže so jemu spodobać; štóž so njebudže lěhać, tón njezměje teje prócy zasy stawać. Ja pak cheu rad lubje kóždemu poslužec po jeho woli, byrnje tež cyłu nóc byto.

Žid we černjach.

Něhdy služeše hólcec pola bura za wotročka a bě jara pilny a džělawy. Hižom dolho pak žanu mzdu za džěło njedosta. Ale, dokelž bě jara dobra duša, sebi ju nježadaše. Junu pak tola k burej přindže a prošeše jeho za mzdu prajicy: „Sym wam tak dolho swěr-nje služil, a prošu was teho dla, zo byšće mi něšto dali.“

Bur so smjeješe a da jemu tři nowe pjenjezy. Hólcec bě jara wjesoly, sebi myslo, zo ma Bóh wě što, a praješe:

„Nětko móžu prózny a wjesoly być, njetrjebam wjacý džělać, a cheu teho dla pućować.“

Wjesele džěše tak dolho, hač mučny njebu, a syže so potom pod štom, wza kruch khlěba ze zaka a cheyšje jón zjěsć. Přindže pak mužik we zelenej drasće, a hdyž hólca tak wjesoleho wuhlada, woprašo so jeho: „Čeho dla sy tak wjesoly?“ Hólcec wotmołwi: „Čeho dla dyrbjał zrudny być, wšak mam pjenjezy we zaku.“ Na to so mužik zasy woprašo:

„Kajke je twoje zamoženje?“ „Tři nowe pjenjezy,“ praji hólcec. Mužik so smjeješe a rjekny: „Daj mi kusk wot twojeho khlěba!“ Hólcec jemu cyły khlěb da, hač runjež sam wjele njeměješe. Muž bě za to jara džakowny a dowoli jemu, zo móže sebi tři wěcy wuzwolić, kotrež dyrbja so dopjelnić. Hólcec praješe: „Najprjedy cheył měć ptaču třělbu, z kotrež bych wšo trjehił, do čehož měřju; potom cheył měć husle, a hdyž na nje zapiskam, dyrbi wšo rejwac; skónč-nje njesmjedža mi ludžo to, štož jich prošu, zapowjedzić!“ Mužik jemu da třělbu a husle a woteúdze. Na tym samym puću přindže žid.

Hdyž tón škowrončka na štomje wuhlada, praješe: „Što bych za njeho dał, bych-li jeho měl!“

„To móže zo bórzy stać,“ rjekny hólčec, wza swoju třělbu do rukow a potřěli škowrončka, kiž do černjow padny; potom so wobroći k židej, prajicy: „Tam sebi jeho pytaj!“

Žid zaléze do černjow a hdyž bě skoro srjedza, poča hólčec na huslach šmórać; žid dyrbješe, njech cheyše abo njechaše, rejwać. Jara so jemu tola njelubješe, dokelž hólčeca prošeše, zo by přestał; tón pak wotmołwi: „Ty sy ludži dosć jebał.“ Hdyž prošenje ničo nje-pombaše, lubješe jemu sto šesnakow, kotrež bě jenemu křescijanej wudrěl. Na to hólčec přesta, dokelž měješe nětč tak mnoho pjenjez. Žid přiléze cyły rozdrapany z černjow, swarješe a sakrowaše a džěše runu šćežku na sudnistwo. Tu jeho wobskorži, prajo, zo je jeho něchtó, kotryž měješe na ramjenju třělbu a na šiji husle wisajo, nabił a potom pjenjezy wzał. Sudnik wupósla wšěch svojich hěrcow, zo bych paducha popadnyli. Ducej běchu joho namakali a přiwjedzecu jeho před sudniski stol. Žid tam tež běše a wonaj so počeštaj wuručować a hadrować; žid při tym wosta, zo je jeho hólčec wobkranył; tón pak praješe: „Ně! ty sy mi je za to dał, dokelž sym tebi piskał. Sudnik njechaše na blady wjacj posluchać a wotsudzi hólčeca k smjerći na kšibjeney. Tón pak so směješe, dokelž bě wěsty, zo jemu husle pomhaja; teho dla džěše z měrom po skhodže, a hdyž cheyše jemu drač (kat) štryk wokolo šije zwjazać, praješe, zo bych jemu poslednju próstwu dopjelnili. Sudnik wotmołwi: „Je-li zo žiwjenje nježadaš, dyrbi so stać.“ Hólčec praji: „Žiwjenje nježadám, jeno na mojich huslach chcu popiskać.“

Žid rjekny: „To jemu njedowolće!“ a třepotaše při tym. Nětko pak so njedaše binak činić; hólčec wza husle a poča piskać. Žid wołaše: „Božo, mój Božo, přiwjazajće mje!“ Tola bórzy so tež sudnik, pisarjo a běrcy počachu wjerćeć a nihtó njemóžeše žida přiwjazać. Hólčec zapiska druhi króc, kat jeho pušći, dokelž so wón a tež kšibjenca wjerćeć počestaj. Wot předka bě to wšitkim k wjeselu, ale hdyž žadyn kónc njewza, počachu hěrcu prosyc, zo by přestał, dokelž njemóžachu dosrěbać. Hólčec pak sebi přjedy slubić da, zo by

bjez zadžewka dale hié mohł; to bu jemu dowolene. Žid nětko wuzna, zo je pjenjezy kranyl, a zo je sebi hólčec te same swěru zaslužil. Teho dla bu žid na město hólčeca wobwisnjeny; hólčec pak pućowaše dale.

J. J. Cyž.

D o p i s.

Z Prahi, 28. oktobra. Maćer Łužica ma w swojej wutrobje wulku bolosć začuwać, hdyž swoju studowacu młodosć we wšelakich, a dalokich meštach rozpjersenu widzi. Tajke rozdrjebjenje studowacych Serbow škodzi jara našej narodnosći. To woni sami před lětami spóznachu a stupichu teho dla přez založenje serbskeje lipy do bližšeho zwjazka. Ale dołho njetraješe tale přezjenosć a zhromadna džěławosć, a wot rjaneje lipy zwostachu jeno korjenje, kiž samostatnje rosć a so rozpřestrjeć počínachu. To plaći tež wot našeho serbskeho towarstwa w Prazy. Štó cheył přěć, zo wone no krućišim založku stej a so lěpšich wokołnosćow wjeseli, hač žane druhe? Wina teho je z jeneje strony naše zhromadne přehywanje pod jenym krywom, kotrež nam kóždy khwilu přiležnosć podawa, bjez sobu so serbski rozryčec, a z druheje strony stajny wobkhad z Čechami, kiž wosebje w našich dnjach sylnje do přědka khwataja a wšomóžnje kćew swojeje ryče a narodnosće spěchuja. Tajki wulkotny přikład ze strony českich bratrow njemóže za nas Serbow bjez wliwa wostać. A teho dla tež kóždy wot nas derje wjedžo, zo ma přeco z boka swjeho naroda stać, za bližšim zeznaćom a wjetšej dospołnosću w maćeršćinje so prócuje. To stawa so wosebje w našich tydžeńskich serbskich hodžinach, w kotrychž ryčnica so přednošuje, so deklamuje, nastawki so přinošuja atd. Lětuše sobustawy našeho towarstwa su: Michał Róla z Ralbic, bohosłowc a starši, a potom gymnasiastoj: Gustav Kubaš ze Šunowa, Jan Laras z Lejna, Jakub Šořta z Wotrowa, Józef Leidler z Khrósćic, Jurij Cyž z Nowoslic, Jakub Cyž z Prawoćic, Pětr Klimant z Pěskec, Theodor Rječka z Budyšina,

Jakub Skala z Khrósćie, Michał Pětrane z Čornec. Bóh daj, zo bychu wšěcy sebi k česći a Serbam k wužitku wustudowali!

M. R.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Towarstwo Maćicy Serbskeje je před někotrymi njedzeleni nowu serbsku protyku pod napismom „*Всѣбѣженат* abo protyfa ja *Сербов* na lěto 1866“ wudala. Wopriječće teje sameje je zaso jara pěkne, wosehje so Serbam te směšne kuski, kotrež so w pridawku namakaja, jara spodobaja. — Serbsko-němski słownik je nětko tež cyle hotowy; přetož zapis němских, w nim woprijatych, słowow je tež dočísčany, tak zo jeničcy jenož hišće wotěišćenje prjedyryče pobrahuje. To so pak najskerje tež w krótkim času dokonja.

* Budyski fotograf k. Bradel, kotryž blizko znutřkomnych lawskich wrotow bydli, je 24 wubjerno rjanych wobrazow Budyšina a wokolnosće fotografirował a je za jara tuni pjenjěz předawa. — W tutych wobrazach jedyn tak prawje spóznaje, kak romantisey po prawym Budyšin leži a kak romantiske su jeho wokolnosće. My móžemy tele wobrazy teho dla z dobrým swědomjom k kupowanju poručće.

* Knihownja a starožitnostne zběrki Maćicy Serbskeje so stajnje přisporjeja a by tola jara radzić było, na to myslić, zo by so po času za knihownju a zběrki dom kupić móhl, w kotrymž bychu so porjadnje zestajeć a wobhladować hodźile.

Drobnostka.

W Nowym Sadu (Neusatz) maja Serbja, w Wuherskej bydlacy, swoju „Maćicu“. Wona rěka po jich ryči: *Matica srbska*. Tutej Maćicy je wóndanjo wěsty Pětr Kostić z Čerjevića swoje cyle zamoženje, 30,000 šesnakow woprijace, wotkazał.

Hdy by wšak tola tež něchtón z našich Serbow na šej Maćicy něšto wotkazał, zo by sebi wona domik w Budyšinje kupić móhla.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Polletnje
◆ 7½ nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Redaktor a wudawař:
J. E. Smoleř.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
◆ Cyłolletnje
◆ 15 nsl.
◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Č. 12.

December.

1865.

Blidy - blady

abo

Stare podawki z noweho časa.

Hordy pawk a zazlobjenja wić
Zryčaloj so běštej ze wsy hić,
A sej pytać druhe kmane
Wobydlenje w měsće rjane.

Slyšiš wujo, wić so woprašā
Pawka, hdže b'dže naju hospoda,
Hdyž smój dóšlej k rjanom' městū;
Maš tam hižom žanu wěstu.

O haj! pawk ji z horda wotmolwi,
Ja du prosće na hród kralowski:
Bohate jich wobydlenje
Da mi rjeńše zežiwjenje.

Na jich wokna, prjedy špihelow
Chcu jim napřasć dołhich pawčinow,
We nich lójić tučne machi,
Stódžeć budža kaž pampuchiz.

Tebi pak chcu radzić přečelnje,
Zo džeš k pohončam tam do hródže,
Abo delka do jich stwicy;
Tam ty namkaš wjele picy.

Na wsach bydlić, to je drějeńca,
 We městach je stajna kjermuša.
 Čiń wšak čiń, a sahaj derje,
 Zo tam přindžemój čím skerje.

Wječor, hdyž so wó jstwach swěćeše,
 Hordy pawk so na hród snował je,
 Zasydlit so w pěknym kuće
 Swoje niće lěpił kruće.

Wó jstwje hara bě a wjesele,
 Jědže, pića dosć, a rejwanje;
 Knjenje, knjezow w wulkej pyši
 Mudre słowa ryčeć slyši.

Bjesada tam dolho traješe;
 Jara pozdźje wšo so rozeńdze.
 Pawkej pak we wulkim strachu
 Wšitke stawy třepotachu;

Přetož cyłu nóc bě na syći
 Hlódny sedžo takal na muchi,
 Ale, tu so njehibaše
 Tež nic jena, kaž so zdaše.

Na ranje, hdyž čas bě k snědanju,
 Přepytuje wulku dolhu stwu:
 Na woknje tři zebrawachu,
 Jara suche być so zdachu.

Te měć dyrbiš, džeše při sebi,
 A ha snědanje so wjeseli;
 Bórzy w woknje mjeńše — wjetše
 Nitki předže — woka pleće.

Ale při najrjeńšim džělanju
 Přindže stwina holca z mjećawu,
 Hrabny pawčinu a pawka —
 Šwikny wšitko won — ta kawka!

To by bylol — Holca swarješe,
 Wostań w hródzi, hlupy njerjedže,
 Wusměwajo za nim hlada:
 Hordosć přindže prjedy pada.

Pawk so njebě delka zarazył,
 Bórzy z putow tam so wuwinył,
 Zamysli sej nětko hići
 K swojej ćeće, lubej wići.

Tu wón namka sedžo w kućiku,
 Wulcy jara zrudnu, zblědnjenu;
 Na zawku so z psyčkom wala,
 Temu jeho stupki pala.

O, ty ćeta moja najlubša!
 Pawk tak w stwicy zrudnje zanoša,
 Tež při tebi widzić móžu:
 Naj' puć njebě k naju zbožu.

Tebi pak so tola lěpje dze,
 Dyžli mi; džeńs rano ćista mje
 Džowka hlupa z woknom dele;
 Ta bě hórša hać čert z hele.

Wčera cyły dzeń a cyły nóc
 Tež nic do rta tyknył; što b'dže móc
 Wutrać, prašam ćeta, dlěje?
 Wyše teho hněw mje drěje.

Hdyž na moju lubosć spominam
 K ludžom, a jim pomoc poskićam
 Z mojej wulkej wušiknoscu;
 A to płaća mi ze zlóscu!

Nazhonil sym horka do wole,
 Kak swět tola hlupy, tórny je:
 Lěnosć, próznosć — koši, khwali,
 Pilnosć, kmanosć — k próchej wali.

O, ty njeďžakomny swěće! dži
 Do so, a so wobroć k pokući!
 Čeho dla chceš dlěje bludzić,
 Na wopaki wjerćeć, sudzić?

Kak to boli, nichtó njewěri,
 Khiba tón, kiž njeďžak nazhoni,
 Ćeta, nimaš pomoc žanu,
 Hojić moju krawnu ranu?

Wujko luby, wić jom' wotmolwi,
 Pobyt sy we helskej dračowni;
 Moju głowu staju na to,
 Wěř mi, drěć jich budu za to.

Tola, pój nět ke mni, budź mój hósć,
 Wokoł mje je tučnych muchow dosć,
 Najěž so do sytej wole;
 Tež chcu wuprašeć će bóle.

Wujko! praj mi, kak je horjekach,
 Tam na kužežim hrodže, we jich stwach?
 Su tam wokna zwotčinjane,
 Łoža mjehke napóslane?

Jědza pječeń, pija wina tam?
 Spja, a runaja so próznikam?
 Hdyha wječor k měru ćahnu,
 A hdy kóždy ranje stanu?

To mam wjedžeć, hewak njemóžu
 Dać so do nich ze wšej krutosću,
 A so synyć mjez nich k sudu;
 Namakać wšěch hrěšnych budu.

Pawk jej swěru wšitko powjeda,
 Za čimž wić bě jeho prašała;
 Pódlu přeco jě a pije,
 Štož so w jeho syći zwije.

Nětk wot dzěla trochu wodychny,
 Prajo: ty drje polny džiwa sy,
 Zo mi při tebi tak stodži;
 Twoja kucheń so mi hodži.

Wěš ty što, ty četka najlubša,
 Njeh je tule moja hospoda;
 Ja chcu w tutym kuće wostać,
 Ty maš horka ludźi k hoštać.

Mi so zda, zo naju kjermuša
 Namaj kće, a njeb'dže wolbyrna;
 Hdyž sej wěmoj lěpje zastać,
 Złote duy drja namaj nastać.

Měnjejmój so, kaž sym prajil ja,
 Z hospodu, a čehń ty do broda,
 Tam b'džeš w mjehkim ložu lěhać,
 Tam će budža nosyć, zběhać.

Ja sym wšitko wobhladal tam sej:
 W jedzi, piću žana měra njej',
 Nichtó nima žańe džělo
 Za to přesyćene čěto. —

Wujko, budž tu w božě mjel ja wšo
 Činić budu; wšako přisłowo
 Znajěš derje: dobra rada
 Jeno blaznym nimó pada.

A tak hižom za tři njedžele
 Horka wšitko překi — po dlu dže,
 Staroh' knjeza w nozy drěje,
 Wić so na njej sedžo směje.

Na stole wón zrudnje žalosći:
 Što tež su mi ludžo čisnyli;
 Kóždzički džeń bóle — dlěje
 Mje ta prawa noha drěje.

Łazeńk, studowani lěkarjo
 Zapisuja krepki, lěkařstwo,
 Ale noha bóle pali —
 Wić so tež do lěwej' wali.

Nětko hakle běše w hrodže zlě,
 Služobnikow wšědne džělo bě,
 Zběhać, nosyć staroh' knjeza;
 Čwili njestaji so mjeza.

Druhdy běše, kaž by cheyło bolenje
 Twochnyć z jěho nohow na ranje,
 Wšitko pak bě jeno zdaće,
 W nocy drje zas jědowaće.

Tak to jara dolho traješe,
 Kóždy widzi, lepje njebudže;
 Khorom' přeco, hdyž so hodzi
 Šwarna škleńca wina stodži.

Hdžež je džěra, tam so dale drje,
 Wić tež do křiža jom' zalěze;
 Přeskakuje tež, kaž ducy,
 Pak je w tej, pak w tamnej rucy. —

Wujko, ty maš delka wjesele,
 Mi so pola knježich derje dže,
 Džeše wić, nětk wobej wěmoj,
 Kajke dobre kuski jěmoj.

Z woprjódka bě mi a tebi zlě,
 Na tym twoja hordosó w winje bě,
 Ty bě horka, ja pak delka —
 Nuza drěješe naj' wšelka.

Nětko wěš, što hordosó wunoša:
 Swar a wumjetanje je ta zda;
 Štóz pak wě sej mudrje zastać,
 Widži zlote hory nastać.

Wšitko dyrbiš prjedy přemyslić,
 Hejzoli chceš w swěće derje hić;
 Njewěr kóždom' psej, kiž blawka,
 Kóždy k swojom' lěpšom' kjawka.

Tak tež tudy — łazeńk, lěkarjo
 Mudrje ryča, ale mola so;
 Kóždy khwalbu swoju pyta,
 Kónc jich ryčow njej' a štryta.

Khorom' pak to ničo njepomha,
 Kotra hlowa je najmudriša:
 Ja sej khwalu jeno teho,
 Kiž mje wumóže wot zleho.

Khory by móht pomhać sebi sam,
 Hdy by do šule šot k burikam;
 Či ze skutkom pokazuja,
 Kak so khudži wulěkuja.

K džětu rano jeno stawaja.
 Jědza, pija — hdyž so wuhlóduja,
 W mjehkich ložach njelěhaja,
 Pod stawami stomu maju,

Strózbosć, pilnosć, próca, džěla dosć,
Dobre swědomnje a spokójuosć,
A či, kotřiž su jim ruńi,
Burow lékarjo sutuni.

Dawno dyrbljala tu zahinyc,
Hdyb' chcyl kóždy porno burej być;
Tak pak wosebni a knježa
Mje do ćoplych zawkow wježa.

Móžeš ryćeć, štož a kaž ty chceš,
Swarjeć, přédować, hać wustanješ;
Swět je swět, a swět ma wostać,
Hać chce počeć sam so khostać! —

W ujezdžan.

W u s p r a w j e n j e .

Kaž jěry zmór a zamysleny
Bur Jakub z Jurjom susodom
Ze pšěučnych wikow woněmjeny
So klepoce dom z wozykom;
Što Jakubej pak wjes'le kazy,
Što běše jeho skhmuriło?
Ach zlé! na wikach pšěńca zrazy —
To ćmowi jeho woblečo.

A jako ducy hrimotachu
Přez zeleny haj koleasa,
Hdžež ptački rjenje zaspěwachu,
Zo móhla smjeć so wutroba:
Duž rjekny Jurij: tu je rjenje,
Tu wjes'le knježi njebjeske,
Tu přewiń twoje zaćmowjenje
A ćiskaj z woza, Jakubje.

Ach, tym wšak tež by zaskočila
Jich radosć, Jakub wobkruća,
Jich pišćatka by woněmiła,
Hdy bychy na łubi, kaž ja,

Pjeó brémjeń pšeńcy hišće měli
 A z tajkim wutlym wopaskom,
 Kaž ja tu z wikow domoj jěli
 Do rukow žony z brumladóm!

* * *

Marja.

(Wjesna stawizna.)

Z němskeho přeložil Wařko w D.

(Skónčenje.)

Běše při započatku nalětnika, jenu sobotu wječor, powětr bě liwki, džěci brajkachu na puću, jednore čiche zloté hwěžki pokazowachu so na módrym njebju. Marja sedžeše pri wotčinjenym woknje. Stwa bě hižom nježdělsy čista a Marja swjećěše w čichim směrkanju. Jak tež tola zo mně hišće budže? tak bě při sebi myslila, lětné ptački wšitke do wsy přichnu, a hdyž tak daleko je, dyrbiš ty wot-
 sal. Budžiše chcyła, móhla drje wostać, Džetmař bě jej husto dosć k rozymjenju dał, zo by najradšo ju w domje skhował, tola jeje wuroba so k temu njebě zrozymila, a prjedy hač lětné džěło přindže, dyrbješe hižom nowa hospoza w domje być a tež Hilžička zaso přinć, kotraž hač dotal w Hórcy pola čety běše. — A hišće móhla wo wsy wostać, hdyž by Wójtec Michała lubo měć móhla, ale wona žaneje wutroby k njemu njeměješe, a njebě jemu to žadyn wokomik potajiła, zo by jeho k lubu njeměla, kaž drje hjewak holecy rad činja. — Najradšo by Marja k Bětnarjec ćěće na wumjenk šla, budžišeli jenož Handrij přećiwo temu njebył; ale wona zjawnje čuješe, kaž sama měnješe, zo ju wustać njemóže. Wot tamneho wječora z tej plistu njebě žaneho přecelniwego słowčka wjac z njej poryčał, haj jako jeho někotry raz, hdžyš k ćěće džěše, doma potrjechi, běše wón cyle hodžiny při kbaclach sedžeł, a Marja tam posleni čas hakle wjac nje-
 khodžeše, zo by jemu do puca njeprišla. Pola druhich ludži bě jeho tež mało widžala, wón drje z časami do towarstwa přindže, kotrež

so wokolo Marje bě zhromadžilo, ale tola so zdaše, zo swoju nje-
lubosć přeciwo njej přewinywé njemóže. Haj, kaž by tak prawje wopo-
kazać cheył, zo bě Marja jemu njeprawo činila, bě wot tego časa
cyle druhi čłowjek. Cozy to drje jara njepytnychu, běše wšak přeco
na česé a přistojnosć wjele dđeržal; ale wón bě w swojim cyłym
wašnju hinaši, jeho mać jeho khwaleše, a wono tež bě do wočow pa-
dace, kak jej k woli žiwy běše, a tež nana wobryčowaše, hdyž tón
hinak cheyšé.

Wona runje tak mysléše, jako so durje z čicha wotewrichu a
Handrij postupi. Jej hu skoro hroza, za bě z nim sama, a mysléše
přečy, wón móhl jej hišće junkróć počiskować; wón pak praješe pře-
čelniwje „dobry wječor“, a rjekny, zo jeho mać sćełe, hač njehala
jutře sobu do Dubrawki kc mši jěć, a po ke mši hišće dale do Hólska
k swakej Starikej.

Marja wjesele přilubi. — W Dubrawcy bě wěrjacy předać, kiž
sylnje přédowaše a kotrehož cheyšé z četu hižom dawno raz słyšeć.
— Jako Handrij na to mjelčo před njej steješe, ryčeše wona wo wje-
drje a wo dobrym puću, wón pak wšón zamysleny ju lědom słyšeše
a na jene dobo praješe:

Marja, Ty sy raz prajila, zo sym ja hubjeński hač so zdam, to
mi jako kamjeń na wutrohje leži, a móžešli twoje słowo někak zas
naspjet wzać, dha jo čin.

Handrijo, wotmolwi Marja, ja sym njeprawo měla, njeměj mi
dlěje za zło.

Chcešli, dha njech přəcəlstwo čimimoj, rjekny Handrij a da jej
ruku. — A dokelž na to hišće mjelčo při njej wosta, ryčeše wona
wo rjanym wjedrje a wo nalěću, hač džěći do jstwy přindžechu a
Handrij so džěleše.

Na druhe ranje Handrij wjesele a spěšnje přabaše, khórejta bě
čista, blyšcata, a Handrij bě radostny a swjedžeński k napohladanju.

Ja njewěm, čemu Handrij hakle po Marju jědze, rjekny Bět-
narjowa k swojemu mužej, ta holec móhla prawje derje jow přinć,
hdyž wšak tu ze wsy dyrbymy.

Sy tola hjewak tak mudra žena, směješe so Bětnar, ale to hišće pytnyla njejsy; hdyž mlody lud so lubo ma, něštozkuliz čini, štož rozomni ludžo zaprijec njemóza.

Handrij z wrotami won jědzeše, wjesele k starsimaj horje pohladny, ranše slónčko runje rózojte pruhi na hat sceleše a škowrončki nad wišnjowjej hórku spěwajo wyšše a wyšše zlětowachu, pacholowa wutroba pak hišće wyšše wyskaše, a to bě na jeho hjezwoču čitać.

Jako pola Džetmarjec zasta, steješe Kryša z trubku w hubje, a hišće nic njezděsej (za njeho so njezděla hakle wječor započese), před swojimi wrotami. Handrij jeho přeceluwje postrowi, zwonkomnje so zaso derje wobjendžeštaj, a jako nětk zawrócił běše a z woza skoči, přistupi Kryša bliže.

Hdže dha tak zahe? woprašá so.

Do Dubrawki ke mši, wotmolwi Handrij.

Ach, k tym pobožnym? prašeše so Kryša.

Haj, hdžež jenemu Bože slowo čiste a prawe wuča.

He, he, tak nětk prajiš, po tajkim tón ptačk woprawdže w kosy-dle wisy?

Ně, Kryša, rjekny Handrij, tón ptačk je swobodny, tak swobodny a wjesely kaž ptački, kiž nětk ze swojim spěwom nalěco připowjedaju; Tebi pak pod Twojej kožu derje njeje, to jara derje wěm.

W tym wokomiku přindže Marja, Handrij jej do woza pombaše, a wobaj jědžeštaj prawje wjeseloj a zbóznaj wyšše stupacemu slóncu napřećiwo.

Kryša so do hubow kusny: dyrbjalo tola wěrnó byc, zo bohabojaznym so derje dže na zemi a hjezhožni helu maja? Jemu derje w myslach njebě, a zo Hańža nětk zady durjow wustupi, a hišće wšelke na Marju a Handrija wjedziše, jeho njewokřewi.

Jako Marja z Handrijom k Bětnarjecom přijědže, začerwjeni so, dokelž Bětnarjec nan so na nju tak šibale posmjá. Wona rjekny: Ja drje so k čěce synu. To by bylo, praješe Bětnar, mlodzi slujeja w bromadu a stari slujeja tež w bromadu. — Wón z tajkej přecelniwosću sprawnje měnješe, a čoho dla? Marja běše wšak jeho cyłu wutrobu

dobyla, a jeho hóle měješe pjenjez dosć, jemu njebě trjeba, na pjenjezy hladac, tak bě wón runje k swojej žonje prajił, a jeho žonje bě tak dźiwno wokoło wutroby; cheyšo dolho žedzeny měr wo prawdže do jeje doma přicahnyć? Haj tón knjez ma rady, bdyž sćerpliwje wočakujemy a njewustanjemy prosyc a přeco zaso prosyc, tehdom nam njenadźujey pomoc přińdže, hdyž na to njemyslimy, a wón da bohatšo, hač prosymy.

Wot teho časa Handrij svoje mysle před Marju wjac njetaješe; skoro kóždy wječor bě z njej w hromadže, a Wojtec Michał bě dobrociwy dosć, so do teho namakać a z Handrijom so wujednać. Nětk hakle mlody lud wjesele wječory w hromadže měješe; wono bu čitane, spěwane, powjedane a hrate, a Marja hakle nětk pokaza, kak wjesela być móže; nichtón so jeje šćekanja njezmyny. Handrij, kiž stajnje svoj blečk pódla jejneho koleska měješe, jej wodowy nopašk napjelnjowaše abo přitorhnjenu nič zaso pytać pomhaše, da so jej najradšo ze sobu šćekać, dokelž jemu potom zaso najlěpše dobre slowo dawać dyrbješe. — Budžišeli jenož w hóždej wsy tajka holca była, běše Michał něndy prajił, dyrhjało bórzy wšo binak stać, — tak bohabojazna a tak wutrobita (štóž pak prawu bohabojaznosć ma, tón ma tež wutrobitosć, a při tym prawu sćerpnosć) — te holcy dyrbjaše so hižom wuknyć hańbować a te pěkne bychu bórzy přewahu dobyše. Wot teje njedzele, hdžež Marja před woltať stupi a hdžež potom wutrobiće wšitkón směch wot so wobroćeše, a hdžež praješe: Fi na tajke holcy! mam ja rešpekt před njej.

Jako lětne ptački so wšitke zaso wróciše běchu a polne dźělo so bližeše, přicahny nowa hospoza do Džětnarjec dwora, a Bětnarjec přiwjezechu sebi swoju přichodnu džowku do domu.

Tak nětko dže, pomysli sebi Bětnarjowa: Jako njeboha čicha a blěda w komorje ležeše, měnich ja, tež mi je cyły kruch žiwjenja wotemrěl, a nětk je tón knjez wšitko tak derje sćinił. — Ta njeboha běše přez swoju smjerc wjac na swojim muži wuskutkowała, hač přez swoje žiwjeuje, a nowa žona dyrbješe z Božej pomocu tón

měr w domje dostać, kotryž njeboha přez swoju pobožnu mysl bě přihotowała.

Hilzbjeta bě w Hórey wostala na Marinym přjedawšim blaku a Džětmar zjewi swojej soťe, zo je tam za nju dušna skladność, so wudać. Jako Marja pak najprjedy z Handrijou sama w wulkej jstwě stejese, při tym woknje, z kotrymž so tón lubozny wublad na hat a wišnjowu hórku měješe, praješe Handrij: Njeje tak lěpje, zo smy Čejow do wulkeje khěže wzali a nic tam na wunjenk. Hlaj, jako ja tehdom wo wunjenku slyšeć njechach, mējach hižom to w myslach; ja cheych sebi tu najpěknišu holeu sam brać.

Marja cyle huuta, poda jemu ruka a praješe: To ja tehdom njejsym myslila, ja mējach, Ty teje plisty dla so na mnje hóršiš.

Ta plista bě Twój najpěkniši kusk, zapany Handrij, a ja sym ju hórzy zabył, přetož wot teho časa wjedzieh, zo Če moja wutroba člubowaše, a to činjese mje zbožomneho.

A ja cheu Če lubować a česćić swoje žiwe dny, praješe Marja, a cheu z pomocu teho kņjeza Či dobra hospoza być. — Ps. 1, 1—3.

Putnika spěwaj.

I.

Hdyž džělic ma so hólčik tu
Wot swojej lubeje;
So džělic dawa zrudobu
Na město radosće.

Nětk čehnje wón po pućiku,
Jom' dziwno, dziwno je;
Drje dzeň je rjany w nalěću,
Wón tola zaplače.

So wječor khlódny přibliža,
Měr hona prikrywa,
Dha ducha swojoh' wudycha,—
Pod hórku pokoj ma!

Šala.

Tam zezady mi hajka,	Sej ze zahrodki róžu
Doměk steji Marcyny,	Najrjeňšu wušćipuje,
Hdyž wětr w keřčkach hrajka,	Sej pomyslo: Tu móžu
Dže Marka k zahrodcy.	Spěw zanješé w samoće.

Tu zrudnuška je stala
 Ach sama cyly čas,
 Zo Jankej božmje dala,
 Ju z nowoh' tyši zas.

Šala.

Derje radžena žěntwa a mały Serbik.

Na dnju 8. požnjeńca t. l. stejach na budyskim dwórnišću, zo bych tam rakuskeho wyška, kiž z přěnim ćahom přijěć mjeješe, dočakał. Na pobočnym powyšěnkú sedžiše cuzy pućowar ze swojej swójbu a stara serbska mać pódla. Serbske słowa, wot pućowarja dys a dys k maćeri prajene, nawabichu mje bliže stupić, přetož to bě slyšeć, zo wón rodženy Serb njebě. Duž prajach, přistupiwiši k nje-mu: „Přěćelo, njewzmiće mi za zło, zo Was prašam. Wy tola ža-dyn rodženy Serb njejsće, hdžedha Wy našu ryč nawuknyšće?“ Ně, mój přěćelo, ja njejsym Serb, praješe wón ke mni, ale tudy moja žona móže serbscy a wot ujeje sym pódla něšto nawuknył. Ja džach, to je mi lubo slyšeć, zo Wy našu maćernu ryč w česći dzeržiće. Wón rjekny: Njebych ja serbsku ryč a Serbow w česći měł, dha wěšće džensa tudy był njebych, — a mi karaněk poskićiwši praji: Možu Wam služić? Duž jón wupróznich. Wón da jón zaso napjel-nić a poda jón starej maćeri z tymaj słowomaj: Pij, maćé!

Mój khodžachmoj potom po powyšěnkú a wón mi powjedaše: Ja sym rodženy Něme, sym 6 hodžinow zezady Freiberga a sym ćěsliski mištr. Moja prjedawša žona je njeboćička, mi tři džěćatka zawostajši; tale je moja něćičša, kiž so po tych syrotach horje wza, z tej mam tehole synka, kiž wot njeje tež serbscy wuknje. Mój smoj jara zbožomnje w hromadže žiwaj; přetož moja žona je jara pilna a spróćniwa, stanje zahę raou, wobstara džěći a skót, a w pra-

wym času snědamy. Wona sćele swěru te wjetše do wučerņje, hdyž je prjedy porjaduje zmyje a zwobleka, tež džowcy swěru džělo nakaže, a ma-li tajku, kotraž to abo tamne njemóže, dha jej pěknje pokaže, haj samemu džělačernej w mojej njeprítomnosći džělo nakaže, dokelž wona cyle ratafstwo rozymi. A tak je wona moja swěrna hospoza a tón linjez žohnuje to džělo naju rukow. A přińdže nje-džela, dha wona džěci přeslyšuje, što su za tydžen we wučerņi nawukle, wosebje hlada na to, zo móže kóžde hlowne kruclhi katechismusa z hlowy, a přećiwo mi je polna sćerpliwosć a hewak polna poddaća do Božeje wole.

Za tajku jejnu prócu, pilnosć, sćerpliwosć a nabónosć sym jej jara džakomny a lubuju ju jara, tež jejnu mać, kiž je hišće žiwa, a jejne přećelstwo, haj wšitkich Serbow.

Ja prajach na to: Nó, mój přećelo, dha drje sće Wy hakle přeni raz w našej serbskej Łužicy? Sće dha ju a jeje starožitnosće sebi pěknje wobhladali? Mjez tym bě so čah přibližil a na wutrobne wašnje džěleštaj so wot stareje serbskeje maćerki jejna luba džowka a jejny přichodny syn.

Lubi čitarjo! Tele, runje powjedane słowa jeneho Němca su te přenje, kiž sym ja z hluboko hnuteje němskeje wutroby slyšal, a wone su za nas Serbow tajke, zo su napisanja hódne, hdyž nam serbske derje wotěhnje džowki tež mjez drubimi ludami česć činja. — A duž dha njech Serbstwo w Božim mjenje dale pokračuje, njech su napominanja starych serbskich nanow a wučerjow a jich próstwy nam swjate hlówaki, na kotrychž so derje spi w tutym žiwjenju a derje spać budže w tamnej wěčnosći. A što je khwalobniše, hač to, hdyž mać swoje džěci k Jezusej wjedže a w domje wšitko krasnje zřaduje?!

Haj tajke džěci njech Łužica dale wotkubla, dha njebudže jim nic jenož Němcowstwo wotewrjene, ale přez serbsku ryč tež cyle wulke słowjanstwo, jako Ruska, Polska, Česka a wšitke druhe słowjanske kraje. Ale jenož to jene maja sobu přinjesć, mjenujcy dobru a bohabojaznu wutrobu, dha budža serbsku Łužicu wšitke ludy khwalić.

Tón Kněz pak daj Lužicy dobrych a swěrných pastyrjow a sudnikow, kiž žadyu dypk wot jeho swjateho słowa njewozmu, ale Lužicu pasu, kaž so sliša.

Kamjenjodrůžski.

Zemska smoła abo asphalt.

Wona je na našu smołu podobna, a ryje so pak prosta ze zemje abo źórli so z kamjeńtnych skalobow. Při a we morwym morju slubjeneho kraja źórli so tajka zemska smoła jara sylnje, woprostnje po krótkim času a płowa potom na zwjeřšinje tuteho morja. We wšělich europiskich fabrikach trjeba so jara sylnje k jasnej, swěćatej koži (Glanzleder) a so teho dla hižom někotre lět dżesatki sem w Palästine jara kupuje a do cuzych krajinow wuwožuje. We wokolności Bagdada (njedaloko stareho Babylona), na kupi Zante, a na wšěch tych městnuch, hdžež tajka smoła žadna njeje, trjebaja ju k twarjenju, kaž my naš kalk. Hegiptowčenko zasmoluja swoje lohke, wot sciny džěłane lódže z njej, a Mójzasowa mać wobłěpi kašćik, w kotrymž cheyš Mójzasa do rěki Nila stajić, ze žiwicu a zemskej smołu. (2. Mójz. 2, 3.)

W někotrych wulkich městach plestruja hasy z tajkej stwjerđjenej smołu.

Asphalt sliša k palacym mineralijam a wona nastawa najskeřšo z rostlinow starodawnych časow. Wona wopřija we sebi: wodźikowy gaz (Wasserstoffgas), zemskožiwicojty (bituminös) wolij, wuhle, křeń, wapno, železo a hlinowc. Wona njeje ćežka, a hdyž so rybuj, wonja po žiwicy a elektriscej po milinje. We woliju móže so rozšidlic.

W Europje namaka so při Harcu, w Bajerskej, we Elzasu, w Turkowskej, we Tyrolskej, we Šwedowskej a Jendźelskej.

Zastarsku trjebase so při žalbowanju čělow (mumijow) a předawa so hišće někto pola nas we hapykach, tola nic jako znutřkomne lěkarstwo, bole za zwonkne brachi.

Hdyž so z terpentinowym abo tež z hórskim wolijom rozmuči, trjeba so k lakirowanju wšelkich rjemjenjow a rjemjenjejskich wěcōw. Wot lěta 1830 trjeba so tež k třěcham wšelkich twarjenjow.

We Elzasu pola Pechelbrona (njedaloko Sulzy) so zemská smola hewjersej dobywa. Wona leži we wokrjesu 32 gmejnow a wopšija něhdžen 18400 jutrow krajiny.

We nětčišim času wudobrywaja ju tam w dwěmaj šachtomaj we hlubiny 280 stopujow, tola jich woda a palate dymy husto na čas zadžěwaju. Woda so přez mašiny wučerpuje. Něhdže 40 hewjerjow tam džěla. Jich džělo je pak jara strašne, přetož woda a wohen stajnje brozytaj. Teho dla tež so hewjerjo na ranje zhromadnje k Bohu modla a swoje dušje, žony a džěci jeho zakitanju poruča, přjedy hač so do strašnje hlubiny podadza.

Horislaw.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Kaž Katholski Posol piše, wuńdže w tutym měsacu hišće druhi zešiwk „Žiwjenja Swjaty ch“ wot Handrija Dučmana z nakladom towarstwa SS. Cyrilla a Methoda.

* Naš sobudžělačeř a sobustaw Maćicy k. Pětr Dučman rodž. z Bozankec budže 9. t. m. na universice w Praze za doktorá mediciny zjawnje promovowany.

* Katholski Posol podawa w někotrych čislah dlěši nastawk: „Cyrkwje a wustawy we Waršawje a Krakowje.“ Do Łužičana dostanjemy wopisanje pućowanja do Waršawy a Krakowa w nowym lětniku.

* Biskop a tachant k. Ludwik Forwerk je pastyrski list wo wurjadnym jubileju tež w serbskej ryči čisćeć dal.

* Towarstwo wědomosćow w Zhorjelu je w přenjeji polojeji lětušeho „Magazina“ historiju Hornjeje Łužicy za šulu a dom wot Dr. Kühlera (nětko wučerja w Reichenbachu we Voigtlandže) wudało. Wona je z horliwosću pisana wězo na němskim stejišću. Snadž pozdžišo wjaey wo tym prajiny.

LUŽIČAN.

ČASOPIS

ZA ZABAWU A POWUČENJE.

*Matice
serbska.*

Redaktor J. E. Smolef.

z 8° 469/6

Šesty zešiwk.

2/2 - 4088

W BUDYŠINJE.

Z nakładom knihownje Smolerja a Pjecha.

1865.

Wobsah.

We wjazanej ryči.

	Strona		Strona
Při winje	2.	Zabyta přisaha	98.
Na serbsku Bjesadu	17.	Róža	99.
Husleř	18.	Narodna pëseni	100.
Če w myslach mam!	20.	Džěćace hrónčko	100.
Padnjnym	20.	Tři česke narodne pësnje	104.
Marko Kralowić a beg Konstantin	21.	Schleswig-Holsteinska	113.
Přeća	22.	Nalětni spëw	114.
Delnjołužiska narodna pëseni	31.	Hłowa zemrjeteho	129.
Njeboj so!	33.	Mojej	130.
Kapalka	33.	Božemje	130.
Mje njewopušć!	44.	Mjenše delnjołužiske pësnje	135.
Swjaty wječor zwoni	45.	Raniši spëw	136.
Hońtwa Marka Kralowića z Turkami	49.	Styskanje po domje	145.
Na zelenu Marju	52.	Mužej džěše za marami atd.	155.
Wojnar	54.	Žadna hwěžka	146.
Dwë delnjołužiskej pësnj	55.	Zasowidženje	147.
Delnjołužiska bamžička	62.	Jednota	148.
Něšto za našich lubuškow	65.	Delnjołužiske narodne pësnje	152.
Spëw wjesela	81.	Bělincy	161.
Wječorny spëw	82.	Mały ptačk	162.
O praj, štó je tón jedyn!	82.	Žołničcy	162.
Marušcy	83.	Na kermušu	162.
Hłós lubosće	83.	Zwjadnjny wënc	163.
Na meju	83.	Holčyna wola	168.
Pólny maršal	84.	Blidy-blady atd.	177.
K domiznje	97.	Wusprawjenje	183.
Wutroba — zabrodka	98.	Putnikowaj spëwaj	188.

W pėšej ryči.

	Strona		Strona
Předslowo	1.	Michał Buk	47.
Šwedowy pućik	3.	Baćon	56.
Kosceř a překupe	3. 23. 41.	Swěrna lubosć	68.
Manna	5.	Něšto wo zeminych wupłodach	74.
Tón Kněz je prawy we wšitkich swojich pućach	8.		109. 137.
Kak w Delnych Lužicach na kwas proša	9.	Tři worjечи	85. 122.
Přislušnosće přećiwo zwěrjatam	25.	Listy wo českej ryči	91. 108. 125. 141.
Knot	28.	Ličba sakskich Serbow	95.
Mysle a přirunanja	30. 38. 60. 73. 90.	Marja	100. 115. 130. 148. 164. 184.
	107. 126. 137.	Njespokojnaj	110.
Winojty njewinojty	34.	Spodźiwna hora	120.
Budź spokojny	34.	Ryče serbskeho braški	139. 154. 171.
Pjatlina abo wódny wows	36.	Khrabat	168.
Bože žohnowanje	37.	Žid w ćernjach	173.
Žiwa	40.	Dopis z Prahi	175.
		Derje radžena ženitwa a mały Serbik	189.
		Zemska smoła abo asphalt	191.

Stajne rubriki.

Z Budyšina a z Lužicy	str. 14. 32. 64. 77. 94. 111. 157. 176. 192.
Słowjanski rozhlad	str. 14. 45. 64. 96.
Druzy wo nas	str. 13. 46. 127. 143. 156.
Drobnostki	str. 48. 80. 156. 176.

Tute wudźělki podachu: kk. Bartko, Bjarnat, Bjek, Cyž, Česla, Fiedleř, Hórnik, K. A. Jenč, Jórdan, M. A. Kral, Kubaš, K. Kulman, Leidler, Mikanja, Mućink, Pešek, Dr. Pful, Róla, Rostok, Seileř, Smoleř, Šala, Wagner, Warko a H. F. Wjela. Mjez spisacělemi su: 1 professor, 3 duchowni, 1 aktuar, 11 wučerjo, 1 knihikupc, 2 studentaj, 3 gymnasiastojo, 1 knihićišeř, 1 postužobnik a 1 wučomnc.